

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
ТА СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЗВИТЯГА –
ФУНДАМЕНТ ДЕРЖАВНОСТІ

Матеріали
Регіонального круглого столу

*(21 жовтня 2022 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Дніпро
2022

УДК 34+351
У 45

Рекомендовано до опублікування та поширення через Інтернет Науковою радою Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ (протокол №5 від 21 грудня 2022 року)

У 45 Українська військова звитяга – фундамент державності: матеріали Регіонального круглого столу (м. Дніпро, 21 жовт. 2022 р.). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2022. 181 с.

Збірник містить матеріали однойменного круглого столу, у якому взяли участь науковці, викладачі та здобувачі вищих навчальних закладів і наукових установ. Матеріали круглого столу можуть бути використані в науково-дослідній роботі та в освітньому процесі спеціалізованих ЗВО, а також у законотворчості та правоохоронній діяльності.

***Матеріали подано в редакції авторів.
які відповідальні за їхній зміст***

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

д-р юрид. наук, проф., Заслужений юрист України **Л. Р. Наливайко** (голова); д-р юрид. наук, доц. **В. М. Савіщенко**; д-р філос. наук, проф. **О. В. Халапсіс**; д-р іст. наук, доц. **А. Х. Маргулов** (відп. секретар).

© Автори, 2022
© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Поплавський О. О.

Знищення російських військ під час повітряно-десантних операцій навколо Києва на початку повномасштабного вторгнення рф в Україну 8

Тимошенко Я. П.

Козацька спадщина України..... 12

Дедурін Г. Г.

Виникнення реєстрового козацтва: історично-правовий аспект 18

Сергієнко Т. І.

Згуртованість українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України..... 20

Берестень Ю. В.

Історичні аспекти інституалізації волонтерського руху в Катеринославі (1877-1878 рр.): До історії Дамського комітету Товариства з надання допомоги пораненим та хворим військовим 23

Максимова А. Я.

Діяльність правоохоронних органів в умовах воєнного стану 28

Маргулов А. Х.

Гумор як формат інформаційного супротиву та освітня траєкторія..... 31

Левін О. Л.

Конституція УНР 1918 року. Історія та сучасність..... 33

Леонова Н. В.

Героїчні балади Запорізької Січі..... 36

Казначеев Д. Г.

Роль засобів масової інформації в умовах воєнного стану 38

Максимова А. Я.

Удосконалення правових аспектів діяльності Збройних Сил України 42

Кравченко А. В., Найко Д. О.

Українська мова як один із наріжних каменів державності 44

Микитчук Н. М. Висвітлення війни в Україні в ЗМІ країн Центральної Азії	48
Калініченко З. Д. Роки незалежності України: підсумовуємо втрачене та орієнтуємось на європейські цінності та розвиток	50
Шуліка А. А. Складові частини процесу націєтворення у сучасній Україні.....	54
Кадієвська І. А., Огороднійчук І. А. Правова компетентність майбутніх інженерів	57
Єремєєва І. А., Шаповал В. А. До питання миротворчих можливостей ООН в сучасній системі колективної безпеки	59
Кваша Д. А. Українська військова звитяга – фундамент державності.....	62
Іванов С. Ю. Особливості воєнного мистецтва козаків під проводом П. Сагайдачного	65
Карпенко О. М. Аналіз деяких законодавчих доповнень в аспекті якісного правового підтримання української державності	67
Ядловська О.С. Сучасні книги про АТО та гібридну війну на Донбасі	69
Горіна О. Т. Історична пам'ять – важлива складова формування свідомої розвиненої особистості	72
Кулініч В. С. Волонтерський рух в Україні як нова форма взаємодії влади та суспільства.....	76
Винник Д. А. Становлення та розвиток української державності періоду козацтва.....	78
Вовк Т. Ю. Друга світова війна в контексті сучасності	80

Денисенко О. Ю. Національно-визвольні змагання 1917-1921 років: історичні реалії.....	82
Колесникова Я. А. Тероризм як небезпечне явище у сучасному світі	84
Кохановська Д. Соціальні рухи в українському суспільстві внаслідок дії режиму воєнного стану.....	88
Сбітнєв А. Д. Обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина під час дії правового режиму воєнного стану	90
Кузьменко В. В. Вогнева підготовка військовослужбовців частин бойового забезпечення Збройних Сил	94
Лигун А. С., Наумик А. С. Українсько-російська війна 2014-2022 рр.: соціально-політичні та міжнародні аспекти	97
Дедушкевич Ю. Правові аспекти становлення української державності в умовах воєнного стану	100
Мажура В. В. Сучасний стан Збройних Сил України крізь призму державотворення	102
Масюк А. І. Особливості образної системи козацьких пісень	105
Прудовський А. В. Корсунь-Шевченківська операція 1944	107
Рукіна Д. О. Особливості реалізації політичних концепцій Богдана Хмельницького як прототип сучасного державотворення	110
Воскобойник О. О. Документообіг Запорізької Січі	113
Деретюк К. М. Національно-визвольні змагання 1917-1921 років: історичні реалії.....	115

Кравець І. М. Важливість гуманітарного розвитку України під час війни	118
Масюк А. І. Українсько-російська війна 2014-2022: соціально-політичні та міжнародні аспекти	120
Оголь А. О. Сучасний стан Збройних Сил України крізь призму державотворення	122
Воротінцев Д. В., Кінах Б. І. Національно-визвольні змагання 1917-1921	124
Невінчана К. Е. Тенденції програми ленд-лізу у воєнних діях на теренах України: Друга світова війна і сьогодні.....	127
Пальона А. В. Антикорупційна політика України в сучасних умовах становлення економіки	131
Рудика Е. Є. Битва під Жовтими Водами.....	134
Солодовник М. С. Друга світова війна у контексті сучасності	137
Бойко К. В. Українсько-російська війна 2014-2022: соціально-політичні та міжнародні аспекти	139
Таймасханов Х. С-М. Реалізація повноважень Державного бюро розслідувань	142
Кравцова К. В. Геополітичний вимір Українсько-російської війни	144
Рукіна Д. О. Ланцюг історичних подій розвитку української державності, як показник жаги до перемоги та незалежності української нації	146
Шитикова В. С. Козацька доба як етап становлення Української державності	150

Маршалов Є. С. Порядок отримання та застосування додаткових повноважень органами поліції в умовах воєнного стану	152
Кучерява К. А. Гендерна рівність як складова правової держави	155
Кочерга С. В. Правові аспекти становлення української державності в умовах воєнного стану	157
Тараскіна О. О. Гуманітарні науки як інструмент становлення національної свідомості	159
Швець М. М. Конституційні засади формування та функціонування громадянського суспільства	161
Маковецкий І. С. Національні документи забезпечення гендерної рівності	164
Кобченко І. Є. Український конституціоналізм наприкінці ХХ століття.....	167
Леонтєва В. С. Окремі аспекти права приватної власності в умовах ведення воєнного стану на території України	170
Радельчук К. О. Пріоритети гуманітарного розвитку України в умовах воєнного стану	172
Клєван І. Міфологізація Другої світової війни як елемент ідеологічного впливу	174
Водолага В. О. Особливості набуття статусу внутрішньо переміщеної особи в умовах дії правового режиму воєнного стану	175
Свічкарь О. Гендерна рівність: міжнародно-правові механізми	179

Олег ПОПЛАВСЬКИЙ

професор кафедри військової підготовки
в.о. завідувача кафедри військової
підготовки Університету митної справи та
фінансів, кандидат історичних наук,
доцент

ЗНИЩЕННЯ РОСІЙСЬКИХ ВІЙСЬК ПІД ЧАС ПОВІТРЯНО- ДЕСАНТНИХ ОПЕРАЦІЙ НАВКОЛО КИЄВА НА ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РФ В УКРАЇНУ

Війна Росії проти України є наслідком тривалої тенденції у поведінці Кремля, а сама російська агресія проти України розпочалася задовго до лютого 2022 року – з анексії Криму та вторгнення Росії на Донбас у 2014 році. Саме вторгнення пов'язане з тривалою російсько-українською гібридною війною. Її підґрунтям є те, що Україна була нарижним каменем СРСР, доки не проголосувала переважною більшістю населення за незалежність на демократичному референдумі 1 грудня 1991 року. Позбувшись політичного тиску Радянського Союзу, більшість східноєвропейських держав здійснили прагнення своїх народів до європейської інтеграції і приєдналися до Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Чотири роки по тому, 2008 року, Україна заявила про свій намір добиватись майбутнього членства в НАТО шляхом поступового наближення до його політичних і військових стандартів.

24 лютого президент РФ В. Путін оголосив про «спеціальну військову операцію» з метою нібито «демлітаризації та денацифікації України». Уже за кілька хвилин почалися ракетні удари по всій території України, у тому числі неподалік від Києва. Російські війська вдерлися до України поблизу Харкова, Херсона, Чернігова, увійшовши з Росії, Білорусі й тимчасово окупованого Росією Криму. Разом з Росією війну проти України фактично вступила Білорусь: із прикордонних районів завдають ракетних ударів по території України, здійснюють вильоти бойової авіації для завдання ракетно-бомбових ударів по території України, відбувається передислокація війська та його забезпечення. 24 лютого близько 5:00 ранку війська РФ завдали серії потужних авіаударів по різних об'єктах Києва.

Військово-політичне керівництво ворога розраховувало досягти своїх цілей в Україні за лічені дні, однак його плани виявилися зірваними завдяки непохитній волі до перемоги наших військовиків та всього цивільного населення. Важливою ланкою російського плану повномасштабного вторгнення було проведення повітрянодесантних операцій. Основним районом мали стати околиці Києва. Завдяки цим десантам (у поєднанні з рейдом механізованих батальйонних тактичних груп із півночі, з території Білорусі) планувалося швидко захопити столицю України.

На думку А. Харука, околиці Києва ідеально підходили для запланованої росіянами операції. Столиця України оточена кільцем аеродромів різних

розмірів і призначення. Оволодіння кількома з них дозволило б створити плацдарм для швидкого перекидання повітрянодесантних з'єднань. Зокрема за 25 км на північний захід від Києва поблизу Гостомеля знаходиться аеропорт, який донедавна використовувався компанією «Авіалінії Антонова», а також служив базою для льотних випробувань державного підприємства «Антонов». Він мав бетонну злітно-посадкову смугу й міг приймати найбільші літаки [1].

За 20 км на південний захід від Києва розташований військовий аеродром Васильків, де постійно дислокується бригада тактичної авіації. Тож попри те, що спектр можливих місць для висадки десанту був досить широким, з огляду на різні обставини обрали саме ці два варіанти. Причому пріоритетним був Гостомель, оскільки він знаходиться ближче до кордону з Білоруссю й сюди легше пробитися наземним частинам.

З огляду на важливість завдання з оволодіння Гостомелем, російське командування виділило для цього 45-ту окрему гвардійську бригаду спеціального призначення повітряно-десантних військ. Ця частина (пункт постійного базування – підмосковна Кубинка) спеціально підготовлена для рейдових дій. Також до операції були залучені 137-й повітрянодесантний полк (місце постійної дислокації – Рязань) 106-ї повітрянодесантної дивізії та батальйон 31-ї окремої десантно-штурмової бригади (Ульяновськ). Виадку десанту забезпечував 319-й окремий вертолітний полк Східного (Чернігівка, Приморський край), а також підрозділи Західного військових округів. Ключовим місцем зосередження десанту став військовий аеродром Мачулищі під Мінськом.

Українське командування не могло протиставити російському десанту регулярних частин ЗСУ, адже в районі на північний захід від Києва їх просто не було. Зате в Гостомелі, неподалік від аеродрому, дислокувалася 4-та бригада оперативного призначення Національної гвардії України ім. Героя України сержанта С. Михальчука (відома також як бригада швидкого реагування) в складі двох оперативних (легка піхота), танкового (Т64БВ) батальйонів, артилерійського (122мм гаубиці Д30) і зенітного дивізіони, а також підрозділів забезпечення. Станом на 24 лютого основні її сили перебували на Донбасі, а в пункті постійної дислокації залишалися головним чином строковики.

Розуміючи, що 4-та бригада становитиме головну перешкоду для оволодіння аеродромом, росіяни в першу чергу націлилися на цю частину. 24 лютого близько 7-ї год. було завдало удару крилатою ракетою по місцю її дислокації. На той час особовий склад, піднятий за тривоگوю, зайняв визначені позиції, у тому числі на злітній смугі. На допомогу прибув йому підрозділ Сил спеціальних операцій (ССО) з Києва. Його відправили на «Антонов» для відображення висадки там російських десантників. За попередньою інформацією, у Гостомель мав прилетіти ворожий літак ІЛ, а українські захисники мали не дати літаку сісти на аеродромі. На місці проведення операції спецназ розподілив позиції та ролі між ССО ЗСУ та Національною гвардією України. Для оборони спецназ мав ПЗРК «Ігла» і кілька ракет, які могли збити військово-транспортний літак. Проте замість очікуваного транспортника на аеродром прилетіло багато гелікоптерів РФ. Однак замість військово-

транспортного літака над Гостомелем з'явилися гелікоптери – велика їх група (16 ударних Ка-52 і 18 Мі8-АМТШ; на борту останніх перебували до 200 десантників зі стрілецькою зброєю, протитанковими ракетними комплексами й 82мм мінометами. Військові були не готові до такого повороту подій, але завдання з оборони «Антонова» від десанту було виконано без обтяжливих проблем. Пізніше українським військовим довелося розпочати бій із російськими ДРГ, які мали стрілецьку зброю. Сили спеціальних операцій та Нацгвардія змогла придушити їх, тож вороги відступили. Інша група ССО збила Ка-52, змусивши авіацію змінити тактику та викидати так звані «обманки».

Винищувачі МіГ-29 Повітряних Сил України завдали удару по аеродрому некерованими ракетами. Артилерія 4-ї бригади та інших частин ЗСУ відкрила вогонь по злітно-посадковій смузі, щоб зробити її непридатною. Але станом на 19:20 24 лютого аеродром Гостомеля все ще контролювався російським десантом. Зберігалася небезпека використання його літаками Іл-76. До того ж до міста підійшли частини російської 31-ї окремої десантно-штурмової бригади з бронетехнікою. Українське командування, змушене одночасно реагувати на велику кількість загроз, намагалося повернути контроль над стратегічним пунктом. Для штурму аеропорту було визначено кілька підрозділів 72-ї окремої механізованої, 80-ї та 95-ї окремих десантно-штурмових бригад і 8-го окремого полку спеціального призначення. Українські війська здійснили атаку з трьох боків. О 21:00 контроль над об'єктом удалося відновити. Батальйонну тактичну групу російської 45-ї бригади було практично повністю знищено.

Росіяни вимушено корегували свої плани. 18 літаків Іл-76 із десантниками й технікою зі складу псковської 76-ї гвардійської десантно-штурмової дивізії замість Гостомеля приземлилися в білоруському Гомелі – звідти вони своїм ходом почали рухатися в бік України. Російське командування не відмовилося від наміру заволодіти аеропортом. Тепер це завдання мав виконати наземний ешелон – підрозділи повітряно-десантних військ, які на власній бронетехніці здійснили марш через Чорнобильську зону.

Менші кількісно українські підрозділи не змогли втримати аеродром і відступили за його межі. Натомість було повною мірою використано перевагу в артилерії, у тому числі реактивній. Зокрема потужного артилерійського удару було завдано 27 лютого. Це не лише призводило до втрат серед росіян, але й остаточно позбавило їх можливості використати злітно-посадкову смугу за прямим призначенням. У самому Гостомелі бої точилися ще кілька днів. Аеродром, залишаючись під російським контролем, був уже непридатним для прийому літаків. Крім того, у Романівці (житловому кварталі Ірпеня), що в 20 кілометрах від Києва, зруйнували міст, аби не пропустити російську армію.

У свою чергу, захоплення аеродрому у Василькові розглядалося російським командуванням як запасний варіант на випадок невдачі в Гостомелі. Упродовж 24 лютого аеродром Василькова зазнавав авіаційно-ракетних ударів. Росіяни, усвідомивши, що Гостомель непридатний для використання, вирішили спробувати захопити цей аеродром. За офіційними повідомленнями, у ніч із 25 на 26 лютого українські винищувачі збили два російських

військовотранспортних літаки Іл-76МД: один поблизу самого Василькова, а другий – неподалік від Білої Церкви. Крім того, росіяни висадили біля Василькова вертолітний десант. Від операції в Гостомелі він відрізнявся кількома важливими деталями:

- це відбувалося вночі, що, з одного боку, дозволяло використати чинник несподіванки, але з іншого – позбавляло десантників підтримки з боку власних ударних гелікоптерів.

- висадка відбувалася не безпосередньо на об'єкт атаки, а поблизу нього.

- Васильків знаходиться значно далі від кордону з Білоруссю й досить далеко від рубежу просування російських військ (від Ірпеня, Гостомеля та Бучі його відділяє близько 50 км). Це робило вкрай малоімовірним швидкий підхід механізованих батальйонних тактичних груп.

Пробитися до аеродрому росіянам так і не вдалося. У ніч на 26 лютого київський добровольчий загін ТрО «Азов» прибув до Василькова, з якого російський десант мав розпочати просування на Київ. Азовці висунулися на підтримку 40-й бригаді тактичної авіації ЗСУ, відбулася успішна зачистка міста та околиць. Удень 26 лютого київський загін ТрО «Азов» спільно із Силами спеціальних операцій встановили контроль над Васильківським аеропортом та ліквідували загрозливий для Києва ворожий плацдарм. Нічний бій ішов на вулицях Василькова та завершився розгромом десантників. Наступного дня, 27 лютого, з'явилися повідомлення про висадку росіянами з гелікоптерів десантів у районах сіл Крушинка (5 км на північний схід від Василькова) та Плесецьке (10 км на захід від Василькова). Однак ці акції мали, швидше за все, характер демонстраційно-диверсійних дій і суттєвої загрози для аеродрому не становили.

Підбиваючи підсумки, можемо відзначити, що десантні операції, проведені росіянами в околицях Києва, своєї мети не досягли. Аеродром Гостомеля їм удалося здобути лише на другий день операції за допомогою наземного удару. Однак злітно-посадкову смугу було виведено з ладу, а отже про перекидання додаткових сил повітряним шляхом довелося забути. Васильків росіянам захопити взагалі не вдалося. Повітряно-десантні війська Росії не змогли показати себе в діях за прямим призначенням. З іншого боку, українські сили досить добре показали себе при відбитті десанту. Нечисленні підрозділи, до того ж підпорядковані різним відомствам, хоч і не запобігли в кінцевому підсумку захопленню ворогом Гостомеля, однак зуміли зробити аеродром непридатним для використання.

1. Харук А. Битва за Київ. Оборона Гостомельського та Васильківського аеродромів: спроба реконструкції подій // Український історичний журнал. – 2022. – Число 4. – С.139.

Яна ТИМОШЕНКО

завідувачка Меморіального будинку-музею Д.І. Яворницького (науковий відділ Дніпропетровського національного історичного музею ім. Д.І. Яворницького), співробітниця Національного музею Чеської республіки

КОЗАЦЬКА СПАДЩИНА УКРАЇНИ

Найбільш відомим українським історичним явищем є козацтво. В Європі Україну впродовж століть знали виключно як «країну воїнів-козаків». В Україні образ козака є символом нації, певним історичним культурним брендом.

Період козацтва залишив по собі багату культурну спадщину, як матеріальну, так і нематеріальну. Значний внесок у її вивчення та збереження в II половині XIX століття здійснив історик Дмитро Іванович Яворницький (1855 – 1940) – фундатор історії запорозького козацтва, один з перших фахівців пам'яткоохоронної, музейної, краєзнавчої сфери в Україні. [1] В радянський час історія козацтва та збереження козацької спадщини не були в пріоритеті. В умовах тоталітарної системи цей період розглядався однобічно, з позицій класової боротьби, а також відзначалась роль козацтва в приєднанні українських земель до Російської імперії. Українські пам'ятки періоду козацтва мало вивчались, практично не існувало завдання їх виділення з загальної кількості пам'яток. Була відсутня державна політика їх популяризації та збереження. Лише в останні десятиліття XX – перші десятиліття XXI століття ця тема увійшла до кола найбільш актуальних тем, якими займаються пам'яткознавці в Україні.

На сьогоднішній день складається Каталог пам'яток козацтва, до нього внесені дані близько тисячі двохсот об'єктів культурної спадщини пізнього середньовіччя та ранньомодерного часу, так чи інакше пов'язаних з українським козацтвом, розміщених як в Україні, так і за її межами. [6]

Нематеріальна культурна спадщина козацтва – це не тільки епос (пісні, думи, перекази, легенди козацької доби та усна народна творчість), а й бойове мистецтво, танці, зокрема козацький бойовий гопак, а також ціла система духовних та філософських поглядів та норм, у тому числі цікава система виховання. В 2016 році Козацькі пісні Дніпропетровщини включили до Списку всесвітньої нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребує термінового захисту. [4]

Матеріальна культурна спадщина – це рухомі та нерухомі пам'ятки.

Рухомі пам'ятки козацтва становлять цінну частину Музейного фонду України, який зберігається в державних, комунальних, відомчих та приватних музеях України. Це більше 50 музеїв та заповідників, в яких зберігаються козацькі колекції або зроблені реконструкції козацьких

пам'яток та пам'ятних місць. Найбільш відомі з них :

- Музей козаччини (Київщина)

- Музей гетьманства (Київщина)
- Музей історії розвитку Українського козацтва (Одеса),
- Музей історії запорозького козацтва національного заповідника «Хортиця» (Запоріжжя)
- Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця» (м. Батурин, Чернігівщина)

Докладніше зупинимося на групі нерухомих пам'яток козацтва.

Вважається, що найбільш цінні з них занесені до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. Станом на 01 січня 2022 р. в ньому міститься 1138 пам'яток національного значення. Пам'яток, які стосуються історії українського козацтва - 66 об'єктів. [2] Окремо є пам'ятки місцевого значення, їх значно більше. Але далеко не всі пам'ятки козацтва занесені до Держреєстру і охороняються законом. За підрахунками науково-дослідного центру «Часи козацькі» нерухомих пам'яток козацької доби в Україні понад 3 тисячі. [5]

Першу групу нерухомих пам'яток складає оборонна архітектура козацької доби: замки, фортеці та укріплення так званих української і дніпровської оборонних ліній. В більшості це пам'ятки історії та археології: о. Байда (м. Запоріжжя) - місце розташування першої Запорізької Січі; Поле Полтавської битви (м. Полтава), Олешківська Січ (м. Цюрупінськ, Цюрупінський район Херсонська область), Фортеця із залишками підземних ходів (м. Буша, Тернопільська область), Місце Новобогородицької фортеці (м. Дніпро), Місце фортеці Кодак (с. Старі Кодаки, Дніпропетровська область), Споруди української укріпленої лінії (Дніпропетровська область), Місце розгрому козацькими військами військ Речі Посполитої під Пилявцями (с. Пилява, Хмельницька область), Мури та брами (м. Чернігів), Замкова гора XVI—XVII століття м. Чигирин.

Всі вони характеризуються тим, що основні споруди цих пам'яток були зруйновані ще в добу козацтва або впродовж XIX ст.

Другу і найбільшу групу пам'яток становлять **світські та культові пам'ятки архітектури доби козацтва побудовані в стилі так званого українського або козацького бароко**. Тобто всі пам'ятки, побудовані в період, коли найвпливовіша верства козацтво опікувалась розбудовою храмів, монастирів та міст Лівобережжя. Тому особливий архітектурний бароковий стиль отримав назву «козацького».

Серед перших найвизначніших архітектурних пам'яток раннього «козацького» бароко — Миколаївський собор у Ніжині, Покровський собор у Харкові, Єкатерининська церква в Чернігові, Преображенська церква в Сорочинцях на Полтавщині.

Окремо варто назвати невелике місто Батурин розташоване в Чернігівській області. Це Гетьманська столиця, резиденція п'яти гетьманів України. У 1708 році, після поразки українсько-шведського війська під Полтавою, московські війська вирізали всіх мешканців міста, незалежно від віку і статі. За різними оцінками загинуло від 11 до 15 тисяч батуринців. Європейські газети писали, що «страшний цар жадібний до крові в Україні... Всі мешканці Батурина, незважаючи на вік і стать, вирізані, як наказують

нелюдські звичаї московитів»; «Вся Україна купається в крові»...[5] Ця подія увійшла в історію як «Батуринська різанина». Саме місто пограбували та спалили. Тому, на жаль, єдиною спорудою XVII століття, яка збереглася до нашого часу в Батурині, є кам'яниця Кочубея. Зараз тут розміщується музей заповідник «Гетьманська столиця».

В українській архітектурі протягом XVII—XVIII ст. відіграло велику роль і народне дерев'яне зодчество. Архітекторами цих споруд виступали талановиті народні майстри. До нашого часу в різних регіонах України збереглися чудові пам'ятки дерев'яного зодчества унікальною особливістю яких є те, що вони побудовані без жодного цвяху. Це церква Вознесіння на Чернігівщині, Троїцький собор у Новомосковську (Дніпропетровщина), церква Покрова в Ромнах.

Наступною окремою групою нерухомих пам'яток є **місця поховання козацької доби**.

Хоча на території України існує більше сотні відомих місць поховання, які пов'язані із козацтвом, до Державного реєстру занесені всього декілька із них. Оскільки ані в радянський час, ані в період Російської імперії, вшанування козацтва та місць їх поховання не віталось.

Пам'яткою історії національного значення є Могила кошового отамана Івана Сірка 1680 рік (с. Капулівка, Дніпропетровщина). Ця пам'ятка пережила важкі часи. У 1709 р. російські каральні війська сплюндрували могилу. Довгий час її місце було невідоме. І лише в кінці XIX століття вона була знайдена істориком Д. Яворницьким, її місце було викуплено і охоронялось музеєм, який він очолював в Катеринославі. У 1967 році могила перенесена до с. Капулівка. Зараз на ній знаходиться меморіал та проходять Всеукраїнські фестивалі козацтва.

Кам'янська Січ, кладовище запорізьких козаків і могила кошового отамана Костя Гордієнка (Херсонська область).

Могила Осипа Гладкого - останнього кошового отамана Задунайської Січі (м. Запоріжжя)

Козацьке кладовище м. Кременець, П'ятницький цвинтар пам'ятка історії (Тернопільська обл.)

Братська могила учасників гайдамацького повстання «Коліївщина» 1767 рік (Житомирська обл.)

Однак, на території України існують більше сотні козацьких кладовищ, які в більшості у занедбаному стані, їм не надано статусу пам'яток. Вони часто руйнуються, їх території стихійно забудовуються, а кам'яні хрести знищуються.

І ще однією окремою групою пам'яток є **скульптурні пам'ятники, меморіальні та пам'ятні знаки**, встановлені на честь видатних ватажків козацтва, легендарних козаків, на ознаменування визначних подій історії українського козацтва. Їх головна особливість – період їх створення не синхронний з добою козацтва, а пізніше - у XIX–XXI ст.

Найбільше в Україні пам'ятників Гетьману Війська Запорозького Богданові Хмельницькому. Найстаріший та найвідоміший з них встановлений у

Києві в 1888 році на Софіївській площі.

Також пам'ятники цьому легендарному гетьману є у багатьох містах і селах України.

Пам'ятники іншим видатним козакам: Петру Сагайдачному (2001, Київ); Пам' Івану Мазепі (1994, с. Мазепинці Київщина); Петрові Сагайдачному (1992, с. Кульчиці Львівщина); кошовому отаману Антону Головатому (1999, м. Одеса); гетьману Івану Мазепі (Соборний майдан, Полтава; останньому козацькому писарю Івану Глобі (2012, Глобине, Полтавщина); легендарному козацькому полковнику Івану Богуну (1954, Вінниця); гетьману Дмитру Вишневецькому (1999, Хортиця, Запоріжжя); Йосипу Гладкому (2010, Запоріжжя); Івану Сірку (2010, Покров, Дніпропетровська обл.) та інші.

В Україні існує значна кількість пам'ятників збірному образу козаків: Героям Визвольної війни (1991, Жовті Води); Запорозький козак і кобзар (1982, Київ); Захисникам кордонів Вітчизни всіх поколінь (2004, Київ); Пам'ятник козакам (2010, Северодонецьк Луганська обл.); Пам'ятник полеглим козакам та селянам-повстанцям (1991, Пляшева, Рівненська обл.); Пам'ятник засновникам Харкова (2004, Харків); Козацька слава (1992, Тягинка, Херсонська обл.); Молитва за Україну (2012, Батурин); Сини мої соколи (2009, Батурин).

Найпопулярнішим в українській культурі, передусім в народному живописі, є образ козака Мамає, який вважається уособленням українського народу в цілому. Його скульптурні зображення в монументальному мистецтві: Київ, Майдан Незалежності; Хортиця, Запорозька обл.; Кривий Ріг, Дніпропетровщина та інші.

Один із найстаріших пам'ятних знаків на честь героїчних подій козацької доби був встановлений істориком козацтва Д.І. Яворницьким на Катеринославщині (зараз – Дніпропетровщина) в 1910 р. Це пам'ятний знак на честь взяття при Богдані Хмельницькому польської фортеці Кодак. [3]

І окремо варто сказати про **козацьку спадщину за кордоном** України. Деякі історичні козацькі землі зараз входять до складу Російської Федерації. Від української території вони були відокремлені у 1920-х роках більшовицькою владою при створенні Української соціалістичної радянської республіки. Тому варто назвати пам'ятки, які знаходяться на цих територіях і які збереглись до сьогодення.

Район Стародубщина (зараз на території Брянської області). Це було полкове місто за часів Козацької держави, яке активно підтримувало гетьмана Богдана Хмельницького, потім гетьмана Івана Мазепу. По сьогодні в місті зберіглася давня козацька церква Різдва Христового, яку називають «Козацьким собором».

Місто Острогозьк – столиця Східної Слобожанщини. Це був крайній на сході козацький полк. В місті збереглося декілька історичних будівель та стара Преображенська церква в стилі козацького бароко..

Найбільш відомий козацький регіон - Кубань – місце переселення козаків після зруйнування Запорізької Січі Катериною II. Це край, де українську мову можна вільно почути і сьогодні. В Краснодарі донедавна знаходився літературний музей Якова Кухаренка – козацького отамана та письменника.

Тут був встановлений пам'ятник першим запорожцям, які висадилися біля Тамані у вигляді бронзового козака із хоругвою у руці на гранітному постаменті. Він був встановлений у 1911 р. теж за ініціативи Д. Яворницького.

На Кубані в м. Ейську встановлено пам'ятник Захарові Чепезі – отаману Чорноморського козацького війська, який після знищення Запорозької Січі за наказом Катерини II, прийняв імперську службу.

Ще однією групою є **пам'ятники, пам'ятні знаки та меморіальні дошки козацтву** в світі.

Найстаріший пам'ятник встановлено у 1883 році Юрію Кульчицькому у Відні, Кульчицький-штрассе-4.

Юрій Кульчицький - український шляхтич, козак, герой Віденської битви 1683 року. Згодом він став віденським підприємцем, власником однієї з перших віденських кав'ярень. Вважається автором рецепту віденської кави. Пам'ятник зображає Кульчицького, який тримає тацю та кавник, завдяки популярній легенді він вважається охоронцем віденських кав'ярень.

Це не єдиний пам'ятник козакам у Відні. Також у 2003 та 2013 роках було встановлено пам'ятник козацтву на честь участі у визволенні Відня.

Найбільше за кордоном встановлено пам'ятників видатному гетьману Іванові Мазепі. Його ім'я пов'язують із героїчною спробою України на початку XVIII ст. вирватися з-під московського ярма і обрати, як би ми сказали тепер – європейський шлях розвитку.

Пам'ятник І. Мазепі встановлено в Австрії (м. Перхтольдсдорф), в Сполучених Штатах Америки (м. Кергонксон, штат Нью-Йорк), в Румунії (місто Галац). Саме сюди він врятувався втечею з вірними козаками та шведським королем Карл XII після поразки в Полтавській битві. Тут Іван Мазепа помер. Ім'я українського гетьмана носить один із житлових масивів міста.

У 2011 році у шведському місті Крістіанстаді відкрили пам'ятник соратнику Івани Мазепи та його наступнику Пилипу Орлику – гетьману у вигнанні, автору Конституції, яка вважається однією з перших демократичних конституцій на теренах Європи.

Пам'ятний знак і меморіальна дошка встановлені на будинку, де мешкав гетьман.

Також пам'ятник П. Орлику та Конституції було встановлено у 1910 році біля фортеці м. Бендери в Молдові (регіон Придністров'я, де вперше був зачитаний перед козаками текст конституції Пилипа Орлика. У 2017 році у Франції, у м. Дюнкерку, відкрито меморіальну дошку на честь легендарного кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка та українських козаків, які брали участь у визволенні міста від ворога під час Тридцятилітньої війни. Встановлено її на Триумфальній арці XVII століття. Козаки-запорожці були одними з найкращих воїнів у Європі й часто брали участь у європейських війнах як найманці. Але документальних підтверджень участі козаків під проводом Сірка в Тридцятилітній війні досі не знайдено.

Пам'ятник Богдану Хмельницькому існує в м. Гомелі, Республіка Білорусь. В Білорусі, у м. Вітебську в XIX ст. існував пам'ятник Б.

Хмельницькому, який не зберігся.

Таким чином, хоча Запорозька Січ та Гетьманщина припинили своє існування майже 250 років тому, в Україні і за кордоном до сьогодні збереглося чимало пам'яток, пов'язаних зі славетною історією українського козацтва. Їх велика наявність на всій території України, а також значна кількість саме на прикордонних територіях із сучасною Росією свідчить про те, що ці землі історично є козацькими. Впродовж століть Російська імперія і далі Радянський Союз знищували історичні пам'ятки, приховували та спотворювали історію, яка стосувалася теми національної ідентичності українців, зокрема козацтва. А коли не могла викоринити історичну пам'ять – нав'язувала міфи. Наприклад про існування «російських козаків». І зараз міф про «східні області України як споконвічно російські території» став виправданням російської агресії проти України і окупації частини українських земель.

Зараз унікальні пам'ятки козацької доби та пам'ятки, пов'язані із козацтвом, знаходяться на окупованих територіях (Херсонська, частина Харківської та Запорозької областей) та території, де тривають активні бойові дії та обстріли. Всі вони ніяк не захищені. І існує високий ступінь загрози їх руйнації.

1. Абросимова С.В. До 150-річчя від дня народження академіка Д.І.Яворницького. Абросимова С.В. Енциклопедист козащини // Український історичний журнал. — 2005. — № 4.

2. Державний реєстр нерухомих пам'яток України – Міністерство культури та інформаційної політики України - офіційний веб-сайт (mkp.gov.ua)

3. Заруба В.М. Фортеця над Кодацьким порогом. Дніпро: «Ліра», 2013. – 60 с.

4. «Козацькі пісні Дніпропетровщини» включені до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, які потребують негайної охорони | Кабінет Міністрів України (kmu.gov.ua) .

5. Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. Наукових статей. / О.М.Титова (відлов, ред.), Біляєва С.О., Виногородська Л.І. [та ін.] ; Наук.-досл. центр «Часи козацькі», Укр. т-во охорони пам'яток історії та культури, Центр пам'ятокознавства НАН України і УТОПШ. Істор.-культ, ас-ція «Україна-Туреччина», Ін-т мовознавства ім О.О. Потебні НАН України. – Київ, 2014.

6. Телегін Д.Я., Титова О.М. Каталог історико-археологічних пам'яток і пам'ятних місць козацької доби // Археологія доби українського козацтва XVI–XVIII ст. / Ред. кол.: Телегін Д.Я. (відп. ред.), Винокур І.С., Свешніков І.К., Титова О.М. та ін. – К., 1997. – С. 231–335

Геннадій ДЕДУРІН

кандидат історичних наук, доцент
кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного
університету внутрішніх справ

ВИНИКНЕННЯ РЕЄСТРОВОГО КОЗАЦТВА: ІСТОРИЧНО- ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Українське козацтво, як окремий соціальний стан виникає на межі XV-XVI ст. У сер. XVI ст. вже існував своєрідний прототип козацької державності – Запорізька Січ. За цих обставин, польська влада, зрозумівши, що козацтво стає все більш впливовою військово-політичною силою, яку вона не в змозі контролювати, вирішила піти іншим шляхом.

З 1540-х рр. польський уряд починає вдаватися до низки заходів з метою впорядкування козащини. У 1568 р. король Сигізмунд II Август вперше видає універсал, у якому звертається не до прикордонної адміністрації, а безпосередньо до козаків [1, с. 259]. Важливість даного документу полягає в тому, що крім стандартних погроз козакам карати їх через самовільні походи на Кримське ханство, монарх фактично пропонує їм нести прикордонну службу та переходити на фінансове утримання корони.

Згодом, у пониззя Дніпра було відправлено коронного гетьмана Є. Язловецького, який привіз козакам більш уточнені пропозиції короля. Отже, їх частину мали повністю вивести з-під юрисдикції прикордонної адміністрації новоствореної Речі Посполитої. Вони перетворювалися на автономну військову одиницю підпорядковану гетьманові. Безпосереднє керівництво подібним загоном мав здійснювати призначений польською владою «старший і суддя над усіма низовими козаками». Він підпорядковувався тільки монарху і коронному гетьману [1, с. 260]. Козаки, які потрапляли до загону, вважалися найманцями, що несуть свою службу, отримуючи встановлений розмір платні.

Наступним кроком переформатування частини козацтва стало те, що у 1572 р. за наказом короля Сигізмунда II Августа було створено реєстрове козацтво [2, с. 17]. Реєстрове козацтво – це козаки, які були зараховані на військову службу до Речі Посполитої і занесені до спеціальних списків – реєстрів. До першого реєстру зарахували 300 чоловік. Надалі, кількість реєстровців постійно коливалися, переважно, у залежності від зовнішньополітичної ситуації. Реєстрові козаки користувалися широкою автономією, мали власну судову та освітню системи, отримували земельні наділи, звільнялися від податків. Втім, треба зауважити, що пільги реєстровців діяли лише на період їх активної служби, так само, за цей період вони отримували гроші. Безумовно, поява реєстровців стала важливим прецедентом легітимізації козацтва як частини тогочасного суспільства Речі Посполитої.

Подальше становлення реєстрового козацтва пов'язано з ім'ям наступного польського короля – Стефана Баторія. У вересні 1578 р. з

козацькими представниками, які прибули до Львова, було укладено угоду «Постанови з низовиками» [1, с. 262]. Відповідно до її умов, на чолі реєстровців ставав родич легендарного Дмитра Байди-Вишневецького – черкаський староста Михайло Вишневецький. Усі козаки, що перебували у його підпорядкуванні мали отримувати відповідне грошове забезпечення, одяг та амуніцію від держави. Центром реєстрового козацького війська ставало місто Трахтемирів на Черкащині. Реєстровці отримували від короля низку регалій: корогву, печатку, бунчук, булаву тощо. Натомість, вони мали утримуватись від не санкціонованих королівською владою дій проти сусідів Речі Посполитої, зокрема Кримського ханства.

Тим не менш, порушення домовленостей з обох боків мали регулярний характер. 1582 р. датується перша відома козацька петиція, у якій реєстровці вказували факти порушення їх прав з боку місцевої прикордонної адміністрації, представники якої намагалися стягувати з козаків податки та встановлювати власну юрисдикцію, ігноруючи гетьмана. Король, добре розуміючи важливість підтримки частини козацтва, у своїй відповіді підтримав претензії реєстровців, підкресливши, що категорія козаків, яка отримує платню за свою службу від корони, має перебувати у підпорядкуванні виключно власної адміністрації [2, с. 18]. Наявність цього листа, реєстровці почали надалі використовувати у якості доказу дарування їм вольностей від короля. Водночас, цю подію можна інтерпретувати і як доказ легалізації козацького імунітету.

Серед головних причин утворення реєстрового козацтва озвучених польською стороною було посилення обороноздатності південних кордонів Речі Посполитої, проте, не менш важливим, на наш погляд, було завдання внесення розколу у козацький стан та штучне протиставлення реєстрових і низових козаків. Підтвердженням цьому стали події кінця XVI ст., пов'язані з участю реєстрових козаків у придушенні низки козацько-селянських повстань, зокрема К. Косинського у 1591 – 1593 рр. та С. Наливайка у 1594 – 1596 рр. [3, с. 118 – 119]. Іншою проблемою, пов'язаною з реєстровими козаками було те, що ті з них, які завершували активну службу або виключалися з реєстру, у переважній більшості випадків, відмовлялися зрікатися свого колишнього статусу, що викликало постійні суперечки між козаками і місцевою адміністрацією, які часто завершувалися, як у випадку з вищезгаданими повстаннями, переходом реєстровців на бік тих, кого вони мали потенційно вгамовувати.

Тим не менш, реорганізація частини козаків з ополчення у регулярні військові з'єднання під командуванням армійських офіцерів відкрила нову еру у історії козацтва, сприяючи перетворенню його на потенційне ядро майбутньої української козацької держави – Гетьманщини, що виникне у середині XVII ст.

1. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранні модерної України. К.: Критика, 2009. 584 с.

2. Макарчук В. «Вольності» або права і свободи українського козацтва у XVI–XVIII ст. – історично-правовий аспект. Право і суспільство. 2015. № 6. С. 16–20.

3. Плохій С. Брама Європа. Історія України від скіфських воєн до незалежності. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 432 с.

Тетяна СЕРГІЄНКО

доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
політичних наук, доцент

ЗГУРТОВАНІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Реалії сьогодення свідчать, що поряд з неоднозначними процесами глобальної діяльності людей, що відбуваються в сучасному світі на перший план виходить велика кількість питань які потребують наукового обґрунтування та пошуку дієвих механізмів щодо стійкості та згуртованості українського суспільства, особливо в умовах військової агресії Російської Федерації проти України та введенням в Україні з 24 лютого 2022 року воєнного стану [1, с. 38]. Умови і показники згуртованості досліджує інтеграція, як проблема загальної теорії соціокультурних систем, та є необхідною для існування і діяльності будь-якої суспільної групи. Створюючи простір для внутрішньої інтеграції сучасного українського суспільства, актуалізується питання згуртованості українського суспільства та етносів, що проживають на території України, утвердження в суспільстві культурного плюралізму, гармонізації соціальних та етнічних інтересів, демократії, вироблення політико-ідеологічних та морально-етичних орієнтирів, здатних мобілізувати зусилля суспільства на розв'язання поточних проблем [6, с. 350].

Інноваційність даного дослідження полягає в необхідності використання теорій інтеграції і дезінтеграції та їх інтерпретацій для дослідження процесу державотворення, національної ідентичності, формування національної ідеї, забезпечення сталого розвитку інтеграційних процесів. Тож, на основі аналізу вітчизняного досвіду можливо запропонувати шляхи формування української нації та подолання дезінтеграції українського суспільства шляхом консолідації та згуртованості суспільства [4, с. 137]. Досліджуючи процеси дезінтеграції, слід враховувати дії факторів, які сприяють відцентровим тенденціям. Це дозволить визначити способи та механізми нейтралізації дії цих факторів. Процеси етнополітичної дезінтеграції можуть мати як природний, так і примусовий характер. Історія переповнена прикладами дезінтеграції обох типів [2, с. 76]. Найбільш відомим прикладом примусової дезінтеграції є військова сила та загроза її застосування [8, с. 190]. Для нейтралізації дезінтеграційних тенденцій в процесі формування інструментів згуртованості суспільства необхідно використати демократичні, легітимні механізми, що характеризуються активним діалоговим пошуком компромісів та узгодження інтересів суспільства. Все це потребує уважного переосмислення пройденого шляху й визначення перспективних напрямів подальшого розвитку. Саме це й слугувало поштовхом для здійснення започаткованого даного дослідження.

Різним аспектам цієї проблеми присвячували свої дослідження такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як Ф.Шміттер, Д.Міллер, Л.Нагорна, І.Іванов, Л.Солоненько, М.Михаєченко, В.Воронкова, О.Кіндратець, О.Майборода, Б.Парахонський. Дослідженню проблем, щодо процесів інтеграції, присвячені роботи вітчизняних вчених таких як: В. Будкіна, І. Бураковського, В. Вергуна, Ю. Козака, В. Новицького, Т. Циганкової, Ю. Шишкова та зарубіжних вчених Б. Баласса, Н. Вінер, Е. Гааза, К. Дойч, М. Портера, Т. Парсон, В. Леонтєва, П. Робсон, А. Рюгман, Г. фон Хаберлера, У. Уоллас, Е. Хаас, М. Ходжес та інших. Аналіз літератури з даної проблеми засвідчує, що, поряд з високим рівнем її загального осмислення в західних наукових підходах й у вітчизняних теоретичних здобутках, в Україні майже відсутні сучасні дослідження інститутів та механізмів згуртованості населення, які, по-перше, базувалися б на вітчизняному досвіді і традиціях і, по-друге, – були б спрямовані на пошуки оптимальної моделі сучасного суспільного розвитку України. Тож сьогодні, вивчення даної проблеми потребує активне всеосяжне дослідження основних тенденцій щодо стійкості та згуртованості українського суспільства в умовах військової агресії російської федерації проти України.

Проблеми розвитку та згуртованості сучасного українського суспільства можливо розглядати через призму двох полярних тенденцій - інтеграції та дезінтеграції. Актуальність даному дослідженню надає безпосередньо епістемологічний дискурс, що зводиться до визначення змісту, структури та складових процесу внутрішньої інтеграції суспільства. Дослідження зазначеного процесу в Україні безпосередньо зумовлено необхідністю формування нації як поліетнічної спільноти громадян, об'єднаної спільними цілями й прагненнями, а також, побудови демократичної, соціальної та правової держави [2, с. 698].

Для більшості громадян України напад Російської Федерації став шоком. Події, які відбулись 24 лютого 2022 року поставили під сумнів можливості подальшого сталого розвитку на Європейському континенті та порушили військовий баланс сил у регіоні й вплинули на зміну конфігурацій, що склалися після завершення холодної війни. Станом на 5:30 ранку 24 лютого 2022 року на всій території України введено воєнний стан. Таке рішення прийнято на підставі пропозиції РНБО відповідно до законодавства України [7, с. 81].

Серед пріоритетних цілей «спецоперації» Російської Федерації були роз'єднаність і внутрішнє протистояння. Але як показують реалії сьогодення українське суспільство здивували не тільки себе, а й увесь світ. Про високий рівень консолідації свідчать результати п'ятого загальнонаціонального опитування, проведеного соціологічною групою «Рейтинг» (опитування від 18 березня 2022 року). Незважаючи на повномасштабну війну з Росією, 77% українців стверджують, що справи в Україні йдуть у правильному напрямку. Лише 14% не згодні, 10% не можуть оцінити [3].

Після повномасштабного вторгнення рівень згуртованості в середині держави значно виріс і це пов'язано насамперед з спільним бажанням відбити збройну агресію Російської Федерації захищаючи суверенітет і незалежність держави. Українське суспільство консолідовувалося і почало активно

допомагати військовим. Тож події які відбулись 24 лютого 2022 року як ніколи соціально згуртувало та підвищило стійкість українського суспільства – громадські організації, волонтери, благодійні фонди та звичайні активні громадяни об'єднались і взялися розв'язувати безліч завдань, щоб підтримати армію та населення.

Реалії сьогодення свідчать, що визначальну роль, у протистоянні спроб розколоти країну, відіграє українська національна ідея, основна мета якої полягає в забезпеченні консолідації, згуртованості та національній єдності української нації. Тому основне завдання сьогодні не допустити розколу серед суспільства в середині держави, подолати ворога, зупинити вторгнення Російської Федерації та зберегти нашу державність і незалежність.

1. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). Регіональні студії, 2022. № 30. С.35-39;

2. Єремєєва І.А., Шаповал В.А. Групи інтересів як суб'єкти політики. Politicus. 2016. №2. С. 76-80;

3. П'яте загальнонаціональне опитування: Україна в умовах війни (18 березня 2022).
URL:https://ratinggroup.ua/research/ukraine/pyatyu_obschenacionalnyu_opros_ukraini_na_v_usloviyah_voyny_18_marta_2022.html?fbclid=IwAR0E9Zxk5eIKTaVKUyM UtSkU-OIt2xOrj-pjLS5gsXTbpDGZcvQIV0iq0hI;

4. Сергієнко Т.І. Згуртованість суспільства як фактор забезпечення сталого розвитку інтеграційних процесів. Матеріали XXIII науково-технічної конференції студентів, магістрантів, аспірантів і викладачів ЗДІА. Проблеми економічного розвитку у сучасних умовах. Том IV / Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2018. С. 137-138;

5. Сергієнко Т.І. Концептуальні засади децентралізації у публічному управлінні. Проблеми управління соціальним і гуманітарним розвитком: матеріали XI регіон. наук.-практ. конф. за міжнар. участю / за заг. ред. О. Б. Кіреєвої. – Д.: ДРІДУ НАДУ, 2017. С.696-698;

6. Сергієнко Т.І. Особливості суспільно-політичного аспекту процесу інтеграції. Вісник маріупольського державного університету серія: історія. політологія, 2017, вип. 18. С.349-354;

7. Сергієнко Т.І., Куріс Ю.В. Консолідація українського суспільства в умовах військової агресії Російської Федерації проти України. HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць / гол. ред. В. Г. Воронкова. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Випуск 11 (88). С. 79-86;

8. Халапсис А.В. Война как бизнес-проект? Наукове пізнання: методологія та технологія, 2013. 1 (30). С. 191- 195.

Юрій БЕРЕСТЕНЬ

старший науковий співробітник
Музею історії Дніпра (м. Дніпро),
кандидат історичних наук, доцент

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІАЛІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОГО РУХУ В КАТЕРИНОСЛАВІ (1877-1878 рр.): ДО ІСТОРІЇ ДАМСЬКОГО КОМІТЕТУ ТОВАРИСТВА З НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПОРАНЕНИМ ТА ХВОРИМ ВІЙСЬКОВИМ

На сьогоднішній день волонтерство як різновид добровільного служіння своїй Батьківщині стало невід'ємним атрибутом суспільного життя Дніпра та України, наочним свідченням активної громадської позиції містян, зумовленої особистою відповідальністю за долю власної країни, її незалежності та суверенітету.

Прикметно, що в сурових реаліях тривалого російсько-українського воєнного конфлікту волонтерство розглядається в суспільному дискурсі та просторі України як один з різновидів соціально спрямованої діяльності, своєрідної добровільної альтернативної служби, яка орієнтована на дієву підтримку обороноздатності країни та державницьких інститутів які уособлюють її незалежність: ЗСУ, Тро, Національної гвардії, СБУ та всієї вертикалі цивільної влади, обраної на демократичних принципах та засадах.

Відзначимо той факт, що масовий волонтерський рух в Україні був спричинений вкрай гострою суспільною реакцією політично активного населення на мілітарну агресію РФ, окупацію нею частини українських територій, яка була зумовлена наслідками домінування в суспільному дискурсі країни-агресора антиукраїнських концептів шовіністичної постімперської ідеології, що категорично відкидала саму ідею національної самобутності й ідентичності українців, демагогічно заперечувала їх право на власну державність та незалежність.

Потужний сплеск соціальної активності, що проявився у розбудові чисельних волонтерських осередків та установ в країні, був зумовлений ширим прагненням широких верств населення України боронити незалежність та суверенітет власної країни, її різноманітних державницьких інституцій, які є засадничими гарантами збереження національної ідентичності українців, їх самобутньої культури, мови та релігії.

Специфіка волонтерського руху на сьогоднішньому етапі політичного розвитку країни визначається тим, що він базується на громадських засадах, не передбачаючи жодної матеріальної або грошової винагороди за здійснення будь-якої діяльності та досягнення будь-яких визначальних практичних результатів з підвищення боєздатності Збройних Сил України, де окупації зайнятих ворогом українських теренів, визнаних міжнародним співтовариством.

Здебільшого, волонтерство є однією з форм благодійницької діяльності,

що базується на засадах добровільності, альтруїзму, громадянської відповідальності за долю своєї країни.

Варто зазначити, що сучасний волонтерський рух глибоко вкорінений в традиційні практики соціальної мобілізації, які завжди були присутні в історичному досвіді та колективній свідомості українців. Висока здатність до гуртування, соціальної солідарності та консолідації є наочним свідченням розвиненого відчуття в українців колективізму та особистої відповідальності за подальшу долю країни, її політичну суб'єктність та життєвість як держави.

Історія становлення широкого волонтерського руху в Катеринославі та Придніпровському регіоні зокрема пов'язана з обставинами російсько-турецької війни 1877-1878 років, яка здійснювалась під шовіністичними гаслами імперської пропаганди щодо «національного визволення» балканських народів від політичної залежності Отаманської порти.

Російсько-турецька війна 1877-1878 років надала значного імпульсу процесам становлення волонтерських громадських організацій в країні, виникнення яких відбувалось здебільшого під патронатом та за ініціативи офіційної влади, яка була зацікавлена в консолідації населення імперії навколо царського самодержавного режиму та залученні його до вирішення практичних завдань обороноздатності країни, успішного виконання гуманітарних програм з медичного забезпечення поранених військових імператорської армії.

Прикметно, що становлення волонтерського руху організаційно інституалізувалося в загальному контексті реформаційних перетворень імператорської армії та структурних підрозділів її тилового та санітарно-медичного забезпечення.

В 1876 році в Катеринославській губернії за ініціативи місцевої адміністрації була проведена масштабна благодійницька акція - збір речей та коштів на користь населення Боснії, Герцеговини, Сербії та Болгарії, яка тривала з 19 жовтня 1876 по 1 січня 1877 року. В процесі проведення цієї акції тільки в одному Катеринославі було зібрано понад 500 рублів грошових пожертв, що стало наочним свідченням підтримки населенням політичного курсу імперії, яка готувалась до чергового мілітарного «стрижку» на Балкани, пафосно прикриваючись ідеями слов'янської братерності та конфесійної спорідненості зі слов'янськими народами [1].

В квітні 1877 року на початку російсько-турецької війни серед православного населення Катеринослава були організовані та проведені перші благодійницькі збори на користь Червоного Хреста з метою матеріальної підтримки хворих та поранених військових. А згодом почали інституалізуватися місцеве осередки добровільних волонтерських організацій.

Так, 24 квітня 1877 року в Катеринославі відбулося установче засідання Дамського комітету Товариства піклування про хворих та поранених військових під головуванням генерал-майора П. А. Струкова. На ньому було ухвалене рішення про відкриття в Катеринославського відділення товариства. В роботі засідання взяли участь 67 дам, які презентували здебільшого заможні прошарки катеринославського суспільства. Таким чином, очевидним є те, що на регіональному рівні організаційні підвалини волонтерського руху тієї доби

були закладені місцевою адміністрацією губернії за активної підтримки істеблїшменту Придніпровського регіону – дворянства, заможного купецтва, православного духівництва, учнівської молоді. Завдячуючи цьому, волонтерською діяльністю була охоплена згодом значна частина населення міста та Придніпровського регіону.

Головою Катеринославського Дамського комітету була одногосно обрана дружина дійсного статського радника Тетяна Павлівна Луцька [2]. Дамський комітет став першою в історії міста волонтерською організацією, діяльність якої здійснювалась за добровільних засадах шляхом отримання пожертв від членів установи та населення регіону.

Вже 25 квітня 1877 року на першому засіданні Дамського комітету було ухвалено низку адміністративних рішень щодо створення цілої мережі структурних підрозділів комітету: швацької майстерні з шиття постільної та натільної білизни для поранених військових, складу готової продукції та речей, які жертвувались населенням міста та губернії [2].

Дружина катеринославського губернатора Л.О. Дурнова забезпечила роботою з пошиття одягу й дитячий притулок, яким вона опікувалась. Наглядачкою за ходом виконання робіт з пошиття білизни для поранених військових в дитячому притулку стала представниця Дамського комітету М.М. Білявська. З метою ознайомлення членів волонтерської організації з специфікою догляду за хворими та пораненими військовими й професійної підготовки сестер милосердя для катеринославських лазаретів та шпиталів міськими докторами Скрильніковим та Кацем, які працювали на посадах ординаторів Катеринославської губернської земської лікарні, був прочитаний курс публічних лекцій з практичної медицини, організовані на базі лікарні практичні заняття та тренінги. Вже наприкінці квітня 1877 року (за тиждень після проведення установчого засідання) її майстрині виготовили 70 тюфяків, 70 тюфяків тікових, 161 пару кальсон, 13 халатів, 50 рушників, 181 простирадл, 82 колпаки, 130 наволочок, 7 тонких наволочок. Перед здачею білизни до місцевого лазарету вона була випрана та випрасувана місцевими прачками за кошти благодійницької установи. Завідуючою складом речей комітету наприкінці квітня 1877 року була призначена К.О. Грекова [2].

Одночасно, представниці Дамського комітету потурбувалися про організацію системного збору благодійних коштів на потреби військових шпиталів та фінансове забезпечення діяльності волонтерської організації. З цією метою вони звернулися до катеринославського єпископа Феодосія, який надав дозвіл на збір коштів для утримання поранених військових в церковних приходах Катеринославської єпархії.

Характер волонтерської організації відзначався певним демократизмом. Зокрема увійти до її складу мала будь-яка жінка будь-якого соціального стану та віросповідання за умови сплати членського внеску. Загальний розмір членських внесків становив 10 рублів – чималу за тими часами грошову суму.

Багато жінок жертвували на потреби Комітету значні кошти та матеріальні ресурси. Зокрема, дружина катеринославського купця Єфанова надала на потреби благодійницької установи 60 аршин полотна, 52 аршини

фламанського полотна, пані Михайлова – 20 аршин полотна, пані Васильєва - 2 аршини марлі [3].

Речі, надані катеринославськими донаторами, були передані представницями Комітету на склад, який був створений при швацькій майстерні. Для пошиття одягу, постільної та натільної білизни для хворих й поранених військових в крамницях катеринославських купців Єфанова, Рачевського волонтерами були придбані за кошти комітету голки, булавки, нитки, тасьма, різні тканини.

Впродовж травня-червня 1877 року волонтерським осередком було вирішено цілу низку вагомих організаційних питань – впорядковано канцелярію комітету, організовано діловодство - заведені книги паперів що надходили та виходили, створено прибутково-витратна, грошова та талонна книги [4;6].

Одним з магістральних напрямків діяльності волонтерської установи була організація кадрового забезпечення військових шпиталів кваліфікованим молодшим медичним персоналом – сестрами милосердя, дефіцит яких гостро відчувався в медичних установах міста.

За сприянням комітету в Катеринославі зусиллями місцевих лікарів були влаштовані спеціальні медичні курси для підготовки сестер милосердя для військових шпиталів, де провідні спеціалісти прочитали курс лекцій та провели практичні заняття. Практичні заняття для сестер милосердя були організовані Дамським комітетом на базі Катеринославської губернської земської лікарні. Кадрове ядро майбутніх сестер милосердя катеринославських медичних установ склали послушниці Тихвінського жіночого монастиря, які прослухали скорочений курс медичної підготовки й догляду за хворими та пораненими військовими. Всього на початку війни курси сестер милосердя успішно закінчили, склавши відповідні іспити, 11 послушниць монастиря.

Варто зазначити, що дамський комітет взяв на себе функції з господарчого забезпечення військово-медичних установ міста Катеринослава.

В травні 1877 році від місцевого волонтерського осередку були обрані 3 попечительки до 4-х міських лазаретів, які розташовувалися в будинках Ващинського, Хреннікова Абермета та в земській губернській лікарні [4;5].

Представниці Дамського комітету на початку становлення благодійницької установи організували та провели серед населення Катеринославу та губернії масштабний збір одягу для пацієнтів лазаретів. Члени комітету пожертвували на потреби медичних установ сорочки, кальсони, наволочки, теплі ковдри, простирадла, шерстяні панчохи, шкарпетки, рушники.

В травні 1877 року катеринославський військовий лазарет отримав від Дамського комітету годинник з боєм для правильного прийому ліків, 65 ковдр та халатів, 45 чашок для чаю, 10 віконних штор, 2 мідних тази, 10 аршинів полотна для виготовлення бинтів, ножиці, американську клейонку, 2 підсвічники, тарілки, ложки. Оскільки в лазаретах міста бракувало посуду, то представницями комітету було замовлено у катеринославського майстра-бляшанщика Зака 25 чашок-бляшанок [5].

В середині травня 1877 року волонтерська діяльність благодійної

установи набула впорядкованого та системного характеру. Попечительки катеринославський лазаретів формували для комітету замовлення, в яких вміщували загальний перелік необхідних медичним установам ліків, предметів індивідуального використання, постільної та натільної білизни, одягу, медичного устаткування та господарського реманенту. В свою чергу Дамський комітет виділяв кошти на їх закупівлю або виділяв необхідні речі з власних запасів, якщо вони були в наявності та зберігалися на речовому складі благодійницької установи.

Дамський комітет взяв на себе частину витрат з харчового забезпечення хворих військових пацієнтів. Зокрема, комітет видавав щотижня медичним установам придбані за кошти донаторів чай, цукор, хліб, крупи.

На початку серпня 1877 Дамський комітет зіштовхнувся з проблемою забезпечення одягом одужуючих військових, які пройшли повний курс лікування та медичної реабілітації в лазаретах міста. В серпні 1877 року 9 нижніх чинів отримали від комітету новий одяг: сорочку, підштаники, онучі та 2 носові хустки. Згодом, дана практика була поширена на всіх пацієнтів, які одужали та поверталися назад до своїх військових частин. Лікування поранених військових потребувало значних витрат перев'язочного матеріалів та ліків. Дамський комітет влітку 1877 року здійснив низку закупівель лікарських препаратів, вати, бинтів, бязі. Для хворих військових були закуплені на тютюновій фабриці катеринославського підприємця Джигіта папіроси [6].

З початком холодної пори року представницями волонтерської організації було зроблено закупівлю партії валянок та теплих речей для хворих та одужуючих військових. Крім того, комітет подбав про забезпечення теплим одягом сестер милосердя та медичного персоналу катеринославських лазаретів та шпиталю.

Одночасно, представниці волонтерської організації взяли на себе зобов'язання сплачувати кошти за опалення медичних військових установ, що розташовувались в місті. Паралельно комітет приділив значну увагу забезпеченню змістовного відпочинку та дозвілля хворих військових. Зокрема для писемних солдат та офіцерів, які проходили лікування від поранень в шпиталях, були створені при даних установах невеликі бібліотеки та читальні. Взимку 1877 року дамський комітет зосередив свою діяльність на організації поставок у діючу армію гуманітарних вантажів з теплим одягом, ліками, предметами першої необхідності, книгами та папіросами [7].

Зазначимо, що з припиненням воєнних дій в 1878 році значно зменшилось надходження поранених та хворих військових до медичних установ міста.

В березні 1878 року більша частина катеринославських військових шпиталів та лазаретів через закінчення активної фази воєнних дій припинила свою роботу за браком пацієнтів. Представниці правління комітету ухвалили рішення про ліквідацію його структурних підрозділів, передачу речей та коштів різним державним та благодійницьким установам [8].

Дамський комітет Товариства допомоги хворим та пораненим військовим був однією з перших волонтерських організацій Катеринослава, яка надавала

розлогу матеріальну та грошову допомогу військово-медичним установам міста, рятуючи життя тисячам пораненим та хворим військовим, забезпечувала дані установи кваліфікованим медичним персоналом, продуктами харчування, медикаментами, тощо.

Набутий досвід волонтерської діяльності комітету згодом був використаний для подальшого розвитку структури Катеринославського відділення Червоного Хреста, організації боротьби з масовими епідеміями та стихійними лихами наприкінці XIX – на початку XX століття в місті та Катеринославській губернії.

-
1. Екатеринославские епархиальные ведомости № 3, 1877.
 2. Екатеринославские епархиальные ведомости № 10, 1877.
 3. Екатеринославские епархиальные ведомости № 12, 1877.
 4. Екатеринославские епархиальные ведомости № 13, 1877.
 5. Екатеринославские епархиальные ведомости № 14, 1877.
 6. Екатеринославские епархиальные ведомости № 17, 1877.
 7. Екатеринославские епархиальные ведомости № 23, 1877.
 8. Екатеринославские епархиальные ведомости № 8, 1878.

Анна МАКСИМОВА

викладач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат наук з державного управління

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Наша держава з часів Київської Русі намагається утвердити свою державність. Зокрема, за часів козацтва герби, територія, символи військо, за часів центральної ради чітко функціонування законодавчої, виконавчої та судової влади. Усе це підтверджує існування державності та України як самої держави.

Наступний розквіт української державності розпочався в 1991 році з акту проголошення незалежності України. У світі цей час називається третьою хвилею демократизації, що характеризується свободою слова, багатопартійністю, повагою до суверенітету, дотриманням прав та свобод людини й громадянина. Увесь світ живе за цими стандартами - взаємоповаги однієї нації до іншої. Але в світі не без виключення, що виявилось на прикладі РФ, яка вирішили розширити власні території за рахунок іншої незалежної держави. Основна тенденція розвитку міждержавних та державних відносин будувалася на демократичних засадах. Проте даний баланс відносин був

зруйнований та зараз відбувається боротьба демократичних сил з недемократичними, що обумовлено сьогоденними подіями, зокрема введенням військового стану на території України 24 лютого 2022 року. Виявилось, що РФ вирішила розширити власні території за рахунок нашої незалежної держави.

У зв'язку з введенням в дію воєнного стану обмежуються права та свободи людини і громадянина, зокрема таємниці листування, втручання в особисте листування, свободи думки й слова, проведення зборів та демонстрацій.

Важливу роль у створенні та забезпеченні безпечних умов життя відіграють правоохоронні органи. В цей час встановлюється особливий режим роботи судів, прокуратури, поліції, органів служби безпеки, антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, Нацагентство з повернення активів, військової служби правопорядку у Збройних силах України, Служби зовнішньої розвідки України, митних органів тощо.

У період воєнного стану, відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється. Але, разом з тим, судова гілка влади також зазнала впливу війни та її наслідків, що внесло свої корективи в процеси здійснення судочинства.

Частина судів України станом на сьогодні призупинили свою діяльність через активні бойові дії та тимчасову окупацію. У той же час суди на територіях, звільнених з-під окупації, починають відновлювати свою роботу.

Навесні 2020 року Верховна Рада України прийняла закони, які надали можливість реалізувати право учасникам справи брати участь в судових засіданнях, тим самим реалізуючи своє право на справедливий судовий розгляд, дистанційно.

У свою чергу, Державна судова адміністрація розробила порядок проведення відеоконференцзв'язку під час судового засідання за участі сторін поза межами приміщення суду. Таким чином було передбачено використання системи EasyCon або інших доступних для суду та учасників судового процесу засобів, що забезпечують проведення судових засідань в режимі відеоконференцзв'язку.

Однак, варто зазначити, що наразі далеко не всі суди України приєдналися до підсистеми «Електронний суд», що в свою чергу уповільнює застосування повною мірою можливостей та ресурсів цієї підсистеми [3].

Верховна Рада ухвалила законопроект №7118 про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо додаткового регулювання забезпечення діяльності правоохоронних органів в умовах воєнного стану та врегулювала діяльність прокурорів та суду в умовах воєнного стану.

Законопроектом вносяться зміни до статті 615 Кримінального кодексу. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного стану та передбачає, що в разі неможливості слідчого суддді виконувати повноваження це може робити прокурор.

Крім цього документ розширює перелік розширити перелік злочинів, за які відповідно до вказаної статті може бути застосовано тримання під вартою до 30 днів: ст. 115 (умисне вбивство), ст. 121 (умисне тяжке тілесне ушкодження), ст. 127 (катування), ст. 146 (незаконне позбавлення волі або викрадення людини), ст. 146-1 (насильницьке зникнення), ст. 147 (захоплення заручників), ст. 152 (згвалтування), ст. 186 (грабіж), ст. 187 (розбій) та інші;

Також унормовується термін початку досудового розслідування в умовах воєнного стану. Зазначається, що в умовах воєнного стану в разі виникнення об'єктивної неможливості: доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань – рішення про початок досудового розслідування приймається слідчим, прокурором, про що вноситься відповідна постанова; відомості, які підлягають внесенню до Єдиного реєстру досудових розслідувань, вносяться до нього за першої можливості, а процесуальні дії під час кримінального провадження фіксуються у відповідних процесуальних документах, а також за допомогою технічних засобів фіксування кримінального провадження, крім випадків, коли фіксування за допомогою технічних засобів неможливе з технічних причин.

Передбачається особлива процедура оскаржень рішень прокурора. Встановлюється, що скарги на дії чи бездіяльність прокурора прийняті або вчинені на виконання повноважень, розглядаються судом, у межах територіальної юрисдикції якого вчинено кримінальне правопорушення, після забезпечення його функціонування у іншій місцевості, або найбільш територіально наближеним до нього судом [2].

15 березня народні депутати ухвалили Закон (проект № 7147) «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» з метою оптимізації діяльності поліції, у тому числі під час дії режиму воєнного стану».

Серед додаткових повноважень поліцейських:

- За письмовим запитом безоплатно одержує від державних органів, органів місцевого самоврядування, юридичних осіб державної форми власності інформацію, необхідну для виконання завдань і повноважень поліції, зокрема про військовополонених.

- Конвоювання осіб, затриманих за підозрою в учиненні кримінального правопорушення, узятих під варту, обвинувачених або засуджених до позбавлення волі, а також охорона їх у залі суду.

- Може утримувати в ізоляторах тимчасового тримання осіб, затриманих за вчинення кримінальних або адміністративних правопорушень, осіб, щодо яких як запобіжний захід застосовано тримання під вартою, осіб, підданих адміністративному арешту, а також обвинувачених і засуджених.

- Оперативне розмінування: виявлення, знешкодження та знищення вибухонебезпечних предметів.

- Техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події, у тому числі пов'язаної з пожежами, та спеціальні вибухотехнічні роботи за фактами скоєння вибухів, надходження повідомлень про виявлення підозрілих вибухонебезпечних предметів, загрозу вибуху [1] тощо.

Отже, з введенням воєнного стану погіршилася ситуація з правами та свободами людини, погорсткішали вимоги до кримінального провадження. У поліцейських з'явилися додаткові повноваження у період воєнного тану, що пов'язано з конвоюванням, оперативним розмінуванням, техніко-криміналістичне забезпечення огляду місця події. Водночас з'явилася можливість скористатися електронним судом, що надає можливість проводити судові слухання у режимі відеоконференції.

1. В умовах війни поліцейські отримали додаткові повноваження. URL://https://jurliga.ligazakon.net/news/210031_v-umovakh-vyni-poltseysk-otrimali-dodatkov-povnovazhennya

2. Рада врегулювала діяльність прокурорів та суду в умовах воєнного стану. URL://<https://sud.ua/ru/news/publication/231232-rada-vregulyovala-diyalnist-prokuroriv-ta-sudu-v-umovakh-voyennogo-stanu>

3. Чернілевська Катерина Особливості здійснення судочинства в умовах воєнного стану. URL://https://jurliga.ligazakon.net/news/211140_osoblivost-zdysnennya-sudochinstva-v-umovakh-vonnogo-stanu

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
доктор історичних наук, доцент

ГУМОР ЯК ФОРМАТ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУПРОТИВУ ТА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ

Війна, яку розв'язала російська федерація проти України, поставила перед суспільством багато викликів. Звичайні практики життя, освітні та гуманітарні траєкторії, ментальне освідомлення картини світу докорінно зруйнувалось. На поверхню вийшло питання презентація подій сучасності в інформаційному та освітньому просторі. Сьогодні вкрай необхідно виробити концепцію висвітлення цих подій для суспільства в цілому та особливо для юнацько-студентської аудиторії.

Однією з методологій презентації військової проблематики є традиційний радянський. Героїзація на фоні ідеологізації, трагізм без альтернативи, деперсоналізація подій, провідна роль держави, маніпуляції історичної складовою тотальна перемога як сатисфакція психологічних травм – є основою радянського нарративу про Другу світову війну. Безальтернативність концепції та її державницька доктрина створили з неї

В середині ХХ ст. почали з'являться паралельні концепції презентації подій Другої світової війни. Враховуючи усю трагічність подій та глибинний

психологічний вплив на учасників та майбутніх поколінь такі концепції намагались презентувати війну з її стражданнями у сатирично-гумористичному вигляді. Кумедні художні образи розкриваючи послідовність та жахіття війни сприймались без психологічних травм та порушень у аудиторії, але були дуже переконливі та інформаційні.

Одним з найвидатніших видань які презентують Голокост у вигляді коміксів є – «Маус». Автор розповідає про трагічне життя єврея, який опинився у концтаборі. У 1992 році А. Шпігельман за цей графічний роман отримав Пулітцерівську премію. [1]

У висвітленні військових подій потрібно визначити диференціацію не лише політичних форматів держав (тоталітарно-авторитарної та демократичної) а й злам поколінь. Сучасне покоління молоді виховане на демократичному підґрунті не сприймає нав'язані зовнішні ідеологічні цінності, фільтрує інформаційні меседжі та блокує примусове. Бажання сприймати світ у спрощений спосіб без певного аналізу та позитивній інтерпретації – стає характерною ознакою інформаційно-ідеологічної концепції молодого покоління.

Війна, яка набула із лютого 2022 року активної фази в державного та громадському інформаційному висвітленні вже поєднує ці дві концепції. На тлі офіційної презентації подій із статистичними звітами, фото та відео зображень нелюдських звірств російських військових існує паралельний контент. Меми на військові події стали візитівкою російсько-української війни, їх використовують як на побутовому так й державному рівнях. Так фраза про російський корабель увійшла не лише у народний фольклор та світовий сленг, а стала символом супротиву українського суспільства. [2] Державні та військові герої активно стають суспільними крашами. Такий інформаційний контент позитивно впливає на інформаційне та психологічне сприйняття, навіть, найгостріших етапів військових подій.

Розглядаючи концепції висвітлення військових подій російсько-української війни та презентації цього контенту у освітній та інформаційній траєкторії, на наш погляд, потрібно зберігати існуючі тенденції. Використання мемно-гумористично стилю допоможе кращому засвоєнню цього матеріалу та сформуванню міцну ідеологічну складову сприйняття та класифікації цих подій у проекції часу.

1. Арт Шпігельман. The Complete MAUS. 2003. 216с.

2. Електронне джерело: URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/news/57630-onovleno-umovi-rozpovsjudzhennja-marki-russkij-vonnij-korabl-idi->

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних
дисциплін ДДУВС,
кандидат історичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЯ УНР 1918 РОКУ. ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

29 квітня 2022 року виповнилося 104 роки з часу ухвалення Центральною Радою Конституції Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР). Це була важлива подія в історії українського конституціоналізму. Вона стала результатом активної законодавчої діяльності Української Центральної Ради — спочатку український представницький орган політичних, громадських, культурних та професійних організацій; згодом, після Всеукраїнського національного конгресу — революційний парламент України, який керував українським національно-визвольним рухом з 4 (17) березня 1917 – 29 квітня 1918 років.

Важливе місце серед нормативно-правових актів Української Центральної Ради займали універсали, які містили, зокрема, і норми конституційного характеру. Універсали УНР стали важливою складовою розробки конституції.

Знаковою подією національно-визвольної боротьби українського народу на початку ХХ ст. стало прийняття Українською Центральною Радою 7 (20) листопада 1917 р. III Універсалу. У ньому проголошувалося: «Віднині Україна стає Українською Народною Республікою». Відродження Української держави у формі УНР стало закономірним результатом довготривалої боротьби українського народу за свою державу, котра бере початок від часів Київської Русі [1, с. 32].

9 січня 1918 року, усвідомлюючи «вороже становище до України більшовицької Росії» [2, с. 23] Українська Центральна Рада ухвалила свій IV Універсал, яким проголосила самостійність та незалежність Української Народної Республіки як вільної та суверенної держави українського народу і заявила про її прагнення до мирного співіснування з сусідніми народами.

Вінцем законодавчої діяльності Української Центральної Ради було ухвалення під час останнього свого засідання 29 квітня 1918 року Конституції УНР, яка була прогресивною і відповідала тогочасним європейським зразкам. Вона була прийнята на засіданні Малої Ради. Першу редакцію прийняли одноголосно. Мінімальні редакційні правки мали місце при постатейному читанні.

На жаль в цей день стався державний переворот і до влади прийшов П. Скоропадський. Центральна Рада перестала існувати, але Конституція УНР залишилась назавжди в історії України.

У IV Універсалі Української Центральної Ради як підтвердження наміру Центральної Ради ухвалити Конституцію УНР було закріплене положення про

те, що «установчі збори мають ухвалити Конституцію і закріпити в ній свободу, порядок і добробут на теперішні і на будучні часи». Саме цей Універсал Центральної Ради, закріплюючи дане положення, «остаточно встановив основи Конституції УНР» [3, с. 18]. Закріплення в Основному Законі УНР цих принципів мало сприяти завершенню та остаточному формуванню українського парламенту — Всенародних установчих зборів. Після оголошення IV Універсалу Центральна Рада прийняла ще деякі закони конституційного характеру, зокрема, закон про національно-персональну автономію, закон про автокефалію української православної церкви, земельний закон та інші.

Конституційний процес Українська Центральна Рада розпочала в червні 1917 року відразу ж після проголошення Першого універсалу створенням конституційної комісії у складі 100 осіб на чолі з видатним українським істориком та державним діячем Михайлом Грушевським. Проте активна робота над проектом конституції розпочалася після проголошення Української Народної Республіки III Універсалом від 7 (20) листопада 1917 року. Положення Основного Закону сформулював М. Грушевський наприкінці листопада 1917 року [4, с. 80]. При розробці Конституції УНР комісія вивчала зразки конституційних актів тих держав, історичні, економічні та правові умови розвитку яких були подібними до українських. Конституцію передбачалося ухвалити Всеукраїнськими Установчими Зборами. Але революційні події, російська та німецька окупації завадили цьому і в останній день свого існування, 29 квітня 1918 року, Українська Центральна Рада затвердила Конституцію, але в життя не впровадила, бо сама припинила діяльність. Конституції УНР 1918 року, як і її попередниці — Конституції Пилипа Орлика — не судилося бути втіленою в життя і діяти в Україні. Наступного дня після її прийняття в Україні було здійснено державний переворот і до влади, за підтримки німців, прийшов гетьман Павло Скоропадський, який одним із перших своїх розпоряджень скасував всі постанови і розпорядження Української Центральної Ради.

Конституція Української Народної Республіки мала підзаголовок — «Статут про державний устрій, права і вольності УНР» і складалася з 83 статей, об'єднаних у 8 розділів: I. Загальні постанови (статті 1–6); II. Права громадян України (статті 7–21); III. Органи влади УНР (статті 22–26); IV. Всенародні збори УНР (статті 27–49); V. Про Раду Народних Міністрів УНР (статті 50–59); VI. Суд УНР (статті 60–68); VII. Національні союзи (статті 69–78); VIII. Про часове припинення громадянських свобод (статті 79–83). Варто зауважити, що структурна побудова Конституції УНР 1918 року була значно досконалішою в порівнянні з Конституцією Пилипа Орлика 1710 року, оскільки остання мала досить умовний поділ на глави і носила більш публіцистичний стиль викладу. Натомість Конституція УНР охоплювала найважливіші сфери суспільно-політичного та економічного характеру, регулюючи, зокрема, права і свободи громадян, вона встановлювала досить чіткий розподіл функцій та повноважень органів законодавчої, виконавчої та судової влади, питання національних меншин, а також містила положення про тимчасове обмеження прав і свобод громадян у випадку війн, заворушень або в інших надзвичайних ситуаціях.

Конституція УНР встановлювала непорушність кордонів України, неможливість їх зміни, а також неможливість приєднання до Української Народної Республіки територій сусідніх держав без згоди Всенародних Зборів. Така згода визнавалася правомочною за умови набрання кваліфікованої більшості від усього складу найвищого законодавчого органу УНР [5, с. 332].

У третьому розділі «Органи влади УНР» (статті 22–26) Конституції УНР 1918 року було закріплено положення про розподіл влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки. Конституція УНР наголошувала, що «вся влада в УНР виходить від народу», саме народ здійснював владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Це положення знайшло також своє закріплення в Конституції України від 28 червня 1996 року і вважається важливим атрибутом конституції будь-якої демократичної держави, що вкотре підтверджує високий рівень демократизму Конституції Української Народної Республіки 1918 року

Цікавим був останній восьмий розділ «Про часове припинення громадянських свобод» (статті 79–83) Конституції УНР, який містив положення щодо тимчасового припинення громадянських прав і свобод у певних випадках, вичерпний перелік яких передбачався у Конституції УНР. Зокрема, допускалося часткове обмеження або тимчасове припинення обмеження прав і свобод громадян під час війни або внутрішніх заворушень. Про припинення або обмеження прав та свобод громадян Всенародними Зборами УНР видавався спеціальний закон, який регулював порядок та тривалість таких обмежень. В разі неможливості прийняття даного закону парламентом УНР такі повноваження автоматично переходили до центрального органу виконавчої влади — Ради Народних Міністрів УНР, яка була зобов'язана запропонувати для погодження даний закон Всенародним Зборам УНР. Конституція Української Народної Республіки закріпила максимальний термін обмеження прав та свобод громадян, який не перевищував трьох місяців, однак продовжувався з ініціативи Всенародних Зборів УНР.

Значення Конституції Української Народної Республіки 1918 року було надзвичайно велике. Український народ відродив свою державну незалежність та суверенітет в той час, коли в демократичних країнах світу були визнані й прийняті такі основні принципи конституцій демократичних держав як суверенітет народу і держави, принцип розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову, встановлення «парламентського контролю над виконавчою владою» [6, с. 5]. Конституція Української Народної Республіки була складена за кращими зразками європейських і американських конституцій з деякими особливостями, які враховували суспільно-політичні та економічні умови життя в УНР.

Конституція УНР мала надзвичайно важливе значення для подальшого політико-правового розвитку Української Держави. І сьогодні, в умовах агресії росії проти України, наша Конституція, яка створювалася на прикладах з історії, є Основним законом для кожного українця.

-
1. Гончаренко В. Утворення Української Народної Республіки як важливий етап на шляху до незалежності України / В. Гончаренко // Право України. — 2017. — № 11. — С. 32–39.
 2. Преса України: Газети 1917–1920 рр. Бібліографічний покажчик / НАН України. Інститут історії України; Уклад. Г.Я. Рудий — К., 1997. — С. 19.
 3. Терлецький О. Історія України від 1917 р. до найновіших часів / Омелян Терлецький. — Львів: Просвіта, 1936. — 111 с.
 4. Яковлів А. Основи конституції У.Н.Р. — Париж, 1935. — 63 с.
 5. Власенко С. Конституція Української Народної Республіки як основний закон європейського зразка / С. Власенко // Право України. — 2017. — № 11. — С. 80–86.
 6. Мироненко О. М. Світоч української державності. Політико-правовий аналіз діяльності Центральної Ради. — К., 1995. — 328 с.

Наталія ЛЕОНОВА

доцент кафедри МВСГД

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ,

кандидат філологічних наук

ГЕРОЇЧНІ БАЛАДИ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

Із початку XVI століття в Україні разом із козацтвом зароджується козацька пісенна творчість. Кілька десятиліть потому поступово формується Запорізька Січ. Розпочинається нова героїчна доба, нові постаті стали героями історичних пісень, що прославляли козацьких ватажків Дмитра Вишневецького, Івана Богуна, Максима Залізняка, Богдана Микошинського, Самійла Кішку та інших. Величавий могутній характер має героїчна пісня-балада «Ой п'є Байда», присвячена запорізькому лицареві Дмитрові Вишневецькому-Байді. Упродовж багатьох років Байда водив козаків у героїчні походи. Його боялися вороги. Він визволяв з полону своїх побратимів. Коли сам потрапив у полон, став зразком мужності, незламності і непідкупності. Турецький султан запропонував відважному отаманові сватати його дочку і царювати, на що Вишневецький, за сюжетом, розсміявся йому в обличчя [2, с. 55].

Героїчні балади Запорізької Січі є окремим джерелом поповнення не лише фольклору, але й літературного добутку України. Адже багато драматургічних, поетичних, прозових творів України XVIII, XIX, XX століть базувались саме на матеріалі історичних, героїчних та лірично-драматичних балад («Тарас Бульба», «Маруся Чурай», «Вогнем і мечем»). Балади, зокрема балади-пісні – один із превалюючих видів фольклору й українців, їх ліричність із елементами епосу та героїки, душевна щирість і сердечна теплота, поетичність і мужність завоювали їм симпатії серед багатьох народів [3, с.49].

Основні ознаки народної героїчної балади:

1. Жанр фольклору, віршований, ліро-епічний твір.
2. Невелика кількість персонажів.
3. Зосередження уваги на моральних проблемах.
4. Напружений сюжет.
5. Легендність та фантазмагоричність.
6. Драматична, часто несподівана розв'язка.
7. Присутність оповідача.
8. Використання діалогів і повторів.
9. Невеликий обсяг [3, с.49].

Жанри героїчної та історичної балади притаманні фольклору переважної більшості народів світу. Найдавнішу українську баладу «Дунаю, Дунаю, чому смутен мечем» опубліковано в середині XVI століття. У 1584р польський поет С. Кльонович перекладає українську народну баладу «Про Федора і Федору». Балада «Пісня козака Плахти», у якій йдеться про дівчину, яка помандрувала за козаком, своїм коханим, до Запорізької Січі, виходить у 1625р. [2].

Отже, героїчна народна балада – це епічно-лірична пісня романтичного характеру з драматично напруженим сюжетом, у якій йдеться про незвичайні, фентезійні фантазмагоричні події, історичні трагедії та конфлікти. У центрі балади – завжди особиста, але суспільно значна героїчна, драматична людська, воїнська, козака доля. Сюжет у героїчній баладі стислий, оповідь зосереджена навколо одного, але найважливішого сюжетно-пафосного ядра; ведеться вона швидко, без уповільнень [1; 4; с.76].

Історичні балади – це балади на історичні теми. Співпричетність до історії бачиться в них крізь призму особистих драм і трагедій. У них змальовується життя козака, смерть козака на полі бою («Да шумить чудо дібровонька»), розповідається про велике горе, яке приносить людям війна. «Що се в полі забіліло» – балада, в якій відтворено трагічне становище українців в османському полоні. Балада «Ой був в Січі старий козак» засуджує зрадництво Сави Чалого та схвалює справедливе покарання його козаками.

Найвдаліші балади про козацьке життя, про героїчну смерть на полі бою («Смерть козака», «Козака несуть»). Довершеними є балади і соціально – побутового схрещування («Бондарівна», «Лимерівна», «Ой не ходи Грицю»).

Героями історичних пісень стають інші воїни козацтва, які, за влучним висловом М. Стельмаха, шаблею, списом і серцем боронили рідну землю. Це і Дорошенко, і Богдан Хмельницький, і Іван Богун, і Максим Кривоніс та ін., Період кінця XVI – початку XVII століття виявився тяжким для України. Польська шляхта вогнем і мечем прагнула підкорити волелюбний український народ. Тож нові героїчні пісні про героїв-козаків мали піднести і загартувати дух козаків і вмотивувати на нещадну боротьбу з ворогом. В історичній пісні «Чи не той то хміль» оспівується перша перемога Богдана Хмельницького над поляками 1648 року в урочищі Жовті Води. Пісня прославляє гетьмана як мужнього воїна, патріота та мудрого політика [4; с.75-76].

Початок XX сторіччя теж збагатив історичну пісню. Під час національно-визвольних змагань 1917–1921 років з'явилися нові пісні про боротьбу

українського народу за волю і незалежність, про створення Української Народної Республіки:

Єднаймося, брати-українці,
Не час на роздори, не час,
Бо нам ще Великдень настане,
І доля всміхнеться до нас.

Історична героїчна пісня – це душа народу, це наша історія. А подвиги героїв, зображені у піснях, виховують у наших серцях мужність і бажання бути гідними подвигів синів України [5].

Українські балади, що мають різноманітні зміст і форми, багатством поетичних образів, мистецькою довершеністю та мелодійністю посіли вагоме місце в світовій літературній і фольклорній спадщині.

1. Кирчів Р. Найдавніший запис української народної пісні // Донаукові зацікавлення українським фольклором та етнографією. Народна творчість та етнографія. НАНУ, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського. 2005. №. 1. С. 46.

2. Нудьга Г. А. Попередники романтичної балади // Українська балада (З теорії та історії жанру). К. : Дніпро, 1970. С. 12; 40; 55. 258 с.

3. Дмитренко Л. Балада. Українська фольклористична енциклопедія [Архівовано 12 грудня 2020 у Wayback Machine.]. Голов. ред. Г. Скрипник; НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського. К. : Вид. ІМФЕ, 2019. С. 49. ISBN 978-966-02-9033-4.

4. Балада. Літературознавчий словник-довідник за ред. Р. Гром'яка, Ю. Коваліва, В. Теремка. К. : ВЦ «Академія», 2007. С. 75-76.

5. Новий довідник: Українська мова та література. К. : ТОВ «КАЗКА», 2005. 864 с. ISBN 966-8055-08-X

Дмитро КАЗНАЧЕВ

доцент кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

На даному етапі протистояння України повномасштабній війні з боку Російської Федерації хотілося б розглянути діяльність засобів масової інформації та журналістів в умовах воєнного стану. Беззаперечним є той факт, що більшість працівників засобів масової інформації самовіддано працюють з перших днів збройної агресії Росії проти нашої держави. Вони знаходяться на самих передових позиціях і намагаються висвітлювати і доносити правдиву інформацію про всі жахіття цієї цинічної війни попри постійне перебування в

небезпеці адже вони працюють в самих найгарячіших точках де відбуваються бойові дії або в місцях евакуації цивільного населення під обстрілами ворожої артилерії чи ракетно-бомбових ударів. Нажаль ми вже знаємо багато випадків загибелі на цій війні як українських так і іноземних журналістів під час висвітлення подій на початку першої активної фази бойових дій з боку Російської Федерації в містах Ірпінь, Буча, Гостомель та Маріуполь. За офіційними даними Офісу Генерального прокурора, з початку повномасштабного вторгнення російських окупантів загинуло 18 медійників, серед них також представники іноземних ЗМІ [1]. Велика шана цим відважним героям, які ціною власного життя доносили до всіх нас а також до світової громадськості та лідерів західних країн весь той біль та страждання мирного населення а також свідoctва вчинення воєнних злочинів, нелюдських вчинків, порушення правил і звичаїв війни а також катувань цивільного населення з боку окупантів. Завдяки такій роботі журналістів російській пропаганді не вдалося спотворити інформацію про дійсні наміри цієї ганебної війни з боку Росії, яку вони намагалися приховати за знівельованим значенням «спеціальна військова операція» метою якої нібито є захист мешканців невизнаних республік Л/ДНР. Внаслідок самопожертвованих дій цих журналістів та представників засобів масової інформації, які загинули та безлічі тих які зараз перебувають на передовій та продовжують висвітлювати і доносити правдиву інформацію всьому світові про цю ганебну війну, Україна з'єднала та згуртувала навколо себе велику кількість лідерів західних країн та їх населення а також всесвітньовідомих спортсменів та артистів та бізнесменів в різних країнах в допомозі нашій державі як у секторі впровадження санкцій стосовно Росії а також надання фінансової допомоги та озброєння а також волонтерської та гуманітарної допомоги.

Але також в цьому аспекті необхідно розглядати і діяльність тих журналістів і засобів масової інформації які в цей непростий час в умовах воєнного стану наносять суттєву шкоду національній безпеці та обороноздатності держави. Мова йде про тих журналістів та засоби масової інформації які в гонитві за сенсаціями або намагаються першими висвітлити якісь події які в умовах воєнного стану взагалі не потрібно розголошувати або пріоритетність в їх наданні відноситься до відання пресслужби Збройних сил України або керівництва військових цивільних адміністрацій. В першу чергу йдеться про наслідки застосування ворогом ракетних ударів по різних об'єктах військової та цивільної інфраструктури на території нашої держави а також про те озброєння і домовленості з урядами інших держав про постачання зброї Україні або іншої допомоги. Прикладом таких негативних наслідків є висвітлення в засобах масової інформації або новинних телеграм каналів відомостей про виготовлення та розробку новітніх засобів зброї та місця ремонту військової зброї що постраждала внаслідок бойових дій, місця знаходження і тренування військовослужбовців і легіонерів з західних країн які прибули в Україну для надання допомоги в відсічі збройної агресії Російській Федерації. Так після виходу сюжету на «1+1» про ремонт захопленої російської бронетехники на Київському бронетанковому заводі, через декілька днів

відбувся ракетний удар по конкретному цеху де виконувалися ремонтні роботи [2; 3; 4]. Наступний приклад, стосується застосування нашими захисниками протиракетних ракет «Нептун» проти ракетного крейсера «Москва», після виходу сюжету та оприлюднення інформації де відбувалися розробки цих ракет, через декілька днів також з боку Російських військ був завданий ракетний удар по цехам та складам підприємства де виготовлялися та зберігалися зазначені ракети. Також слід пригадати удар по Яворівському полігону де розташований Міжнародний центр миротворчості та безпеки на якому міжнародні інструктори проводили навчання іноземних на українських військових. По полігону був нанесений удар 30 ракетами, внаслідок якого загинуло 35 людей а ще 134 отримали поранення. [5]

Всім цим подіям передували сюжети в вітчизняних засобах масової інформації або ж в новинних телеграм каналах. В умовах воєнного стану не треба применшувати фаховість ворога та надавати йому інформацію яка в цей час може скоригувати подальші дії ворога і наносить суттєву шкоду державі. За свідченнями аналітиків різних спецслужб, більшість розвідувальної інформації вони отримують саме з відкритих джерел.

Як повідомляє медіаексперт, колишній заступник міністра інформаційної політики України 2017-2019 р. Дмитро Золотухін, успішність ворожих воєнних операцій та збройних ударів (у тому числі авіанальотів, артилерійських та ракетних обстрілів) значною мірою залежить від військової розвідки місцевості. Тобто від отримання точної, достовірної та об'єктивної інформації про ситуацію в конкретних місцях, аби прив'язати отримані факти до конкретних координат [6]. У таких умовах розвідка за відкритими джерелами (OSINT) стає ефективним замінником використання агентів-спостерігачів. Армія, Федеральна служба безпеки, Служба зовнішньої розвідки та інші служби Росії мають відповідні підрозділи, зв'язок з комерційними компаніями і своїми «волонтерами», які аналізують онлайн-джерела, шукають, ідентифікують та опрацьовують дані. Про це свідчить і контент низки російських ютуб-каналів, який створювався і розповсюджувався до 24 лютого, і рекламне просування низки комерційних компаній на світовому ринку, і окремі телеграм-канали, які зараз поширюють результати OSINT-досліджень позицій українських військових [6]. Згенерований журналістами та блогерами контент збирається з інтернету за допомогою спеціальних автоматизованих систем. Його каталогізують і аналізують спеціальні люди. І навіть якщо зібрана інформація з відео, фотографій та текстів не використовується безпосередньо для ідентифікації цілей збройних ударів, інформація про удари та їх наслідки, про стан інфраструктури, про морально-психологічні вразливості людей може бути використана для спеціальних інформаційних акцій на шкоду нашій армії [6].

Тому вважається, що в умовах воєнного стану є певні види інформації прерогатива надання якої належить виключно пресслужбі Збройних сил України, Міністерству закордонних справ, Міністерству внутрішніх справ та керівникам військових цивільних адміністрацій. Вже зараз потрібно готувати фахових військових кореспондентів, які будуть здатні висвітлювати події бойових дій на території держави, а також подавати інформацію з огляду на її

значення таким чином, щоб не нашкодити національній безпеці та обороноздатності держави. Існує певна потреба в узгодженні подання певної інформації в умовах воєнного стану з військовими експертами, фахівцями з інформаційної безпеки та військовими. Необхідно розробити певні рекомендації для журналістів, що можна і про що не можна говорити публічно в умовах воєнного стану, які повинні вивчати та користуватися всі журналісти та нести відповідальність за оприлюднення певної інформації внаслідок якої була нанесена шкода державі.

1. Під час війни в Україні загинуло 20 журналістів: опубліковано їхні імена. URL:<https://www.slovoidilo.ua/2022/04/12/novyna/suspilstvo/vijny-ukrayini-zahynulo-20-zhurnalistiv-opublikovano-yixni-imena>

2. Піар "Укроборонпрому" призвів до удару по бронетанковому заводу: знищено цех де ремонтували трофеї, є загиблі та поранені. URL:https://defence-ua.com/people_and_company/piar_ukroboronpromu_prizviv_do_udaru_po_bronetankovomu_zavodu_znischeno_tseh_de_remontovali_trofeji_je_zagibli_ta_poraneni-6992.html

3. Медіа в черговий раз звинуватили в «наведенні ракетного вогню». Цього разу — «1+1». URL: <https://detector.media/blogs/article/198471/2022-04-17-media-v-chergovyy-raz-zvynuvatyly-v-navedenni-raketnogo-vognyu-tsogo-razu-11/>

4. У мережі обурені сюжетом "1+1", після якого росіяни розбомбили ремонтний цех бронетанкового заводу в Києві. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/u-merezhi-obureni-siuzhetom-11-pislia-iakoho-rosiiany-rozbombyly-remontnyi-tsekh-bronetankovoho-zavodu-v-kyievi-274631.html>

5. Внаслідок ракетного удару по Яворівському полігону загинули 35 людей. URL:https://zaxid.net/unaslidok-raketnogo-udaru-po-yavorivskomu-poligonu-na-1-vivshhini-zagynuli-9-lyudey_n1538248

6. Що конкретно (і чому) не можна повідомляти і показувати в медіа під час війни. URL: <https://detector.media/infospace/article/197960/2022-03-30-shcho-konkretno-i-chomu-ne-mozhna-povidomyaty-i-pokazuvaty-v-media-pid-chas-viyny/>

Анна МАКСИМОВА

викладач кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат наук з державного управління

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розвиток України та її Збройних сил почав формуватися з моменту утворення нашої держави, після прийняття Акту проголошення незалежності України. Передумовою для цих подій стало прийняття Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 року. Цей етап державотворення супроводжувався прийняттям базових фундаментальних нормативних документів. Зокрема, Законів України «Про зовнішньоекономічну діяльність», в якому визначаються основні засади торгівельної діяльності; «Про громадянство України», в якому встановлюється підстави набуття та припинення громадянства України; «Про військовий обов'язок і військову службу», який визначає конституційний обов'язок щодо захисту Вітчизни.

Статтею 1 Закону України «Про оборону України» визначено, що військо і формування - створена відповідно до законодавства України сукупність військових з'єднань частин та органів управління іншими, які комплектуються військовослужбовцями і призначені для оборони України, захисту її суверенітету, державної незалежності і національних інтересів, територіальної цілісності і недоторканності у разі збройної агресії, збройного конфлікту чи загрози нападу шляхом безпосереднього ведення воєнних (бойових) дій. Тобто такі поняття, як «ЗС України» та «сукупність військових і з'єднань, частин і органів і управління» можливо і співвіднести один до одного, які ціле і часткове. У цьому разі законодавцем відповідно ідо законів формальної логіки та правил нормо-проектувальної техніки не надано чіткого розуміння співвідношення тотожності цих понять між собою і чи є вони одним цілим, адже нормотворча та законодавча (законотворча) діяльність завжди має наслідки для суспільних відносин. Аналізуючи законотворчість останніх часів у ретроспективному аспекті, можна констатувати, що історії сучасної України вже відомі випадки, коли недостатньо продумані, а інколи й відверто популістичні законодавчі новели або зміни до існуючих законів призводили до погіршення стану існуючих речей. Потім це виправлялося внесенням шаленими темпами зміни до законодавства і грошима платників податків.

Таку проблему підсилює й положення статті 92 Конституції України, де в п. 17 зафіксовано, що виключно законами України визначаються «основи національної безпеки, організації ЗС України і забезпечення громадського порядку» [1]. Тобто законодавець із незрозумілих причин не використав таке визначальне й важливе слово, як «діяльність», на відміну від аналогічних

положень, які в цій же статті визначені для інших органів та структур. Наприклад, у п. 12 («організація і діяльність органів виконавчої влади, основи державної служби, організації державної статистики та інформатики»), п. 14 («організація її діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів її установ виконання покарань») та п. 21 («організація і порядок діяльності Верховної Ради України, статус народних депутатів України»). Так само прикладом може слугувати стаття 98 Конституції України, яка передбачає що «організація, повноваження і порядок діяльності Рахункової палати визначаються законом», стаття 120, де в п. 2 у цьому ж контексті визначено, що «організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України», тощо [1].

Попри те, що в положеннях Конституції України «упущено» безпосередню вказівку на регламентацію діяльності ЗС України, у вступній частині Закону України «Про Збройні Сили України» зазначено, що «Цей Закон визначає функції, склад ЗС України, правові засади їх організації, діяльності...». З одного боку, така регламентація основ організації діяльності ЗС України загалом не впливає сьогодні на цей процес, але з точки зору постулатів нормативно-правового регулювання Конституція є вихідним та базовим для закону, і між ними повинна бути відповідність [3, с. 78].

Актуальність зазначеної проблематики також підтверджується обґрунтованими висновками експертів Національного інституту стратегічних досліджень, викладених в Аналітичній записці «Оборонна політика іу нових проектах Конституції України». В ній йдеться про певний позитив при розгляді одного з проектів Конституції України. Зокрема зазначається, що «статтю 92 чинної Конституції України, яка окреслює коло питань оборонної сфери, що мають визначатися та встановлюватися виключно законами, проект Конституції порядку» пропонує розширити, передбачивши необхідність такого визначення не лише стосовно «організації ЗС України», але і «діяльності ЗС України та інших військових формувань» [4, с. 14].

Слід також наголосити, що розділ IV Закону України «Про Збройні Сили України» має назву «Діяльність ЗС України» в якому розкрито, хоча дещо не в повній мірі, основні складові діяльності ЗС України. Разом із цим Основний Закон України [1] не містить прямої норми, яка вказує, що організація і порядок діяльності такого важливого й значущого для держави військового формування, як ЗС України визначаються законом.

У зв'язку з вищевикладеним є нагальна потреба закріплення в статтях 17, 92 Основного Закону України [1] норми, яка визначатиме, що статус військового формування (ЗС України), основ організації і порядку його діяльності має визначатися виключно Законом. Можливо, саме через ці причини Закон України «Про Збройні Сили України» [2] виглядає дещо анахронічним та застарілим щодо законодавства, яке було прийнято недавно відповідно до норм статті 92 Конституції України [1] стосовно інших суб'єктів та органів державної влади та відповідно потребує викладення в новій редакції.

-
1. Конституція України: Закон України прийнятий на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
 2. Про Збройні Сили України: Закон України № 1934-ХІІ від 06.12.1991. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 9, ст.10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text>
 3. Кузьмук О.І. Формування та еволюція Воєнної організації (сектору безпеки і оборони) України: автореф. дис. ... докт. військ. Наук: спец. 20.02.22. К.: НУОУ. 2015. 34 с.
 4. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах: монографія. К.: Кий, 2017. 370 с.

Алла КРАВЧЕНКО

старший викладач кафедри
соціально-гуманітарних наук
Придніпровської державної
академії фізичної культури і спорту

Дар'я НАЙКО

здобувачка вищої освіти Придніпровської
державної академії фізичної
культури і спорту

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ОДИН ІЗ НАРІЖНИХ КАМЕНІВ ДЕРЖАВНОСТІ

Державна мова є таким самим символом держави, як прапор, герб і гімн. Відповідно до статті 65 Конституції України повага до державних символів є обов'язковою для всіх громадян. Адже, як писав Олесь Гончар, «коли кажемо про незалежність України, то це найперше мова, мова! Без неї незалежність – пусті слова».

Сьогодні Україна демонструє світові надзусилля у боротьбі проти вторгнення московської держави, вибиваючи окупанта з наших земель та виборюючи тим самим мир у всьому світі.

Хоча Україна вже понад тридцять років була незалежною державою і, здавалося б, не було жодних перешкод для розвитку української мови на її теренах, але й далі впровадження її як державної вимагало титанічних зусиль «У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це фактор відчуження. Не інтелектуальне надбання століть, не код порозуміння, не першоелемент літератури, а з важкої руки імперії – ще й досі для багатьох – ознака націоналізму, сепаратизму, причина конфліктів і моральних травм», - сказала

знана поетеса Ліна Костенко.

Гуманітарна війна проти України, яку росія вела безперервно понад 350 років, мала чотири напрями:

- мовно-культурна агресія – спроба запровадити російську мову в Україні як другу державну і знищити українську культуру та культуру як основу української ідентичності й державності;

- широкомасштабна інформаційна пропагандистська війна;

- дії, спрямовані проти української історичної пам'яті та культивування і посилення в українців комплексу меншовартості, поширення міфів, що Україна не мала своєї державності;

- конфесійна війна, яку росія веде проти України, використовуючи православну церкву, яка прищеплює ненависть до української мови та культури, засуджує українських воїнів.

Як не крути, а нинішня російсько-українська війна розпочалася саме через мову. Саме мовний фактор Росія використала, як головний привід до агресії – пояснивши її потребою захисту російськомовних громадян в Україні. З регіонів України, які перебувають в окупації почали надходити факти про масові вилучення української наукової та художньої літератури патріотичного змісту, про примусове запровадження російської мови в навчальний процес, про полювання на ідеологічні книжки, в яких стверджується українська національна ідентичність, тощо. Це однозначно підтверджує те, задля чого зараз москвою здійснюється війна в Україні: путінські головорізи насамперед розшукують не якісь свідчення перебування НАТО в Україні, не якусь документацію про мілітарні формування, не якісь свідчення «українського нацизму», а дуже відверто і дуже промовисто переслідують чільних носіїв української культури і мови, які є головною ціллю знищення в цій війні.

Безпрецедентне єднання суспільства на тлі війни різко вплинуло і на ставлення до мови. Сьогодні абсолютна більшість громадян України (83%) за те, щоб українська мова була єдиною державною мовою в нашій країні. Така думка, згідно з результатами опитування групи «Рейтинг», проведених наприкінці березня домінує в усіх регіонах, вікових та мовних групах. За надання державного статусу російській мові виступають лише 7%, до війни таких було майже чверть.

Соціологи зазначають, що за останні 10 років спостерігається постійна динаміка зростання кількості тих, хто вважає українську мову рідною з 57% у 2012 році до 76% у 2022 році.

На підставі проведеного нами дослідження усного мовлення студентства фізкультурно-спортивної галузі м. Дніпра ми можемо говорити також про тенденцію до зростання респондентів, які вважають саме українську мову рідною. Це 93% на противагу 89% (опитування за 2018 рік).

Мовознавці кваліфікують мовну ситуацію нашого регіону як асиметричну українсько-російську диглосію, у якій українська мова, на жаль, поступається російській за комунікативними і демографічними показниками потужності. Попри те, що більшість дніпрян бажає престижності української мови, у міжособистісному спілкуванні вони частіше послуговуються російською, аніж

українською. Це пов'язано передовсім із психологічним бар'єром, вибудованим за десятиліття радянської влади на «вищості» російської мови порівняно з українською, а отже, і «вищості» її носіїв: російськомовність була ознакою їхнього соціального статусу та інтелігентності. [1, 223].

Але, попри це на питання «Чи вільно Ви володієте українською мовою?» «Так» відповіли 95,0% респондентів I та II курсів, 92,0% опитаних третьокурсники та по 90,0% студентів IV курсу.

Порівнюючи відповіді бачимо, що отримані результати приблизно однакові у процентному співвідношенні. Також потрібно зазначити, що кількість тих, хто не володіє вільно українською мовою значно зменшилась, порівняно з попередніми нашими дослідженнями.

Отже, ми можемо зробити висновок, що останнім часом значно розширилося поле функціонування української мови, відчувається її присутність у тих сферах, де раніше вона не використовувалася, значно розширився словниковий запас і термінологія.

За роки незалежності значно зросло і україномовне покоління і ніяка політична кон'юнктура не зможе нівелювати статус української мови як державної та одного з факторів державного будівництва.

І якщо будемо знати рідну мову – будемо господарями в своєму домі. Тому потрібно любити та берегти українське слово для нащадків і пам'ятати слова Ліни Костенко: «Нації вмирають не від інфаркту, спочатку в них відбирають мову».

Також проаналізувавши усне мовлення студентської молоді фізкультурно-спортивної галузі м. Дніпра, ми бачимо реальні наслідки незбалансованої форми українсько-російського білінгвізму.

Причини появи мішаних форм мовлення доволі зрозумілі, адже базою для переважної більшості студентів є російська мова в її дніпровському варіанті – значна частина наших респондентів походить із російськомовних родин і в побутово-розмовній комунікації використовують переважно російську мову; до такої мовної системи додається українська мова, носіями якої є переважно вихідці маленьких містечок та сіл, і володіють вони українською мовою в мішаному її варіанті.

Вся ця ситуація є наслідком російської асиміляційної політики. Більшість українців втратили мовну стійкість, вони підкоряються диктату російськомовних партнерів по комунікації. Така риса мовної поведінки, як мовна стійкість, властива прибалтійським народам, вони зберігали її і в радянський час. Своя мова і своя культура – це основа національної держави, тому литовцям, латишам і естонцям вдалося після розпаду радянського союзу відродити втрачену після Другої світової війни державність.

За роки незалежності в Україні уже виростало покоління громадян, народжених і вихованих у своїй національній державі. Саме це покоління мало б через систему національної освіти позбутися згубних наслідків «інтернаціонального» виховання «простої радянської людини», «людини зросійщеної», відірваної від свого національного коріння, від української культури й історичної пам'яті. Саме в цьому поколінні мали б сформуватися на

масовому рівні носії української мови, культури та ідентичності, які б активно включилися у діяльність, спрямовану на дерусифікацію країни.

Проте, як показали роки незалежності для формування національної свідомості молодого покоління не достатньо лише формального проголошення української мови державною. В ситуації конкуренції двох мов, яку ми успадкували від тривалої доби імперської асиміляції, надзвичайно важливо посилити чинник комунікативної потужності української мови.

Мова – це і є ім'я народу, візитівка нації, паспорт етносу, якщо людина свідомо відмовляється від свого справжнього імені та зникає до іншого – вона стає іншою людиною. Відмовляється від своєї мови – змінює свою національну незалежність. А невизначена нація не може довго зберігати незалежність і повноцінно розвиватися. І всі спекуляції на тему «близькості братніх» мов котрі свідчать лише про необізнаність у цьому питанні.

Отже, основна причина для повернення до рідної мови – це потреба самоідентифікації. Інша річ, що далеко не в кожного є така потреба, і тут важко чимось допомогти. Можна сказати, що така людина ніколи не досягне справжнього успіху й не зазнає справжнього щастя, але, очевидно поняття про успіх і щастя в неї теж відмінні, бо ніхто свідомо від таких речей не відмовляється.

Від потреби самовизначення походить і бажання забезпечити своє майбутнє. А що є майбутнє? Це наші діти. У вихованні в україномовному середовищі дитини не виникатиме питання про мову. Варто зауважити, що самого виховання в родині часто буває замало, якщо друзі та знайомі української не вживають. Тому розв'язати цю проблему треба спільно і негайно.

Отже, знання мови, вміння та навички спілкування допоможуть в майбутньому студентам галузі фізичної культури і спорту репрезентувати свої знання під час фахового спілкування. Бо справжній фахівець повинен мати сформовану мовну, мовленнєву і комунікативну компетенції, добре володіти державною мовою.

Як бачимо, рівень мовної самоідентифікації українців стабільно зростає. Війна як виклик для суспільства лише прискорить цей процес. Українська мова як один з наріжних каменів державності сьогодні лише зміцнюється: спроби розпочинати дискусії навколо «мовної проблеми» не мають нині підтримки у більшості населення. Тому, що ця проблема носить суто політичний і локальний характер.

Мова не розділила українців у спротиві окупантам, що зайве підтвердило особливість нашої мовної ситуації. Незалежно від мовних преференцій українці вважають мову основою ідентичності, воліють більшого її поширення та вважають нинішню ситуацію (русифікованості) не нормальною. І тому відбувається стихійний еволюційний перехід у побуті російськомовних українців на українську мову.

1. Особистість. Спорт. Духовна культура: інтегральний вимір: Монографія / Під заг. ред. Л.П. Корогод. – Дніпро: Вид-во ПФ «Стандарт-Сервіс», 2018. – 308 с.

Наталія МИКИТЧУК

викладач кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат історичних наук

ВИСВІТЛЕННЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ В ЗМІ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ АЗІЇ

Центральна Азія – регіон, який рФ традиційно вважала «сферою впливу» за допомогою політичних, економічних, безпекові важелі тиску. Перед початком широкомасштабного вторгнення до України рФ, очевидно розраховувала, що зможе залучити військові ресурси (і технічні, і людські) з країн регіону до війни в Україні в разі виникнення такої необхідності. Однак, жодна з країн регіону, які входять до ОДКБ – Казахстан, Киргизстан та Таджикистан – попри тиск країн агресорок рФ та Білорусі не хочуть ухвалювати рішення щодо проведення миротворчих операцій поза межами своїх країн. В тому числі на території так званих «ДНР» та «ЛНР» [6]. Це безумовно, показує рішення не лише з військової точки зору, а й з геополітичної.

Неофіційну позицію країн регіону щодо війни рФ проти України можемо прослідкувати через подачу інформації у ЗМІ, які певною мірою завжди зважають на позицію керівництва держав. Загалом на інтернетресурсах в регіоні практично відсутня підтримка дій рФ, антиукраїнські висловлювання та різка антизахідна риторика. Найбільша «негативна» оцінка – назва «націоналістами» українських військових на Азовсталі [8].

Попри офіційну невідтримку голосування на Раді з прав людини ООН за розслідування ймовірних злочинів рФ в Україні, в ЗМІ регіону не приховують інформацію щодо цих злочинів і цитують Верховного комісара ООН з прав людини Мішель Бачелет, яка заявила, що «масштаби позасудових розправ в районах на північ від Києва шокують» [5]. Значна кількість повідомлень на інтернетресурсах щодо військових дій рФ в Україні, зокрема щодо на несення ударів по об'єктах, які можуть становити екологічну загрозу не лише для України, а й для всього регіону [1].

Активно поширюється інформація щодо значної фінансової підтримки Сполученими Штатами України обсягом 40 млрд. доларів, підтримки країнами G 7 на суму близько 30 млрд. доларів, обговорюється можливість реалізації в Україні так званого плану Маршала [3].

Очевидно, для країн Центральної Азії знаковим стало підписання президентом США Джо Байденом закона про лендліз 9 травня 2022 року. Можемо зустріти в місцевих ЗМІ цитування Генерального секретаря НАТО Єнса Столтенберга про те, що Україна може перемогти у війні проти росії» [7] та українських політологів про те, що «Захід зробив ставку на перемогу України в цій війні» [4].

Цікаво, що активно поширюються припущення про нові тенденції в

пропаганді в рФ, де вже засумнівалися в успішному результаті «спецоперації», де «експерти» побоюються мобілізації в Україні, можливості активного залучення до військових дій близько 1 млн. воїнів та західного сучасного озброєння, варіантах «виходу з ситуації» та необхідності залишатися на позиціях «воєнно-політичного реалізму» [2].

Країни Центральної Азії намагаються самі залишатися на реалістичних позиціях і в політиці, і в економіці, і в безпеці. Для правлячих кіл важливо зберегти так звану стабільність в середині своїх країн (а з цим є суттєві проблеми, зокрема в Таджикистані), не потрапити під західні санкції, не опинитися в міжнародній ізоляції. Інформація в місцевих ЗМІ щодо війни рФ проти України є достатньо об'єктивною, журналісти намагаються уникати оціночних суджень. Важливо, що ці країни, не зважаючи на вплив на них рФ, не будуть втягнуті у військові дії проти України і залишають відкритими можливості для подальшої політичної та економічної співпраці з Україною.

1. В Украине на 90 дней продлили военное положение. Власти Мариуполя заявили об угрозе полного вымирания Азовского моря. URL: <https://informburo.kz/novosti/cto-proisxodit-v-ukraine-glavnoe-za-den-18-maya>

2. В эфире российского ТВ впервые усомнились в успехе «спецоперации» и заговорили о провале армии. URL: <https://kun.uz/ru/news/2022/05/19/v-efire-rossiyskogo-tv-vpervyye-usomnilis-v-uspexe-spetsoperatsii-i-zagovorili-o-provale-armii>

3. Пакету помощи Украине на 40 миллиардов долларов дали ход в сенате США. URL: <https://tengrinews.kz/usa/paketu-pomoschi-ukraine-40-milliardov-dollarov-dali-hod-468734/>

4. Политический аналитик Игорь Качура – о значении указа о ленд-лизе для Киева. URL: <https://rus.azattyk.org/a/31842255.html>

5. СПЧ ООН проголосовал за расследование предполагаемых преступлений РФ в Украине. URL: <https://www.gazeta.uz/ru/2022/05/13/un-council/>

6. У розвідці повідомили, що країни з ОДКБ, крім агресорів, тримають нейтралітет у питанні повномасштабного вторгнення в Україну. URL: <https://zn.ua/ukr/WORLD/derzhavi-chleni-odkb-krim-rf-ta-bilorusi-ne-pidtrimujut-vijnu-proti-ukrajini-hur-mou.html>

7. Украина способна выиграть войну с Россией – Столтенберг. URL: https://tengrinews.kz/world_news/ukraina-sposobna-vyiigrat-voynu-s-rossiey-stoltenberg-468657/

8. Что произошло в Украине ночью 17 мая. URL: https://tengrinews.kz/world_news/chto-proizoshlo-v-ukraine-nochyu-17-maya-468737/

Зоя КАЛІНІЧЕНКО

доцент кафедри аналітичної економіки
та менеджменту

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,

кандидат економічних наук, доцент

РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ: ПІДСУМОВУЄМО ВТРАЧЕНЕ ТА ОРІЄНТУЄМОСЬ НА ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ ТА РОЗВИТОК

Які рішення за тридцять років української незалежності призвели до економіки, яку ми маємо? Які події мали позитивний, а які негативний ефект? Нагадаємо та будемо пам'ятати історію розвитку економіки України.

Спочатку наведемо найважливіші економічні події за роки незалежності України і ВВП для кожного року.

1991 рік: проголошення незалежності. СРСР вичерпав економічні можливості, Україна повинна була почати реформи

1992 рік: введення в обіг карбованців та регулювання цін

1993 рік: Інфляція та зародження олігархів

1994 рік: приватизація, яка також сприяла появі олігархів

1996 рік: введення гривні і стабілізація цін

1998 рік: криза в Азії, дефолт у Росії та початок сумної історії Нафтогазу

2001 рік: "Тимчасова" заборона на продаж сільськогосподарської землі та перша спроба побудувати нормальну пенсійну систему

2004 рік: Помаранчева революція. Початок руху на Захід

2005 рік: скасування поправки Джексона–Вейніка щодо України, торгівля з США

2008 рік: глобальна фінансова криза

2010 рік: Харківські угоди — ще сильніший зв'язок з РФ, ще більше проблем з газом

2013 рік: Революція Гідності і крах старої економіки

2014 рік: початок війни з РФ

2015 рік: Нацбанк став незалежним

2016 рік: зона вільної торгівлі з ЄС, запуск Prozorro

2020: пандемія коронавірусу [1].

1991 рік: повинні були б початись економічні і політична реформи

Вже з першого року незалежності повинні були б початись економічні і політична реформи, після завершення яких у нас повинна була б бути ринкова економіка. Спочатку потрібно було створити незалежний Нацбанк, суди, ефективну податкову систему, а потім приватизувати підприємства, запустити ринок землі та газу.

У 1991 році був прийнятий закон, який визначав, що Нацбанк має видавати кредити уряду. Нацбанк міг просто надрукувати гроші. Україна пішла протилежним шляхом у порівнянні з тим, яким повинна була б іти. Бо саме ця

норма заклала основу для шаленої інфляції у наступні роки. Нацбанк став по-справжньому незалежним лише у 2015.

1992 рік: введення в обіг карбованців та регулювання цін

Майже відразу після проголошення незалежності Україна ввела власну першу сучасну валюту. Вона планувалась як тимчасова, на півроку, але протрималась чотири роки. Нестабільність грошової одиниці та ухвала постанови «Про регулювання цін» призвело до падіння виробництва, а капітал сконцентрувався в близьких до влади осіб та компаній.

1993 рік: Інфляція та зародження олігархів

Економічні зв'язки між колишніми республіками однієї країни розірвались. Податки до бюджету майже не надходили, люди майже нічого не виробляли і не отримували зарплати. А гроші були потрібні. Крім кредитів уряду, Нацбанк також видавав і кредити підприємствам. На 1993 рік розмір державних пільгових кредитів підприємствам досяг майже половини ВВП. Інфляція стала більшою за 10 тисяч відсотків. Фактично карбованець перестав бути грошима, в таких умовах було надійніше розраховуватись не ним, а обмінювати товари на товари.

В Україні формувався прошарок привілейованої еліти, яка мала доступ до ліцензій на експорт, що надалі призвело до виникнення олігархату.

1994 рік: приватизація, яка також сприяла появі олігархів

Внаслідок приватизації в Україні мав би виникнути прошарок справжніх власників і інвесторів. Але вона була проведена таким чином, що власниками підприємств стали не їх працівники, а директори, чиновники і наближені до влади люди.

1996 рік: введення гривні і стабілізація цін

Через п'ять років після проголошення незалежності, Україна нарешті отримала офіційну постійну власну валюту – гривню, що дуже позитивно.

1998 рік: криза в Азії, дефолт у Росії та початок історії Нафтогазу

Економіка України стабілізувалась ненадовго. Тому що у 1998 році Україна опинилась на межі дефолту, настала загроза відмови від виплати боргів. Якби дефолт стався, нові кредити нам би ще довго ніхто не видавав.

В Росії дефолт якраз таки стався.

Також 1998 року сталась Азійська фінансова криза, через яку впали ціни на метал — важливий для нашого експорту товар.

Попри те, що Україна не потрапила в дефолт, криза була значна: гривня впала у два рази до долара, серйозно виріс державний борг, бізнес, як завжди у кризові часи, масово пішов у тінь, отже, скоротились податкові надходження до бюджету.

1998 року створено Нафтогаз. Відбулась централізація газового ринку. Ціни на газ залишались низькими, а різниця між реальною ціною і тією, яку люди платили, компенсувалась з державного бюджету. Як наслідок, ми споживали газ дуже нераціонально, не модернізували промисловість, житлове господарство і потрапили в газову залежність від Росії.

2001-2003 рік: "тимчасова" заборона на продаж землі та перша спроба побудувати нормальну пенсійну систему

Україна потрапляє в десятку найбідніших країн світу, де населенню заборонено розпоряджатися своєю власністю. Через це власники землі змушені хіба що здавати її в оренду — за ціну, яка набагато менше, ніж ринкова. Тобто власники і отримують за це набагато менше грошей, ніж могли б отримувати.

Щодо реформи пенсійної системи — законопроект Рада ухвалила 2003 року. Запуск накопичувальної системи відбувся, але фактично не працює.

2004 рік: Помаранчева революція. Початок руху на Захід

Зазвичай політична нестабільність призводить до економічної нестабільності. Але Помаранчева революція навпаки показала, що Україна, попри недоліки, демократична країна, де може відбуватись цивілізована передача влади, а не так як в інших державах, які з'явилися після розпаду СРСР, де або відбувались перевороти, або влада не змінювалась взагалі.

Революція показала, що Україна набагато ближча до Заходу, ніж вважалося.

2005 рік: скасування поправки Джексона–Вейніка щодо України, торгівля з США

Поправка діяла в США як додаток до Закону про торгівлю. По факту вона була створена для того, щоб ускладнити життя Радянському союзу — вона обмежувала торгово-фінансові стосунки США з державами, де порушувались права людини (право на вільну еміграцію).

Після розпаду СРСР поправка продовжувала діяти для пострадянських країн, в результаті і Україна не могла отримувати державні кредити від США та експортувати до Штатів товари й послуги.

2008 рік: глобальна фінансова криза

Україна відчула всі наслідки кризи, але через не сильну інтегрованість у світовий фінансовий сектор, довелось боротись з падінням експорту наших товарів та падінням гривні.

2010 рік: Харківські угоди — ще сильніший зв'язок з РФ, ще більше проблем з газом. Негативні наслідки сьогодні особливо очевидні.

2013 рік: Революція Гідності і крах старої економіки

Революція починалась як протести "за ЄС". Вже стало зрозуміло, що радянський спадок Україна витратила, а основу для міцної економіки не заклала. Влада більше не могла утримувати функціонування олігархічної економіки, яка не здатна задовольнити потреби громадян, саме через перерозподіл грошей платників податків на догоду кільком людям, які мають владу. Саме це стало причиною наступного економічного падіння. Україна просто вичерпала запас міцності і закономірно економіка стала слабкою.

2014 рік: початок війни з РФ

Якби після революції, розстрілів на Майдані та втечі керівництва держави Росія запропонувала Україні дешеві кредити, дешевий газ та інвестиції, вже за кілька років у нас був би цілком проросійський уряд. Україна була б під РФ.

2015 рік: Нацбанк став незалежним

Масове виведення банків з ринку — половина банківської системи — показало, що Національний банк згадав про свою роль регулятора, повинен встановлювати цивілізовані правила гри і слідкувати, щоб їх дотримувались.

В Україні багато банків або мали занадто ризикові бізнес-моделі, або приховували реальних власників, або існували лише в інтересах власників — що небезпечно для фінансової стабільності країни. Такі банки були ліквідовані. Банківський ринок став цивілізованим.

2016 рік: зона вільної торгівлі з ЄС, запуск Prozorro

Зона вільної торгівлі не принесла великого зростання економіки, хоч багато українців на це і розраховували. Але це просто показує, що люди не читали угоди про ЗВТ. Правда, український бізнес отримав більший доступ до ринку ЄС, але в масштабах української економіки ефекти невеликий. Її реальна перевага в іншому — вона, разом з Угодою про Асоціацію, посилює зв'язок України з ЄС — великим і багатим ринком успішних та демократичних країн.

Також потрібно згадати про систему державних закупівель Prozorro. Її, навпаки, часто недооцінюють. Вона не усунула всі зловживання у використанні грошей платників податків при закупівлях. Але зробила закупівлі відкритими, чого не було раніше. І тепер абсолютно кожен може їх аналізувати і бачити, як держава використовує гроші українців.

2020-2021: пандемія коронавірусу

Хоч пандемія принесла за собою кризу, і не лише в Україні, а в усьому світі, але її наслідки не такі значні, як наслідки попередніх криз.

2022 рік: про тяжкі наслідки війни поки що говорити не будемо.

Висновки: для зростання економіки потрібно позбавитись ілюзій про те, що світ завжди прогресує, що головне — це низькі тарифи, а не компетентність державних інституцій. Люди не розуміли, як працює економіка, і влада ухвалювала неправильні рішення. Україна одна з найбільш бідніших країн Європи.

Але історія України ще не закінчена. І в історичній перспективі потрібен оптимізм. Україна вже приречена на те, щоб бути разом з Європою, а не з Азією. Будь-яка українська влада приречена проводити реформи. Скільки ще криз Україна має пережити, щоб мати велику країну?

Звичайно, можемо й надалі бути байдужими, вважати, що все залежить від держави, не від нас особисто. Але поки це відбувається, Україна втрачає спочатку високоприбуткову космічну індустрію, потім карпатські рибальства, потім медиків, які від'їжджають до Польщі[2]. Люди, які вже кілька десятків років відмовляються будувати власну державу з інституціями, що ефективно працюють, страждають або продовжують їхати в інші держави, чиї громадяни вже побудували ефективно працюючі інституції.

Та бажано, щоб в Україні залишилися ті, хто готовий змушувати політиків працювати. В Україні мають залишатися люди, яким не все одно і які хочуть побудувати діючу державу.

1. Інфографіка: історія економіки України за часів незалежності <https://businessviews.com.ua/ru/ukraine-in-data/id/istorija-ekonomiki-ukrainy-2327/>

2. Українці vs держава: що буде, якщо українці й надалі ігноруватимуть обов'язок будувати країну <https://strategies.id/ukraincy-vs-gosudarstvo-chto-budet-esli-ukraincy-i-dalshe-budut-ignorirovat-objazannost-stroit-stranu-2266/>

Андрій ШУЛКА
професор кафедри політології
Дніпропетровського національного
університету імені Олеся Гончара,
доктор політичних наук, доцент

СКЛАДОВІ ЧАСТИНИ ПРОЦЕСУ НАЦІЄТВОРЕННЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Військові дії, які ініціювала Росія по відношенню до України ставлять перед нашою країною широке коло питань, які необхідно вирішувати протягом короткого терміну. Одним з важливих питань, яке існувало під час всієї історії України є націєтворення як основна політична, соціологічна, культурна складова розвитку держави. Важливість цього питання пов'язана з тим, що ідея нації поєднує суспільство та легітимує політичний режим, побудова політичної нації веде до формування етнокультурної спільноти.

Поряд з гімном та гербом суверенної держави, метафора нації служить символом в утилітарних цілях досягнення консолідації та загальної лояльності населення держави. Загальна громадянська ідентичність, яка досягається через поняття нації, не менш важлива для держави, ніж конституція, загальні правові норми та кордони, що охороняються. Тому кожна держава докладает зусиль для утвердження спільного почуття приналежності до держави не лише через оформлення правового зв'язку та зобов'язань між державою та громадянином, а й через емоційну лояльність або прихильність.

Характер співвідношення національних «ми» та «вони» не залишається незмінним і визначається не тільки стійкими національними авто- та гетеростереотипами, а й реальними міжетнічними та міжнаціональними зв'язками, контактами та дискурсивними практиками. Як зазначає норвезький дослідник І. Нойманн, «ідентичність – це не даність, а відношення, що постійно формується і реформується в рамках певного дискурсу» [4, р. 349]. Важливо також відзначити, що «ідентифікація може бути впливовою, навіть якщо за нею стоять окремі особи та інституції. Ідентифікація може проводитися більш-менш анонімно за допомогою дискурсів та наративів. Дискурси та наративи здатні непомітно проникати в наш спосіб мислення, розмови та осмислення світу» [2, с. 107]. При цьому держава не єдиний значущий ідентифікатор, і треба вказати на роль еліт у процесі ідентифікації; як правило, це лідери громадських рухів, волонтери тощо. Почуття ідентичності може або зміцнюватися від подібних дискурсивних практик і порівнянь, або зазнавати руйнування, якщо якісь характеристики «своїх» перестають відповідати сформованим уявленням, коли політична поведінка вже не відповідає очікуванням, що ґрунтуються на минулому досвіді тощо.

У підтримці націоналістичного дискурсу дуже велика роль інтелектуальної еліти. Важливим є завдання пояснення та обґрунтування відмежування історико-політичного розвитку України від СРСР та РФ. Доволі

великий час історичний, культурний та політичний розвиток України вивчався через призму російського погляду на історію та політику. В контексті сучасного розвитку необхідно формувати власну позицію в контексті національного будівництва України та ілюструвати тези щодо зовнішніх факторів, що заважали цьому будівництву. Важливим в даному контексті становиться формування єдиних основ спільної української політичної історії, традицій та «пам'яті», за допомогою яких у суспільстві продукується, закріплюється, зберігається і передається пам'ять про минуле. Доволі актуальним тут становиться концепт «винайденої традиції», запропонований британським дослідником Еріком Гобсбаумом. Винайдена традиція, на його думку, — це «сукупність суспільних практик ритуального та символічного характеру, зазвичай регульованих за допомогою явно визнаних правил; метою її є використання певних цінностей і норм поведінки, а засобом досягнення мети - повторення» [5, р. 43]. Е. Гобсбаум підрозділяє «винайдені традиції» на три групи: перші символізують та виражають соціальну близькість, ідентичність спільнот та націй, другі легітимізують їх статус, інститути та авторитети, треті - соціалізують певні цінності, норми, правила поведінки [5, р. 45].

На думку С. Гантінгтона: «без національної історії, що освітлює у спогадах людей славні події минулого, війни та перемоги, невдачі та поразки, образи героїв та лиходіїв, немає нації» [3, р. 185]. Інші дослідники також вказували на особливу значущість використання історії як ресурсу для формування та підтримки національної ідентичності (а саме для подолання соціальної дистанції між групами, інтегрування їх у рамках єдиної нації, подолання дистанції між традиційною та сучасною масовою, анонімною культурою) [2, с. 107]. Саме тому створення національного міфу стає важливим державним завданням

Важливим для сучасної української політичної нації є мовне питання. Багатьма дослідниками підкреслюється виняткова роль мови у процесі етнічної та національної ідентифікації, особливо за необхідності «захистити», відрізнити свою етнічну/національну групу від «інших». Справді, мова – це найважливіший механізм формування культурної відмінності, суттєвий елемент індивідуальної та колективної ідентичності.

Мова - явище універсальне, пов'язане з усіма сторонами людського життя, це не тільки засіб комунікації, але і система смислів, сховище всієї різноманітності накопичених знань, життєвого досвіду, звичаїв етнічної/національної спільності, які можна зберегти в часі та передати наступним поколінням. З цього виникає уявлення про природну належність носія мови до мовної та національної спільності.

Слід також враховувати, що політика також є сферою особливого вживання мови. І характеризується це вживання не стільки стилістикою та словником, скільки особливим ставленням до реальності. В політичній сфері завдання полягає в тому, щоб в один прийом поєднати реальність фактів із ідеальністю цілей [1, с. 27].

Саме тому за певних політичних обставин мова може набутися гіпертрофованого значення, перетворитися на головний національний символ,

засіб ідентифікації та реалізації архетипу «ми» – «вони». За допомогою мови окреслюється те коло, межу якого «націоналізована» людина в жодному разі не повинна переступати, і самі мовні відмінності стають чинником політичної мобілізації, що ми бачимо в сучасній Україні.

Мовний націоналізм грає у період націєстановлення України ключову роль: він дає простий засіб для внутрішньої політичної консолідації та відокремлення від впливу країни-агресора Росії. При цьому це проблема важлива не тільки для України, а й і для багатьох інших пострадянських країн. З перших днів взаємної незалежності більшість пострадянських країн робили і роблять зусилля різного ступеня щодо інституційного витіснення або обмеження російської мови, а власна мова використовується як інструмент консолідації та формування національної ідентичності. Подібна практика існує в сучасному Казахстані, Молдові, Грузії, Туркменістані, Азербайджані, Литві, Латвії та ін. В багатьох країнах мали і перехід національних мов із кирилиці на латиницю (Азербайджан, Молдова, Казахстан) або змішане використання алфавітів (Узбекистан, Туркменія, Латвія, Естонія) [1, с. 27].

Таким чином, в умовах військової агресії РФ проти України важливим питанням стає формування та підтримання основ української нації, національної ідентичності українського народу. Важливими складовими націєтворення на сучасному етапі виступають політичні символи, ритуали, спільні міфи та історія. Важливим також є питання мови як об'єднуючого фактору. Ефективна реалізація цих питань дозволить сформувати міцну політичну основу для подальшого розвитку України.

1. Азарова Л.Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Філологічні науки. 2018. Вип. 292. С. 24-31

2. Суший О. В. Глибинні рифи українського націєтворення: архетипна програма конфлікту. Проблеми політичної психології. 2017. Вип. 5. С. 103-121.

3. Huntington S. P. Who Are We? The Challenges to America's National Identity Country. NY: Simon & Schuster, 2004. 448 p.

4. Neumann I. B. Security, ethnicity, nationalism. Nations and nationalism. 2018. Vol. 24.2. P. 348-368.

5. The Invention of Tradition. Ed. by E. Hobsbawm, T. Ranger/ London: Cambridge University Press, 2012. 320 p.

Ірина КАДІЄВСЬКА

доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедрою філософії,
політології, психології та права Одеської
державної академії будівництва та
архітектури

Ірина ОГОРОДНІЙЧУК

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри філософії, політології, психології
та права Одеської державної академії
будівництва та архітектури

ПРАВОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Професійна діяльність сучасного інженера потребує дотримання у своїй роботі екологічних вимог у проектуванні й експлуатації обладнання, забезпечення економічної ефективності виробничого процесу на основі володіння трудовим й адміністративним правом, реалізації продукції, виходячи з вимог договірної права.

З позиції правової компетентності фіксуються ті реалії, які мають правовий аспект, відображаються свідомістю, оцінюються й регулюються з позицій наявних у суспільстві правових норм. Необхідно відзначити і те, що на цьому рівні значну роль відіграють почуття, емоції, переживання, в основі яких лежить ставлення особистості до права.

Правова компетентність – це не тільки пасивне засвоєння знань, а й їх застосування на практиці. Як вид соціально-правової діяльності вона може включати такі рівні: повсякденний рівень (первинний), що виявляється у вчинках, діях згідно з логікою своєї правової компетенції, практичне застосування знань у правовому просторі. Другим рівнем є теоретичний рівень, на якому відбувається осмислення права, його меж, нормативів, з'ясування способів і засобів поведінки з ним, упорядкування й удосконалення знань про право.

Правова компетентність включає регулювання вчинків, дій, поведінки людей у сфері права, а також перетворення, зміну правової свідомості з тим, щоб вона (за змістом і побудові) відповідало об'єктивним параметрам права, правовим нормам, але включає аналіз особистого й колективного досвіду правових відносин і спілкування, спостереження над системою правових інститутів і норм, навчання (самонавчання) правових навичок і правових знань.

Специфіка будь-якої професійної діяльності призводить до вироблення її регулювальних правових норм. Вони стосуються й протікання виробничого, технологічного процесу та його кінцевого результату, і взаємовідносин його учасників між собою, а також із державою, співвідношення з іншими сферами виробництва, життєдіяльності суспільства. Відтак, для виконання виробничих

функцій суб'єктам необхідний відповідний рівень знань і навичок правового регулювання, тобто входження у зовсім іншу галузь. Правова компетентність містить у собі здатність мислити правовими категоріями, діалектично пов'язувати з ними розбіжні з правом галузі трудової діяльності, соціальні і духовні явища суспільного життя, орієнтуватися на їх вирішення відповідно до прогресивних тенденцій розвитку суспільства. До правової компетентності майбутнього інженера входить, у першу чергу, відображення правових аспектів своєї професії, роду діяльності, конкретної організації виробництва; знання правових норм і законів, у межах яких протікає їхня безпосередня діяльність, настанова на правомірність дій і поведінки, навичок та досвіду вирішувати правові задачі зі своєї спеціальності. Це підтверджує наше припущення про те, що досліджувати правову компетентність має сенс на стику різних видів діяльності, і вона за своєю суттю є діяльнісною якістю особистості. Щоб констатувати наявність такої якості зовсім не обов'язково бути кваліфікованим спеціалістом у галузі юриспруденції, мати безпосередній правовий досвід роботи.

Отже, правова компетентність визначається рівнем розвитку суспільства, політичною і правовою ситуацією в ньому, особливостями окремого випадку, що розглядається. Але для цього потрібні знання не тільки конкретні, а й узагальнені, абстрактні, деякі орієнтації на правові ідеали і цінності. Крім цього, і знання, а правильніше – відчуття ситуації і правового виходу з неї, що пов'язано з інтуїцією.

Правова компетентність – це знання, що допомагають розв'язати якусь конкретну проблему або задачу, пов'язану з правом. До правової компетентності входять не тільки конкретні, безпосередньо пов'язані з проблемою чи питанням, що виникли, знання, орієнтації, способи дії. До неї належать і знання опосередковані, за допомогою яких можна знайти шлях, спосіб отримання необхідних знань, відомостей, допомоги. Це і практичне оволодіння сучасними технологіями, уміння орієнтуватися в потоці інформації, яка їм передається, уміння вибирати з неї найбільш важливе і цінне. Зокрема, майбутній інженер повинен володіти правовими знаннями, не тільки зв'язаними із захистом прав і свобод громадянина, вирішенням особистих правових питань, тощо в враховувати специфіку професійної діяльності інженера, зокрема вирішення питань безпеки виробництва, знати правові норми щодо посадових злочинів, інтелектуальної власності, власності на землю і правила землекористування в Україні тощо.

Отже, на підставі вищезазначеного, доходимо висновку, що в цілому правова компетентність – це система правових знань, переконань, навичок, досвіду, механізму дії права і правових технологій, що дозволяють особистості орієнтуватись у правовому полі, юридично грамотно знаходити в ньому вирішення завдань, які виникають, а також впливати на наявну в суспільстві юридично-правову та законодавчу системи, стимулювати дію механізму соціального захисту особистості, що потребує наявності професійних якостей, високого рівня спеціалізації в певній галузі виробничої діяльності, правової культури і грамотності, високого рівня громадянської зрілості, широкої ерудиції і навичок використання сучасних технологій.

1. Активные методы обучения в системе многоуровневого образования: сб. научн. трудов / Ред. Р. Ф. Жуков. – СПб.: СПбГИЭА, 1995. – 126 с.

2. Нюттен Ж. Мотивация, действие и перспектива будущего / Под ред. Д. А. Леонтьева. □ М.: Смысл, 2004. – 608 с.

3. Панова О. А. Формирование правовой компетентности педагогов современной школы: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / О. А. Панова. – М., 2002. – 19 с.

4. Певцова Е. А. Правовое воспитание и формирование правосознания в России / Е. А. Певцова // Журнал российского права. – 2003. – № 10. – С.122-133.

5. Полякова М. Е. Формирование правовой компетентности студентов технического вуза: дис. канд. пед. наук / 13.00.08 / Марина Евгеньевна Полякова. – М., 2007. – 143 с.

Ірина ЄРЕМСЬВА

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
історичних наук, доцент

Вадим ШАПОВАЛ

доцент кафедри прикладної економіки,
підприємництва та публічного управління
НТУ «Дніпровська політехніка»,
кандидат економічних наук, доцент

ДО ПИТАННЯ МИРОТВОРЧИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ООН В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ КОЛЕКТИВНОЇ БЕЗПЕКИ

Миротворчість являє собою складний механізм із підтримання та встановлення миру від імені світового співтовариства під егідою ООН. Згідно до норм міжнародного права та логіки формування глобальної міжнародної організації миротворчість, що здійснюється від її імені має бути ефективною та зупиняти військового агресора, що є необхідною умовою для припинення стадії ескалації україно-російської війни (триває з 2014 року) та відновлення територіальних меж України, що визнані світовим співтовариством.

Але на практиці аналіз масштабних миротворчих місій за участю ООН демонструє існування проблем, які пов'язані з неефективністю певних миротворчих методів ООН щодо вирішення міжнародних конфліктів. Першим випробуванням механізму гуманітарних силових операцій ООН після закінчення «холодної війни» стала операція з надання допомоги курдам і

шиїтам, яка була санкціонована резолюцією № 688 Ради Безпеки ООН. Дії військ тринадцяти країн стали допоміжними в боротьбі з іракською агресією і відбувалися синхронно з військовою операцією «Буря в пустелі» у січні 1991 року. Самостійною гуманітарною силовою акцією ООН стала операція у Сомалі 1992 року під час спроби врегулювати внутрішній збройний конфлікт, у якому тільки від голоду щодня гинуло близько 3 000 осіб. Відповідно до резолюції Ради Безпеки № 794, на підставі глави VII операція в Сомалі здійснювалася на розсуд Генерального секретаря ООН, а в практичному аспекті її виконували США. Подальші трагічні події в Сомалі показали, що жодна військова сила неспроможна відмінити обов'язковість використання усіма сторонами конфлікту міжнародних гуманітарних засобів, інакше «гуманітарна діяльність» втрачає сенс. Саме такий висновок підтвердили перебіг та наслідки силової операції ООН 1994–1995 років у Боснії та Герцеговині. Таким чином, миротворчість порушує такі складні проблеми сучасних міжнародних відносин, як самовизначення народів, державний суверенітет, міждержавна агресія, гуманітарна допомога, що свідчить про складність та багатоаспектність миротворчої діяльності ООН, особливо у випадку застосування військової сили.

Головним протиріччям що зменшує можливості світового співтовариства ефективно впливати на процес вирішення міжнародних конфліктів є діаметрально протилежні підходи провідних держав світу, які є постійними членами Ради Безпеки ООН до необхідності здійснення миротворчих місій. Відповідно до Статуту ООН Рада Безпеки складається із 15 членів, із яких 5 постійних та 10 членів обираються Генеральною Асамблеєю ООН на дворічний термін за географічною ознакою. П'ять постійних членів – Китай, Франція, Росія (до 1991 р. – СРСР), Великобританія та США – на правах країн-переможців у Другій світовій війні мають спеціальний статус, що обумовлений правом вето [2].

Кожен з п'яти постійних членів неодноразово використовував своє право вето стосовно будь-якого рішення, що не відповідало його інтересам, таким чином блокуючи прийняття рішення Ради Безпеки ООН в цілому. Із табл. 3.1 видно, що за останні 10 років постійні члени Ради Безпеки ООН, застосовуючи право вето, не змогли досягти компромісних рішень щодо найактуальніших питань міжнародної безпеки, тому що ці рішення зачіпали геополітичні інтереси цих країн в певних регіонах світу. Так, подвійне вето Китаю та Росії у липні 2012 р. заблокувало резолюцію, запропоновану Лігою арабських держав щодо тиску на уряд Башара Асада, з метою припинення масових вбивств в цій країні, що унеможливило формування групи військових спостерігачів та цивільної місії для врегулювання конфлікту у Сирії.

Ветування Росією Резолюції щодо невизнання референдуму в Криму 16 березня 2014 р. та засудження анексії Криму заблокувало можливість вирішення українського питання в системі ООН. У лютому 2015 р. Україна звернулася до Ради Безпеки ООН та Євросоюзу щодо розгортання миротворчої місії на території України з метою розв'язання конфлікту на Донбасі. Відповідне звернення до Ради Безпеки ООН та Ради Європейського Союзу було прийняте Верховною Радою ООН за поданням Президента України Петра Порошенка, на думку якого розгортання в Україні міжнародної операції з підтримання миру і

безпеки дозволить забезпечити ефективну імплементацію "Мінських домовленостей", насамперед, в частині невідкладного та всеохоплюючого припинення вогню, відведення всіх важких озброєнь, виведення всіх іноземних збройних формувань, військової техніки та найманців з території України, роззброєння всіх незаконних збройних формувань. Введення контингенту миротворців на лінію зіткнень та донбаську ділянку російсько-українського кордону унеможливило б поставки воєнної та живої сили з території Росії для сепаратистів Донбасу, саме тому представники російської офіційної влади виступили категорично проти, обіцяючи застосувати право вето постійного члена Ради Безпеки ООН з приводу введення миротворців на територію України. Єдиною миротворчої місією, що діяла в Україні до початку фази ескалації україно-російської війни 24 лютого 2022 р. була Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ (СММ), СММ являє собою незброєну цивільну місію, метою якої є об'єктивне спостереження за сторонами конфлікту та сприяння діалогу між ними. Аналогічно до дій ООН щодо України діяльність СММ на території України реального впливу на урегулювання конфлікту не мала, що, серед інших чинників, було обумовлено присутністю в СММ представників росії, яка є безпосереднім учасником конфлікту.

Таблиця 1

**Застосування право вето постійними членами Ради Безпеки ООН
2012-2022 рр.***

Дата	Проект	Пункт порядку денного	Постійний член Радбезу ООН, що застосував право вето
4 лютого 2012 р.	S/2012/77	Становище на Близькому Сході	Китай, Російська Федерація
19 липня 2012 р.	S/2012/538	Становище на Близькому Сході	Китай, Російська Федерація
15 травня 2014 р.	S/2014/189	Лист Постійного представника України в ООН від 28.02.2014 р. на ім'я Голови Ради Безпеки (S/2014/136)	Російська Федерація
22 травня 2014 р.	S/2014/348	Становище на Близькому Сході	Китай, Російська Федерація
8 липня 2015 р.	S/2015/508	Ситуація в Боснії та Герцоговині	Російська Федерація
27 лютого 2022 р.	S/2022/160	Становище в Україні (про скликання надзвичайної спеціальної сесії Генеральної Асамблеї по Україні)	Російська Федерація

*Таблиця містить результати обговорення найгостріших (на думку авторів тез) питань для світової системи безпеки.

Таким чином, практика застосування права вето перетворила Раду Безпеки на форум, де виголошуються пропагандистські заяви провідними геополітичними гравцями світу, але не набувають правомочності рішення, які здатні подолати серйозні міжнародні та локальні конфлікти, що дестабілізуюче впливає на світову політику і є демонстрацією втрати ООН контролю над ситуацією у світі.

Розбіжності в Раді Безпеки обмежують інструменти впливу на локальні та міжнародні збройні конфлікти та дискредитують ООН в цілому. На думку Генерального Секретаря ООН Пан Гі Муна (2007-2012 рр.) «єдність в Раді Безпеки ООН має ключове значення» в той час як відсутність єдності призводить до великих людських страждань та втрати довіри до Ради Безпеки ООН та інститутам системи ООН [1].

На сьогодні актуальними є дискусії щодо реформування ООН, зокрема пропозиції щодо розширення Ради Безпеки ООН як у складі постійних, так і непостійних членів. Змістом реформування ООН повинні стати зміни в Раді Безпеки, які мають адаптувати ООН до нової політичної реальності через введення нових постійних членів до складу Ради Безпеки ООН та обмеження повноважень постійних членів Ради Безпеки ООН щодо право вето через зміну правил голосування таким чином, щоб для заблокування резолюції Ради Безпеки потрібні були голоси не одного, а декількох постійних членів.

1. Ban Ki-Moon. Report of the Secretary-General on the work of the Organization, Secretary-General on September 17, 2014 by United Nations (A/69/1). - United Nations, New York, 2014. 79 p.

2. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010

Дмитро КВАША

судовий експерт сектору

дактилоскопічних досліджень відділу

криміналістичних видів досліджень

Тернопільського науково-дослідного

експертно-криміналістичного центру

МВС України

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЗВИТЯГА – ФУНДАМЕНТ ДЕРЖАВНОСТІ

За визначенням українського письменника, державного та політичного діяча Володимира Винниченка, державністю є комплекс інститутів економіки, політики, культури, які діють на території, населеній національним колективом, які зв'язують його в компактну цілість та забезпечують його розвиток у сучасному і майбутньому. Взагалі поняття державності у більш вузькому його

значенні визначається як устрій усього матеріального і духовного буття цілого народу. Зміст державності є значно ширшим порівняно з поняттям «держава», та являється своєрідним фундаментом, корінням держави, а остання, у свою чергу, є однією із складових – своєрідним вінцем державності.

До складових державності належать: ознаки, символи та атрибути.

Ознаками державності є: втілення права нації на незалежність, що є першим кроком на шляху до власної державності; наявність органів публічної влади, яка виступає у двох формах державна влада (глава держави; органи законодавчої, виконавчої та судової влади; силові органи - поліція, органи держбезпеки, прокуратури, збройні сили тощо; муніципальна влада (представницькі, виконавчі органи місцевого самоврядування); державний суверенітет (верховенство держави на своїй території і незалежність у міжнародних відносинах); система правових норм (закони та підзаконні акти), які регулюють відповідні суспільні відносини; міжнародне визнання держави та, як наслідок, її міжнародна правова ідентифікація.

Державними символами являються закріплені в законодавстві офіційні знаки (зображення, предмети) чи звукові вираження, які символізують суверенітет держави. Державний прапор, Державний герб і Державний гімн, які є основою історичної свідомості громадян та процесів державотворення (відповідно до статті 20 Конституції України). Слід зазначити, що українські державні символи та атрибути формувалися протягом тисячоліть і належать до найбагатших та найзмістовніших систем людства [1].

До державної атрибутики належать ідентифікаційні національні символи, що пов'язані з розвитком титульної нації та її роллю у становленні державності на певній території. Власне атрибутами державності є: власна територія, населена національним колективом, із визначеними кордонами, офіційна назва, час заснування або дата першої письмової згадки держави, що є важливими атрибутами суверенності та політичної ідентифікації держави; мова як невід'ємний державницький атрибут, адже вона є найважливішим маркером національної самоідентифікації. «Нація повинна боронити свою мову більше, ніж свою територію... Втратити рідну мову і перейняти чужу – це найгірший знак підданства, це – кайдани, це кайдани на душу. Втратити національну мову – це смерть, це значить, що ярмо вже в'їлося глибоко» [2]. Національне вбрання, національні страви, національні музичні інструменти, національна народна пісня, видатні історичні та сучасні постаті і є головними атрибутами держави.

В Україні від 4 жовтня 2018 р. Верховною Радою запроваджено ще один атрибут – національне гасло: «Слава Україні! Героям Слава!» як офіційне вітання у Збройних Силах та Національній поліції, хоча нині всі громадяни дуже часто використовують його у повсякденному суспільно-політичному житті [3].

Приєднання українських земель до Речі Посполитої і встановлення на них польськими магнатами та шляхтою тяжкого соціального, національного, релігійного і мовно-культурного становища зумовили численні повстання і врешті-решт Національно-визвольну війну під проводом Богдана

Хмельницького. Це була національно-визвольна, соціально-політична революція за право на свою державу, рушійною силою якої був увесь український народ, а керівництвом – козацька старшина й українська шляхта, оскільки національної буржуазії, яка в західноєвропейських революціях була їх організатором і керівником, в Україні ще не було, у будь-якому разі – достатньо численної і міцної. Національно-визвольна війна 1648-1657 рр. привела спочатку до виникнення української державно-політичної автономії (у складі Речі Посполитої), а згодом – незалежної Української козацької держави. Підвалиною її відродження стала військово-адміністративна система, що склалася у Запорозькій Січі. Організуючою силою, стрижнем визвольної революції, творцем незалежності України було українське козацтво (переважно українські селяни, представники міського населення тощо). Слід відзначити ще одну важливу складову Української державності тієї епохи: під час національно-визвольної боротьби зародилась ідеологія Української національної державності, яку сприйняли не лише козацька старшина і шляхта, а й широкі народні маси. Важливу роль у цьому процесі відіграла й Українська православна церква.

За формою правління Українська козацька держава цієї доби зі своїми центральними та місцевими органами влади, адміністрацією, судами і військом, зі своєю територією (яка, щоправда, не мала чітко визначених кордонів, бо вони іноді змінювалися залежно від зовнішньополітичної ситуації – але все ж територія була, бо без цього немає держави!) була демократичною республікою з виборним гетьманом на чолі, унітарною, з демократичним політичним режимом. Однак істотним недоліком новоствореної держави було нерозв'язання важливої соціально-економічної проблеми – не було звільнено від особистої залежності заможних землевласників усе селянство, не ліквідовано його борги і численні повинності. Не була диференційована компетенція державних органів – вони переважно виконували одночасно і адміністративні, і судові, і військові функції тощо. Створена в результаті національно-визвольної війни проти Речі Посполитої Українська козацько-гетьманська держава проіснувала понад сто років – із середини XVII ст. до кінця XVIII ст. Незважаючи на приєднання до Московської держави у 1653-1654 рр., вона ще тривалий час продовжувала зберігати всі ознаки державності – територію, органи публічної влади, армію, судову систему, право. В Україні, як вважаємо, існувала республіканська форма правління з виборним главою держави – гетьманом. Спочатку ці ознаки виявлялися чітко, оскільки у складі Московського царства Україна мала значну державно-політичну автономію. Проте надалі наполегливо і послідовно Московія стала проводити політику обмеження української автономії. Почалося з обмеження компетенції гетьмана, Ради генеральної старшини (генерального уряду) та козацької військової ради. Згодом ліквідовано виборність усіх органів влади і управління в Україні – їх стала фактично призначати російська влада. У 1764 р. гетьманство було ліквідовано остаточно, 1775 р. – Запорізьку Січ. У 1783 р. ліквідовано попередній адміністративно-територіальний устрій України, її право, тоді ж – закріпачено селянство. Російська імперія на той час зміцніла настільки, що не потребувала вже ні окремої України, ні козацького та

запорозького війська. Україна стала адміністративно-територіальною частиною Російської імперії, на її територію поширено дію російського законодавства, управлінську систему [4].

Головними причинами втрати Україною незалежності, втрати своєї державності були постійні чвари серед політичної еліти, відсутність єдності цієї еліти з народом. Особисті, корисливі інтереси старшини, шляхти переважали інтереси загальнонаціональні. Зрівняння цих верств із московським дворянством, надання їм нових земель, привілеїв нейтралізувало значну частину старшини і шляхти, вони й самі стали закріпачувати вільних селян, козаків, в результаті чого суспільство розкололося. Загравання з українською старшиною і шляхтою російської та польської влади зумовило їх відречення від ідей незалежності, оскільки за цю незалежність можна було втратити все – маєтки, життя. Козацтво, позбавлене керівництва політичної еліти, поводитись пасивно, селянство і міщанство – й поготів. Тому спроби гетьманів І. Виговського, П. Дорошенка, І. Мазепи відновити Українську державність зазнали поразки. Отже, приєднання України до інших держав – Росії і Речі Посполитої було помилкою. Це призвело до того, що Україна не тільки втратила свою незалежність і державність, а й стала звичайною провінцією цих держав [4].

1. «Конституція України».

2. Посилання «<http://www.golos.com.ua/article/314085>».

3. Закон України «Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України».

4. Білоцерківський В. Я. Б 43 Історія України: Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 536 с.

Станіслав ІВАНОВ

доцент кафедри теорії та історії держави і права, Харківський національний університет внутрішніх справ, кандидат історичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА КОЗАКІВ ПІД ПРОВОДОМ П. САГАЙДАЧНОГО

На сьогоднішній день особливої актуальності набуває питання реформування та перебудови Збройних сил України за зразком провідних армій світу. Одним з ключових елементів даного процесу є врахування історичного досвіду попередніх століть, а саме - воєнного мистецтва українського козацтва. Певні питання даної проблематики були ґрунтовно досліджені у працях українських істориків, таких як Д.М. Бантиш-Каменський, О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко та ін. [1]. Однак не дивлячись на це, окремі особливості

військової тактики і стратегії козацького воєнного мистецтва залишаються висвітленими недостатньо.

Що стосується військового мистецтва П. Сагайдачного варто відзначити, що його погляди відрізнялися від поглядів провідних полководців західноєвропейських країн. П. Сагайдачний на противагу довготривалим облогам різних фортець та укріплень взяв на озброєння швидкий та неочікуваний маневр задля цілковитого розгрому супротивника швидким, потужним ударом. На відміну від очільників європейських армій, які намагалися не доводити справу до ближнього бою, гетьман віддавав перевагу удару з холодною зброєю. Домінуючим фактом тактики запорожців тих часів було поєднання ведення вогню мушкетів із використанням холодної зброї. До того ж завдяки тому, що П. Сагайдачний наказав зменшити кількість стрію піхоти до 3 шеренг вдалося досягнути щільності та інтенсивності ведення прицільного індивідуального вогню [2]. Крім цього, така побудова козацького війська дозволяла звести до мінімуму втрати від вогню артилерії супротивника.

Під час гетьманування П. Сагайдачного в українському козацькому війську вмiло поєднувався розвиток воєнно-стратегічного мислення з еволюцією тактичних засобів ведення бойових дій. Головним досягненням гетьмана було поєднання зовнішніх запозичень з військового мистецтва провідних західноєвропейських країн з національними традиціями, місцевими особливостями і можливостями. Завдяки йому в Україні на той час була створена армія нового зразка та започаткована українська школа воєнного мистецтва. Козацька армія стала однією з найкращих у тодішній Європі, про що свідчать перемоги на полях битв.

Походи козацького війська під проводом П. Сагайдачного на Московію 1618 р. та Хотинська війна 1621 р. яскраво продемонстрували правильний шлях розвитку козацької військової стратегії і тактики, що відповідали тодішнім сучасним вимогам та забезпечили війську міжнародне визнання [3]. Під час цих військових кампаній П. Сагайдачний вдало визначав напрями головних ударів за рахунок чого завдавав поразки своїм опонентам [4].

Таким чином, воєнне мистецтво козаків під проводом П. Сагайдачного завдяки поєднанню європейських військових традицій з традиціями національними, дозволяло демонструвати надзвичайно високий рівень боєздатності армії, що забезпечувало йому перемоги над опонентами під час московського походу та Хотинської війни 1621 р. Детальний аналіз історичних джерел щодо воєнного мистецтва за участі козацького війська репрезентують постійне зростання військового досвіду козаків набутого завдяки талановитому полководцю гетьману П. Сагайдачному.

1. Бантиш-Каменський Д.Н. История Малой России. М., 1830. Т. 1. С. 161-176; Гуржій О.І., Корнієнко В.В. Воєнне мистецтво Петра Сагайдачного. К.: Інститут історії НАН України, Український інститут воєнної історії. 2002. 83 с.; Гуржій О.І., Корнієнко В.В. Фактори розвитку українського козацького війська та його воєнного мистецтва в першій чверті XVII ст. Національна академія оборони України: Збірник наукових праць. № 3(16). К.: ВГІ НАОУ,

2000. С. 21-27.

2. Гуржій О.І., Корнієнко В.В. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний: Монографія. К.: Вид-во «Україна», 2004. 189 с.

3. Хотинська війна. К.: Центр пам'яткознавства Академії наук України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, 1991. 233 с.

4. Мішин В. Похід Сагайдачного на Москву. Народна армія, 1998. № 69. С. 4-5.

Олександр КАРПЕНКО

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ДОПОВНЕНЬ В АСПЕКТІ ЯКІСНОГО ПРАВОВОГО ПІДТРИМАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Загалом, необхідність проведення якісного дослідження законодавчих доповнень, що набувають не лише актуальності, а й, на жаль, і буденності з огляду на останні події пов'язані з агресивними воєнними діями росії на території нашої країни. А тому ледь не кожна сфера функціонування суспільних відносин потребує підпорядкування під діючий нині правовий воєнний стан, і цьому, власне, досить непогано сприяє єдиний орган законодавчої влади у нашій країні – Верховна Рада, на чолі з Кабінетом Міністрів та Президентом України, який навіть особисто ініціює прискорений розгляд деяких із таких законопроектів.

Продовжуючи аналіз актуальності обраної теми, варто зазначити, що протягом останніх 7 років зусилля українського суспільства безпосередньо спрямовувалися на будівництво незалежної європейської держави та послаблення будь-яких існуючих розколів серед населення. Однак, неймовірну активізацію національної єдності громадян нашої країни викликала, на жаль, героїчна боротьба України за власну державність, цілісність території, незалежність, демократію та звичайні людські цінності, що в свою чергу цілком знищило в суспільстві розбіжності серед питань суспільно-політичних та культурно-духовних між регіонами держави, однак, в свою чергу, втручання держави в такі суспільні відносини є не менш важливим як з огляду на здійснення комплексу внутрішньо орієнтованих, так і закордонних комплексних заходів з реалізації української державності на усіх рівнях. В цьому дослідженні обрано саме внутрішній аспект реалізації повноважень та виконання завдань державою, зокрема в аспекті правового підтримання української державності шляхом постійного впровадження деяких законодавчих доповнень – пристосовуючи звичні сфери суспільних відносин

під умови, що безпосередньо залежать від обставин сьогодення та безпосередньо встановленого правового воєнного стану в країні.

Ретельного аналізу беззаперечно варті усі прийняті нормативні доповнення, що стосуються пристосування певної сфери до умов воєнного стану, проте охопити все єдиним дослідженням неможливо, а тому зосередимо увагу на найбільш центральних й актуальних для українського населення доповненнях. До таких зокрема варто віднести:

- Постанова «Про деякі питання оренди державного та комунального майна у період дії воєнного стану» зі спрощеним порядком оренди держмайна, відповідно до якої, затверджуються наступні нововведення: «бізнес, що орендує майно для релокації, сплачуватиме пільгову орендну ставку (1 грн за 1 кв.м) протягом перших 6 місяців оренди. До кінця року повністю звільняються від орендної плати орендарі на території адміністративно-територіальних одиниць, де припинено доступ користувачів до єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Мін'юст - це Донецька, Луганська, Херсонська області, АРК та м. Севастополь та частини Миколаївської, Харківської та Запорізької областей[1]»;

- Закон України №7264 «Про внесення змін до деяких законів України щодо безперебійного виробництва та постачання сільськогосподарської продукції під час воєнного стану», прийняття якого безпосередньо покликано максимально спростити вимоги з боку держави щодо ведення с/г в умовах воєнного стану, зокрема шляхом зменшення бюрократичного навантаження на аграрний бізнес[2];

- Постанова №502 «Про деякі питання регулювання діяльності у сфері комунальних послуг у зв'язку із введенням в Україні воєнного стану». Відповідно до якої, прийнято залишити тарифи для населення на рівні 24 лютого цього року[1];

- Закон України №2180-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення стабільності системи гарантування вкладів фізичних осіб», що був підписаний Президентом 12 квітня, суть закону полягає в наступному: фактично запроваджено 100% гарантію за здійсненими банківськими вкладками фізичних осіб та ФОП (разом із нарахованими відсотками, якщо це був депозит), однак гарантія поширюватиметься на вкладників платоспроможних банків;

- Закон України № 7190 «Про внесення змін до Податкового кодексу та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період воєнного стану», що констатують звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, що ввозяться на територію України в режимі імпорту.

Підсумовуючи, варто зазначити, звичайно, цей перелік не є вичерпним, проте охоплює значну кількість безпосередньо центральних нормативних документів, що беззаперечно сприяють якісному правовому підтриманню державності нашої країни, і з кожним днем їх кількість, на чолі з якістю, збільшується, що однозначно позитивно впливає як на суспільні відносини в державі та рівень життя населення, навіть зважаючи на умови правового воєнного стану, так і на стан економіки, яка в настільки складний час потребує компетентних, комплексних, і, перш за все, своєчасних рішень влади.

-
1. Єдиний портал органів виконавчої влади України.
URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
 2. Офіційний портал Верховної Ради України. URL:
<https://www.rada.gov.ua>.

Ольга ЯДЛОВСЬКА

доцентка кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти, к. іст. н., доцентка
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СУЧАСНІ КНИГИ ПРО АТО ТА ГІБРИДНУ ВІЙНУ НА ДОНБАСІ

Події останнього десятиліття кардинально змінили історію України і, фактично, стали випробувальними задля збереження проголошеної незалежності, захисту територіальної цілісності та національної ідентичності нашої держави. Йдеться про напад Російської Федерації 2014 р., анексія АР Крим, військова агресія Росії 2022 р. та проведення на території України комплексу військових і спеціальних організаційно-правових заходів українських силових структур, спрямованого на протидію діяльності незаконних російських та проросійських збройних формувань у війні на сході України: Антитерористична операція (12 квітня 2014 – 30 квітня 2018 рр.), Операція об'єднаних сил (30 квітня 2018 – 24 лютого 2022 рр.) та воєнний стан в зв'язку з військовою агресією РФ. Зазначені історичні події залишають глибокий слід в душі кожного українця (і не тільки) та знайшли втілення у багатьох рефлексіях. Найбільш потужно ставлення наших громадян до зазначених карколомних історичних подій висвітлено на сторінках художніх та публіцистичних видань.

Серед доробку творів про АТО та гібридну війну на Донбасі найбільш популярним залишається публіцистичний стиль або також художньо-публіцистичний, завдяки якому автори намагаються поєднати висвітлення саме реалістичних подій із власним поглядом та ідеологією. Тобто створився напрямок творів, в якому відображаються події максимально наближено до тих, що відбулись насправді – подекуди автори тяжіють до документального відтворення, а також із зазначенням власного розуміння та тлумачення подій. Щоправда слід зазначити, що водночас мемуарної прози про АТО та гібридну війну на Донбасі майже нема, на наш погляд, це буде зроблено пізніше. Частина творів пишуть ветерани війни, що дає підстави розглядати їх твори як історичні джерело, принаймні в розрізі усних історичних джерел. Тематика творів є найширшою: від опису військових операцій та буднів українських

воїнів до висвітлення соціальних та психологічних проблем українського суспільства воєнної доби.

Тематичний аналіз творів розкриває причини, наслідки та сторінки перебігу воєнних подій в Україні 2014-2022 рр. Твір Євген Положія «Іловайськ» не можна назвати документальним, оскільки головними героями тут виступають не тільки реальні, а й вигадані персонажі. Книга складається з 16 новел, кожна з них розповідає окрему історію про бійців, які вижили, але всі вони передають біль та трагедію тих днів Автор зміг максимально правдиво та точно передати атмосферу війни. На сторінках книги Сергія та Анастасії Глотових «У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту» зібрана документальна хроніка подій з квітня по вересень 2014 року, пов'язаних з обороною аеропорту «Луганськ» та населених пунктів, розташованих поруч, а також розповідає про події зими 2013 – весни 2014 р., що передували окупації Луганська, для написання використано спогади понад 140 очевидців та учасників бойових дій. Художній твір «Сергія Лойка «Аэропорт. Новая дополненная редакция» заснований на реальних фактах про те, що відбувалося у Донецькому аеропорті, твір емоційний, розкриває роздуми та почуття героїв. Книга Сергія Жадана «Інтернат» не тільки про інтернат та війну на Донбасі, а про те, як змінюється людина, її звички та погляди, коли руйнується розпорядок дня та зникає звичний фон та про події 2015 р. Крім чисто хронологічного відтворення подій у романі присутня і інша тема – цивільної людини, яка знаходиться у зоні військових дій [1].

У творі Євгена Магди «Гібридна війна. Вжити і перемогти» автор не тільки розкриває історичні, енергетичні та інформаційно-психологічні аспекти гібридної війни, не просто аналізує причини ослаблення України, а й називає основні причини того, чому наша країна стала жертвою агресії з боку Росії, визначає основні прояви агресії, а також пропонує рецепт перемоги в протистоянні з однією з найбільших держав світу. Збираючи матеріал для книги, автор вивчав різні джерела та шукав людей, що вижили в «Іловайському котлі», серед яких були бійці підрозділів «Донбас», «Дніпро-1», «Херсон», «Миротворець», 17-ої танкової, 51-ї, 92-ї та 93-ї бригад, 39-го, 40-го та 42-го територіальних батальйонів, Сумського прикордонного загону. Однією з перших спроб дати цілісну, об'єктивну картину військових дій на Сході України в 2014–2015 рр. став твір Сержа Марка Хроніка гібридної війни» – опис реальних подій, реконструкція, де автор гранично чесно описує найважливіші епізоди цієї ще незавершеної війни, наведено сотні документів та свідчень учасників (понад 500 документів та 130 інтерв'ю), бійців і командирів ЗСУ, Нацгвардії, добровольчих батальйонів та волонтерів. Книга є важливим джерелом для уточнення дат боїв, місць дислокації військ. Також автор подає розшифровку основних аббревіатур, що використовуються журналістами, політологами, військовими. Ірина Штогрін уклала збірку «АД 242: Історія мужності братерства та самопожертви» про захисників Аеропорту «Донецьк», зібрані авторським колективом журналістів «Радіо Свобода». Ці правдиві, безкомпромісні іноді, навіть шокуючі, історії, розказані із перших вуст учасниками цих драматичних подій, проливають світло на розуміння причин,

мотивів та наслідків цього кривавого епізоду у неоголошеній війні. Книга доповнена унікальними аудіо- та відеоматеріали [2]. Оборона Донецького аеропорту стала символом незламності духу українських воїнів у російсько-українській війні. Ця тема знайшла своє розкриття у творі Ірини Вовк «Донецький аеропорт. Справжня історія. Частина 1. Новий термінал» 244 доби українські вояки надлюдськими силами тримали об'єкт. Автор розповідає історію ДАП від будівництва терміналів до розгортання драматичних подій оборони аеропорту, до його падіння. Про все, що відбувалося тоді день за днем свідчать безпосередні учасники: командири й бійці української армії, добровольці, медики, волонтери, журналісти [3].

Унікальна книга Олександра Суркова «Незавершена війна. Історія протистояння України з Росією в 2014–2015 роках» наповнена детальним та хронологічним оглядом всіх військових операцій російсько-української війни 2014-2015 рр., містить 250 ілюстрацій та карт бойових дій. До уваги читачів - ґрунтовний аналіз бойових дій, що відбувалися в зоні проведення Антитерористичної операції в 2014-2015 рр. Інформацію для висвітлення цих та низки інших важливих питань автор, офіцер оперативного резерву та військовий експерт О. Сурков, отримав безпосередньо від тих, хто від самого початку керував військами, планував бойові операції та брав на себе відповідальність за доленосні для країни події [4]. Твір Юрія Рудченка «WAR.ru» – це документальне дослідження першого року російсько-української війни, зображено події від початку анексії Криму (лютий 2014) до фіналу Дебальцевської битви (лютий 2015). Події зображені в хронологічному порядку. Інформацію спеціально подано в максимально стислій формі, та мовою, доступною для пересічного читача. Для покращення розуміння суті подій війни, та створення певного «ефекту присутності» – книга супроводжується посиланнями на реальне відео з місця подій, а також картами та схемами. У книзі зображено взаємний вплив інформаційної складової бойових дій на реальний стан речей і навпаки [5].

Український журналіст Олександр Качура та угорський журналіст Ільдико Епер'еші у книзі «Шмаття війни. Донбас» присвятили твір мешканцям Східної України – снайпери й добровольці, мешканці «сірої зони» й парамедики, капелани і солдати, які заслуговують на те, щоб світ усвідомив, що вони пережили за останні роки, як війна зруйнувала їхнє життя [6]. Перший наклад книжки читачі побачили в Євросоюзі (Угорщина), згодом в Україні.

Отже, наратив війни віднайшов в українській сучасній літературі та публіцистиці свою нішу та потужний розвиток. Частина творів виступає збірниками усної історії про події під час АТО та ООС, такі твори переважають та представлені документальними свідченнями та журналістськими розвідками. Частина творів виступає власне художньою прозою, розкриваючи на прикладі героїв суспільно-побутові та громадські прояви життя мешканців Донбасу під час війни. На жаль, подій 2014 р. мали продовження, як слушно зауважив О. Сурков навіть назвою своєї книги «Незавершена війна», – Російська Федерація здійснила черговий напад на українські території. Проте, на наш погляд, події 2022 року стануть визначальними у становленні української

незалежності, і це обов'язково знайде також і творчий вияв у новому циклі творів про російсько-українську війну.

1. Варук С. Найкращі книги про АТО. URL: <https://book24.ua/ua/blog/luchshie-knigi-pro-ato/>
2. ТОП 10 книг про АТО. URL: <https://www.armyfm.com.ua/top-10-knig-pro-ato/>
3. Вовк І. Донецький аеропорт. Справжня історія. Частина 1. URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/suchasna-istoriya-ukrayiny/donetskyj-aeroport-spravzhnya-istoriya-chastyna-1-novuj-terminal/>
4. Сурков О. Незавершена війна. Історія протистояння України з Росією в 2014–2015 роках. URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/suchasna-istoriya-ukrayiny/nezavershena-vijna-istoriya-protystoyannya-ukrayiny-z-rosiyeyu-v-2014-2015-rokakh/>
5. WAR.ru (українською). URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/suchasna-istoriya-ukrayiny/war-ru-ukrayinskoju/>
6. Шмаття війни. Донбас. URL: <https://book-ye.com.ua/catalog/memuary-lysty-shchodennyky/shmattya-vijny-donbas/>

Ольга ГОРІНА

доцент кафедри психології та педагогіки
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
кафедра психології та педагогіки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ, кандидат
педагогічних наук

ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ СВІДОМОЇ РОЗВИНЕНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Вдихнути в юну істоту душу громадянина – це значить передати не тільки радість, захоплення, гордість за все те, що становить собою наші святині, а й сердечний біль, тривогу, турботу за долю цих святинь – свободу і незалежність, честь і велич, багатство і славу нашої улюбленої Вітчизни.

В.О. Сухомлинський

Ці слова В.О. Сухомлинського – видатного педагога, є найважливішими пріоритетами національно-патріотичного виховання та актуальні сьогодні для утвердження громадянських цінностей, виховання почуття патріотизму,

відданості справі захисту державності, територіальної цілісності, незалежності, активної громадянської позиції молоді.

Гордість за свою землю, свій народ, а значить, і національна свідомість формується лише за умови, коли людина добре знає історію і культуру рідної держави, має знання про походження своєї нації, історичне минуле народу, його героїчні і трагічні сторінки, знає історичні періоди та факти тривалої боротьби за свою державність, волю і незалежність. Як писав О.Довженко: «Народ, що не знає своєї історії, є народ сліпців». І такий народ завжди будуть зневажати й поневолювати. Українська держава зможе розвиватися лише знаючи своє минуле, і пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю будь-якої нації.

Як ніколи раніше, актуальними є слова нашого національного гімну, Гімну України відповідно до ст.20 Конституції України, на музику М. Вербицького із словами, затвердженими законом тексту П. Чубинського: «Ще не вмерла України ні слава, ні воля, ще нам браття українці усміхнеться доля...».

У духовному і політичному житті кожного народу є події й роки, які назавжди входять в його історію, свідомість, визначають характер буття, місце і роль у світових цивілізаційних процесах. В історії України чимало подій, що перед усім світом засвідчили прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя.

Із історичних даних відомо, що з тисяч народів і народностей світу лише 200 виростили в нації – створили свої держави й домоглися визнання світової спільноти, серед них – Україна. Головна ознака ідентичності українського народу, вияв національно-патріотичного духу, спосіб заявити світу про себе, свою унікальність та неповторність – є мова.

Молодь України має початкові історичні знання про давнє минуле свого народу, мову, культуру, державно-політичне життя на різних історичних етапах. Базові наукові знання правди з історії України сприяли формуванню історичної свідомості в довузівський період. Педагоги на уроках історії донесли ідею української державності: історію Руси-України, Литовсько-Руської держави, Війська Запорізького (Гетьманщини), УНР, ЗУНР, 69 річного протистояння радянському режиму. На кожному історичному етапі відбувалося переривання української державності, продовжувалася боротьба українського народу за державну незалежність, особливо у ХХ-ХХІ століттях.

У козацький період української державності нашому народові були притаманними високий рівень шляхетності, моральності, духовності, доблесті і звитяги, знання і бездоганне дотримання національних традицій і звичаїв. Запорізька Січ була і залишається синонімом свободи, незалежності, людської й національної гідності.

Символом патріотизму і жертвності у боротьбі за незалежну Україну, протистояння тоталітарній радянській системі був подвиг героїв Крут, повстанців Холодного Яру, діяльність Української Повстанської Армії, шестидесятників, дисидентів (В.Симоненко, В.Стус, Л.Костенко, Л.Лук'яненко, брати Горині, В.Чорновіл та ін.).

Національна гідність українського народу за свою державність проявлялася в житті, діяльності українських князів, козацтва, видатних гетьманів Б.Хмельницького, І.Мазепи, П.Орлика; всього українського народу та його видатних представників – Т.Шевченка, В.Винниченка, М.Міхновського, М.Грушевського, С.Петлюри, С.Бандери та багатьох інших, що відроджували українську державу, зміцнювали віру українського народу в прагненні жити в незалежній державі.

Донесенню правдивої інформації про героїчне минуле українського народу сприяє щорічне відзначення 23 травня Дня Героїв – Дня борців за волю України. Це день пам'яті всіх українців, що присвятили своє життя боротьбі за свободу. Це свято лицарів Київської Русі, козаків Гетьманської Доби, опришків, українських січових стрільців, вояків Армії УНР (1917-1920 рр.) - Української Народної Республіки, УПА (Української Повстанської Армії), діячів ОУН (Організації Українських Націоналістів), який відзначають понад сімдесят років.

У 1941 році Другий великий збір Організації Українських Націоналістів постановив відзначати 23 травня як День Героїв, щоб відродити в українців героїчний дух минулих поколінь, які дали нашій історії приклади героїзму всіх, хто віддав своє життя за незалежність України.

Національну свідомість українці продемонстрували, організувавши акцію на честь історичної події Дня злуки УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року, «Живий ланцюг» («Українська хвиля»). Люди вийшли на шлях від Львова через Тернопіль, Рівне, Житомир до Києва (від одного до трьох мільйонів осіб). Акція закріплювала ідею єдності земель, відновлення національної символіки.

2-17 жовтня 1990 року - голодування студентів у Києві («революція на граніті»). Студенти вимагали відставки голови уряду В.Масола, відмови від підписання нового союзного договору, передачі місцевим органам влади майна КПРС і комсомолу, відбування юнаками України військової служби за межами України лише на добровільних засадах, тощо. 9 жовтня, в підтримку студентів, видатний український письменник О.Гончар, вийшов з КПРС.

Існування України сьогодні – це результат тисячолітньої боротьби українського народу за право мати свою національну державу, яка була проголошена 24 серпня 1991 року. Однак відмова від курсу на євроінтеграцію спричинила масові народні виступи (Євромайдан, листопад 2013 р.). Наступні події показали, що тодішнє керівництво України було повністю залежне від Росії, і планувало перетворити державу на васала сусідів.

Події, які ввійшли в історію України як «Революція Гідності» (Євромайдан), призвели до численних жертв (перші – 22.01.2014 р., численні – 18-20 лютого)

18 лютого були розстріляні на Майдані: Мазуренко Павло, Слободян Тарас, Вербицький Юрій, Нігоян Сергій, Жизневський Михайло, Сеник Роман, Хомяк Віктор, Бадера Олександр, Синенко Сергій). Збірна назва загиблих акції протесту, які віддали життя, захищаючи свободу, майбутнє України - «Небесна сотня».

Трагічні події Євромайдану змінили Україну. 20 лютого в Україні на

державному рівні вшановується як День пам'яті Героїв «Небесної Сотні», згадуючи найтрагічніші дні масових розстрілів прихильників європейського вектора зовнішньої політики України.

Втручання російської держави у внутрішню політику незалежної України, загроза безпеки та територіальної цілісності, починаючи з 2014 року, анексія Криму, підтримка сепаратизму в Донецькій та Луганській областях, їх незаконних ОРДЛО, показали світовій громадськості мужність козацької нації, потребу, в черговий раз, захищати незалежність української держави. Ці події нагадують більшовицькі методи знищення української держави УНР в 1917-1920 роках.

Добровольчі батальйони, волонтерський рух, бої за Дебальцево, Донецький аеропорт, який захищали українські герої, що їх навіть ворог прозвав «кіборгами» (оборона тривала 242 дні), показник мужності Збройних Сил України, готовності захищати свою землю, зберегти незалежну Україну, її територіальну цілісність.

Масштабне вторгнення на Україну 24.02.2022 р. російських військ по всій довжині спільного кордону і з території Білорусії, зрив путінських планів окупації України, мужність героїв – маріупольців, організація загонів територіальної оборони продемонстрували національну єдність українського народу.

Політичний режим РФ сформував агресивне імперіалістичне мислення, яке глибоко вразило все російське суспільство. Ця держава і її народ, не переосмислили своєї ролі як в історичному сенсі, так і в національному, і міжнародному. Все це призвело до появи сучасної реваншистської, агресивної, фашистської політики, яка сприймає українську державу, як частину колишньої російської імперії.

В нас є чим пишатися! В нас глибоке коріння і велична історія! Історична пам'ять кожного народу зберігає особливі сторінки, події, постаті, особистості, які з минулого вписуються в сьогодення і визначають майбутнє через краєзнавство, історію свого рідного краю, своєї «малої батьківщини», її історії, традицій, звичаїв, образотворчого, декоративно-прикладного мистецтва, фольклору тощо. Знання, повага, збереження культурних пам'яток свого краю допомагають зрозуміти закономірності, побачити суперечності, визначити своє місце в історико-культурній спадщині, активізувати свою життєдіяльність на збереження та примноження для майбутнього свого народу.

Пам'ятки української культури входять до світової культурної спадщини ЮНЕСКО (Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди Києво-Печерська Лавра, церква Спаса на Берестові в Києві), ансамбль історичного центру Львова (Високий замок і Підзамче, собор святого Юра), Геодезична дуга Струве (с. Катеринівка, Хмельницька область), первісні букові ліси Карпат, резиденція митрополитів Буковини та Далмації (м. Чернівці), дерев'яні церкви карпатського регіону (Святого Духа, с. Потеличі, Львівська область), церква Собору Пресвятої Богородиці (с. Матків, Львівська область), церква Святого Духа (м. Рогатин, Івано-Франківська область), церква святого Михайла (с. Ужок, Закарпатська область), стародавнє місто Херсонес Таврійський та його хора...

Світова громадськість підтримує українців у війні за збереження незалежності, відновлення території в кордонах 2014 року. Тимчасово переміщені особи знайшли захист для дітей, людей похилого віку в багатьох країнах не тільки Європи. Про Україну, її історію, досягнення в різних галузях науки, освіти знає весь світ. Уряди багатьох країн пропонують допомогу для подолання наслідків рашистської агресії, відбудови України.

1. Горіна О.Т. Формування духовної культури студентської молоді: монографія. Дніпропетровськ: ІМА-прес, 2013.115 с.

Владислав КУЛІНІЧ

здобувач вищої освіти Національного
Технічного Університету «Дніпровська
політехніка»

Науковий керівник:

Лілія КАСЬЯНЕНКО

кандидат економічних наук, доцент

ВОЛОНТЕРСЬКИЙ РУХ В УКРАЇНІ, ЯК НОВА ФОРМА ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

Волонтерство, це сильна суспільна течія, яка покликана на суспільно корисну діяльність та здійснюється як окремими людьми, так і організаціями. Українське суспільство славиться тим, що має почуття взаємодопомоги та підтримки, піклування про ближнього та роботи на спільну мету. Досить високий темп розвитку волонтерського руху почався з початку окупації Криму Росією (березень 2014 року) та початком антитерористичної операції на сході України (квітень 2014 року). 2014 рік показав нам, що державі потрібна допомога та підтримка, як збройних сил, так і суспільства, коли ми вимушені були тікати від ворога і шукати прихистку в своїй країні. Окремі люди чи організації максимально працювали задля підтримки морального духу країни і демонстрації того, що Україна сильна та незламна держава, в якій панує людяність та віра. Після 24 лютого 2022 року волонтерський рух збільшився у декілька сотень разів, адже це були як вже досвідчені люди, так і ті, хто просто бажав підтримати країну у такий важкий час. Хтось допомагав переселенцям, хтось військовим, хтось налагоджував гуманітарну та логістичну компанію, хтось готував якісь важливі проекти для соціальної підтримки населення тощо. Це все люди, які змінили свій рід діяльності на соціально-важливу роботу і при цьому, в більшості випадків, робили все аби бути максимально корисними.

Зі свого боку, державні органи влади максимально намагаються підтримувати волонтерську діяльність на всіх рівнях. В 2003 році волонтерську діяльність в Україні було визнано офіційно, затверджено низку волонтерських

нагород як для окремих діячів, так і для цілих організацій та фондів, які займаються благодійною діяльністю. У реалізації глобальних проектів можна спостерігати чітку взаємодію між органами влади та волонтерами, адже варто розуміти, що суспільна консолідація зусиль дає більш високий результат успіху. Ми можемо побачити як волонтерам надавали безкоштовно приміщення під проекти, надавалися склади для зберігання гуманітарної допомоги, розміщувалися навіть в офіційних установах волонтерські штаби. Варто розуміти, що якби держава не підтримувала волонтерів, а волонтери не підтримували би державу, то Україні було набагато складніше протистояти ворогу і вирішувати соціально-значущі проблеми.

Волонтери – це звичайні люди, які можуть бути власниками великих бізнесів, політичними діячами, викладачами чи навіть студентами. Це ми з вами. Зі свого боку, хочу поділитися досвідом взаємодії з органами місцевої влади для реалізації досить вагомому проекту, як «Соціальна їдальня». Наше місто стало певним «тимчасовим прихистком» для вимушених переселенців. Це були цілі родини, які шукали безпечне місце і знайшли його в місті Кам'янському. Місцеві органи влади організували видачу гуманітарної допомоги, але, було розуміння що складнощі з харчування є не тільки у ВПО, але й навіть у пенсіонерів, інвалідів, непрацевдатних тощо. Це питання ми спробували вирішити у вигляді безкоштовного годування населення на базі шкіл (комунальних закладів). Місцева влада надала нам у безкоштовне користування приміщення шкіл, персонал, обладнання та взяла на себе комунальні витрати. Ми, зі свого боку, як волонтери, взяли на себе організацію продуктів для приготування їжі, інформаційну компанію та взаємодію з усіма сторонами. Наша їдальня пропрацювала 50 днів, було видано більше 40 тисяч гарячих обідів. Ми допомогли людям пройти важкий період коли зросли ціни, були затримки у соціальних виплатах та не було розуміння що робити далі і взагалі як жити. Ми отримали сотні листів подяки, ми бачили сльози радості та суму, ми чули неймовірні історії порятунку від обстрілів, ми допомагали людям. Волонтерство – це стан душі, коли ти отримуєш задоволення від того, що допомагаєш іншим і можеш бути корисним. І я пишаюся тим що я волонтер і я впевнений, що волонтери – це фронт, без якого нам всім було б дуже складно.

1. Сайт Міністерства Юстиції України, стаття “Взаємодія держави та інститутів громадянського суспільства”. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33679

Дмитро ВИННИК
студент Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:
Тетяна ІЩЕНКО
старший викладач
кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ ПЕРІОДУ КОЗАЦТВА

Україна пододала досить багато перешкод на дорозі до проголошення її незалежності. Невід’ємною частиною її історії залишається період козаччини. Зародження цього періоду почалось ще з досить далеких часів, коли на цих землях почалось закріпачення, посилювався національний та релігійний гніт жителів, а саме: селян. Так, вони почали тікати у степи Дикого поля, де не поширювалася влада польської верхівки. Це називають пасивною формою протесту, яка стала переломним моментом у житті людей. Найбільше селян тікало зі Східної Галичини, Західного Поділля, Київщини (переважно з північних районів), Волині. Такі переселення були сезонними. В ліній сезон вони були в степах, обробляли землю, розвивали нові ремесла. Через певний час, люди обирали отамана, а для запобігання нападу татар, вони брали ініціативу в свої руки і “били на упередження” їх лагерь, інколи грабували купців. І з цього часу таких людей почали називати козаками.

Питання походження козацтва і досі залишається не з’ясованим. Досить велика кількість дослідників зосередила увагу на козацький демократизм. Варто також звернути увагу на те, що центром прийняття рішень була Запорізька Січ. Саме на Січі виникла клятва безкомпромісної боротьби “за віру”. Й. Вершинський зміг вдало пропагувати ідею християнської єдності, він говорив про утворення окремих адміністративно-територіальних одиниць. Полкове місто і сільськогосподарська округа повинні були підпадати під місцеві органи влади, що могло узаконити та нормалізувати прибутки та дати потужний імпульс у розвитку територій старого Запоріжжя. Цю пропозицію не взяли до уваги, але через час Михайло Дорошенко реалізував його плани.

Козаки активно включались в події, що супроводжувалися смертю Івана Грозного, почали боротьбу за московський престол. Зробили кілька походів на турецькі володіння, яку супроводжувалися успіхом, взяли Варну, Синоп, Трапезунд, найбільший ринок в Чорному морі Кафу, змогли визволити велику кількість бранців - християн - це створило козакам образ істинних захисників інтересів українського народу. Завдяки гетьману Сагайдачному у 1620 році

вони змогли відновити вищу церковну ієрархію української православної церкви. Завдяки його політиці козаки посіли перше місце в суспільстві України і перебрали на себе місце провідної верстви населення. Богдан Хмельницький зміг закінчити справу Сагайдачного до кінця - до утворення Української козацької держави. Таку державу було складно розколоти, і вона стала результатом досить великої та довгої боротьби всього українського народу за свою територію.

Наступним гетьманом, який спробував продовжити справу своїх попередників був І. Виговський. Самі він спробував утвердити в Україні правлячу верству, але це викликало несприйняття у частини суспільства. Цим і скористалися московські резиденти. Всі події призвели до вибуху братовбивчої громадянської війни, що призвело до епохи Руїн. Це був період безладдя, анархії та громадянської війни. Тільки з приходом Мазепи закінчився цей період. За його правління налагоджувалася інфраструктура, зв'язки та підвищився рівень життя.

Одним з проблемних питань тогочасного розвитку української державності була проблема у виборі форми правління. Політичні думки того часу, яскраво відобразили козацьку добу, змінюючись разом з козацтвом. Це вплинуло на виконання місії козацтва, а саме: створення незалежної української держави. Найважливіше те, що український народ зміг усвідомити власну історію, традиції, що виражалися через культуру, виховання патріотизму. Нові перешкоди сприяли розвитку освіти, науки, культури.

Козацтво посіло провідну роль у формуванні українського суспільства. Ця доба змогла вберегти українське суспільство від зовнішнього тиску в умовах іноземного панування. Козацтво змогло відродити Українську державу та відкрити нову сторінку в історії українського народу на шляху до незалежності. Здобутки та втрати української державності залежать один від одного, адже з новими проблемами з'явився новий розвиток, а з появою розвитку українське суспільство йшло вперед і позиціонувало себе на карті, як сильний народ та власників своїх територій.

1. Голобуцький В. Запорозьке козацтво / В. Голобуцький. – Київ : Вища шк., 1994. – 539 с.

2. Головецька О. Велична епоха – козаччина / О. Головецька // Жінка. – 2016. – № 10. – С. 12.

3. Щербак В.О. Українське козацтво [Електронний ресурс] / В.О. Щербак // Ін-т історії України НАН України : [веб-сторінка]. – Київ, 2016. – Електрон. текстові дані. – Режим доступу: URL:<https://bit.ly/2RzGSJ5> (дата звернення: 17.10.2022), вільний.

Таїсія ВОВК

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

8 травня 2021 року, Україна відзначила «День пам'яті та примирення», до 75-річчя перемоги над нацизмом. Друга світова війна найкривавіша та найстрашніша війна в історії людства. Для нашої країни, це знакова та болісна віха в становленні державності. Період протистояння тотального розподілу України, між іншими державами (СРСР, Польща, Чехословаччина, Румунія). Це вплинуло на ведення війни, на території країни, бо солдат, буквально, вів війни проти свого «брата». У всьому світі, Друга світова війна забрала життя, 40 мільйонів чоловік, та стала переосмисленням, більшості політичних рішень, з точки зору людяності. Однозначним наслідком цієї війни, стало те, що людство більше ніколи не допустить нової війни, насамперед, це важливо у контексті сучасної мілітаризації та видів озброєння. Отже, розкриємо, основні наслідки Другої світової війни в контексті України та українського народу.

Ще до початку Другої світової війни, політичне суспільство розуміло, що більшість проблем на міжнародній арені, є фундаментом для початку збройного протистояння. В аспекті сучасності, це дає нам розуміння, що на міжнародній арені, повинні бути створенні, організації задля проведення заходів, які перш за все, дозволяють кожній країні бути почутими, так на міжнародній арені, з'явився «майданчик» для цього, а саме – Організація Об'єднаних Націй, заснована 1945 року на підставі Хартії Об'єднаних Націй. Метою якої є – підтримання і збереження миру [2]. Перемога підтвердила життєву необхідність для всього людства міждержавного співробітництва заради миру. І нині гарантом міжнародної безпеки залишаються співробітництво і взаєморозуміння демократичних держав, передусім великих ядерних держав сучасності [1]. В цьому випадку необхідно виділити, якраз Україну. Вперше в історії, держава, яка не мала незалежності, була членом світового співтовариства, бо саме Україна, взяла участь у заснуванні ООН, це підтверджено в багатьох міжнародних конвенціях та договорах, це породило в українських серцях сподівання на майбутнє, та початок нової історії для всього українського

суспільства.

Перемога над нациською Німеччиною та над блоком держав, які підтримували позицію Німеччини, стало таким собі піднесенням національно-визвольного руху, та силі в єдності проти одного ворога, це стало поштовхом до вільного життя, кожної людини на планеті, отже, це призвело до розпаду колоніальної системи, пізніше виникло понад 100 нових держав [1].

Однозначно, переосмислення Другої світової війни, та її ролі в контексті сучасності, розпочалося після вторгнення Російської Федерації на територію України. Нинішній конфлікт на Сході України, анексія Криму та агресивна політика цієї держави, стало тим «трампліном» для об'єктивізації цієї страшної війни та ролі українців в Другій світовій та сучасному збройному конфлікті на Сході України. Повертаючись до подій, після перемоги, однозначно можна стверджувати, що перемога проклала шлях Радянському Союзу до авторитету на міжнародній арені. Дипломатія Радянського Союзу до війни, не вважалася потенційно важливою для інших країн, після війни ситуація докорінно змінилася, до розпаду СРСР, кількість країн, які підтримували контакти з країною збільшилося до 143. Звичайно, така ситуація заклала фундамент, що навіть після розпаду СРСР, «правоспадкоємець» - РФ, буде вважати себе країною з необмеженими правами. В контексті сучасності, для України, це дуже небезпечно. Бо такі наслідки війни аж ніяк не відповідали заявленій благородній меті – боротьбі за демократію, прогрес, проти фашизму, тоталітаризму і т. д. [3].

Отже, зрозуміло що за такого ставлення до Другої світової війни, сучасне її розуміння, ганебно псується, бо перемога, ціною мільйонів життів, стає просто – пропагандистською карикатурою. В сучасному вимірі, ставлення до Другої світової війни, повинно змінитися. Це не повинно бути засобом задля підвищення своїх амбіцій, це, перш за все, повинно бути нагадування, що коли історія переписується, наслідки можуть бути жахливими, саме для країни, яка, цю історію переписує.

1. Наслідки Другої світової війни: веб-сайт. URL: <http://kimo.univ.kiev.ua/WW/81.htm>;

2. Організація Об'єднаних Націй (ООН): веб-сайт. URL: <https://www.dw.com/uk/>;

3. Україна у Другій світовій: перемога чи поразка? Веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2013150-ukraina-u-drugij-svitovij-peremoga-ci-porazka.html>;

Олександра ДЕНИСЕНКО

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового

інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту права та

інноваційної освіти Дніпропетровського

державного університету внутрішніх

справ, кандидат історичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНО – ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ 1917-1921 РОКІВ: ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ

В умовах сьогодення, які характеризуються нелюдськими проявами російської агресії, доволі актуальним є питання зближення української нації навколо ідеї незалежності та соборності нашої держави.

Як свідчать факти, український народ протягом всього свого історичного життя перебував у постійних намаганнях щодо створення власної держави. Найбільш тривалим було існування національної державності саме в період революційної доби протягом 1917 – 1921 років, який є часом пробудження української нації, усвідомлення нею власної історичної місії.

1917 рік ознаменувався сторіччям доленосної для здобуття Україною статусу самостійної держави події – Національно – визвольних змагань, які ще йменуються Українською революцією. Саме тоді по території нашої держави, починаючи з її центральних областей, а згодом поширюючись й на західні, пройшла хвиля військових, дипломатичних та політичних подій, що були реалізовані українськими національними силами.

Досліджувана історична подія стала так званою точкою біфуркації у становленні самостійної держави України, оскільки саме в той час, назва «Україна» стала офіційною назвою держави, а «українське питання» постало в центрі політики світового рівня.

Саме завдяки подіям 1917-1921 років були послідовно створені необхідні для української державної самостійності формації: Українська Народна Республіка, Українська Держава та Директорія Української Народної Республіки. Важливий крок для відновлення української незалежності зроблено Михайлом Грушевським, який очолив представницький орган українського народу - Українську Центральну Раду.

Однак науковці, предметом дослідження яких є дана подія, відносять її до найбільш драматичних та суперечливих періодів формування української державності. Так, недостатній рівень дослідження проблеми, різні підходи

щодо встановлення хронологічних рамок, недостатня розвиненість термінологічно – понятійного апарату спричинили появу вагомій кількості наукових робіт, в межах яких одні й ті самі історичні процеси та події висвітлюються через багатоваріативність щодо назв та хронологічних рамок.

Деякі науковці, розглядають Українську революцію в аспекті загального революційного процесу, що мав місце в Російській імперії. Однак сучасними вітчизняними істориками це не заперечується, але ключові зміни, які відбулися протягом періоду національно – визвольних змагань, і є характерними саме для українського народу, дають право відмежовувати добу саме Української революції. [1, с.49]

Період Національно – визвольних змагань відзначився жорстким протистоянням українських національних сил та більшовицького російського уряду, діяльність якого спрямовувалася на знищення проголошеної Української Народної Республіки. Але визвольний український рух в котрий раз підтвердив та довів спроможність нашої нації долати спротив ворожих сил та здатність відновлення національної держави, яка має за мету розрив всіх насильно встановлених зв'язків із сусідньою імперською державою та прагнення розділити традиції великої європейської спільноти цивілізованих та розвинутих держав.

Враховуючи надзвичайні зусилля, що були докладені небайдужими представниками українського народу щодо виборювання самостійної держави та наявності історичного шансу щодо реалізації завдання національного визвольного руху, яке має стратегічне значення, на жаль, неоднаковість у поглядах народу та еліти стосовно кінцевої мети революційного процесу, призвели до недосягнення завдання щодо об'єднаності українського народу в умовах державотворення. Фактори, які це спричинили можна диференціювати на внутрішні та зовнішні. Серед внутрішніх: наявність сепаратизму сил, що є ворожими для української національної ідеї на її шляху до національного державотворення; був відсутній юридичний механізм, через який існувала б можливість досягнення максимальної єдності найбільш основних конституційних цінностей як то: народний суверенітет, ідея народовладдя та право на самовизначення в історичних територіальних межах; різні погляди на розуміння державно – політичного статусу українських етнографічних земель. В свою чергу, зовнішнім фактором була спрямованість державотворчої еліти на різний зовнішньополітичний курс, зокрема – проавстрійський та проросійський, що постало деструктивним елементом для формування єдиної української соборної сили, здатної створити незалежну державу Україну. [2, с.13]

Політолог Джеймс Мейс, вивчаючи роль української еліти в аспекті недосягнення успіху українського національно – визвольного руху в досліджуваному періоді в контексті порівняння з суспільством Чехословаччини, що перебувало в подібних політичних умовах, зазначає, що Україна була частиною Російської імперії, в межах якої діяли Емські укази та Валуєвські циркуляри. У зв'язку з останнім, основна частина міського робітництва була російськомовною, що байдуже, якщо навіть не вороже,

відносилася до національного визвольного руху. В свою чергу еліта віддавала прихильність більшою мірою соціалістичним ідеям, аніж національним. [3, с.99]

Враховуючи циклічність, яка є характерною для історії, а також яку слід розглядати в якості результату не виправлення історичних помилок, національно – визвольні змагання 1917 – 1921 років є важливим невід’ємним елементом тривалого етапу побудови незалежної української держави. Всі поразки, а також причини, що їх зумовили та мали місце під час даної Української революції мають враховуватися в подальшому в інтересах збереження незалежності нашої держави та соборності нації навколо цієї ідеї.

1. Чубата М.В. «Українська революція 1917 – 1921 рр.» в історико – правових дослідженнях: термін, сутність явища, хронологічні межі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. №6-3 том 1. 2013. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc6-3-1/12.pdf>

2. Захарченко П.П., Мірошніченко М.М. Правовий вимір соборності України в контексті регіональних та загальнонаціональних інтересів на початку ХХ століття. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. Вип.54. 2019. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/30968/1/правовий%20вимір%20соборності%20україни%20в%20контексті%20регіональних%20та%20загальнонаціональних%20інтересів%20на.pdf>

3. Мейс Д. Соціалістичні моделі української державності // Політична думка. – 1996. – № 1. – С. 99.

Яна КОЛЕСНИКОВА

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

ТЕРОРИЗМ ЯК НЕБЕЗПЕЧНЕ ЯВИЩЕ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

На сьогоднішній день людство вже усвідомило багато труднощів і викликів стосовно глобальних проблем наприкінці ХХ століття: загроза ядерної війни та міжетнічних конфліктів, «старіння націй» або демографічний «вибух»,

забруднення навколишнього середовища, боротьба з голодом і недоїданням тощо. Але виникла ще одна загроза, яку теж можна зарахувати до глобальних. Після трагічних подій 11 вересня 2001 р. світ сколихнуло відносно не нове явище, котре несе в собі виняткову суспільну небезпеку – тероризм. В даний час загроза тероризму є однією з найбільш актуальних проблем людства. Цей феномен є достатньо складним та багатогранним, який в свою чергу постійно трансформується. Саме тому проникнення в значимість тероризму, осмислення витоків, причин, способів і методів його боротьби, є особливо актуальним у всьому світі.

Феномен тероризму став особливо активно досліджуватися вченими після трагедії в Америці. Лише за останні декілька десятиліть написано близько сотні книг і тисячі статей на цю тему, які вивчають дане явище. Серед українських вчених слід відокремити праці П. Д. Біленчука, А. В. Кофанова, О. Л. Кобилянського, С. М. Маделика та ін.

Незважаючи на велику зацікавленість та викладених праць даної проблематики, вивчення тероризму залишається й досі актуальною темою і потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є комплексний аналіз тероризму, як небезпечного явища у сучасному світі та вивчення можливих варіантів його запобігання або протидії. Під час дослідження використовувався набір загальнонаукових методів – емпіричні та теоретичні, а також системний, функціональний.

Тероризм як явище має глибокі історичні корені, а сам термін походить від латинського «*terrore*», що у перекладі означає «страх, жах». Унаслідок цього страх почав застосовуватися як інструмент утримання влади, а терор – особливим засобом політичної боротьби.

Першими, хто почав таку злочинну діяльність, було терористичне угруповання – секта секаріїв, яка діяла в Палестині в 66-73 рр. н.е. Вони прославилися завдяки своїй улюбленій зброї, а саме короткого меча (сіки), який легко можна було сховати під одягом та вмінням непомітно діяти.

Якщо говорити за тероризм як ідеологію, то її засновником вважається Хасаналь-Саббах. Цю людину прозвали «генієм зла», бо він не лише започаткував та розвинув явище тероризму, а й окреслив теорію нової форми держави – терористична держава, яка не мала б чітко визначеної території. На початку XI ст. змінювалися та удосконалювалися цілі і тактика терористичних дій. Таким чином, тероризм набуває нових якостей: він став не лише правовим явищем, а й політичним. [1]

Після Першої світової війни тероризм укорінився і в Європі. Саме тоді почали впроваджувати політику методом залякування та знищення політичних противників.

Вже по закінченню Другої світової війни, міжнародний тероризм почав стрімко розвиватися. Дії терористичних угруповань стали більш удосконаленими та жорстокими. Але тільки у сучасному світі масштаби тероризму досягли таких розмірів, що він став дійсно глобальною проблемою, навіть нарівні з ядерною загрозою й екологічними небезпеками. Цьому ще наслідував розвиток нових технологій. Відтак терористи повною мірою стали

користуватись усіма досягненнями сучасної науки і техніки.

Отже, у широкому розумінні термін «тероризм» трактується як суспільно небезпечна діяльність, яка має цілеспрямовані, свідомі насильницькі дії або залякування чи посягання на життя ні в чому не винних людей, задля досягнення злочинних цілей.

На мою думку, причинами скоєння тероризму є:

- наявність релігійних або сектантських організацій, що мають на меті нав'язати свої ідеї іншому прошарку населення та вважають тільки ці ідеї правильними та заперечують будь які інші;

- військові конфлікти, в рамках яких терористичні акти стають частиною військових дій;

- пропаганда з боку злочинців можливості легкого збагачення;

- економічні кризи, що більшою мірою зневажають інтереси середніх верств населення, котрі в свою чергу додатково виливаються у масове безробіття;

- низький рівень забезпечення громадян тієї чи іншої країни, бідність.

та інше.

Також слід виокремити класифікацію тероризму. Завдяки багатьом працям вітчизняних і закордонних політологів, істориків, філософів, які систематизують і класифікують цей феномен, пропонуючи специфічні критерії класифікації, відображаючи при цьому багатомірність і складність цього явища.

Виходячи з цього, за територією вчинення тероризм класифікують на:

- 1) Транснаціональний (Міжнародний) тероризм – вчинення актів тероризму за межами держави, шляхом убивства або захоплення заручників представників іноземної держави;

- 2) Тотальний (внутрішній) тероризм - розповсюдженість тероризму на всій території конкретної держави;

- 3) селективний – розповсюджений на певній території, яка є складовою держави;

- 4) локальний – полягає в тому, що тероризм вчинюється або на дуже малій місцевості, або на якомусь окремому об'єкті, чи проти певної визначеної категорії осіб. [3]

За засобами діяльності, які поділяють на матеріальні і нематеріальні. Як, матеріальні засоби використовуються такі її види:

- 1) інформаційна (демагогія, пропаганда помилкових ідей, залякування за допомогою ЗМІ);

- 2) економічна (санкції, кредити міжнародного валютного фонду);

- 3) геноцидна (алкоголь, наркотики, хімічні отруйні речовини тощо);

- 4) фізична (убивства, вибухи, підпали, викрадення заручників);

- 5) технологічна (ядерна, хімічна, бактеріологічна (біологічна), інша зброя масового ураження), йдеться про так званий технологічний тероризм.

До нематеріальних належать:

- 1) не зафіксовані на матеріальних носіях погрози;

- 2) хибні повідомлення про вибухи, які готуються, вбивства, отруєння та

інші. [3]

Отже, слід додати що усі терористичні акції поєднані із застосуванням насильства або погрозою насильства. Такі дії здатні викликати масштабну реакцію, залишити глибокий слід у психології населення або значної його частини, підірвати атмосферу безпеки, спокою, стабільності в суспільстві.

Яскравим прикладом, на сьогоднішній день, таких акцій є Україна. На території якої застосовувалися методи залякування, шантажу і маніпулювання завдяки ЗМІ та насильства з боку російських військових. Головною метою, яких було посіяти на роки страх і паніку, що стануть чудовим тлом для реалізації імперських амбіцій однієї людини. Розбомблені домівки, лікарні та пологові будинки, бомбардування місць з великим скупченням людей, стали потужним психологічним потрясінням для кожного очевидця.

Ці події сколихнули весь світ та змусили замислитись знову, що феномен тероризму стрімко розвивається, і якнайшвидше потрібно впроваджувати дієві механізми протидії та боротьби. Саме міжнародне право покликане сприяти створенню тих форм консенсусу, які, об'єднуючи потенціал усієї різноманітності культур на землі й враховуючи їх особливості, сформулювали б загальноприйнятні механізми боротьби з тероризмом, що базуються на узгодженому понятійному апараті.

Існує ряд міжнародних конвенцій по боротьбі з тероризмом, але одним з основних документів, що визначає цілі міжнародної кримінальної політики в сфері боротьби з тероризмом, є глобальна контртерористична стратегія, прийнята 8 вересня 2006 року генеральною асамблеєю ООН, де передбачено низку заходів, метою яких є як обмеження умов, що сприяють поширенню тероризму (наприклад, продовження врегулювання міжнародних і міждержавних конфліктів), так і забезпечення невідворотності правосуддя для терористів (їх арешт, засудження або екстрадиція). [5]

Таким чином, можна зробити висновок, в громадянському суспільстві існує певна категорія людей, які хочуть самоствердитися, які хочуть досягти певних цілей (політичних, економічних, соціальних, ідеологічних). Ця дана категорія осіб добивається своєї мети за допомогою протиправних дій – погрози або насильства. Сумно розуміти те що у ХХІ ст. світ і досі зазнає жахливих процесів такого явища як тероризм.

Викорінити тероризм неможливо, але призупинити реально. Для того, щоб мати підстави говорити про ефективність міжнародного антитерористичного права, потрібно, перш за все, діяти більш виваженіше.

Однак, у будь-якому випадку, тероризм на сьогоднішній день є одним з найсерйозніших викликів кожній державі окремо та всьому міжнародному співтовариству загалом.

1. Маделик С.М. Історичні витоки та еволюція тероризму. Проблеми міжнародних відносин: Зб. наук. пр. – К.: КиМУ. 2010. Вип. 1. С. 327-339

2. Біленчук П.Д., Кофанов А.В., Кобилянський О.Л. Міжнародний тероризм: консолідований аналіз забезпечення безпеки. – Навчальний посібник. – Київ: ННПСК КНУВС, 2009. – 72с. – (Серія „Безпека людини, суспільства,

держави”).

3. Тероризм: теоретико-прикладні аспекти: навчальний посібТ 35 ник / кол. авторів; за заг. ред. проф. В.К. Грищука. – Львів: ЛьвДУВС, 2011. – 328 с.

4. Мисловський І. Терор як засіб: навіщо Путіну вщент зруйнований Маріуполь? [Електроний ресурс] / І. Мисловський – Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/putin-teroryzm-zalyakuvannya/31774975.html>

5. Мальцев М.Є. Протидія тероризму в умовах сучасного міжнародного права. Молодий вчений. 2018. № 11(2). С. 885-888.

Дарина КОХАНОВСЬКА

здобувачка вищої освіти

Навчально-наукового

інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

СОЦІАЛЬНІ РУХИ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ ВНАСЛІДОК ДІЇ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Ведення війни на території України внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації у 2022 році, у тому числі загарбницьке захоплення східних територій України з 2014 року, має фундаментальні зміни та вплив на суспільство, його устрій та суспільні відносини, які виникають в найрізноманітніших видах діяльності людини. В розрізі нашої теми дослідження нас власне цікавить питання, які власне відбулися соціальні рухи в українському суспільстві внаслідок початку війни, поняття та ознаки зазначених рухів.

Питання соціальних рухів та їхніх особливостей було предметом дослідження багатьох вчених, таких як Г. Блумера, У. Корнхаузера, Д. Макадама, С. Терроу, Ч. Тіллі, А. Турена, Н. Смелзера, П. Штомпки, Є. Вятра, Е. Гідденса, Л. Камінської, О. Кудіної, А. Матвійчика та іншими [2].

Виклад основного матеріалу, на нашу думку, доцільно почати із визначення поняття соціальних рухів. Отже, як зрозуміло, питання соціальних рухів досліджувалося багатьма вченими, тому відповідно визначення зазначеного терміну існують у доволі різноманітних варіаціях. Але, на нашу думку, найбільш доцільним є визначення Козирєва М.П., який мав на увазі під

терміном соціальні рухи сукупність колективних дій великої кількості людей, спрямованих на підтримку певних соціальних процесів і змін або на протидію їм [1]. З цього визначення випливають такі головні ознаки соціального руху як: 1) сукупність дій колективного характеру (діяльність певної групи має певний алгоритм дій); 2) масовість соціального руху (в такому русі задіяна велика кількість людей); 3) соціальні рухи мають певну спрямованість, мету [2]. Також і даному визначенні зустрічається ще один не менш важливий термін, такий як соціальні процеси, який в розрізі теми нашого дослідження є не менш важливим. Отже, під соціальним процесом прийнято вважати серію явищ чи взаємодій, які відбуваються в організації, структурі груп і змінюють стосунки між людьми чи між складовими елементами спільноти. Соціальні процеси перебувають у всіх суспільствах і виступають як упорядкована форма соціальної взаємодії [4]. Прикладами виникнення таких соціальних процесів можуть бути як й позитивні явища (такі як розширення робочих місць, проведення реформи в сфері праці тощо), так й негативних (катастрофи, аварії, війна та інші). На разі, таким соціальним процесом в Україні внаслідок якого відбуваються масштабні соціальні рухи стала війна [3].

Перейдемо до визначення які власне соціальні рухи відбуваються в українському суспільстві внаслідок війни. Отже, на думку науковців, існують такі типи соціальних рухів як експресивні, утопічні, реформаторські, революційні та рух опору [1]. Вважаємо, що, на разі, в Україні відбуваються соціальні рухи революційного характеру та рух опору. Під соціальними рухами революційного типу слід розуміти вдосконалення, зміну окремих сфер, сегментів суспільства без докорінної його зміни та трансформації. До прикладів змін такого характеру в Україні можна віднести євроінтеграційну спрямованість розвитку Української держави, відповідно як до війни, так і під час її ведення відбувається зміна законодавства та соціальних устроїв українського суспільства відповідно до принципів європейського законодавства. У свою чергу, соціальні рухи опору, що не сприймають та чинять опір соціальним змінам, що як вони вважають, загрожує існуванню та функціонуванню наявної соціальної системи. Соціальною зміною, що створює загрозу існуванню української державності стала війна, тому вся українська нація стала єдиним соціальним рухом опору проти такого негативного за своїми наслідками соціального процесу.

Отже, з вищевикладеного можемо зробити висновок, що, зазвичай, соціальні рухи спричинені незадоволеністю людей життя, політичною системою, певними зовнішніми чинниками, які негативно впливають на діяльність органів державної влади та інші. Сприяють цьому активізація структурних змін в суспільстві, соціальна дезорганізація, культурні течії тощо [2]. Соціальні рухи реалізуються шляхом усвідомлення людьми корисності свого об'єднання для досягнення певної мети, можливості виконувати нові соціальні ролі. До того ж, важливо зазначити, що виникнення соціальних рухів в суспільстві напряму залежить від соціальних процесів та змін, які в ньому відбуваються.

-
1. Козирев М. П. Соціологія: підручник / М. П. Козирев. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 656 с.;
 2. І. Чміль Теоретико-методологічні засади дослідження суспільних рухів URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2014/2014-1-6/11.pdf>
 3. Соціологія : підручник / Ю. Ф. Пачковський, Н. В. Коваліско, І. В. Городняк та ін. ; за ред. д-ра соціол. наук, проф. Ю. Ф. Пачковського. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. – 418 с.;
 4. Соціальний процес URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81

Андрій СБІТНСВ

курсант, факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тетяна БОРИСЕНКО

викладач кафедри адміністративного права, процесу та адміністративної діяльності Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОБМЕЖЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА ПІД ЧАС ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

З 24 лютого 2022 року на всій території України у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації введено воєнний стан.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і

свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень.

Коли діє воєнний стан, військовий комендант району або країни володіє необмеженими повноваженнями щодо прийняття і виконання законів. Правовий режим воєнного стану виправдано, коли цивільна влада перестала функціонувати повністю, відсутня, або стала неефективною. Крім того, воєнний стан частково призупиняє дію існуючих законів, а також судової влади і звичайного порядку відправлення правосуддя.

Особливі повноваження також покладаються і на правоохоронні органи, зокрема на Національну поліцію України. Основною метою діяльності Національної поліції як в звичайному режимі, так і в умовах дії воєнного стану є підтримання публічного порядку та публічної безпеки, а також попередження та припинення правопорушень. До основних завдань, що покладаються на Національну поліцію можна віднести, наступні:

- 1) попередження, припинення та ліквідація групових порушень громадського порядку та масових заворушень;
- 2) розшук та затримання озброєних та особливо небезпечних злочинців;
- 3) затримання злочинців, які намагаються захопити важливі об'єкти інфраструктури;
- 4) забезпечення посиленої охорони об'єктів, що мають важливе стратегічне значення;
- 5) забезпечення суспільного порядку та безпеки під час значних виробничих аварій, катастроф, токсичних та радіаційних заражень місцевості;
- 6) забезпечення громадського порядку та безпеки під час пожеж;
- 7) участь у рятуванні людей та надання їм допомоги;
- 8) забезпечення охорони майна, яке залишилося без догляду та ін. [1]

Також, в умовах дії правового режиму воєнного стану, органам Національної поліції України для проведення заходів, необхідних для швидкої нормалізації обстановки та поновлення порядку можуть надаватися деякі додаткові повноваження. При цьому слід враховувати, що дії поліцейських під час воєнного стану повинні бути юридично грамотними та сприйматися громадянами, чії права та свободи обмежуються, як справедливі і законні

У зв'язку із введенням в Україні воєнного стану тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, зокрема, які передбачені статтями 30 - 34, 38, 39, 41 - 44, 53 Конституції України [2]. Також відповідно до пункт 3 Указ Президента України від 26 листопада 2018 року №393/2018 "Про введення воєнного стану в Україні" можуть вводитися тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, які передбачені частиною першою статті 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану"[3].

Так, військове командування може встановлювати заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження

свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів, перевірку документів в осіб, а в разі потреби проведення огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України.

Під час воєнного стану може бути запроваджена комендантська година – тобто заборона перебування на вулицях в певний час доби без спеціальних дозволів. Комендантська година вводиться за окремим дорученням військового командування на встановлений ним період, але не довше строку дії правового режиму воєнного стану.

Громадянам, які перебувають на військовому або спеціальному обліку в Міністерстві оборони України, Службі безпеки України чи Службі зовнішньої розвідки, може заборонятися змінювати місце проживання (місце перебування) без дозволу військового комісара або керівника відповідного органу Служби безпеки України чи Служби зовнішньої розвідки, обмежуватися проходження альтернативної (невійськової) служби.

Ще одна група обмежень стосується права власності. Так, відповідно до Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» під час дії воєнного стану майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, майна державних підприємств, державних господарських об'єднань може примусово відчужуватися для потреб держави в установленому законом порядку [4].

Під «примусовим відчуженням майна» зазвичай, розуміють позбавлення власника права власності на індивідуально визначене майно, що перебуває у приватній або комунальній власності, яке переходить у власність держави за умови попереднього або наступного повного відшкодування його вартості. Статтею 12 Закон України «Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану» встановлено, що колишній власник майна, яке було примусово відчужене, може вимагати взамін надання йому іншого майна, якщо це можливо [4]. Крім того, військовому командуванню надається право використовувати потужності, ресурси та майно не лише підприємств, установ та організацій усіх форм, а й окремих громадян.

Також, певних обмежень зазнають трудові права громадян. Зокрема, на території, на якій введено воєнний стан, військове командування разом з іншими органами влади або й самостійно має право запроваджувати трудову повинність та залучати громадян до суспільно-корисних робіт. Процедура залучення працездатних громадян до виконання суспільно корисних робіт регламентована Постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 «Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану» [5].

Така трудова повинність може полягати у виконанні робіт оборонного характеру, або у ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного, природного та воєнного характеру та їх наслідків. При цьому трудовим законодавством

встановлюється тривалість виконання суспільно корисних робіт, розмір та порядок їх оплати. Не дивлячись на це, законом все ж таки визначена категорія осіб, яких забороняється залучати до суспільно корисних робіт навіть під час дії правового режиму воєнного стану. До таких осіб відносяться: малолітні діти та діти віком від 14-15 років, жінки, які мають дітей віком до 3 років, а також вагітних жінок у разі, коли виконання таких робіт може негативно вплинути на стан їх здоров'я. Виконання суспільно-корисних робіт оформлюється відповідним строковим трудовим договором.

Права людини можуть і в певних випадках повинні правомірно обмежуватися задля забезпечення спільного інтересу. Але в будь-якому випадку обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина є можливим виключно у випадках, визначених Конституцією України. Таке обмеження може встановлюватися лише законом – актом, ухваленим Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні. Такі обмеження повинні мати правовий характер і накладатися лише відповідно до загального інтересу – національної безпеки, правопорядку, захисту норм моралі, захисту прав і свобод іншої людини, коли право іншої людини в правомірному балансі переважає

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 40-41, ст.379)// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Конституція України: (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141)// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

3. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250)// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Закон України від 17.05.2012 № 4765-VI// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>

5. Про затвердження Порядку залучення працездатних осіб до суспільно корисних робіт в умовах воєнного стану: Постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2011 року № 753 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/753-2011-%D0%BF#Text>

Валерія КУЗЬМЕНКО

курсант навчально-наукового
інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
ДДУВС

Науковий керівник:

Євген ЗЕЛЕНСЬКИЙ

майор поліції, викладач кафедри
тактико-спеціальної підготовки ДДУВС

ВОГНЕВА ПІДГОТОВКА ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЧАСТИН БОЙОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Досвід збройних конфліктів останніх років і ведення повномасштабної війни, що наразі триває в Україні, підкреслює вагому необхідність такого елемента бойових дій, як вогневе ураження противника. Однією із складових вогневого ураження противника є вправне застосування зброї. Аналіз деяких аспектів вогневої підготовки особового складу Збройних сил України й складає актуальність нашого дослідження.

Принагідно відзначити, що вогнева перевага – це здатність вогневих засобів успішно виконувати завдання, не допускаючи суттєвої протидії вогневих засобів противника. Завоювання та утримання вогневої переваги над противником досягається насамперед кількісними та якісними показниками вогневих засобів, а також проведенням заходів, спрямованих на випередження у відкритті вогню, його раптовістю і високою ефективністю, своєчасним і надійним ураженням найбільш важливих цілей противника.

Схиляємося до думки, що наразі потребує перегляду зміст практичних занять з вогневої підготовки військовослужбовців. Такі заняття мають бути складовими єдиного процесу бойової підготовки в рамках чітко сформульованих етапів навчання у встановленій послідовності оволодіння руховими навичками і вдосконалення основних рухових якостей, адже їм доводиться виконувати різного роду завдання, що потребують різного роду підготовки.

Треба сказати, що вогнева підготовка військовослужбовців Збройних сил України ґрунтується на вимогах наступних основних документів – курсах стрільб, організаційно-методичних вказівках силових відомств, керівництвах та настановах по видах зброї, а також стройовому статуті [1; 2]. В результаті ми маємо ситуацію, коли солдат, ледь вивчивши вислів «рівна мушка і плавний спуск», виходить на рубіж відкриття вогню з правильним виконанням стройових прийомів зі зброєю та вимог керівних документів і положень стройового статуту, приймає правильне положення для стрільби, виконує вправи навчальних та контрольних стрільб. Все описане не стосується практично всіх підрозділів Збройних сил України та всіх збройних формувань нашої

держави.

Сьогодні, коли на території України йде повномасштабна війна, досвід показав, що практичні навички володіння вогнепальною зброєю мають першочергове значення, тому навчання повинно носити системний, послідовний та комплексний характер, просуватися від простого до складного, мати тісний зв'язок між теорією та практикою, проходити на високому рівні, поступово ускладнюючи завдання, основну увагу звертати на те, що необхідно в подальшій діяльності [3].

Негативним також є факт, що кількість часу, що приділяється заняттям з вогневої підготовки дозволяє тільки підтримувати існуючі вміння та навички, але не уможлиблює їх розвиток та вдосконалення. До того ж, програми підготовки передбачають однаковий підхід до вогневої підготовки як вже діючого складу, так і новопризованого до лав Збройних сил України, що методично є неправильним, оскільки більшість призовників взагалі не розуміють, що таке зброя [4].

Треба сказати, що науковий прогрес не стоїть на місці. Безперечно, на подальшому етапі розвитку Збройних сил України будуть з'являтися нові зразки озброєння, тому потребуватиме вдосконалення й тактика дій щодо використання зброї в загальновійськовому бою. Це, в свою чергу, спонукатиме до металізування й уточнення певних положень і рекомендацій чинної системи підготовки військовослужбовців. Досвід вже показав, що в умовах збройного конфлікту не стоїть на місці й рівень озброєння противника, що зумовлює потребу в проведенні моніторингу зміни вражаючих факторів сучасної зброї та появи нових її видів. Суттєве значення, на нашу думку, матиме здійснення аналізу розвитку засобів збройного конфлікту в умовах сьогодення, їх впливу на зміни способів ведення війн, та на цій основі прогнозування шляхів удосконалення воєнного мистецтва. В подальшому результати такого моніторингу повинні бути втілені на практиці.

Хочемо також зацентувати увагу на тому, що більшість методик вогневої підготовки військовослужбовців розроблена для вивчення саме матеріальної частини зброї. На превеликий жаль, вони вже досить тривалий час майже не змінювалися. Ефективне навчання є можливим завдяки розвитку інформаційних технологій, підвищення інформативності та наочності викладення матеріалу за рахунок використання мультимедійних та мультіекранних технологій. Нехтування вказаними порадами призводить до поступового зниження рівня бойової підготовленості військовослужбовців, особливо молодих офіцерів-випускників вищих навчальних закладів.

Поряд з удосконаленням методики проведення занять з вогневої підготовки, запровадженням передових інноваційних методів і форм, належним чином мають бути враховані індивідуальні особливості психології (темперамент, психотип) стрільця, здійснена його психологічна підготовка. Треба сказати, що цьому питанню наразі приділяється недостатньо уваги, адже практика ведення бойових дій показала, що не всі військовослужбовці в психологічному плані готові до збройного зіткнення з противником. Отож, хоча б забезпечення належної психологічної підготовки до вогневого контакту

шляхом індивідуального підходу, дасть змогу підвищити результати стрільби зі стрілецької зброї на базовому рівні навчання.

Підсумовуючи вищезазначене, вважаємо за необхідне сказати, що аби якісно підготувати сучасного військовослужбовця потрібна гнучка, комплексна система вогневої підготовки, яка буде базуватись на декількох рівнях навчання, методиках, які постійно вдосконалюються, інституті інструкторів та викладачів з вогневої підготовки та системою оцінки солдата як індивідуально, так і в складі підрозділу. Успішне виконання програми підготовки та перепідготовки з вогневої підготовки особового складу Збройних сил України як допуску до несення служби зі зброєю сприятиме вдосконаленню підготовки військовослужбовців. Це, в свою чергу, вплине на підвищення рівня їх професійної готовності та конкурентоспроможності.

1. Наказ командувача Національної гвардії України № 727 від 28.10.2016 року «Про затвердження Курсу стрільб зі стрілецької зброї та озброєння бойових машин Національної гвардії України».

2. Наказ командувача Національної гвардії України № 151 від 14.03.2016 року «Про підготовку військовослужбовців, військових частин (підрозділів) Національної гвардії України»

3. Лавніченко О.В., Черніченко Ю.М., Пеньков С.Д. Правила стрільби із стрілецької зброї та засобів ближнього бою : навч. посібник. Харків : Військ. інститут НГУ, 1998. 29 с.

4. Про затвердження Програми професійної підготовки військовослужбовців строкової служби Державної прикордонної служби України : наказ АДПСУ від 04.09.2020 № 97. 6 с

Анастасія ЛИГУН

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Антон НАУМИК

студент Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА 2014-2022 рр.: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Останніми роками українсько-російський конфлікт перейшов у фазу активного перебігу військових та суспільно-політичних подій, набуває глибокого характеру незворотності соціальних змін та думки міжнародної спільноти. Агресія Російської Федерації завдає нищівний удар всім сферам української економіки, в тому числі: освіті, медицині, об'єктам критичної та військової інфраструктури. На нашу думку ці події варто розглядати через призму не локальної тимчасової ситуації, а "гібридної" війни проти української державності, суверенітету та народу, зокрема. Агресія Російської Федерації несе загрозу не лише територіальній цілісності України, а й єдності європейської спільноти та її колективній безпеці.

В рамках гібридної війни Росія використовує ряд таких засобів, як: пропаганда, підтримка сепаратистського руху, диверсій, дискредитація державних інституцій України тощо.[6] Головною ціллю Росії є відродження колишнього впливу і величчя Російської імперії, а також розбалансування миру і співдружності європейських країн, посилення контролю Російської Федерації на всьому Євразійському континенті. Після вторгнення на територію Донецької та Луганської областей, країни Європейського Союзу зрозуміли, яку загрозу становить неконтрольована російська агресія. Шеф британської розвідки MI5 Е. Паркер виступив з публічною заявою 1 листопада 2016 р. в The Guardian: «Росія використовує весь спектр своїх державних органів для просування своєї зовнішньої політики за кордоном у все більш агресивний спосіб – із допомогою пропаганди, шпигунства, диверсій і кібератак. Росія веде сьогодні діяльність по всій Європі й у Великій Британії» [2].

Після розпаду країн Радянського Союзу, Російський вплив на колишні республіки зменшився, що, зрештою, призвело до послаблення економіки РФ. Однак, економічні проблеми є не єдиною причиною «Спеціальної воєнної операції», яка наразі відбувається на території суверенної держави. Імперські амбіції не дозволяють РФ так легко відпустити підкорені народи. Для Росії незалежність і розвиток України є трагічною руйнацією не тільки політичного режиму РФ, а й репутації, створеної на основі брехливої історії, крадених культурних надбань та цінностей. Єдиний варіант для сучасної Росії – виставити Україну ворогом цивілізованого світу, вдаючись до пропаганди, брехні і анексування територій, а потім «врятувати стражденний народ» під приводом «боротьби з фашистами».

До стратегічних цілей, які переслідує Кремль, можна віднести наступні: блокування вступу України до міжнародних органів та інституцій демократичного суспільства (ЄС, НАТО, тощо), посилення залежності європейських країн від Російської Федерації, шляхом забезпечення їх газом, нафтою, вугіллям та іншими природними копалинами, методом блокування інших незалежних від РФ постачальників. Оскільки більшість підприємств важкої промисловості було побудовано на території колишньої УРСР, до цілей РФ можна також віднести анексію території України, знищення об'єктів інфраструктури та утворення так званих зон «ОРДЛО», з подальшим приєднанням до Росії, звідки надалі можна вивозити все необхідне задарма.[5]

Росії потрібні союзники як в Україні, так і в європейській спільноті для поширення проросійських поглядів, наративів та сприяння виникнення розбіжностей між європейськими державами й іншими країнами світу. Тобто йдеться вже не тільки про відбудову Союзу Радянських Соціалістичних Республік, у новому форматі, і спротив європейському впливу, а й масштабної експансії з метою колапсу ліберального порядку Європейського Союзу, встановлення російського контролю і політичного устрою на всій території Європи, що в свою чергу мінімізує ризики, пов'язані з протистоянням із США та блоком країн НАТО.

Для України питання припинення терору є однозначним, у той час як Європейські держави й Сполучені Штати Америки вдаються до роздумів, вважаючи «українську війну» суперечливою та неоднозначною. Російська пропаганда настільки вкоренилася у менталітет деяких західних країн, що українському народові треба й надалі боротися не тільки за свою незалежність у війні з Росією, а й визнання і підтримку з боку Євросоюзу. З одного боку, країни Європи бояться Третьої світової війни й ядерної катастрофи, тож намагаються допомогти Україні стримувати ворога, а з іншого – не хочуть втрачати цінні енергоресурси за гарною ціною, якими їх забезпечувала Російська Федерація. Для них просто не вигідна абсолютна ліквідація РФ, оскільки вона забезпечує їхній енергетичний комфорт, тож на початку повномасштабного вторгнення такі країни, як Франція, вмовляли Україну досягти компромісу і піти на діалог з РФ, сподіваючись при цьому на мирну угоду [1]. Не дивлячись на це, українці, як ніхто краще, знають, – імперські амбіції Кремля безмежні та точно не зупиняться, досягнувши повної анексії

територій й народу.

Багато століть Росія намагається підкорити український народ, забравши нашу мову, культуру та історію, але не дивлячись на це, українці ніколи не припиняли боротьбу і не припинять її, допоки Україна не поверне всі тимчасово окуповані території, допоки всіх депортованих не повернуть назад на Батьківщину, допоки не визнають, що українці – окрема від Росії нація, зі своєю самобутньою культурою та величною історією.

Таким чином, можемо зробити висновок, що збройна агресія Російської Федерації проти незалежної суверенної держави несе загрозу не тільки існуванню самої України, а й існуванню всього цивілізованого світу. Тим не менш запорукою міжнародної безпеки та добробуту, на нашу думку, й надалі залишається консолідація зусиль суспільства усіх демократичних країн світу та спільна боротьба проти загарбника.

1. Свобода Р. Макрон хотів зберегти обличчя Путіну і пропонував поступитись суверенітетом України – Зеленський. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyu-makron-postupku-suverenitet/31848013.html> (дата звернення: 16.10.2022).

2. Johnson P., MacAskill E. MI5 head: ‘increasingly aggressive’ Russia a growing threat to UK. the Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/uk-news/2016/oct/31/andrew-parker-increasingly-aggressive-russia-a-growing-threat-to-uk-says-mi5-head> (дата звернення: 16.10.2022).

3. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Юрій Горбань // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. – 2015. – Вип. 1. – с. 136–141.

4. «Гібридна війна» росії проти україни - борисфен інтел. Борисфен Інтел. URL: https://bintel.org.ua/nukma/gibridnaja_vojna/ (дата звернення: 16.10.2022).

5. Російсько-українська війна: як Україні створити свою суб'єктність і вижити? | Український інститут майбутнього. Український інститут майбутнього. URL: <https://uifuture.org/publications/rosijsko-ukrayinska-vijna-yak-ukrayini-stvoryty-svoyu-subyektnist-i-vyzhyty/> (дата звернення: 16.10.2022).

6. Які злочини скоює Росія в Україні?. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosijsko-ukrayinska-vijna-istorychnyy-kontekst/yaki-zlochyny-skojuye-rosiya-v-ukrayini> (дата звернення: 16.10.2022).

7. Прес-релізи та звіти - Індекс сприйняття російсько-української війни: результати телефонного опитування, проведеного 19-24 травня 2022 року. Домашня сторінка КМІС. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1113&page=1> (дата звернення: 16.10.2022).

Юлія ДЕДУШКЕВИЧ

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Науковий керівник:

Валерій БІЛІЧЕНКО

старший викладач кафедри ТСП,
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У нашому випадку мова йде про юридичні аспекти, тобто про аспекти у сфері права - це різні точки зору на покарання і злочини, думки різних наукових розумів щодо кримінального права (термінологія, поняття, колізії тощо). . Управління найбільш тісно взаємодіє з правом, у багатьох випадках набуває юридичної форми, використовує силу закону, здійснюється у встановлених юридичних процедурах. Правові аспекти управління є фундаментальними для управлінської практики, оскільки їх незнання (або ігнорування) часто перетворює управлінські рішення та дії на нікчемні. В управлінні здійснюються різні види людської праці, використовуються відповідні знаряддя і засоби праці. Правовий аспект має настільки глибокий вплив на державне управління, що вимагає незалежного та всебічного розгляду. На відміну від економічної категорії власності, правовий аспект права власності не розкриває процесу створення об'єктів власності, причин її концентрації в руках одних і відсутності інших, тенденцій розвитку цих процесів з розвитком виробництва. , а лише відображає економічні чи інші відносини власності, що склалися в суспільстві. У юридичному розумінні право власності розглядається як сукупність правових норм, що фіксують і регулюють відносини щодо права власності на матеріальні блага. Зміст права власності включає ряд правомірностей: право володіння, право користування, право розпорядження.

Воєнний стан — виключний правовий режим, який запроваджується в Україні чи на окремих територіях у разі збройної агресії чи загрози агресії, що загрожує національній незалежності України та її територіальній цілісності, та передбачає покладення завдань на відповідну державу. органи влади, військово начальство, військові адміністрації та органи місцевого самоврядування [1].

Держава у війні. У воєнний стан Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, інші органи державної влади, військова адміністрація, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки України та органи місцевого самоврядування здійснюють повноваження, покладені на них Конституцією України, цим та іншими законами України [3].

В Україні або в окремих її районах, де введено воєнний стан, військові

командири разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно, тобто за сприяння органів виконавчої влади, Рада міністрів Автономної Республіки Криму, органи місцевого самоврядування, розробляють і впроваджують у межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина і відповідно прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених Указом Президента України, формувати

З 24 лютого 2022 року, у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації, Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022, цього ж дня затвердженням Верховною Радою України, на території нашої країни введено воєнний стан [2].

Щодня ми дізнаємося, як швидко може змінитися наш світ. Нові виклики з'являються швидше і є набагато серйознішими, але кожен із них підтверджує очевидний факт: ми всі взаємопов'язані.

Як зазначав видатний український письменник В. Винниченко нація без державності є покалічений людський колективний організм. Адже, як і у всякої індивідуальної істоти на землі найперша потреба — це зберегти своє життя, забезпечити його розвиток, передати спадщину в наступні покоління, так і для кожної нації власна держава є найкращим засобом збереження життя і розвитку [3]. Перш за все тому, що будь-який народ, будь-який народ починається, перш за все, з того, що він повинен досконало знати своє минуле, своє коріння і витоки. Бо хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього. Хто не шанує видатних людей свого народу, той не вартий поваги

Тому що з розпадом СРСР росіяни втратили право на історію Київської Русі (спотворену та привласнену імперськими міфами), державна спадщина якої належить українцям.

Це також пов'язано з євроінтеграційними прагненнями України, адже українська державність має понад тисячу років тягара, а її еволюція відбувалася в руслі спільної європейської історії.

На початку 2022 року світ, в якому з'явилися проблиски надії, почав робити обережні кроки для відновлення після пандемії COVID-19 й економічного відновлення, але в цей момент увесь світ сколихнула війна в Україні. За чотири тижні війни людські страждання сягнули катастрофічних масштабів.

Що ми чуємо сьогодні? Як зазначав президент нашої держави Володимир Зеленський, це не просто вибухи ракет, бої, гул авіації. Це звук нової залізної завіси, яка опускається й закриває Росію від цивілізованого світу. Наше національне завдання – щоб ця завіса проходила не по нашій українській території, а вдома у росіян [2].

Ми можемо й повинні боротися сьогодні, зараз. Можемо й повинні захистити нашу державу, наше українське життя, нашу українську державність. Можемо й повинні вести переговори про справедливий, але чесний мир для України. Про справжні гарантії безпеки, які працюватимуть.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що ми в Україні переживаємо страшну війну. Європа не бачила такої війни з часів Другої світової. Ми цю війну не починали. Це жорстоке й цинічне вторгнення Росії на українську

землю. Це війна проти українського народу - проти мирних і щирих людей. Проте, ця війна ще більше об'єднала весь український народ, за цих умов становлення української державності набуло яскравого характеру. Зараз ми набагато міцніші, ми об'єднані. Зараз ми – великий народ, нація великої держави.

Сьогодні як ніколи важливо, щоб Україна повернула своє місце у світі та повернулася до своїх історичних витоків, – зазначив Перший віце-прем'єр-міністр України Степан Кубів. Протягом століть вороги української незалежності постійно намагалися привласнити нашу історію.

З одного боку, вони намагалися заволодіти державною спадкоємністю України та Росії під виглядом міфологічної Київської Русі, де Київ називали «матір'ю міст руських» чи «колискою трьох братніх народів», а з іншого рукою шляхом систематичних репресій і фальсифікацій стерти генетичну пам'ять нашого народу про тисячолітні традиції національної державності та прагнення до самовизначення».

-
1. ЗАКОН УКРАЇНИ «Про правовий режим воєнного стану»
 2. Воєнні промови І, Лютий – Березень 2022, Володимир Зеленський. 2022. URL: <https://books.google.nl/books?id=CMZuEAAAQBAJ&pg=PT214&lpg=PT214&dq>
 3. Українська державність: поняття, основні ознаки, символи, атрибути, витоки та етапи становлення. Голос України. 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/314085>

Валерія МАЖУРА

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

СУЧАСНИЙ СТАН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Щоб оцінити сучасний стан збройних сил України, потрібно перегорнути декілька сторінок історії назад. Наприклад дослідимо стан ЗСУ у період президентства Віктора Януковича - це період 2010-2013 років.

Цей проміжок часу став одним в найгірших для української армії на всю історію незалежності, це час коли на армію виділявся 1% коштів з державного Бюджету , про озброєння потрібно було тільки мріяти, зарплатня військових була мізерна. А до 2017 року у планах було взагалі скасовувати строкову службу , а також скоротити кількість військових до 122 000 осіб.

З цього маємо вельми логічне питання , що буде робити влада , у випадку агресії з боку інших держав? Тому було затверджено указом президента Нову військову доктрину України, 8 червня 2012 року, яка закріпила позаблоковий статус, а також передбачала, що в разі нападу слід діяти перш за все ненасильницькими методами – зокрема, звернутися по допомогу до Радбезу ООН, до підписантів Будапештського меморандуму й взагалі «впливових держав». Отже, фактично воєнна галузь України до 2014 року була майже знищена. Вважаю за потрібним зазначити, демотивація та відсутність належного фінансування та воєнної підготовки стали основною причиною анексії українських територій. 2014 рік став переломним моментом для збройних сил України та держави в цілому, цьому посприяла Революція гідності , події революції сприяють появи дійсно нової української армії , але годі й вважати , що після стількох років руйнування відродження армії пройде швидко і без перепон. Одна з яких регулювання добровольчих формувань, які масово з'являлись в Україні, розв'язали це питання зробивши ЗСУ ключовою дійовою особою та налагодивши систему підготовки та ротації військовослужбовців на передовій. Наступним і вкрай важливим етапом була українізація армії , введення нової форми , використання армійського вітання, яке належало УНР та ОУН, виведення на новий рівень ідеологічної роботи, а також якісна бойова підготовка, та варто зазначити, багато хто отримав її не на полігоні, а на полі бою. Найголовніше армія повертає свою актуальність та необхідність, а це значить величезна кількість вмотивованих людей готових боронити свою державу, з цього маємо нові підрозділи , бойові бригади, полки та батальйони. Суттєво змінюється і фінансування, а саме Верховна Рада збільшує видатки на безпеку та оборону до 6% ВВП, а саме – до 322,7 млрд грн. Продовжили зростати капітальні млрд грн дали на цифровізацію. У квітні 2021 року Комітет Сенату США у закордонних справах підтримав законопроект «Про партнерство з Україною у сфері безпеки», який передбачав допомогу (включно з летальною зброєю) на \$300 млн.

Що ж ми маємо на цей час , ми маємо дійсно чудово підготованих військових, які знають за що і чому вони воюють, багато з яких до подій 24 лютого навіть не уявляли, що зможуть проявити себе у військовій справі, а тепер доводять світу що українська армія заслуговує визнання, але це лірика, перейдемо до фактів. Перше, на разі численність нашої армії налічує 700 000 тисяч, на порівняння лише рік тому численність безпосередньо армійців складало 150 000 тисяч, поповнили армію, як і звичайні люди які взяли зброю до рук після 24 лютого , так і ветерани АТО які знають, що таке війна ще з 2014 року, та здатні навчати новобранців . Держава невпинно продовжує забезпечення військових зброєю та амуніцією, заключає договори та налагоджує постачання зброї з іншими провідними державами. До України

надходить європейська потужна зброя, невпинно проходять навчання по використанню. Величезний внесок до Збройних Сил України роблять волонтери, вони постачають зброю, амуніцію, автомобілі, медикаменти. Найголовніше, що з'явилося в Українській армії це мотивації, це величезна жага вигнати окупантів зі своєї Держави, разом з тим визнання армії серед українців і світу в цілому, розуміння, що армія це необхідність для незалежної держави.

Отже про зміни у збройних силах України, і чому вони відбулися зрозуміло. А як же пов'язані збройні сили та державотворення, і що таке державотворення взагалі? І так, державотворення – це процес, спрямований на актуалізацію національної ідеї в галузі державного управління, вироблення та втілення ідеології державотворення, створення держави і становлення, як системи відносин та її інститутів, що мають забезпечити життєдіяльність і розвиток держави, тобто державотворення – комплексний довготривалий процес, спрямований на утворення держави, який включає культурні, політичні, міфологічні, релігійні та інші чинники, також з проблемою державотворення тісно пов'язано питання визнання. І так державотворення це процес який повинен відбутися в кожному цивілізованому суспільстві, але як відомо без надійного захисту суверенітету це не можливо, тому доречно буде сказати, що державотворення без якісного функціонування збройних сил неможливе, як приклад є загроза анексії від сусідньої держави, і на превеликий жаль ми вже змогли в цьому переконатися. Розглянемо анексію Криму, тоді цілі військові частини навіть не намагалися чинити супротив, безнадійно чекаючи наказу з Києва, а багато військових України що знаходилися на території півострову взагалі переходили на сторону окупантів. Можливо саме на це розраховувала РФ і 24 лютого 2022 року, що українська армія здасть територію без супротиву, але ж ні, в Україні після 2014 року почав набирати оберти саме процес державотворення, українці зрозуміли, що суверенітет потрібно відстоювати, через це суттєвих змін зазнають збройні сили України, бо ж давно відомо що незалежна держава – це сумісна робота політиків, народу і армії. Тому активно починає розбудовуватися українська держава у військовій сфері, а зокрема налагоджується поставка зброї від інших держав, також посилюється виробництво зброї на території нашої країни, покращується рівень підготовки військових, зростають податки на забезпечення армії, проводиться активна ідеологічна робота серед молоді. Також вагомий внесок в розвиток армії і в державотворення в цілому робить нова політична верхівка нашої країни.

На теперішній час наша країна зазнає суттєвих змін у процесі державотворення, чи можливі би були ці зміни без потужної армії, звісно ж ні. Чи були б ми досі суверенною державою, якби не довели світу свою позицію і не отримали визнання і допомогу від провідних держав, напевно б ні. Чи отримали б ми визнання і допомогу, як би тисячі українців не поповнили б ряди збройних сил України з метою боронити і захищати нашу незалежність і державність, ні. А тому можна зробити висновок, без збройних сил України не можливе державотворення, як і навпаки.

1. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914–1993 рр.: історико-правове дослідження / М. В. Кравчук. – Івано-Франківськ : Вид. «Плай». – Коломия : Видавничо-поліграфічне товариство «Вік», 1997. – 292 с.

2. Костянтин Кондратюк, Володимир Качмар «НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ (1945–2020 роки)» «Навчальний посібник

Анна МАСЮК

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового

інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Наталія ЛЕОНОВА

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри МВСГД

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗНОЇ СИСТЕМИ КОЗАЦЬКИХ ПІСЕНЬ

Як і в кожному позалітературному тексті, мовні одиниці «...самі по собі образності не мають, вони співвідносяться із дійсністю як знаки. Спілкуючись, ми намагаємося висловлюватися так, щоб нас зрозуміли правильно, однозначно, і це є загальною комунікативною стратегією практичного мовлення» [1; с.12]. Але мова козацьких пісень має розвинену, багату систему образності. В усних літературних творах художньою метою автора є не стільки констативність, скільки okazіональність висловлення, що досягається переважно образним вживанням слів. Свою потребу одержувати нову інформацію читачі-слухачі можуть задовольняти чи одержуючи її з аналізу навколишнього світу, чи зіставляючи фрагменти своїх вражень за допомогою авторської творчої уяви.

Зацікавленість, лінгвістичне задоволення може викликати (і це підтверджено психологічними дослідженнями) виключно комфортна ступінь новизни, у випадку якщо нова інформація в текстуальному матеріалі не переважає вже засвоєну. Великий неологізований масив із зміненою семантикою насторожує реципієнтів (читачів-слухачів), адже він має виділятися серед унормованих спільних ознак, що синтезує нові частини з іншими – спорідненими.

«Мовна образність виникає за умови особливого поєднання, семантичного зв'язку між мовними одиницями, коли експонент (форма) одного

мовного знака асоціюється із значенням (змістом) іншого. Ширшим за поняття словесного образу (також і в козацьких піснях) є поняття образу художнього, під яким розуміють певну модель дійсності, що відновлює одержану із реальності інформацію в новій сутності [1; с.13].

«Властивість поетичного мовлення передавати не лише логічну, але й емоційно відтворювану інформацію за допомогою системи словесних образів називається образністю» [1; с.13].

У сучасному розділі літературознавства, що досліджує усну народну творчість, загальноприйнятою є думка, що образи козацьких пісень є формою віддзеркалення дійсності засобами мистецтва, вони формується у власному креативному світосприйнятті авторів-митців за допомогою їх фантазійних моделей.

Отже, система художніх образів козацьких пісень конструювала модель реальності, що дещо відрізнялись одна від одної, залежно від мети та функцій, які образи переважно виконують у межах кожного художнього методу. Серед цих функцій відомий лінгвіст Ю. Арешенков виокремлює такі: функція дзеркальна, функція лакувальна, функція деформування – образ руйнує реальність (абстракціонізм, авангардизм); функція симулювання – образ заміщує реальність, стає важливішим за неї (сюрреалізм); функція дублювання – образ імітує реальність (гіперреалізм тощо) [1; с.13].

Поняття образу в козацьких піснях є одним із провідних «...як для теорії літератури, так і для лінгвостилістики через визначальну роль у структурі художнього твору. Без образу немає мистецтва, зокрема поезії» [1; с.13]. Це твердження, хоча є дещо категоричним, також, безперечно, залишається науково істинним, оскільки образність у козацьких піснях, як і в інших усних народних творах є об'єктивним атрибутом художності: «Без надзвичайної складності, конкретності немає образу. Певна множинність рис і міцність їхнього зв'язку, тобто легкість, із якою їхня сукупність охоплюється й зберігається тим, хто розуміє, є мірою художності» [3].

1. Арешенков Ю.О. Лінгвістичний аналіз художнього тексту: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Кривий Ріг: Видавничий дім, 2007. 177 с.

2. Буряк В. Д. Поетика інформаційно-художньої свідомості. Київ: Заповіт, 2001. 425 с.

3. Потебня О. Естетика і поетика слова. К., 1985. С. 284.

4. Цуладзе А. Велика маніпулятивна гра. К.: “Наукова думка”, 2002. 163с.

Андрій ПРУДОВСЬКИЙ
студент Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, доктор історичних наук, доцент

КОРСУНЬ-ШЕВЧЕНКІВСЬКА ОПЕРАЦІЯ 1944

Зараз Росія веде війну з Україною, хоча скоріш ми героїчно захищаємо свою землю, свободу відстоюємо власну гордість. Прикро, але частина нашої рідної землі була окупована. Ми віримо в перемогу, бо колись вся Україна була захоплена фашистськими загарбниками і ми змогли її визволити, велике значення тоді мала Корсунь-Шевченківська операція 1944 р. яка створила сприятливі умови для остаточного визволення Правобережної України.

Метою цієї статті є аналіз ролі Корсунь-Шевченківської операції 1944 р. у визволенні України під час Другої світової війни. Тому зупинимося детальніше на подіях цієї операції.

1944 р. Корсунська операція (з німецького боку називалась Черкаський мішок) – наступальна операція Першого Українського фронту та Другого Українського фронту (командуючі, відповідно, – генерали армії М.Ватутін і І.Конєв), здійснена в роки Великої вітчизняної війни Радянського Союзу 1941–1945 (24 січня – 17 лютого) 1944. Під час цієї операції було ліквідовано угруповання гітлерівських військ на Корсунському виступі (що утворився в результаті Житомирсько-Бердичівської наступальної операції 1943–1944 і Кіровоградської наступальної операції 1944) та створено сприятливі умови для остаточного визволення Правобережної України. В історіографії інших країн розглядається як частина стратегічної наступальної операції військ на Правобережну Україну "Черкаський котел". Сили противника в зоні Корсунського виступу складалося з 9 піхотних дивізій, 1-ї танкової дивізії СС "Вікінг", моторизованої бригади СС "Валлонія", окремого танкового батальйону і 6 дивізіонів штурмових гармат зі складу 1-ї танкової та 8-ї армій групи армій "Південь" (командувач – генерал-фельдмаршал Е.Манштейн). За задумом Ставки Верховного Головнокомандування, війська 1-го та 2-го Українського фронтів повинні були завдати зустрічних ударів по військах противника в напрямку на Звенигородку, оточити й ліквідувати Корсунське угруповання. На допомогу прийшли війська 40-ї армії, Двадцять сьомої армії, 6-ї танкової армії й частини сил Другої повітряної армії 1-го Українського

фронту та Четверта гвардійська армія, П'ятдесят третя армія, П'ятдесят друга армія, П'ята гвардійська танкова армія, П'ята повітряна армія, 5-й гвардійський кавалерійський корпус 2-го Українського фронту, а також 10-й винищувальний авіакорпус Протиповітряної оборони СРСР. В напрямку головних ударів було створено перевагу над противником за чисельністю військ – у 1,7 раза, артилерії – 2,4, танків і самохідних артилерських установок – у 2,6 раза, в авіації деяка перевага була на боці ворога. Бої відбувалися в складних умовах ранньої відлиги та негоди 24 січня війська 2-го Українського фронту перейшли в наступ передовими загонами, а 25 січня – основними силами 26 січня почали наступ війська 1-го Українського фронту. Стримуючи запеклий опір ворога, війська 28 січня з'єдналися в районі Звенигородки. В оточенні опинилися, за різними джерелами – близько 80 тис. солдатів та офіцерів. До 3 лютого було створено внутрішній і зовнішній фронти оточення. Значну допомогу радянським військам надавали партизани та місцеве населення, вони брали участь у бойових діях, створенні оборонних укріплень, транспортуванні боєприпасів і продуктів, наданні допомоги пораненим воїнам тощо. До бойових частин були призвані польовими військкоматами або вступали добровільно багато місцевих жителів, чимало з них загинули на завершальному етапі операції.

Командування гітлерівське не раз робило спроби вивести з "котла" оточені війська. Для їх деблокування були зняті з інших ділянок фронту 8 танкових і кілька піхотних дивізій. Але всі контрудари були відбиті. Кільце оточення з кожним днем ставало все щільнішим. 8 лютого радянське командування запропонувало оточеним військам капітулювати. Але ця пропозиція була відкинута. 11 лютого противник знову почав наступ на зовнішньому фронті оточення з р-нів Ризине (нині село Звенигородського р-ну) та Єрки (нині с-ще міськ. типу Катеринопільського р-ну) на Лисянку. Назустріч їм почали наступ оточені війська, 12 лютого їм вдалося прорватися з р-ну Стеблева в р-н с. Шендерівка (нині село Корсунь-Шевченківського р-ну; усі Черкас. обл.). Відстань між оточеним угрупованням і танковими дивізіями противника скоротилася до 10–12 км. Радянське командування перегрупувало частину сил із зовнішнього на внутрішній фронт оточення. З метою більш чіткого узгодження дій рад. військ кер-во ними було покладено на командування 2-го Українського фронту. В ніч на 17 лютого оточені німецькі війська трьома колонами рушили з Шендерівки на прорив кільця оточення. Цей удар прийняли на себе війська 27-ї та 4-ї гвардійської армій, їх підтримували льотчики 5-ї повітряної армії. Групі танків і бронетранспортерів противника вдалося прорватися, саме ж угруповання, що було оточене в районі Корсуня (з 3 травня 1944 – Корсунь-Шевченківський), 17 лютого перестало існувати. За радянською історіографією, у Корсунь-Шевченківській битві противник втратив близько 55 тис. солдатів і офіцерів, понад 18 тис. були взяті в полон. Згідно з оперативними зведеннями та бойовими донесеннями військ вермахту, кількість тих, хто вийшов з оточення, становила від 26 до 32–35 тис.

За виявлені в Корсунь-Шевченківській операції подвиги та мужність 23 частинам і з'єднанням 1-го та 2-го Українських фронтів присвоєно почесні

найменування "Корсунських", 6 – "Звенигородських". Тисячі солдатів і офіцерів були нагороджені орденами та медалями, 86 присвоєно звання Героя Радянського Союзу. У м. Корсунь-Шевченківський 1945 відкрито Музей Корсунь-Шевченківської битви, у місцях найбільш запеклих боїв встановлено пам'ятники та обеліски, об'єднані в Корсунь-Шевченківський меморіальний комплекс (нині в складі Корсунь-Шевченківського державного історико-культурного заповідника). Саме завдяки їй стало можливе звільнення Правобережної України від агресора. Без цієї наступальної операції визволення території нашої держави розтягнулося б у часі. Багато тисяч саме українців полягло у цій битві, своїм життям наближаючи перемогу над ворогом.

-
1. Корсунь-Шевченковская битва. К., 1975
 2. Украинская ССР в Великой Отечественной войне Советского Союза 1941–1945 гг., т. 3. К., 1975
 3. Музей Корсунь-Шевченковской битвы: Путеводитель. Днепропетровск, 1976
 4. Советская военная энциклопедия, т. 4. М., 1977
 5. Корсунь-Шевченковская битва. К., 1983
 6. Муковський І.Т., Лисенко О.Є. Звитяга і жертвність. Українці на фронтах Другої світової війни. К., 1997
 7. Коваль М.В. Україна у Другій світовій і Великій Вітчизняній війнах (1939–1945 рр.). К., 1999
 8. Безсмертя. Книга Пам'яті України 1941–1945 рр. К., 2000
 9. Карель П. Восточный фронт, кн. 2. Выжженная земля. 1943–1944. М., 2003
 10. Роль і місце Корсунь-Шевченківської наступальної операції в звільненні Правобережної України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Корсунь-Шевченківської битви. Корсунь-Шевченківський, 2004.

Діана РУКІНА

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНИХ КОНЦЕПЦІЙ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, ЯК ПРОТОТИП СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Сучасні реалії державно-правової дійсності України, як незалежної та суверенної держави мають давню історію розвитку. Неабиякий внесок при формуванні нашої держави відіграла саме державно-владна політика Богдана Хмельницького, адже саме діяльність цього гетьмана Україна набула рис держави, оскільки українці доволі довгий час не мали власної території й в результаті українці як особлива етнічна одиниця могла зникнути.

За часів правління Богдана Хмельницького відбувся початок українського державотворення. Він є фундатором Гетьманщини, а також вважається батьком України. Амбітний гетьман планував визволити всі територіальні одиниці теперішньої України які були під порядкуванням різних держав (Московським царством, Кримським ханатом, Османською імперією, Річчю Посполитою та ін.) для їхнього інтегрування, але не встиг.

Початковий етап діяльності гетьмана базувався на масових повстаннях (1648-1649), суперечності з'явилися на фоні пригніченню Річчю Посполитою українського народу, до складу якої входили наші землі. Відсутність власної держави, гноблення, масове закріпачення, розкол церков та інші прояви авторитаризму не тільки гальмували розвиток населення 17 століття, але й призвели до національно-визвольних змагань у яких козацька старшина та шляхта виборювала свої права на існування. Саме у цей період Богдан Хмельницький показав себе з боку освіченого воєначальника та прекрасного стратега [1, с.321].

На початку лютого 1649 р. Б. Хмельницький особисто проінформував комісарів польського короля про свої наміри щодо створення незалежної української держави. Бойові дії цього періоду в результаті призвели до утворення перших правових організацій, де виконавчий орган державної влади був полково-сотенний устрій, який у таких умовах реалізовував так звану

мобілізаційну політику [1, с. 321].

За часів правління Богдана Хмельницького наш край отримав основні ознаки держави (які вперше закріпилися у відповідних уставах та нормах): наявність органів публічного управління, які виконували свої функції на відповідній території, що була призначена під їх контроль; власну територію з адміністративно закріпленим кордоном; населення; проведення періодичного збору данини для утримання органів публічної влади. Слід зауважити, що суспільство прийняло нову владу, що знову ж демонструє авторитетність та повагу до постаті Хмельницького. З нормативно-правового оформлення цих особливостей, то відбулось воно поетапно під час підписання Зборівського (17 серпень 1649 р.), а потім і у Білоцерківського (18 вересня 1651 р.) договорів, які були укладені Богданом Хмельницьким із Річчю Посполитою.

Як говорив Володимир Сергійчук: “Я вважаю, що він був послідовним, оскільки він, по-перше, був соборником. І в цьому плані, треба наголосити на цей аспект, бо про нього забувають наші сучасні державники, а Богдан Хмельницький пам’ятав всі етнічні розселення українського народу. Коли йшлося про кордони української козацької держави, то він чітко ставив наші, так би мовити, вимоги, українські вимоги перед польською шляхтою саме в аспекті етнічного розселення українців, починаючи з часів Київської Русі.”[2]. Ми погоджуємось із цим твердженням, адже Хмельницький дійсно був високоінтелектуальною особистістю того часу (знав, французьку, латинську та турецьку мови. Залишався віруючою людиною, хоча закінчив єзуїтську школу). Голова держави створив сильний полково-сотенний устрій який проіснував 135 років та отримала військову, адміністративну та судову владу.

Але був один нюанс, утримання державного устрою потребувало матеріальних укладень, тому збирали податки (козаків це не стосувалося). Цікавим фактом є й те що за історичними джерелами відомо, що у цей час наш народ почав карбувати справжні монети (1649 р.). На одному боці цієї монети був меч, а на іншому - ім'я Хмельницького.

Як голова держави Богдан Хмельницький здійснив вигідні кооперації з іншими державами, які мали як позитивний, так і негативний ефект. Всі вони ґрунтувались на компромісах. Командувач використовував дуже гнучку політику, як стосовно селян, шляхти, духовенства, так і до своїх ворогів, які у певні періоди існування нашої країни розривали її на шматки: Москва, Річ Посполита, Швеція, хоча ці держави визнавали Україну та її націю як суб’єкт повноправних міжнародних відносин. Безперечно, дипломатичні відносини наша держава підтримувала і з іншими країнами Валахією, Кримом, Молдавією, Трансільванією та Туреччиною. До дипломатичної служби Б. Хмельницький залучав греків, бо кваліфікованих українців у галузі дипломатичних відносин не було на той період, оскільки з розвитком міжнародних відносин, зустріч з іноземними послами на території Гетьманщини вимагає певного порядку прийняття делегацій. При цьому дипломатична діяльність, була основою для розвитку міжнародних відносин України, як у той час, та і до тепер. Ця діяльність викликала безліч суперечок та питань, але це підтверджує що Богдан Хмельницький був прекрасним оратором

та дипломатом, що у результаті сформувало певний імунітет України до агресора [3, с. 72-73].

Як говорив Віктор Брехуненко: “Вона була знищена у 1764 році Катериною II. Українська держава була настільки стійка, що Росія на спроби її знищити витратила сто з гаком років. А знищити українську окремішність у судочинстві, землеволодінні й так далі – це ще 50 років. Тільки на початку XIX століття остаточно були стерті відмінності між українськими та російськими землями”[4]. З вищезазначеного можна стверджувати, що якби Богдан Хмельницький не помер у 1657 році та продовжив свою вдалу політику, то Україна була б іншою, більш могутньою та незалежною. Проте основне завдання тогочасних керівних кіл не було спрямовано на розвиток української держави та виведення її на новий щабель впливу на міжнародній арені, вони були зайняті отримання гетьманської булави та розкрадання скарбниці [5, с. 17-18]. Як результат, утворилась нова еліта, якій був потрібен час для своєї акліматизації, а от такої авторитарної постаті, яка б змогла вести за собою весь народ не було, хоча він і намагався ввести систему престолонаступництва, але вона увінчалась провалом і якщо з'являлись ті хто йшов проти системи, то їх просто прибирали, яскравим прикладом був Петро Дорошенко, його ще називали “Сонце Руїни” через ненадійність, так званих “однодумців” та могутності країн-суперників, він не тільки відрікся від гетьманської булави, але і втратив життя на чужині.

Отже, для формування України, як незалежної держави, вагомий внесок зробив Богдан Хмельницький, як гетьман. Адже він: сформулював перші особливості держави та її устрою; створив перші буржуазні перетворення; провів вдалу військову політику, вчинив соціально-економічний переворот (надання прав селянам); він, як людина, яка не належала до кола тогочасної еліти, зміг легітимізувати власну владу та налагодити відносини з передовими європейськими країнами, створивши Українську козацьку державу. Він вибрав вдалу стратегію утворення держави — компроміс, що дало певний приклад для наслідування іншого покоління та мало доволі позитивний вплив на формування сучасної України.

1. Тарасенко Л.Б., Шевчук В.В. Особливості державотворчої та правотворчої діяльності Богдана Хмельницького в період Національно-визвольних змагань (1648-1657 рр.). Південноукраїнський правничий часопис. 2022. № 1-2. С. 317 - 323.

2. Ким був для України Богдан Хмельницький? . URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/2120813.html>

3. Кісурін В. В., Нестуля С. І. Постаць гетьмана Богдана Хмельницького через призму сучасної лідерської парадигми. Актуальні питання розвитку науки та забезпечення якості освіти у XXI столітті : тези доповідей XLV Міжнародної наукової студентської конференції за підсумками науково-дослідних робіт студентів за 2021 рік (м. Полтава, 13–14 квітня 2022 р.). Полтава : ПУЕТ, 2022. Ч. 2. С. 71–74.

4. Повстання, яке змінило історію: 370-річчя Хмельниччини . URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/29221974.html>

5. Донченко, О. І.. Політико-правові ідеї Гетьманщини в період Національно-визвольної війни. Київський часопис права, (1), С. 12-20.

Олена ВОСКОБОЙНИК

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового

інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Наталія ЛЕОНОВА

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри МВСГД

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ДОКУМЕНТООБІГ ЗАПОРІЗЬКОЇ СІЧІ

Цікавим для документознавства питанням є класифікація документації Запорозької Січі пізнього періоду її існування. Наразі, маємо деякі розвідки, спрямовані на класифікування документів за окремими жанрами, видами та різновидами, групами документів. Зокрема, відома дослідниця та лінгвістка Н. Ченцова окремо зосередилася на класифікації ордерів [5]. Науковиця аналізує ордери, їх функціонування в Запорізькій Січі, базуючись на дослідженнях митних установ середини XVIII – початку XIX ст. [3].

Професійну класифікацію документації Січі того часу здійснила Л. Гісцова, але без індивідуальної характеристики кожного різновиду документа [2]. Дослідниця Ю. Головка адекватно розподілила рапорти як різновид виконавчої документації [3; с. 140]. Метою подібних розвідок є нагальна потреба упорядкування історичних документів Нової Запорозької Січі, їх класифікування та аналіз різновидів кожного виду величезного масиву цих документів.

У сучасному історичному мовознавстві та архівознавстві вважається доцільним використовувати класифікацію документообігу Запорожжя доби Нової Січі, запропоновану В. Горобцем. Також прийнятно користуватись класифікаційною схемою документів Гетьманщини. Документні масиви Коша періоду Нової (Підпільненської) Січі розділено на 5 груп: директивно-розпорядчі, виконавчі, засвідчувальні, обліково-статистичні та інформаційно-публікаторські [4; с. 187-192].

До директивно-розпорядчої документації належать накази, ордери, інструкції та універсали. Характерною особливістю цих різновидів документів є те, що вони надсилалися з вищої інстанції до нижчої. Такою вищою інстанцією виступає Кіш з військовою старшиною, нижчою – паланкові канцелярії, шафарі на військових перевозах, курінні отамани, канцеляристи, рядове козацтво. Одним з найпоширеніших різновидів директивно-розпорядчої документації, що курсували всередині Вольностей, були накази [4; с. 30-36]. Окрім наказів, значний сектор у документальному обігу на Січі охоплювали ордери. Серед цього різновиду директивно-розпорядчої документації Н.

Ченцова виокремлює підтверджувальні ордери, що підтверджували положення законодавчих актів і наголошували на необхідності їх виконання, охоронні, за якими від імені Коша гарантувалося право на користування землею, товарами, проведення торговельних операцій та регулювальні, що торкалися різних питань суспільно-політичного життя) [5].

Ще один, поширений на той час у зазначених структурах, вид документації – це інструкції. У Гетьманщині інструкція зазвичай визначала статус службових та уповноважених осіб, зазначає відомий дослідник В. Горобець, а також містила офіційні регламентації щодо здійснюваних заходів, дій і т. ін. [4; с. 32]. Зокрема на Запорозжжі, виходячи із інформативних джерел, інструкції виконували тотожну роль. Відтак, ці документи висилалися до депутатів у слідчі комісії та до керівників загонів, споряджених на пошуки гайдамаків.

У діловій документації Коша такі документи як донесення представлені у двох видах: власне донесення та позови. Відтак, власне донесення втілювали офіційне контактування “нижчої” установи з “вищою”, наприклад, випадки писемного спілкування Військової канцелярії Коша з київською губернською канцелярією та ін.

Такий різновид документів, як позови, на відміну від зазначених вище донесень, отримувались від не лише від самих запорожців, а й від звичайних мешканців правобережної Гетьманщини, Нової Сербії тощо. Переважно позови мали кримінальний характер: грабунки, захоплення власності, викрадення людей. Зазвичай адресатом позовів була Військова канцелярія Коша. Цей різновид виконавчої документації мав багато різновидів та схожий стиль оформлення. Серед рапортів, як зазначає Ю. Головка, маємо обов’язково виділити регламентовані, рапорти про виконання та рапорти про отримання розпоряджень [3; с. 140].

Отже, документообіг Запорізької Січі мав різноплановий, багаторівневий характер і забезпечував переважну частину подій соціальної, військової та політичної сфер її функціонування документальним оформленням та можливістю архівування інформації.

1. Гапонова Л. Є., Леонова Н. В. та інші. Українська мова за професійним спрямуванням. Навч. посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ. 2010. 136 с.

2. Гісцова Л. З. Архів Коша Нової Запорозької Січі. Нариси історії архівної справи в Україні. К. : 2002. С. 137–144.

3. Головка Ю. І. Особливості створення та різновиди документів митних установ Південної України другої половини XVIII – першої половини XIX століття. Південна Україна XVIII–XIX століття: Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України Запорізького державного університету. Запоріжжя : 2001. Вип. 6. С. 140.

4. Ділова документація Гетьманщини XVIII ст. / Упорядник В. Горобець. К. : 1993. 392 с.

5. Ченцова Н. В. Документи Коша Нової Запорозької Січі як джерело до історії Катеринославщини. Дис. ... канд. іст. н. Дніпропетровськ : 1992. С. 78.

Катерина ДЕРЕТЮК

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ 1917-1921 РОКІВ: ІСТОРИЧНІ РЕАЛІЇ

Причинами багатьох змін стала перша світова війна. Багато народів почали виборювати свою незалежність. В стороні не залишилась і Україна, вона встала на боротьбу за самостійність.

Російська революція 1917 року бурхливо вплинула на національний рух в Україні. Українці вголос заговорили про автономію та реалізацію власних прав. Внаслідок багатьох маніфестацій і мітингів почалася українська революція. В епіцентрі подій був Київ, саме там постала УЦР за участю політичних партій з ініціативи ТУП, культурних та громадських організацій. Головною посади набув М. Грушевський із заступниками В. Винниченком і С. Єфремовим. В подальшому саме УЦР стала парламентом революційної України. Згодом по всій території України люди стали виходити на мітинги з гаслами про самостійність держави. «Автономію Україні», «Хай живе федеративна республіка», «Хай живе самостійна Україна».

19 квітня 1917 року відбувся національний конгрес, де УЦР здобула легітимність і права голосу від всього народу.

Вимоги центральної ради зросли від Автономії України до її самостійності. Вся поступовість дій уряду відбулася у промовах чотирьох універсалів.

У першому була проголошена автономія, а в другому відмова від неї, що стало характерним кроком назад. Але після перевороту більшовиків, де над Україною нависла небезпека УЦР проголошує утворення України як Народної Республіки. Це зафіксовано 20-го листопада у третьому універсалі.

Більшовики не залишають свої наступи і хочуть захопити Україну цілком, тоді УЦР вирішує остаточно відмежуватися від Росії.

Так ми стали на стежку Незалежності це було проголошено 22 січня у 4-му універсалі. В перше Україна стала суверенною державою. Розбудова органів влади значила, що УНР поклала виконавчу роль на Генеральний секретаріат і

відособлювала парламент.

Павло Скоропадський продовжив розбудову в Українській державі уряд називався радою міністрів. Поширювалася дипломатія між країнами особливо з союзною Німеччиною. Мережа дипломатичних відносин поширювалася із-за директорії. Саме вона відновила народну республіку і взяла на себе всю владу.

Одне із найбільших досягнень директорії - це з'єднання УНР і ЗУНР, проголошення Акта Злуки.

Символікою і українською національною окрасою стало поєднання жовто-блакитних кольорів. Під цими знаменами люди виходили на багатолюдні маніфестації. А вже 27 січня 1918 року прапор затвердили у тимчасовому законі про флот УНР. Офіційний герб українці отримали вже 25 лютого 1918 року. Тризубом позначили спадковість нової держави від давньої Русі. Гімн «Ще не вмерла України» на слова П. Чубинського і музику М. Вербицького набула популярності через революцію. Авторами гімну стали наддніпрянець і галичанин, це ще раз підкреслює соборність українських земель і супроводжує боротьбу за свободу. Гривню як грошову одиницю запровадили 1 березня 1918 року окремим законом. Назву взяли з часів давньої Русі.

Саме революція надала поштовх для української культури.

Художники і відомі митці прикрашали стовпи чи стіни, де відбувалися мітинги, а вже в березні студія Л. Курбиса показала символічний етюд під назвою «Революційний рух».

18 березня 1917 року з'явилася перша українська гімназія імені Т. Шевченка у Києві. І. Ю. Стешенко був першим хто ще під час революції запровадив ідею про українську школу. Не так багато було фінансування на цю справу тому у березні заснували таке товариство «Копійка на рідну школу». За 13 місяців за УЦР було запроваджено 53 українських гімназій. Скоропадський розповсюджував український рух і ввів законом обов'язкові предмети українського направлення у російськомовні школи.

Кульмінація того часу розвитку наукового життя стало відкриття української академії наук, очолив яку В. Вернадський. Як зазначив поет того часу М. Зеров: «Революція винесла українське слово на висоти культурного будівництва, поклала міцний фундамент української науки і шкіл, розбудила народну свідомість».

На молоду українську армію була покладена велика відповідальність. Вона мусила не тільки охороняти спокій громадян, але й стерегти зовнішні кордони молодій республіці. Українська армія мала вмотивованість в своїй країні і була готова захищати її ціною свого життя. Україна могла розраховувати тільки на свої власні сили. Тому що Європейські країни або додержувалися нейтралітету або допомагали країні-ворогу. Одразу після жовтневої революції 25 листопада 1917р з'явилась нова загроза для української армії і для українців у цілому. Україна опинилася в трикутнику поганих відносин – в трикутнику смерті. Чергова небезпека зі сторони більшовиків, доводилося воювати з прихильниками єдиної та неділимої Росії, а в листопаді 1918 – липні 1919 в Галичині розгорнулася українсько-польська війна.

У 1919 році Україна опинилася затиснена з усіх кордонів ворогами, але не

дивлячись на все це, українська армія не колихнулася.

Так у грудні 1919 року розпочався перший зимовий похід. Саме він врятував нашу армію від загибелі. Понад 50 успішних боїв армія УНР здійснила за 5 місяців. Вона ще місяць утримувала фронт проти більшовиків проте 21 листопада 1920 року відступила, так закінчилась боротьба за майбутнє країни. Більшовики не відступали і після 20-го року, тому українська армія здійснила другий зимовий похід на чолі з генералом Ю. Тютюнником в листопаді 1921 року. Мало статись загально-національне повстання, але цей рейд закінчився поразкою. Багато учасників цієї операції не вижили, були захоплені до полону чи розстріляні, але саме другий зимовий похід став остаточним актом української революції. Незламність армії, любов до вітчизни і бажання українців до незалежності в котрій раз довела жагу до змін. Армія почула повагу і довіру зі сторони населення. Майже кожен українець був тісно пов'язаний з військом. Втрата близьких і сумна участь об'єднала не тільки людей. Українці співали гімн з мріями про помсту. Нарешті українська мова єднала суспільство.

У час Національно-визвольних змагань 1917-1921 років Україна великий проміжок часу була під тиском комуністично-тоталітарного режиму. Це вчинило багато смертей, страху, голоду, війн та жорстокості.

Зараз наша країна як і роки тому опинилася під окупацією. Українці захищають свою територію правдою і вірою від російської агресії. Як і тоді борються за свій суверенітет і життя майбутніх поколінь. Понад стільки років українці як нація залишаються незламними, хоробрими та дбають один про одного. До тих пір як б'ється серце кожного українця – йде боротьба.

1. Радченко Л. О. Сучасна історіографія національно-демократичної революції в Україні 1917—1920 років. — Х., 1996.

2. Нариси історії української революції 1917-1921 років. Книга 1 Валерій Смолій, Владислав Верстюк, Віталій Скальський, Валерій Солдатенко Володимир, Головченко Руслан, Пиріг Тетяна Осташко

Ігор КРАВЕЦЬ

курсант, факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тетяна БОРИСЕНКО

викладач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ

ВАЖЛИВІСТЬ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

У глобалізованому світі третього тисячоліття розвиток держави стає можливим лише завдяки ефективній реалізації її людського потенціалу. Як європейська за своєю цивілізаційною належністю держава Україна має спиратися у своєму розвитку на людиноцентричну систему цінностей, основу якої становлять свобода, справедливість, солідарність, рівність, відповідальність та ін.

Гуманітарний розвиток України це модель розвитку, орієнтована на максимальне розкриття потенціалу кожної людини і соціуму в цілому, створення гідних умов для реалізації всіх інтелектуальних, культурних, творчих можливостей людини і нації [1].

Сьогодення України – це повномасштабна війна та гуманітарна катастрофа. Гуманітарний розвиток, який, має на меті всебічне забезпечення інтересів людини, сприяння її прагненню жити й творити в гармонії зі своїм соціальним оточенням, суспільними цінностями і природою, наразі майже неможливий. Держава робить усе, щоб запобігти знищенню вже набутого. Суспільству потрібен ще деякий час, щоб пристосуватись до актуальних змін. Але нові тенденції вже визначено, напрямок подальшого руху, враховуючи ночі національні пріоритети, запущено.

Під час неконвенційної війни проти української нації було б занадто позитивним вважати, що багата культурна спадщина України залишиться недоторканою. Тільки станом на 14 травня за звітом Міністерства культури та інформаційної політики України зафіксовано 331 епізодів воєнних злочинів проти культурної спадщини України [2]. Повний масштаб руйнувань поки оцінити неможливо через інтенсивні бойові дії, що тривають, та відсутність зв'язку з тимчасово непідконтрольними Україні територіями. Так само неможливо наразі оцінити вартість пошкоджених і зруйнованих культурних об'єктів.

Центр суспільних досліджень у своєму дослідженні ситуації у сфері

культури зазначають, що у подальшому має бути створений загальнонаціональний реєстр зруйнованих і пошкоджених об'єктів історичної спадщини і культурних закладів, розроблено єдину методику визначення обсягів матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для їх відновлення та реставрації. Доцільною стане ініціатива щодо організації спеціального міжнародного фонду для підтримки післявоєнного відновлення об'єктів культурної спадщини та закладів культури [3].

На тимчасово захоплених територіях окупанти проводять вилучення літератури не тільки таких видатних українських письменників, а і всі згадування новітньої української історії.

Незважаючи на воєнний стан, заклади культури та мистецтв поступово розпочинають свою роботу. Кожен із них готуватиме свою програму та працюватиме за власним графіком, дотримуючись при цьому вимог воєнного стану. Це робиться з метою використання засобів культури як «м'якої» сили задля консолідації суспільства та подолання соціально-психологічних наслідків широкомасштабної воєнної агресії РФ проти України [4].

Саме розвиток полягатиме у якісному відновленні культурної спадщини України. Відбудова пошкоджених окупантами музеїв – лише питання часу. Навіть під час війни українські митці знаходять будь-яку можливість вираження власних переживань у різноманітних формах. Мистецтво, ціллю якого є привернення уваги світу до війни в Україні та консолідація міжнародної спільноти у спротиві російській агресії, стає національною ідеєю.

-
1. Жулинський М.Г., Рубан Ю.Г. Концепція гуманітарного розвитку України. Національний інститут стратегічних досліджень;
 2. МКІП продовжує фіксувати воєнні злочини росіян проти культурної спадщини. 14 травня 2022 року. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7142.html>;
 3. Валевський О.Л., Литвиненко О.М. Ситуація у сфері культури: виклики та події. Центр суспільних досліджень. 2022;
 4. З 1 квітня в Україні поступово розпочнуть роботу заклади культури та мистецтв / Міністерство культури та інформаційної політики України. 30 березня 2022 року. URL: <https://mkip.gov.ua/news/7014.html>.

Анна МАСЮК

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА 2014-2022 РОКІВ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Сучасна геополітична ситуація характеризується формуванням та посиленням впливу основних лідерів світової політичної арени, які намагаються поширити свій вплив у окремих регіонах світу у формі економічної експансії, військового панування та «інтервенції». Імперські амбіції російської федерації (рф) відіграти вирішальну роль у формуванні політичної системи не тільки в регіонах Східної Європи, Кавказу та Середньої Азії, а й загалом на міжнародній арені, що можна пояснити з низки причин, включаючи розвиток власної економіки, зміцнення військової оборони та захист національної безпеки.

Пострадянські країни зазнали особливо вирішального впливу росії у процесах державного будівництва, формування зовнішньої та внутрішньої політики. З огляду на геополітичні та геостратегічні інтереси українсько-російських історико-культурних відносин можна сказати, що росія відіграє унікальну роль у процесах формування незалежної України, адже без підлих та нечуваних дій, українська нація не сформувалась би настільки швидко як за перші місяці повномасштабного вторгнення рф.

Питання про роль російської федерації у зміцненні, гальмуванні та руйнуванні Української держави має ґносеологічне значення для розробки нових стратегій міжнародного співробітництва України та набуло незаперечного значення у дослідженнях соціально-політичного характеру [1, с.63].

Агресію росії проти України, зокрема анексію Криму, інтервенцію на Донбасі та подальше масштабне вторгнення на територію України, необхідно розглядати у контексті глобальної геополітики російської федерації. Росія намагається не лише зберегти свій політичний вплив в Україні, а й окупувати всю країну та поставити на чолі держави «маріонеткового» президента.

На думку багатьох фахівців, для феномена українсько-російської війни характерні такі характерні елементи:

1. Використання Росією заборонених методів ведення війни. Фактичний геноцид українського народу.

1. Інформаційна війна. Пропаганда та контрпропаганда. Використання інформаційних технологій та пряма і посередницька робота з населенням.

2. Здійснення терактів та ракетних обстрілів території України з метою порушення системи управління та порушення соціальної та критичної інфраструктури.

3. Використання озброєння та військової техніки для захоплення стратегічно важливих територій (окремих об'єктів).

4. Залучення воєнізованих структур (добровольців, найманців, партійних формувань), приватних збройних формувань та проведення мобілізації серед населення.

5. Зовнішній вплив. Пряма чи опосередкована участь іноземних суб'єктів та міжнародних організацій.

Удар російської агресії зазнав не лише українського суспільства, але й інших країн Східного партнерства та країн-членів ЄС, які були або все ще залежать від російських енергоносіїв.

Сучасний стан зовнішньої політики росії характеризується прагненням зберегти геополітичний контроль над ситуацією на пострадянському просторі, що суперечить курсу євроінтеграції України та деяких інших держав цього простору [2, с.75].

Вихід України з російської сфери впливу через європейську та євроатлантичну інтеграцію означає, з одного боку, провал російсько-центричного євразійського інтеграційного проекту та крах претензій Москви на «особливі права» в СНД, з іншого боку, послаблення її геополітичних та геоекономічних позицій.

Протистояння двох країн призвело до прямого та непрямого впливу інших держав та міжнародних організацій на розвиток двосторонніх українсько-російських політичних відносин, насамперед США та країн Європи, а також пострадянських країн (Білорусь, Казахстан, тощо).

Протистояння України та Росії – це протистояння середніх і великих держав, і саме ця асиметрія сил (ресурсів) робить міжнародну підтримку української сторони з боку США та інших країн Північноатлантичного Альянсу, просто необхідною і ефективною, що можна сказати після успішних контрнаступів на Сході та Півдні України [3].

Нинішня міжнародно-політична ізоляція рф, зокрема через запровадження економічних санкцій США та ЄС, змусила керівників Кремля здійснити геополітичний «поворот на схід» та геоекономіку, особливо у контексті поглиблення багатопланової та багатогранної співпраці з Китаєм.

Отже, збройне протистояння росії та України завдало шкоди політичному іміджу російської федерації, зокрема призвело до втрати Росією позицій надійного експортера нафти та газу, що призвело до інтенсифікації розвитку технологій підвищення енергоефективності та відновлюваних джерел енергії. джерела у Європі.

Також зазначимо, що за роки російсько-українського конфлікту у

суспільній свідомості сформувалося стійке негативне ставлення до політики Росії стосовно українського керівництва, посилювалося відчуження між українцями та росіянами; посилювалися песимістичні оцінки двосторонніх відносин та критичне ставлення до їхніх перспектив.

1. Збройний конфлікт в Україні у термінах геополітики / В.П.Горбулін, О.С. Власюк, Е.М. Лібанова, О.М. Ляшенко. Суспільно-політичні процеси. 2016. Вип. 3. С. 61–86.

2. Російсько-українська війна в термінах теорії реалізму / В.П. Горбулін, О.С. Власюк, С.В. Кононенко. Суспільно-політичні процеси. 2016. Вип. 2. С. 70–96.

3. Кулицький С. Гібридна війна Росії проти України: економічний вимір 2017 р. Україна: події, факти, коментарі. 2017. № 10. С. 43–54. URL: <http://nbuviar.gov.ua/images/ukraine/2017/ukr10.pdf>. (дата звернення 17.10.2022 р.)

Анастасія ОГОЛЬ

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

СУЧАСНИЙ СТАН ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Воєнна безпека — це стійка гарантія державної військово-політичної безпеки країни від воєнних загроз, викликів агресії. Воєнна безпека є невід'ємною частиною національної безпеки. Рівень військової безпеки держави залежить від стратегічних поглядів і конкретних дій її військово-політичного керівництва.

Розвиток Збройних Сил України традиційно слід поділити на три етапи: 1991-1996 рр. – спроби створення армії України, 1997-2005 рр. – становлення збройних сил (військові реформи), 2006-2014 рр. – розвиток армії. Третя черга була найбільш недофінансованою, тому її не вдалося реалізувати. Новим поштовхом для військової реформи збройних сил став наступ російської армії в

лютому 2014 року, який триває досі. Україна зробила рішучі кроки для побудови ефективної системи національної безпеки, яка виконує дві взаємодоповнюючі функції: запобігання повномасштабному вторгненню Російської Федерації та відновлення державного контролю над окупованими територіями.

Українські підрозділи, які пройшли підготовку та бойову підготовку за стандартами НАТО, беруть участь у міжнародних військових навчаннях, миротворчих місіях та міжнародних операціях під санкціями Ради Безпеки ООН, залучаються до оперативної ротації, у складі багатонаціонального військового формування високої готовності в спостереження. НАТО, ЄС, ОБСЄ, ООН.[1]

У 2008 році збройні сили брали участь у програмі НАТО з обміну повітряними даними (ASDE) з боротьби з піратством. У 2012 році збройні сили приєдналися до Ініціативи об'єднаних сил для покращення оперативної сумісності в міжнародних операціях. До 2014 року – Ініціатива взаємодії партнерів, яка спрямована на збереження та розвиток досвіду, набутого членами та партнерами НАТО. Річні національні програми та річні плани роботи Військового комітету Україна - НАТО є ключовим питанням втручання та оперативних можливостей.[2]

Одним із ефективних шляхів зміцнення національної безпеки України слід вважати участь Збройних Сил у міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки під егідою миротворчих операцій ООН, ОБСЄ та НАТО. Сприяючи зміцненню системи міжнародної безпеки, Україна будує навколо себе стабільну зовнішньополітичну позицію, підвищує авторитет та імідж держави. Безпекові організації хочуть бачити нашу країну надійним партнером і надійним учасником міжнародної безпеки. За роки незалежності, починаючи з 1992 року, Збройні Сили України провели 27 миротворчих операцій, у яких залучено понад 45 тисяч військовослужбовців.

У 1998 році на початку України створено українсько-румунсько-словацько-угорський інженерний батальйон «ТЕСА» для оперативного вирішення регіональної кризової паводкової ситуації в Карпатському регіоні.

У 2002 році декілька країн Чорноморського регіону Болгарія, Грузія, Румунія, Російська Федерація, Туреччина та Україна підписали технічну угоду про створення Чорноморської групи морського співробітництва «Blackseafor» з метою вирішення багатьох проблем. Від морських питань, пошуково-рятувальних операцій до вогневої підтримки до миротворчих операцій і боротьби з морським тероризмом.

У 2014 році відповідно до міжурядових угод з Польщею та Литвою була створена литовсько-польсько-українська бригада, яка була готова до проведення миротворчих операцій у складі військового формування вищого рівня Посилається на угоду про резерв. Група бойової стратегії ЄС (інструмент швидкого реагування на раптові демографічні кризи в Європі), Сили реагування НАТО. Також наші військові брали участь у миротворчій місії ООН у Грузії (1999-грудень 2005).[3]

Висновок. Виходячи з наведеного та з позиції україноцентризму,

усвідомлюючи сьогоденні загрози і небезпеки для національної безпеки незалежної України, бажаючи миру і демократичного розвитку пропонується:

- створити самостійну національну систему військової безпеки з подальшою її глибокою та всебічною інтеграцією у міжнародні та регіональні системи безпеки;

- продовжити модернізацію і технічне переозброєння ЗСУ з метою максимальної сумісності і оперативної спроможності за стандартами НАТО;

- вийти з пропозицією про створення єдиної системи протиповітряної і протиракетної оборони (ППО і ПРО) з Республікою Польща.

1. Україна в системі міжнародної безпеки. Національний Інститут проблем міжнародної безпеки. Київ. ПЦ «Фоліант», ВД «Стилос», 2009. 572 с.

2. Венгер В.С. Основні напрями міжнародного військового співробітництва ЗСУ (минуле, сучасність і майбутнє)/В.С. Венгер. - Військо України, 199.-№5-6.

3. Миротворча діяльність. Біла книга 2009. ЗСУ. Київ, 2010. С. 56.

Данило ВОРОТІНЦЕВ

студент Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти

Богдана КІНАХ

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового
інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ 1917-1921

Професор Львівського університету, голова Наукового товариства ім. Шевченка, мав великий вплив на світогляд студента Д. Палієва, ранні твори якого, особливо присвячені княжій добі та козаччині, були популярні серед галицької молоді та літературно-мистецьких кіл. Пізніше, в міжнародний період. Дослідження представників консервативної школи Степана

Томашівського (у 1914-1918 рр. – член військового командування УРСР, після поразки ЗУНР – в еміграції у Німеччині, професор східноєвропейської історії Краківського університету) та Василя Качабського (старшина Голицько – Буковинського Коріння січових стрільців 1914 р., співзасновник Української військової академії 1920 р.).

Думки вчених і бойових товаришів, переважно про особливу роль армії в державному будівництві, необхідність розвитку національних військових традицій, вплинули на більш наукові ідеї. На основі свого дослідження визвольних змагань 1914-1921 рр. Д. Палієв робить важливі військово-політичні висновки. Історичні події, що відбувалися в Україні того періоду, вчені знайшли в багатьох публікаціях.

Зокрема, у статті «25 років», опублікованій у календарі «Батьківщини» за 1939 рік, Д. Палієв проаналізував геополітичну ситуацію в Європі напередодні Першої світової війни та спробував подати суспільно-політичну ситуацію. Аналіз громадської думки в регіоні щодо можливої війни та її перебігу [6, 86]. Також було сказано: галицьке суспільство сподівалося, що війна може змінити форму європейських кордонів і відновити національну державу зі зброєю в руках України [1, 86].

Він також описує реакцію добровольців на дозвіл цесаря прийняти до корпусу УСС лише 2000 рушниць. «І ми, молоді люди, вперше в житті стикаємося з незабгненою істиною: ми також повинні боротися за право віддати своє життя», — писав де П. Палій [1, 87]. Далі розповідає, що волонтери вирушили на Закарпаття і зупинилися в селах Горонда та Страбичів. Тут почалася військова підготовка, але на це не буде часу. Російське військо дійшло до підніжжя Карпат. У гонведській формі (синій прошитий з жовтим декором) у перший бій вийшов син Василя Дідушка, а з ним і Дмитро Палієв.

Виявилось, що половина молодих вояків жодного разу в житті не стріляла: «Командири ходили між пострілами і вчили стрільців відкривати замки в «Мінліхері», купленому за ром у угорської міліції». На жаль, перша стрілянина на полігоні відбулася. І мозок думав: чому вони не навчилися цього раніше? Чому?» [1, 88].

За словами Д.Палієв, восени 1917 року російська армія була вже не цілком боєздатною, оскільки багато полків на Південно-Західному фронті були українізовані. У статті «У.С.С. на шляху розходу» Спогад 20-річної давнини»: Палієв детально аналізує бойовий шлях

УСС військ на Прикарпатті та Підляшші, а також реакцію стрілецтва на Росію, а згодом і на Українську національну революція "За Забручем палаючий півень, Батьку, з хаосу потихеньку виринають карти Всеросійської революції - о Боже! - Українська держава! Київ уже має свою владу, свою армію! Це збувається ще такий страшний сон, який бачили стрільці в 1914 р. І в той же час лінії стають легшими, очі гірше виглядають, обличчя сліди чіткіші» [2, 42].

У листопаді 1916 року Цісар проголосив незалежність Польщі. На початку 1917 р. стало зрозуміло, що Галичина може належати до польської держави. Серед українського населення панує злість, «Було багато стрілянини. А в нашій свідомості вже чітко вимальовувався інший фронт. Не на схід проти

свого народу, а на захід», - згадував Д. Палієв [2, 48]. Велися постійні дискусії про те, як «врятувати честь» рушниць і служити Україні.

Д. Палієв проаналізував не лише героїчну (осінь 1917 – літо 1919 рр.), а й трагічну фазу кампанії Галицької армії, коли під натиском переважаючих сил армії польського генерала Ю. Галлера (фактично військ Антанти) вона розгромилася. Відступив за Зубруч, а незабаром, уражений епідемією тифу, уклав угоду зі збройними силами «Білої» Росії. У статті «До очищення води», яка була опублікована 1930 р. у львівській «Історії Червоної Калини», четар Д. Палієв, як колишній ад'ютант Галицької Армії України генералом Мироном Тарнавським намагається проаналізувати суперечливі дії вищих посадових осіб щодо виведення «чистої води» в УГА. Це «назовні» знадобилося УГА після угоди з генералом Добрамією. Денікін, який був страчений в Одесі 17 листопада 1919 року. Цю угоду автор називає «геніальною», оскільки її уклало початкове командування армії, яка боролася за незалежність України, зі стороною, яка цю незалежність повністю відкидала [10, 17].

Для цієї угоди усю відповідальність Д. Палієв покладає на плечі диктатора ЗО УНР Євгена Петрушевича. Він звинуватив його в тому, що він «виїхав за кордон, не залишивши при війську свого заступника, як потім виявилось, не давши ніяких вказівок війську» [3, 17].

Зі статті «На чистій воді» відомо, що де Д. Палієв у складі початкової команди УГА брав участь у нараді в Лейтені під головуванням прем'єр-міністра Ісака Мазепа. На цій нараді було затверджено угоду між командуванням обох армій і вирішено, що міста, захоплені Галицькою армією, будуть під владою УНР. Д.Палієв стверджує, що генерал Тарнавський не повинен був передавати командування армією генералу Мікаїці та полковнику Тертусу: «Вони обидва були за збереження союзу з Данкіним до останнього». Спроби скупатися в чистій воді закінчилися невдачею [3, 17].

Военно-політичний досвід та історичні традиції Української держави 1917–1920 рр. На думку Д.Паляєва, вони залишилися недооціненими і багато в чому незавершеними, хоча їх було б достатньо для виховання цілого покоління державницьких, творчих особистостей. Цей досвід так і не увійшов до скарбниці політичної культури народу і без нього неможливе становлення громадянського суспільства.

Власне ідеї національно- політичної культури, висновки щодо необхідності підготовки фахових військових діячів на традиціях Княжої та Козацької доби лягли в основу військово-політичної концепції Д.Палієва. Основною умовою відродження української державності він вважав соборно-територіальну і політичну єдність суспільства. Спираючись на історичний досвід 20 – 30-х рр. ХХ ст., Д.Палієв робить висновок: здійснення стратегічної мети – відродження незалежної соборної України – залежатиме, передовсім, від геополітичної ситуації в Європі, а також стосунків із сусідами і великими державами. Із цим висновком військовика-політика важко не погодитися.

Отже, політичний досвід та творчий доробок Дмитра Палієва мають велике значення для становлення багато- партійності й загалом громадянського суспільства в незалежній державі, вдосконалення військово-патріотичного

вишколу у сучасних Збройних силах України.

Перспективним напрямом дослідження теми є вивчення та аналіз посольських виступів Дмитра Палієва у сеймі Польщі у міжвоєнний період.

1. Паліїв Д. Двадцять п'ять літ. (Спомини) // Календар “Батьківщина” на 1939 рік. – Львів, 1938. – С. 86 – 89.

2. Паліїв Д. УСС на розстайній дорозі. Спомини з-перед 20 літ // Календар “Батьківщина” на 1937 рік. – Львів : Б. в., 1936. – С. 40 – 42.

3. Паліїв Д. На чисту воду: 3 моїх споминів // Літопис Червоної Калини. – 1930. – Ч. 6. – С. 14 – 17.

Ксенія НЕВІНЧАНА

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ТЕНДЕНЦІЇ ПРОГРАМИ ЛЕНД-ЛІЗУ У ВОЄННИХ ДІЯХ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ: ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА І СЬОГОДЕННЯ

Кінець політики нейтралітету Сполучених Штатів 1920-1930-х років був ознаменований їх відмовою від принципів ізоляціонізму на користь активної участі у воєнного характеру геополітичних подіях, коли 6 квітня 1917 США офіційно вступили до Першої світової війни в ролі союзників воєнного блоку «Антанта». А вже у рамках Другої світової війни було прийнято так званий “Закон про сприяння обороні Сполучених Штатів”, що за визначенням Митної Енциклопедії означає “систему військової допомоги США країнам антигітлерівської коаліції, що діяла у 1939-1945 рр.. і полягала у наданні країнам-союзникам військової техніки, озброєння, стратегічної сировини, продовольства на умовах оренди.” Ленд-ліз визначався законом США «An Act to Promote the Defense of the United States» («Закон про забезпечення захисту Сполучених Штатів»), що був прийнятий Конгресом США 11 березня 1941 р. За своєю економічною сутністю Л.-л. був поєднанням допомоги на безоплатній основі та підвидом довгострокової оренди, оскільки відповідно до умов його реалізації передбачалося наступне: знищені, втрачені, використані за період

бойових дій оборонні матеріали не підлягали оплаті; майно, що залишалося після закінчення війни та було придатне для використання у мирних цілях, оплачувалося повністю або частково на умовах довгострокового кредиту; за урядом США залишалося право вилучати у країн-отримувачів оборонні матеріали, які зберіглися після закінчення військових дій; оборонні матеріали, що зберігалися на військових складах США на кінець війни, могли купуватися союзниками на умовах довгострокового кредитування.

Важко переоцінити значимість американської допомоги союзникам, зважаючи на той факт, що допомогу отримували 42 країни з 60 учасників війни в цілому (виключаючи Сполучені Штати), основними реципієнтами з яких стали Велика Британія, а також СРСР, Франція, Китай і країни Британської Співдружності. Загальний обсяг програми склав більше 50 мільярдів доларів у цінах 1941—1945 років. Обсяг допомоги Радянському Союзу — 11,3 мільярдів доларів. Прикладами з того, що СРСР отримав за ленд-лізом були: 622,1 тисяч тон залізничних рейок - понад 56% від власного радянського виробництва, необхідна техніка на флоті — 32,4%, до того ж продовольства, яке було доставлено в СРСР за ленд-лізом, вистачило б для того, щоб годувати армію в 10 мільйонів осіб протягом 1 688 діб, тобто упродовж усієї війни. [2] Зважаючи й на обсяг та різноманітність інших видів поставок, можна припустити, що американська допомога стала першим по важливості, хоча напевне і не єдиним, вирішальним внеском до перемоги над фашистською Німеччиною та її союзниками. На користь цього свідчить думка радянського урядовця Анастаса Мікояна, який безпосередньо займався ленд-лізом, що незначні за обсягом (через втрату значної частини багажу зусиллями німецької армії) поставки 1941-1942 років відіграли дуже важливу роль.

«Тепер (після війни - авт.) легко казати, що ленд-ліз нічого не значив. Він перестав мати велике значення набагато пізніше. Та восени 1941 року ми все втратили, і, якби не ленд-ліз – зброя, продовольство, теплі речі для армії та чимало іншого – ще питання, як повернулися би справи», – цитував Мікояна перекладач Валентин Бережков. [3]

Про це свідчать і обсяги заборгованості по закінченні воєнних дій: СРСР експортував на умовах зворотного Л.-л. сировину, повернув частину отриманих сухопутної і морської техніки та односторонньо оцінив свою заборгованість перед США у 170 млн. доларів США. У свою чергу США визначили вартість військових поставок, які могли б використовуватися в подальшому у промисловості та сільському господарстві СРСР у 2600 млн. дол. США, причому із врахуванням зносу склала 1300 млн. дол. США. У 1948 р. ця сума американською стороною була зменшена до 1000 млн. дол. США, а у 1951 р. – до 800 млн. дол. США. Відповідно до двосторонньої угоди від 18 жовтня 1972 р. боргові зобов'язання по Л.-л. СРСР було знижено до 722 млн. дол. США. [1, с. 400] Важко сказати, якого об'єму була би фактична заборгованість з точки зору незацікавленої сторони, але вже загальноприйнято вважати за факт применшення Радянським Союзом заслуги західних союзників, у першу чергу США.

На жаль, складно з'ясувати і те, як вплинув ленд-ліз та виплати по його

заборгованості саме на Україну через те, що вона перебувала на той момент у складі СРСР і через часткову або повну засекреченість державної статистики того періоду. Що можна стверджувати з повною впевненістю, це те, що незважаючи на вищезазначене, майбутнє України під час її боротьби з загарбниками, було, як ми вже знаємо, двічі не найменшою мірою залежним у тому числі від американської програми з допомоги союзникам.

Ще за місяць до повномасштабного вторгнення Російської Федерації на українські землі 24 лютого 2022 року Законопроект про ленд-ліз для України був підготовлений у Сенаті США. «Цей законопроект гарантує, що бюрократичні перешкоди не завадять адміністрації діяти швидко, щоб надати Україні інструменти, необхідні для захисту цивільного населення, якщо Путін вирішить вторгнутися. Кремль дорого заплатить за ескалацію цієї кризи, а США підкріплять справою свої обіцянки допомогти Україні захиститися», – заявила сенаторка Шахін, представляючи законопроект. Ленд-ліз відрізняється від інших видів воєнної допомоги в основному двома рисами:

- допомога надходитиме без зайвих бюрократичних узгоджень, прямо через запит української сторони до Президента Сполучених Штатів і висилатиметься за його згодою (або не надсилатиметься через відмову);
- попри фейки російських медіа, розвінчаних виданням The Insider, Україна не матиме заборгованостей за отримане по програмі ленд-лізу, бо вона передбачає списування знищеного і повернення цілого, хіба тільки якщо Україна не вирішить купити уціліле спорудження після припинення бойових дій. [4,5]

США почали надсилати свою допомогу ще 2014 р., але повномасштабні відправки зброї, техніки та гуманітарної допомоги, звичайно, припали на початок 2022 р. Станом на 8 серпня “загальна сума з початку російської агресії склала близько 14,7 млрд доларів допомоги у сфері безпеки. Звичайно, є значна економічна допомога, гуманітарна допомога, яка йде разом із цим”, — сказав держсекретар США. Серед надісланого окрему цінність становлять броневих автомобілі HMMWV, гаубиці, БТР, протиартилерійські радары, системи M142 HIMARS, польова техніка та запчастини до неї, а також тисячі одиниць обладнання розходного та гуманітарного значення. Встановити точні об’єми надісланої допомоги, принаймні, на даний момент не уявляється можливим. Причиною цього є той факт, що до закінчення війни доступна публіцистична статистика не може бути повною мірою підрахована, і, що найважливіше, оприлюднена, але незважаючи на це, Сполучені Штати явно тримають лідерство у об’ємах та швидкості допомоги Україні, подаючи приклад іншим союзникам. Окрім того, вартим уваги є те, що якщо в березні 1941-го законопроект ленд-лізу в Сенаті Конгресу США підтримали 79% демократів і 37% республіканців, то в квітні 2022-го сенатори ухвалили рішення одноголосно.

З останнього можна почати висновок про те, що, незважаючи на більший масштаб Другої світової війни, ніж теперішня російсько-українська війна, а можливо й попри це, обидва випадки стали єдиними в історії США в підписанні закону про ленд-ліз. Цей факт дає зрозуміти, що перемога над

загарбниками зараз і тоді з точки зору американського держaparату має схоже по смислу - захист ідеї демократичного світу - значення і обидві події були визнані гідними колосальних витрат і дипломатичних зусиль. Крім того, зважаючи на схожість двох історичних прецедентів можна припустити, що наступним проектом, що був спрямований на подолання наслідків Другої світової війни і також був єдиним в історії США такого роду, міг би бути прийнятий План Маршалла з повоєнного відновлення України з залученням допомоги інших країн-союзниць.

1. Ленд-ліз // Митна енциклопедія : у 2 т. / І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін.. — Хм. : ПП Мельник А. А., 2013. — Т. 1 : А — Л. — 472 с. — ISBN 978-617-7094-09-7.

2. Ростислав Пилявець для проекту «УКРАЇНСЬКА ДРУГА СВІТОВА» Ін-ту Нац. Пам'яті. ЛЕНД-ЛІЗ – ЦЕ ЗБРОЯ ПЕРЕМОГИ. Прес служба КССПО, 2020.

3. Дмитро Шурхало. Ленд-ліз в історичній перспективі: як це було у Другу світову війну і що зараз каже Путін. Радіо Свобода. 2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/lend-liz-druha-svitova-rosiya-viyana/31843496.html> (дата звернення: 19.10.2022).

4. Олександра Худякова. Закон США про ленд-ліз: що це та яке значення програма матиме для України. Спеціально для «Слово і діло». 2022

5. Фейк программы «Время»: США с помощью программы ленд-лиза навязывают Украине непосильные долги. The Insider. Дата звернення: 19.10.2022. Архівовано 29 квітня 2022 року.

6. Secretary Antony J. Blinken Remarks to the Traveling Press - United States Department of State. URL: <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-remarks-to-the-traveling-press/> (date of access: 19.10.2022).

Алеся ПАЛЬОНА

здобувачка вищої освіти юридичного
факультету Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Науковий керівник:

В'ячеслав Пузирний

професор кафедри правоохоронної
діяльності та загальноправових дисциплін
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
доктор юридичних наук, професор

АНТИКОРУПЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Основною метою державної політики у сфері боротьби з корупцією має стати створення ефективної системи запобігання та протидії цим явищам, виявлення та подолання їхніх соціальних передумов і наслідків, викриття корупційних діянь, обов'язкове притягнення винних осіб до відповідальності.

Корупція заважає розвитку правової системи, унеможливаючи наближення України до провідних світових стандартів життя. Відсутність дієвих антикорупційних важелів, поширення корупційних ризиків практично на всі сфери суспільного життя, лояльне ставлення частини громадян до цього явища призвели до того, що корупційна діяльність на всіх рівнях влади паралізувала реалізацію визначених державою реформ.

Ефективна боротьба з корупцією неможлива без послідовних, спланованих та скоординованих дій, об'єднаних однією концепцією, оскільки системні явища потребують системного підходу до їх подолання. З початку 1990-х років уряди України вживають заходів щодо розробки стратегії подолання корупції в державі, для чого ухвалюють відповідні документи у вигляді державних програм, планів, концепцій тощо. Однак антикорупційне законодавство проголошувало декларативні гасла та передбачало неадекватні санкції за них, що не могло бути заходом стримування вчинення злочинів потенційними корупціонерами. Тому такі заходи, як свідчать результати численних вітчизняних та зарубіжних досліджень, не вплинули на стан та рівень корупції, який із кожним роком лише зростає [1].

Високий рівень сприйняття громадянами корупції пояснюється відсутністю ефективних реформ у сфері протидії корупції та неефективною діяльністю антикорупційних та інших правоохоронних органів щодо виявлення корупційних правопорушень та притягнення винних до відповідальності. Є питання також і до виконання міжнародних зобов'язань щодо впровадження антикорупційних стандартів.

В Україні практично не було ефективної антикорупційної стратегії, яка б

враховувала гостроту проблеми та актуальність ситуації.

Успішна протидія корупційній злочинності можлива за наявності належного законодавства, його ефективного застосування компетентними органами державної влади та координації, поінформованості населення щодо здійснення заходів щодо запобігання та протидії корупційній злочинності, взаємодії інститутів громадянського суспільства з органами державної влади на місцях, формування та реалізації державної антикорупційної політики, підтримки громадянським суспільством антикорупційних заходів [2, с. 103].

Початком розвитку міжнародно-правового регулювання у сфері боротьби з корупцією слід вважати прийняття 15 грудня 1975 року резолюції 3514 (XXX) Генеральної Асамблеї ООН. Цей документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні необхідних заходів для запобігання та боротьби з корупцією, які вони вважають доцільними, включно із законодавчими. Після ратифікації Україною Конвенції ООН проти корупції, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією та Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Україна розпочала процес запровадження антикорупційного законодавства та створення системи спеціалізованих антикорупційних органів, відповідальних за різні аспекти формування та реалізації державної антикорупційної політики.

З прийняттям Закону України «Про запобігання корупції» провідну роль у системі антикорупційних органів було закріплено за Національним агентством з питань запобігання корупції як координаційним центром антикорупційної політики в державі. Крім того, даний орган наділений превентивними антикорупційними функціями. Загалом основу антикорупційного законодавства України складають такі нормативні акти: Конституція України, Кримінальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення. Корупція є одним із основних факторів, що створює реальну загрозу безпеці, демократичному розвитку держави й суспільства, конституційному ладу, а саме підриває авторитет країни, завдає шкоди демократичним основам управління суспільством, функціонуванню державного апарату, обмежує конституційні права та свободи громадянина, особливо простої людини, порушує принципи верховенства права, порушує встановлений порядок реалізації можливостей посадовими та службовими особами органів державної влади, управлінських структур приватного сектору, руйнує моральні та суспільні цінності; дискредитує державу на міжнародному рівні.

Одним із видів корупції є економічна корупція. Економічна корупція – це насамперед ефективні схеми та механізми реалізації надмірних фінансових запитів у тіньовий спосіб. Загальновідомо, що значна частина національної економіки дуже глибоко запроваджена в «тінь». Економічна корупція проявляється як на макрорівні, так і на мікрорівні.

На національному рівні економічна корупція є відтворювальною системою деформації відносин шляхом незаконного обміну національного економічного ресурсу на користь окремих осіб та владно-економічних кланів. Економічна корупція є досить об'ємним і системно складним явищем, до якого належать усі види тіньової, конспіративної (прихованої) економічної,

фінансово-банківської, торговельно-інвестиційної діяльності. Така корупція є відчутним фактором зменшення податкових надходжень до державної скарбниці. Водночас децентралізація (передача повноважень із Центру на рівень місцевої влади) за існуючих реалій може призвести не до зменшення, а до зростання корупції на регіональному рівні. Економічна корупція, як засіб накопичення та виведення кримінального капіталу за кордон, породжує проблему бідності робочої сили, створює розрив у доходах багатих і бідних людей.

Національний банк України відіграє певну роль в антикорупційній політиці України в координатах цифрової економіки, виступає дієвим інститутом у боротьбі з корупцією. Дотримуючись принципів прозорості та відкритості, Національний банк пропонує для громадського обговорення проєкт Антикорупційної програми Національного банку України на 2022–2023 роки. Програма передбачає комплекс заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції в Національному банку України [3].

Враховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що ефективна боротьба з корупцією в Україні потребує належного законодавчого забезпечення, формування дієвої системи державних органів, забезпечення належної координації формування та реалізації антикорупційної політики, превентивних заходів щодо запобігання корупції тощо. Розвиток такої інституційної системи має відповідати міжнародним стандартам і передовій міжнародній практиці. На сьогодні можна стверджувати, що Україна приєдналася до міжнародного антикорупційного руху, ратифікувавши низку міжнародно-правових документів та розробивши на їх основі національне антикорупційне законодавство.

1. Антикорупційна політика в Україні. URL: <https://vbeloz.gov.ua/antikorupcijna-politika-v-ukraini-10-57-05-09-10-2019/#:~:text=Антикорупційна%20політика%20-%20це%20комплекс%20правових,%20усунення%20причин%20її%20виникнення> (дата звернення 20.10.2022).

2. Лашкет С. Протидія корупції в Україні: сучасний стан, проблемні питання та шляхи їх вирішення. Збірник наукових праць Національної академії СБ України. 2014. № 52. С. 99–106.

3. Маркєєва О. Д. Антикорупційна політика в Україні: проблеми та перспективи. URL: <http://sp.niss.gov.ua/content/articles/files/21-1440595448.pdf> (дата звернення 20.10.2022).

Елла РУДИКА

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

БИТВА ПІД ЖОВТИМИ ВОДАМИ

Початок Національно-визвольної боротьби українців проти польсько-шляхетського панування ознаменувала битва на Жовтих Водах. Про важливість цієї події в історії України та Польщі свідчать численні наукові праці. Детальний опис битви під Жовтими водами подано істориком І. Стороженком [9; 15]. Як зазначено у рецензії на монографію, автору вдалося досягти приголомшливих результатів у цьому дослідженні. Зокрема, науковець розкритикував поширене в українській історичній літературі твердження про місце повстання реєстрових козаків (які перейшли на бік Хмельницького) через зроблену Величком та Самовидцем помилку [9, 130]. На думку історика, реєстрові козаки повстали 4 травня 1648 р. біля Кам'яного Затону, який розташовувався на лівому березі Дніпра. Цю дату зафіксовано і в монографії В. Смолія та В. Степанкова [1, 84].

Дослідник М. Мірошниченко зауважує, що важливим надбанням воєнного мистецтва гетьмана у битві на Жовтих Водах стало застосування передового загону, сформованого з татарської кінноти для зупинки ворога і прикриття основних сил козацької армії [7, 34]. Не менш важливим є питання, де саме було остаточно розгромлено польське військо? І. Стороженко переконує, що остаточно розгром залишків польської армії, яка відступала, відбувся у верхів'ї р. Водяної в районі балки, що має сьогодні назву «Злодійка» [10]. Об'єктивність цієї версії він підтверджує віднайденими під час археологічної експедиції 2010 р. матеріальними знахідками: кулі, фрагменти холодної та вогнепальної зброї, залишки порохівниці, деталі возів, кінської зброї тощо.

На думку В. Степанкова, завдяки гарно налагодженій розвідці Б. Хмельницький ще під час битви на Жовтих Водах одержав тривожну звістку про наміри І. Вишневецького з'єднати своє військо з М. Потоцьким [5, 112]. Саме тому, не гаючи часу, Б. Хмельницький вирішив завдати удару по війську

М. Потоцького, щоб не дозволити йому відійти в центральні райони України й запобігти його об'єднанню з військами І. Вишневецького [1, 85].

Яскравим продовженням битви на Жовтих Водах стала перемога військ Б. Хмельницького у Корсунській битві, яка відбулася 25-26 травня 1648 року. Як слушно зауважують В. Смолій та В. Степанков, знаючи про неспроможність польських жовнірів вести оборонні бої без захисту табору, Б. Хмельницький змусив коронного гетьмана знятися з місця й завдати вирішального удару по противнику на марші [1, 87]. Крім того, І. Панченко вважає, що особистою заслугою Б. Хмельницького є те, що Корсунська битва стала типовою піхотною битвою. Керуючи 15-тисячним військом він примусив 20-тисячну польську армію покинути зайняті нею позиції, а потім прийняти бій на не вигідній для польської кавалерії пересіченій місцевості (втягнув кінноту в тактичний мішок і знищив її піхотою).

Оцінюючи внесок Б. Хмельницького у перемоги над польською армією, І. Печенюк констатує, що гетьман отримав її за рахунок поєднання досвідченої козацької піхоти з висококваліфікованою татарською кіннотою. На думку історика, Корсунська битва стала класичним прикладом наступальної стратегії, керуючись якою Б. Хмельницький шукав ворога і завдавав удару там, де вважав для себе корисним, першим починаючи битву, нав'язуючи свою волю противнику, застосовуючи резерв для остаточного розгрому ворога [3, 17]. Про трагічне становище польських військ інформувала англійська газета «Mercurie Aglos», яка, описавши згадані події, констатувала: «Польща в пилу та в крові впала під ноги козаків» [1, 90].

Після недовгого перепочинку українське та польське військо знову зустрілося в битві під Пилявцями (21-24 вересня 1648 року), де поляки вкотре отримали нищівну поразку. Такі риси козаків, як сміливість, раптовість нападу, уміння використовувати місцевість, завжди приносили їм успіх. Говорячи про цю битву, важко не погодитися з В. Сергійчуком, який, спираючись на записи польського шляхтича Самійла Твардовського, пише, що особливо блискуче козаки скористалися цими рисами в битві під Пилявцями, де вони своїм обманним відступом змусили ворога зайняти не вигідні рубежі біля стиснутої пагорбами переправи [6, 83]. Водночас історик В. Степанков вважає, що Пилявецька битва є взірцем уміння полководця довести ворога до виснаження і деморалізації [5, 43].

Українським історикам В. Смолію та В. Степанкову вдалося спростувати поширену, передусім у польській історіографії, думку про те, що головною причиною панічного відступу поляків були не вмілі дії козаків і татар, а морально-психологічна нестійкість командування та жовнірів [1, 110]. Як слушно зауважує канадський історик О. Субтельний, перемога під Пилявцями відкрила Б. Хмельницькому шлях на Захід [11, 168]. Дослідник підтверджує об'єктивність цього міркування тим, що після перемоги селяни Волині та Галичини приєднувалися до армії Хмельницького впродовж усього Західного походу.

Влучний висновок щодо трьох перших битв Національно-визвольної війни робить І. Стороженко, стверджуючи, що битва на Жовтих Водах

розпочалася як зустрічна битва, битва під Корсунем “ як битва з ворогом, який від неї ухилився, а битва під Пилявцями “ як взірець повної деморалізації ворога [2, 73].

Головною подією цього походу стала облога Львова (8-26 жовтня 1648 р.). Попри численні згадки в польській історіографії про бешкетування та погроми козаків навколо міста, вищезгадані історики говорять про те, що Б. Хмельницький не мав ворожих намірів щодо Львова та його жителів і підтверджують це тим, що гетьман не дозволяв знищувати передмість, стримував козаків від необдуманих виступів тощо. Зокрема, В. Смолій та В. Степанков, поділяючи думку І. Франка, наголошують на тому, що захоплення церкви св. Юра та різня львів'ян у церкві є не що інше, як тенденційна вигадка [1, 112]. До того ж, історики зауважили, що характер військових дій засвідчив бажання гетьмана не так оволодіти Львовом, як змусити магістрат пристати на його умови [1, 113].

Чому ж Б. Хмельницький відступив і не продовжив боротьбу за визволення західноукраїнських земель? Н. Божко, Д. Цубов, В. Яремчук зазначають, що тактика гетьмана пов'язана з його соціальною політикою, в якій він не вповільнив глибоких соціальних суперечностей у середовищі українського суспільства [4, 47]. Крім того, історики доводять, що Б. Хмельницький не мав реальної сили для утворення незалежної держави. В. Гром, В. Цибульський пояснюють відступ Б. Хмельницького із західноукраїнських земель тим, що гетьман на першому етапі війни не був принциповим ворогом польської держави та не бажав її руйнування [8, 123]. Серед інших причин відвороту історики називають труднощі зимової кампанії та перенесення її на територію етнографічної Польщі.

Загалом погоджуючись із переліком окреслених причин, О. Субтельний усе ж вважав, що Б. Хмельницький намагався якоюсь мірою пристосувати політичну систему Речі Посполитої до потреб козаків [11, 168]. Слушними також є думки В. Смолія та В. Степанкова, які вважають відступ гетьмана від Замостя найбільшою в його кар'єрі помилкою, що мала трагічні наслідки для України і яку так і не вдалося виправити [6, 117].

Підсумовуючи вищесказане, можна стверджувати, що незважаючи на прорахунок Б. Хмельницького під Замостям, перемоги козацьких військ на Жовтих Водах, під Корсунем та Пилявцями дали могутній поштовх до поширення повстанського руху та шанс на здобуття Україною власної державності. Очевидно, що без геніальних здібностей Богдана Хмельницького, поєднаних із традиційною козацькою військовою майстерністю та силою духу, навряд чи сьогодні можна було б говорити про ці перемоги. Отже, у сучасній українській історіографії чіткою є тенденція до об'єктивного формування образу Б. Хмельницького як воєначальника.

1. Смолій В.А. Українська національна революція (1648- 1676 рр.). / В.А. Смолій, В.С. Степанков. – Київ: Альтернативи, 1999. – 352 с.

2. Стороженко І.С. Битва на Жовтих Водах 29 квітня - 16 травня 1648 року у світлі нових досліджень / І.С. Стороженко – Дніпропетровськ, 2013. – 182 с.

3. Печенюк І. Битва козацького війська з поляками під Корсунем (25-26 травня 1648 р.): історіографічна проблема / І. Печенюк // Воєнна історія. – 2008. – № 3. – С. 15 – 20.
4. Божко Н.М. До питання про історію походу Б. Хмельницького та облога Львова (1648) / Н.М. Божко, Д.В. Цубов, В.Д. Яремчук // Українська козацька держава: Витоки та шляхи історичного розвитку (Матеріали республіканських історичних читань). – К., 1991. – С. 183 – 191.
5. Степанков В.С. Розвідка і контррозвідка Богдана Великого (1648-1657) / В.С. Степанков. – Кам'янець-Подільський. 2008. – 265с.
6. Сергійчук В. Збройні сили Хмельниччини / В. Сергійчук // Київська старовина. – 1995. – № 4. – С. 82 – 94.
7. Мірошніченко М.П. Воєнна стратегія Богдана Хмельницького / М.П. Мірошніченко // Воєнна історія. – 2002. – № 2. – С. 32 – 41.
8. Гром В.М. Богдан Хмельницький і Визвольна війна 1648-1654 рр. у «Нарисах історії України» Д.Дорошенка / В.М. Гром, В.І. Цибульський // Українська козацька держава: Витоки та шляхи історичного розвитку (Матеріали республіканських історичних читань). – К., 1991. – С. 172 – 183.
9. Стороженко І.С. Битва на Жовтих Водах / І.С. Стороженко // Український історичний журнал. – 1995. – № 4. – С. 129 – 138.
10. Ярошинський О.Б. «Битва на Жовтих водах 1648 року у світлі нових досліджень І.Стороженка» / О.Б. Ярошинський. - [Електронний ресурс] режим доступу: <http://museum-ukraine.org.ua/?p=1838>
11. Субтельний О. Україна: історія / О. Субтельний – К: Либідь, 1994. – 736 с.

Марина СОЛОДОВНИК

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОСТІ

Хочу почати з того, що події Другої світової війни становлять особливий сегмент історичної пам'яті народу України, який є його духовно-філософським надбанням, і, з одного боку, створює основи його самодостатності і

самобутності, а з іншого – органічно інтегрує його в загально-цивілізаційний потік до рівня інших народів, які активно творили історію.

Аналіз літератури сьогодні передбачає вирішення й такої актуальної задачі, як створення незаперечної об'єктивної загальної картини Другої світової війни та місця і ролі України в подіях того періоду, критичної переоцінки досліджень радянських авторів які були орієнтовані на «викриття буржуазних фальсифікаторів історії» [1].

У цьому контексті важливим напрямом виступає розуміння філософських аспектів дискусій і протиріч, які проявилися в українській науковій літературі про Другу світову війну починаючи з 40-х років ХХ століття майже до сьогодні [3].

Разом з тим війна – об'єкт історичної науки, що охоплює цілий комплекс військово-політичних, дипломатичних, економічних, соціальних, культурно-освітніх, національних, релігійних, морально-психологічних проблем. З огляду на дихотомічний характер феномену війни, вона завжди привертала підвищену увагу не тільки вчених, але і публіцистів, письменників, кінематографістів, художників.

З одного боку, це сприяло патріотичному вихованню, популяризації історичних знань, з іншого – створювало підґрунтя для надмірної ідеологізації, затвердження суб'єктивних оцінок, міфологізації окремих явищ.

Таким чином, головними причинами війни стали політичні суперечності, породжені недосконалою Версальською системою та агресивна політика захоплення нацистської Німеччини, Японської імперії та Італії. Версальська система – це система мирних договорів, підписаних державами-переможцями Першої світової війни – Великою Британією, Французькою республікою, США і Японською імперією [2].

А от наслідки склалися наступні. Рівень життя: ріст цін, Житлова проблема. Дитяча безпритульність. Проблема демобілізованих. Нова хвиля депортацій з західних регіонів. Значні втрати працездатного населення. Нестача робочої сили. Створено нову промислову базу на сході. Скорочення виробництва в окупованих територіях, відбудова. Четвертий п'ятирічний план (1946-1950), першочергова відбудова і розвиток промисловості групи "А" [4].

Під час війни яскраво проявився полководчий талант багатьох воєначальників з обох боків бойових дій. Розділи «Полководці та політичні діячі антигітлерівської коаліції» та «Полководці та політичні діячі Німеччини та її союзників» присвячені біографіям політичних лідерів країн та командувачів фронтами, флотами та арміями Другої світової війни.

Другу світову війну називають ще й «війною моторів», «війною умів», «війною технологій». Багато в чому перебіг і результат битв залежав від рівня озброєння держави та наявності в нього сучасної бойової техніки [2].

На виставці представлені каталоги, ілюстровані енциклопедії та довідники з цієї тематики: «Повний довідник німецьких танків та самохідних знарядь Другої світової війни. 1939-1945 рр.», «Крейсера Другої світової.

Мисливці та захисники», «50 найкращих винищувачів Другої світової війни» Г.В. Корнюхіна, «Німецька секретна зброя у Другій світовій війні»

Роджера Форда, «Радянські танки Другої світової війни. Броньований кулак Сталіна» Тіма Біна та Вілла Фаулера, «Піхотна зброя Другої світової війни» В. Кашневського та ін [1, 2].

Досвід і уроки Другої світової війни переконливо свідчать, що саме імперіалізм і лише імперіалізм є джерелом військової небезпеки, винуватцем розв'язування воєн сучасної епохи. Жахливим породженням імперіалізму став фашизм, вістря якого було спрямоване насамперед проти Країни Рад.

Урок, який слід винести: амбіції однієї людини не повинні призводити до катастрофічних наслідків для всього світу. Жага влади та світового панування ще нікого не довела до доброго, бо це гординя, а це найстрашніший гріх. Політичні ігри лягають на плечі простого народу, саме народ гине, страждає, стає пішаком у руках у можновладців. І звичайно, Друга Світова війна війна показала, що війна загалом це біль, страждання, горе, а тому не потрібно повторювати це знову, потрібно берегти мир.

1. Рамазанов, Ш. Ш. "Уроки історії: про причини початку Другої світової війни." Сторінки історії 47 (2018).
2. Бондаренко, Геннадій Васильович. "Вплив геополітики Другої світової війни на українсько-польські відносини та їхні уроки." (2019).
3. Дудар, Ольга Володимирівна. "Історичні уроки Версаля: спроби переосмислення." (2019).
4. Савченко, Лілія. "Кривавий урок історії." Українознавство 1 (2018): 179-191.

Катерина БОЙКО

здобувачка вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін
Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКА ВІЙНА 2014-2022 РР. : СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТА МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

Проблема забезпечення міжнародного миру та безпеки є одним з найважливіших аспектів для світової спільноти. У політологів є дискусійна думка про те, що конфлікти виникають при зіткненнях національних інтересів.

Не можу не погодитись, адже підтвердженням цієї теорії є наймасштабніший конфлікт в історії людства з часів Другої світової війни - українсько-російська війна.

Аналізуючи міжнародні відносини, між верхівкою влади ворогуючих країн, можна зробити висновок, що вирішити конфлікт можна лише двома способами. Перший, і достатньо безпечний, - дипломатичний. Учасники мають на меті вирішити міжнародні проблеми гуманним, цивілізованим способом: без бійок та кровопролиття. Актори мають повну свободу слова стосовно вираження свого ставлення до реального стану речей. Ключовим елементом вважається присутність на переговорах за власним бажанням та зацікавленість обох сторін. Ерудиція та кваліфікованість цінуються так високо як і знання мови, якою ведуться переговори. Результативними переговори вважаються, коли після їх завершення підписуються договори та угоди. Вирішити конфлікт дипломатичним шляхом може бути не так і легко, адже актор, що захотів перемовин, ймовірно, у програшній ситуації, тому ним буде легко маніпулювати. Переможна сторона, у свою чергу, буде тиснути та пропонувати найвигідніші умови задля процвітання своєї держави.

Другий спосіб кардинально відрізняється від попереднього своєю жорстокістю. Це збройна агресія однієї країни проти іншої, що призводить до руйнувань, величезних людських втрат, економічних та матеріальних збитків. Ворог у першу чергу має на меті знищити всю інфраструктуру та воєнні об'єкти, аби противник був дезорієнтованим і не зміг швидко дати відсіч. Проаналізувавши другий спосіб вирішення конфлікту, можна провести паралель і побачити, що аналогічними є події українсько-російської війни. Дехто скаже, що війна розпочалась лише у 2022 році, але якщо заглибитись в історію можна побачити, що Росія прагнула приєднати до себе Чорне та Азовське моря ще 300 років тому. Причин цьому багато, але є одна найяскравіша – занепад Російської імперії. Ця подія почалась після розпаду могутньої держави СРСР у 1991 році і триває й досі. Росія, як провідна держава цього союзу, втратила свою могутність і владу над іншими державами. З 2014 року почалась відкрита стадія російсько-українського конфлікту, що характеризується тимчасовою окупацією та анексією українських територій, та є джерелом нестабільності в європейській та світовій геополітиці. Аналогічну ситуацію можемо спостерігати і зараз. 24 лютого 2022 рік – повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Верхівка російської влади назвала цей тероризм та неймовірну жорстокість « Спеціальна военна операція », а на численних виступах переконувала всіх, що ціллю є лише воєнні об'єкти, а ніяк не цивільні. Не задумуючись, відразу можна здогадатись, що кожен виступ росіян – провокація, яка не заслуговує довіри. Злочини Росії в цій війні не мають меж і кордонів. Проте важливим є одне: кожна подія буде задокументована. У майбутньому кожен дізнається, що Росія – країна терорист з диктаторською владою.

Дослідивши характер, критерії та події війни, можна виявити, що ми маємо справу з гібридною війною, що поєднує у собі збройну та інформаційну. Провідною метою інформаційної війни є вплив на свідомість суспільства за

допомогою маніпулювання інформацією, щоб змусити їх думати і діяти в інтересах агресора. Можна виділити декілька найважливіших засобів впливу на формування політичної громадської думки, це:

1. Перегляд політичних статей, в яких йдеться про певний політичний суб'єкт, чи подію.

2. Блоги, які ведуть люди осліплені тоталітарною владою.

3. Соціальні мережі, де публікуються провокаційні пости та світлини.

Будь-яка провокація – це виклик, разом з яким дається вибір: прийняти та оборонятись, чи здатись і втратити все. Англійський історик та соціолог Арнольд Тойнбі вважає, що будь-яка цивілізація розвивається за умови викликів перед суспільством, на які воно відповідає певними діями. За умов відсутності відповіді, або неефективних дій відповіді, відбувається загибель цивілізації. Проаналізувавши твердження Тойнбі, можна зрозуміти, що викликом для українського суспільства є війна. Він вимагає витрати ресурсів, що ставить під загрозу ефективність відповідей на наступні виклики. Людині для існування потрібні ціль та мотивація. Якщо ж ці аспекти відсутні, людина втрачає сенс життя і бажання щось змінювати на краще та стає самотньою. Саме тому, ще з початку війни українці згуртувались і до сьогодні підтримують один одного у соціальних мережах.

Ще одним, не менш важливим аспектом незламності народу є Президент України Володимир Зеленський - авторитетний лідер, якому довіряє народ. Зоставшись у столиці і, перебуваючи там і досі, пан Зеленський став уособлення мужності, незламності, патріотизму.

Тож підводячи підсумки мушу зазначити, що яким би не був виклик: м'який, помірний чи жорсткий, креативна ідея, яка висловлюється творчою меншістю і готовність та мотивація суспільства до відповіді, у результаті приведуть до перемоги.

1. Коломоєць Т. О. Адміністративна деліктологія та адміністративна деліктність. Адміністративне право України : підручник / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Київ, 2009. С. 195–197.

2. Кобильник В. Порівняльний метод як основа політологічного дослідження. Збірник наукових праць «Політологічні студії». 2011. № 2. С. 54–65.

3. Біленчук П., Обіход Т. Небезпеки ядерної злочинності: аналіз вітчизняного і міжнародного законодавства. Юридичний вісник України. 2017. 20-26 жовт. (№ 42). С. 14–15

Халід ТАЙМАСХАНОВ

курсант, факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Дмитро ЦУРКАЛЕНКО

кандидат юридичних наук
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Насамперед необхідно наголосити на тому, що створення Державного бюро розслідувань стало важливим кроком у реформуванні кримінальної юстиції в Україні. Відповідно до цього, варто зазначити про те, що створення та становлення Державного бюро розслідувань сьогодні є важливим питанням у забезпеченні реформування правоохоронних органів в Україні.

За своїми функціями Державне бюро розслідувань являється органом досудового розслідування, на який покладено завдання щодо попередження, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, що належать до його компетенції.

Більшість повноважень Державного бюро розслідувань України перейшла до даного органу безпосередньо від органів прокуратури, які тепер позбавлені всіх своїх слідчих функцій на користь Державного бюро розслідувань України [1, с.222].

Також Державне бюро розслідувань України взяло на себе всі функції Військової прокуратури та слідчі функції Міністерства внутрішніх справ, Служби безпеки України і Національного антикорупційного бюро, які перебувають у межах його компетенції, тобто стосуються запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, які вчиняються вищими посадовими особами, службовими особами Національного антикорупційного бюро України чи Спеціалізованої антикорупційної прокуратури або військовими.

Специфіка компетенції Державного бюро розслідувань України зумовлена двома факторами – статусом посадових осіб, які обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень (від экс-президента України до інших посадових осіб, які посідають більш-менш відповідальне місце у службовій ієрархії), а також характером і тяжкістю правопорушень.

Відповідно до чинного профільного закону про Державне бюро розслідувань, цей державний орган з метою виконання покладених на нього чинним законодавством нашої держави завдань та функцій реалізовує свої

повноваження у наступних формах.

По-перше, Державне бюро розслідувань здійснює в порядку та на підставах, котрі встановлені законом, негласні та гласні оперативно-розшукові заходи, негласні та гласні слідчі (розшукові) дії та в цілому оперативно-розшукову діяльність, метою яких є виявлення, розкриття, запобігання, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, котрі віднесені до їх підслідності.

По-друге, Державне бюро розслідувань на безоплатній основі за письмовими запитами Директора даного органу, директорів територіальних управлінь, або ж їх заступників в порядку, котрий передбачено чинним кримінально-процесуальним законодавством нашої держави одержує інформацію та відомості, котра є необхідною у справах щодо кримінальних правопорушень, які знаходяться у провадженнях Державного бюро розслідувань.

Також, Державне бюро розслідувань на безоплатній основі за письмовими запитами Директора даного органу, директорів територіальних управлінь, або ж їх заступників в порядку, котрий передбачено чинним кримінально-процесуальним законодавством нашої держави одержує інформацію та відомості, котрі є необхідними у справах щодо виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості в межах компетенції Державного бюро розслідувань.

Державне бюро розслідувань на безоплатній основі одержує на підставі рішення Директора цього державного органу або його уповноваженого заступника, погодженого з Генеральним прокурором або його уповноваженим заступником, від депозитарних, фінансових та інших установ, банків, підприємств та організацій незалежно від форми власності інформацію про операції із зазначенням даних про контрагентів, рахунки, вклади, правочини фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб, котра має значення для виявлення необґрунтованих активів та збору доказів їх необґрунтованості в межах компетенції Державного бюро розслідувань.

По-третє, Державне бюро розслідувань вживає заходи з метою припинення фізичними та юридичними особами протиправних діянь, що перешкоджають здійсненню повноважень даного органу, перевіряють у зв'язку з цим документи, що посвідчують особу.

Також Державне бюро розслідувань має й інші форми реалізації своїх повноважень, перелік яких безпосередньо зазначений у статті 7 Закону України «Про Державне бюро розслідувань».

Підсумовуючи викладене, варто відзначити те, що створення Державного бюро розслідувань відіграє важливу роль у правовому регулюванні всього суспільного життя.

Створення даного органу говорить про те, що підсвідомо держава прагне перемогти злочинність посадових осіб вищих органів державної влади та правоохоронних органів України [2, с.80].

Утвердження правових і демократичних засад у суспільстві залежить від того, на скільки ефективною та успішною буде діяльність Державного бюро

розслідувань, а неодмінною основою функціонування має бути чинне законодавство, яке має прогресивний характер.

1. І. С. Ковальчук. Особливості правового статусу Державного бюро розслідувань. Держава та регіони. Серія: Право, 2020 р., № 4 (70). С.221-225

2. Деревянко Б.В. Державне бюро розслідувань як новий державний орган зі спеціальною компетенцією. Правовий часопис Донбасу. 2019. № 2 (67). С. 78–84.

Ксенія КРАВЦОВА

здобувачка вищої освіти

Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ВИМІР УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКОЇ ВІЙНИ

Початок війни між Україною та Росією у 2014 р. багато для кого став несподіванкою. До цього моменту лише деякі аналітики та політики могли припускати і стверджувати, що ця подія може бути реальністю. Достатньо згадати хоча б відому публікацію ще 1993 р. в «Foreign Affairs» американського вченого та аналітика Джона Міршаймера, де прямо обґрунтовувалася така подія в майбутньому. Війна України з Росією почалася лише у 2014 р., але до цього моменту відбулося ще цілий ряд подій, які свідчили про її невідворотність.

Останні роки стали наочною ілюстрацією того, як політологічні терміни «гуманітарна інтервенція» або «держави, що не відбулися» раптом починали надавати сильний вплив на всю парадигму чинного міжнародного права. Більше того, саме через суворе розмежування термінів на «Політологічні» та «міжнародно-правові» вітчизняна доктрина міжнародного права нерідко набуває реакційного характеру, оскільки змушена лише реагувати та відповідати на ті дискусійні концепції, які виникають у рамках західного аналітичного дискурсу і потім активно просуваються по всьому світу.

Цілком очевидно, що, незважаючи на всі зусилля міжнародного співтовариства, проблема застосування сили в сучасному міжнародному праві не вирішена остаточно, проте в останні десятиліття більшість держав навіть при

реалізації відверто агресивної політики прагне надати власним діям максимальної легітимності в очах міжнародного співтовариства.

Саме тому «війна» не є в останні роки міжнародно-правовим терміном, що часто експлуатується, оскільки автоматично посиляє до прямого порушення Статуту ООН. З цієї причини часто відбувається заміна терміна «війна» на евфемізми «міжнародний конфлікт» чи «міжнародна криза».

Що стосується «гібридної війни» термін «війна» виведено дуже підкреслено, що, на думку окремих експертів, покликане надавати «вплив як у раціональне, і на емоційне сприйняття суб'єктом військово-політичної дійсності», оскільки термін «війна» однозначно асоціюється з негативними протиправними діями. Крім того, в останні десятиліття простежується явна тенденція до того, що «прямі, відкриті військові зіткнення виявляються другорядними стосовно латентних конфліктів». Ця обставина призвела до безпрецедентного зростання кількості громадянських воєн, сепаратизму та національного самовизначення у всьому світі.

Таким чином, правове регулювання окремих елементів інформаційної сфери стане частиною міжнародної нормативно-правової бази лише тоді, коли протиборство держав здійснюватиметься за рахунок інших, не врегульованих правом методів. Також можна припустити, що з впровадженням нових способів інформаційного впливу значення окремих видів звичайних озброєнь буде поступово знижуватися принаймні для технічно розвинених держав.

Прийняття всеосяжного документа у сфері інформаційної безпеки суттєво ускладнюється специфікою інформаційного середовища як сфери правового регулювання. Сучасні інформаційно-комунікаційні технології «настільки динамічні, що правові норми не завжди встигають адекватно відобразити нову інформаційну реальність».

Крім того, запровадження правових рамок передбачає досягнення політичного консенсусу, а інформаційний простір поки що дуже далеко від хоча б мінімального узгодження або запровадження єдиної термінології. Деякі автори стверджують, що «гібридні війни» передбачають «необхідність серйозної масштабної міжнародної діяльності щодо вдосконалення норм права війни та міжнародного гуманітарного права».

З одного боку, з цим важко не погодитися, проте з іншого не можна заперечувати, що відсутність правового регулювання у тій чи іншій сфері нерідко означає, що державам як основним суб'єктам міжнародного права вигідна ця відсутність. Гра на інформаційно-комунікаційному полі поза правовими рамками сьогодні частково компенсує державам ті можливості, які не можуть бути досягнуті через заборону застосування збройної сили.

Цей фактор призводить до того, що нерідко держави дають згоду на правове регулювання тієї чи іншої сфери лише тоді, коли виникають нові можливості, крім даної сфери. Так, якщо подивитися на еволюцію заборони окремих видів зброї, можна побачити, що міжнародне право відстає на кілька десятків років від стадії, на якій знаходиться застосовуване державами Сказане відноситься до протипіхотних мін, хімічної зброї, окремим видам запальної зброї.

Таким чином, можна стверджувати, що геополітична ситуація для України є надзвичайно несприятливою. Геополітичні зміни, початок яким був покладений у 2004 р., вочевидь будуть продовжуватися ще кілька років. Фактично, головні світові гравці не готові до вирішення українсько-російської війни. Очевидно, що українсько-російська війна не буде вирішена найближчим часом, аж до моменту, поки не відбудеться переформатування міжнародних відносин у загальносвітовому масштабі, до створення нової міжнародної системи.

1. Mearsheimer John J. The case for a Ukrainian nuclear deterrent / John J. Mearsheimer // Foreign Affairs. 1993. Vol. 72, №. 3. P. 67–80.
2. Батинський С. Російська квазіцивілізація: історичний виклик для України і світу / С. Батинський. Дрогобич : Посвіт, 2014. 100 с.
3. Безсмертний, Роман Петрович. "Українсько-російська війна: геополітичний контекст." Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти 2 (2018): 13-21.
4. Світова гібридна війна: український фронт / за заг. ред. В. Горбуліна. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
5. Відео з джерел youtube: Війна України. У чому різниця між Кримом у 2014 році та Півднем України у 2022?

Діана РУКІНА

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ЛАНЦЮГ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ, ЯК ПОКАЗНИК ЖАГИ ДО ПЕРЕМОГИ ТА НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Низка подій яка пов'язана із процесом національно-визвольної боротьби української нації – це є нічим іншим як жагою до незалежності та визнання нашого народу. Історія нашої держави завжди була пов'язана із присутністю та зазіханням інших: турки, татари, німці, а особливо сильний північний сусід, що

активно намагається стерти Україну сьогодні, ніби у цивілізований час, порушуючи норми чинного Міжнародного законодавства та ставить під сумнів наявність здорового глузду зі сторони противника. Проте, за століття постійної боротьби ми отримали можливість мати власне законодавство – Конституцію України у якій закріплено свобода та захист прав громадян, а також їх обов'язки, що забезпечує комфортне життя для кожного; визнання державного суверенітету іншими країнами, а значить і отримання можливості членства у Міжнародних організаціях; розгалужена система державних органів; власна символіка; збройні сили тощо. Що ж допомогло нам це отримати? Безперечно – це боротьба та незламність, підтвердженням якої є сама історія.

Початком довгого та тернистого шляху до отримання незалежності що буде закріплена законодавчо є 8-10 вересня 1989 року – створення Народного руху України, засновниками якого є В. М. Чорновіл, І. Ф. Драч, М. М. Горинь. Активна громадська діяльність цієї партії почалася у перший рік свого існування. Організовані ними масові заходи були націлені на пробудження в української нації патріотичних нахелів, відродження незалежності, історії та державності нашої країни [1]. Серед таких заходів слід виокремити: «Українська хвиля», або «Живий ланцюг», що присвячувався дню злуки ЗУНР та УНР 21 січня 1990 року [2]; масові виїзди на Запоріжжя та Нікопольський край, які присвячені 500-літтю запорізького козацтва, період з 7-12 вересня 1990 року [3]. Ці акції є уможливленням бажання українців жити в неподільній та автентичній державі.

Ряд подій в нашій історіографії демонструють стрімкий розвиток власного державотворення який був легальним та легітимним: 16 липня 1990 УРСР ухвалила Декларацію про державний суверенітет України [4]; Революція на граніті: мітинг-голодування студентів, який почався 2 жовтня 1990 року на теперішньому Майдані Незалежності (колишня площа Жовтневої революції) з вимогами демократизації всіх суспільно-політичних процесів та виходу із «Союзу». Акція була проведена за ініціативи Української студентської спілки та львівського «Студентського братства» [5]. Слід зауважити, що молодих студентів підтримували лідери думки. Нариклад, О. Гончар разом зі своєю онукою Лесею активно брали участь у цій акції, письменник навіть у знак протесту «викинув» свій партійний квиток [6]; Акт проголошення незалежності Української держави: «Виходячи зі смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною у зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року (ГКЧП, путч – ред.), виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами, здійснюючи Декларацію про Державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної Української держави – України» [7];

Проведення 1 грудня 1991 року Всеукраїнського референдуму щодо проголошення незалежності України (90,32% проголосувало за підтвердження незалежності), саме на цьому референдумі було підтверджено легітимність незалежності України [8]; ухвалення Конституції України 28 червня 1996 року за затвердження якої проголосувало 315 депутатів. У цьому документі Україну

проголошено суверенною, демократичною і правовою державою, а також закріплено головні права та свободи людей і фундамент для розбудови молодій держави з приведення законодавства до закріплених норм Конституції [9]; проведення 1996 року грошової реформи, та запровадження власної валюти – гривні; затвердження власної символіки (15 січня 1992 року – Верховна Рада України затвердила музику Державного гімну з пісні «Ще не вмерли України...» автор М. Вербицький, 28 січня 1992 року Верховна Рада України затвердила синьо-жовте полотнище як державний прапор України. 19 лютого 1992 року парламент України затвердив тризуб як Малий герб України) [10].

Важливою складовою процесу українізації населення є відновлення освітніх та культурних осередків, які є соціально-культурним надбанням. До прикладу: 19 вересня 1991 року, голова Верховної Ради України видав розпорядження по відновлення: «Києво-Могилянської академії на її історичній території як незалежного вищого навчального закладу України – Університету «Києво-Могилянська академія» [10]; у 2008 році відбулася освітня реформа, тобто введення ЗНО (Зовнішнього незалежного оцінювання), як обов'язкового вступного іспиту до ВНЗ [10];

2017 рік знаменувався створенням державної інституції – Український культурний фонд. Його основними функціями є забезпечення культурної дипломатії, налагодження міжнародних культурних зв'язків, а також поширення закордоном української культури [11].

Бажання бути незалежними серед українців спостерігалось ще в давнину, це передалось і нащадкам, які у 21 столітті не забувають своєї минувшини:

2004 рік – «Помаранчева революція» проросійська пропаганда та фальсифікація виборчих голосів «великого хазяїна» [12].

2014 рік – «Революція гідності», яка переросла у цілу війну на певних територіях нашої країни (Крим, Донеччина, Луганщина), знову ж за допомогою В. Ф. Януковича та його «сім'ї» з відмовою на курс Європейської інтеграції - наш народ знову продемонстрував супротив та відхід від нахабної брехні політичного керівництва заради власного збагачення та цілей [13].

Звертаючись до сторінок минулого треба згадати Степана Бандеру, якому від 20 січня 2010 року указом В. Ющенко було присвоєне звання Героя України: «За незламність духу у відстоюванні національної ідеї, виявлені героїзм і самопожертву у боротьбі за незалежну Українську державу» [14].

Така сила духу спостерігається і зараз 24 лютого 2022 року президент росії оголосив спеціальну військову операцію на Донбасі, яка спричинила масовий терор, смерті цивільного населення як дорослих, так і дітей (за підсумками ООН 25 квітня 2022 року, вже понад 3 тисячі вибитих серед мирного населення) [15], масові зруйнування і не тільки як зазначалось військові об'єкти, але і жилі будинки об'єкти інфраструктуру, а також зрівняли з землею Маріуполь та деякі інші міста (за попередніми підрахунками для відновлення української держави треба від 500-600 мільярдів доларів і ці цифри не є остаточними). Але наша країна мужньо тримає удар вже понад два місяці не втрачаючи впевненості у перемозі. Історія повторюється? Так, і це означає, що ми знову вистоїмо та відновимо все що було зруйновано.

На основі вище зазначеного, можна зробити такий висновок, що не дивлячись на постійні зазіхання інших країн та народів, українці мали внутрішнє усвідомлення власної незалежності, (напевно це наша генетична українська ментальність), а отже і власної культури та історії. Ми завжди намагалися формувати власний курс, а не наслідувати європейський чи інший, проте, нам завжди заважали, але незалежність України тримається на її громадянах, (підтвердженням цього є 69 стаття Конституції України), а саме через їхнє волевиявлення. Хоча на цей час, наша країна переживає нелегкі часи через агресію росії, але наша незалежність та суверенітет будуть вічними.

1. Боротьба за незалежність України у 1989—1992 рр.: Чернігівська крайова організація НРУ / Упор. С. В. Бутко, С. В. Соломаха. Чернігів: Чернігівські обереги, 2009. 432 с.

2. Капелюшний В. П. Живий ланцюг. Енциклопедія сучасної України. URL : https://esu.com.ua/search_articles.php?id=19098

3. Аблицов В. Як обіцяюче все починалось. URL: http://www.experts.in.ua/baza/analitic/index.php?ELEMENT_ID=43677

4. Маковська Н. В. Декларація про державний суверенітет. Унікальний ддокумент. с. 167-179

5. Петренко Л. Маркіян Іващишин: голодування – це не авантюра, це радше – романтизм. URL: <https://zaxid.net/news/>

6. Як починалася студентська «Револуція на граніті»? Український інститут національної пам'яті. URL: <https://uinp.gov.ua/pres-centr/novyny/yak-rochynalasya-studentska-revolyuciya-na-graniti>

7. Шемшученко Ю. Акт проголошення незалежності України // Політична енциклопедія / редкол.: Ю. Левенець, Ю. Шаповал Київ: Парламентське видавництво, 2011. С. 21.

8. Андрущук О. В. Референдум першого грудня 1991 // Енциклопедія історії України : у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. — Київ : Наукова думка, 2012. 944 с. : іл.

9. Литвин В.М. КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ 1996. Енциклопедія історії України: Т. 5: Кон - Кю . редкол В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во "Наукова думка", 2008. 568 с.

10. І. Штогнір. 30 подій, що сформували і зміцнили Незалежність України. Радіо Свобода. URL: https://www-radiosvoboda-org.cdn.ampproject.org/v/s/www.radiosvoboda.org/amp/podii-shcho-sformuvaly-i-zmitsnyly-nezalezhnist%CA%B9/31405953.html?amp_js_v=a6&_gsa=1&usqp=mq331AQKKAFAQrABIIASAw%3D%3D#aoh=16522746616362&csi=1&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&_tf=%D0%A1%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82%D0%B0%20%251%24s&share=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2Fpodii-shcho-sformuvaly-i-zmitsnyly-nezalezhnist%25CA%25B9%2F31405953.html

11. Горак В. "Помаранчева революція" в Україні: концепції, інтерпретації, оцінки. Історіографічні дослідження в Україні. 2016. Вип. 26. С. 439

12. Революція гідності 2013-2014 рр. та агресія Росії проти України : наук. метод. матер. / Головка В., Палій О., Черехов О., Янішевський С.; за заг. ред. П. Полянського. Київ – Університет імені Б. Грінченка. 2015. с. 36

13 Указ Президента України «Про присвоєння С. Бандері звання Герой України» від 20 січня 2010 року N 46/2010 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/46/2010#Text>

14. Понад 3000 загиблих мирних жителів: в ООН озвучили цифри вбитих та поранених під час війни в Україні станом на 1 травня. ТСН України. URL : <https://tsn.ua/ukrayina/ponad-3000-zagiblih-mirnih-zhiveliv-v-oon-ozvuchili-cifri-vbitih-ta-poranenih-pid-chas-viyni-v-ukrayini-stanom-na-1-travnua-2051986.html>

15. Блог Є. Степанюка Майбутнє України: дім, який ми будуємо для себе. Lb. ua Дорослий погляд на світ URL: https://lb.ua/blog/ievhen_stepaniuk/515449_maybutnie_ukraini_dim_yakiy_mi.html

Валерія ШИТИКОВА

здобувачка вищої освіти

Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та
соціально-гуманітарних дисциплін

Навчально-наукового інституту права та
інноваційної освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук, доцент

КОЗАЦЬКА ДОБА ЯК ЕТАП СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Козацтво та Українська козацька держава є унікальним явищем не тільки в українській історії але й у світовій історії загалом. Українське козацтво було своєрідним військово-політичним утворенням, перші писемні згадки про яке датуються 1489-1492 роками. Це утворення формувалося на демократичних засадах та державницькому світогляду позиченим ще у Київської Русі, що дозволило йому стати проявом самоутвердження української нації та її духовним відображенням.

Намагаючись відновити Українську державу Богдан Хмельницький спирався на досвід та помилки попередніх засновників та фундаторів української державності. Після зatoryного періоду бездержавності та підпорядкування українського народу владі чужинців постановля Української козацької держави Хмельницького, суспільство отримало змогу зрозуміти та

усвідомити непохитність та силу українства. Сама ідея самостійності української держави започаткувалася спочатку в колах еліти (козацьких старшин, очільників повстань), які бачили Україну єдиною, вільною та незалежною від інших народів.

Національно визвольна війна періоду 1648-1657 років, яка мала на меті визволення українського народу з неволі під владою Речі Посполитої, дала змогу українському народу згуртуватися та прийняти участь у побудові нової історії Українського незалежного народу. Ще від самого початку війни Хмельницький мав на меті відродження та закріплення української держави як незалежної та вільної нації. Це запустило процес створення державних інституцій, коли учасники козацького виступу не лише ліквідували елементи державного устрою Речі Посполитої, але почали створювати власні органи влади по козацьким звичкам та зразкам. В цей час уряд Богдана Хмельницького створював централізовану вертикаль влади, що складалася з соціополітичної структури та Гетьманщини (також відомої як Військо Запорізьке, яке було відтворенням моделі Української козацької держави).

Козацька держава за часів Богдана Хмельницького мала усі необхідні ознаки держави. Тобто, територію, владу, адміністративно-політичний устрій, фінансову систему, суд, податкову систему, власне військо та досить активну зовнішню політику.

Протягом декількох століть українські козаки воювали, стерегли кордони, захищаючи не лише власні інтереси, а й інтереси інших країн. Вони втілювали свою силу і на суші і на морі. Про бої і походи козаків, про їх мужність, сміливість та відвагу й досі ходять легенди.

Важливою деталлю є те – що, за часів козацького протистояння в Україні відбувалися неабиякі важливі процеси у духовно-культурному житті українців. Відбувався етап побудови та формування самобутньої української культури. Була збудована мережа шкіл, під опікою братств: Львівського, Київського та Луцького. Був закладений процес розвитку книгодрукування та літописання. Це дало змогу удосконалювати культурний розвиток суспільства.

Абсолютно усі освітні та культурно-церковні об'єднання виконували свої обов'язки на самоврядних засадах, тому підходили під класифікацію елементів структур громадянського суспільства, які були частково або повністю незалежними від органів державної влади.

Ідеологічним інструментом зміцнення та об'єднання українського суспільства була православна релігія та церква, яка також виконувала свою функцію на засадах самоврядування. На початку 17 століття, православна церква в Україні нарешті здобула та сформувала те, чого їй бракувало, це: релігійне виховання, дисципліновану організацію, змогу існувати без залежності від влади та освіти. Чітко побудований на цих основах громадський авторитет церкви став основою державного та політичного відродження української нації.

Багатовікова історія козацтва переконливо та достовірно показала усьому світу його силу, незламність, єдність та здатність бути захисником власного народу, готовність боротися за власну незалежність, бажання та діяльність по

формуванню та збереженню культурної цінності суспільства.

Історія наших предків спонукає нас цінувати та дбати про нашу державу та культуру. Досвід козаків доводить нам що і зараз заради успіху ми маємо, незважаючи на непросте становище, бути єдними та сильними задля нашої Батьківщини, пам'ятати та бути вдячними їм за їх здобутки, вчитися на їх помилках, зберігати та продовжувати історію України.

1. Історія запорізьких козаків: у 3-х т. Т. 1. / Д. І. Яворницький. - Л.: Світ, 1990. – 319 с.
2. Шевчук В. Національна ідея в Україні, зокрема національно-визвольна, та її подвижники. Історичний нарис / В. Шевчук. – К.: МАУП, 2007. – С. 45-46.
3. Запорозька Січ як український феномен / В. Л. Андрущенко, В. М. Федосов ; за ред. В. М. Федосова. – Київ : Заповіт, 1995. – 173

Євгеній МАРШАЛОВ

курсант, факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Дмитро ТІНІН

викладач кафедри тактико-спеціальної
підготовки Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ, майор
поліції

ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ДОДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ОРГАНАМИ ПОЛІЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Одним із завдань Національної поліції України є надання в межах, визначених законодавством, послуг з надання допомоги особам, які потребують такої допомоги у разі виникнення надзвичайних ситуацій. Крім того, поліція сприяє забезпеченню правового режиму воєнного чи надзвичайного стану, зон надзвичайної екологічної ситуації у разі їх оголошення на всій території України чи на певній території. Також поліція формує інформаційні ресурси про кримінальні та адміністративні правопорушення, зареєстровані в поліції, події, що загрожують особистій чи громадській безпеці, надзвичайні ситуації.

Для того щоб органи Національної поліції могли ефективно забезпечувати публічний порядок та безпеку в умовах воєнного стану, необхідно щоб дана діяльність була належним чином організована. Для цього, з

урахуванням оперативної обстановки, соціальних, політичних та економічних умов, що склалися, необхідно вжити заходів щодо розстановки особового складу поліцейських, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними ресурсами, відпрацювати алгоритм дій поліцейських у надзвичайних ситуаціях, які можуть трапитися (захват будівель органів влади, особливо важливих об'єктів, заручників тощо). У зв'язку з цим потребує уваги здійснення ретельного планування дій поліцейських у відповідних ситуаціях.

Виконання додаткових повноважень може бути покладено на поліцію лише законом.

Якщо щось загрожує державному суверенітету України та її територіальній цілісності, а також у разі відбиття збройної агресії проти України, органи та підрозділи поліції відповідно до законодавства України зобов'язані брати участь у територіальній обороні, забезпеченні та здійсненні державної заходи воєнного стану на всій території України або в певному населеному пункті.

Зокрема, як складовій системи державного правління в умовах режиму воєнного стану, органам Національної поліції надаються додаткові повноваження для проведення заходів, необхідних для швидкої нормалізації обстановки, поновлення порядку.

Виконання таких завдань вимагає, щоб відповідна діяльність поліції ґрунтувалася на загальних принципах:

1) законність: усі дії Національної поліції в умовах воєнного стану мають здійснюватися в межах повноважень, відповідати законам та нормативним актам; завдання органів, їх обов'язки та права на період воєнного стану мають бути врегульовані в правовому ключі;

2) оперативність – дії Нацполіції мають бути швидкими та рішучими. Забезпечення принципу оперативності під час дій поліції в умовах воєнного стану передбачає реалізацію комплексу заходів, серед яких: завчасна розробка планів дій, створення нових структурних підрозділів (оперативних штабів, спеціальних підрозділів), нової системи управління та зв'язку;

3) управління силами і засобами за таких умов має бути зосереджено в одних руках - старшого оперативного начальника;

4) профілактика – пріоритет в управлінні має бути наданий профілактичним заходам;

5) встановлення пріоритетності завдань, покладених на органи Національної поліції в умовах ускладнення оперативної обстановки, а саме - рятування людей та збереження матеріальних цінностей;

6) комплексне застосування сил і засобів Національної поліції, МВС України, інших міністерств і відомств. До дій зі стабілізації оперативної обстановки залучаються сили СБУ, Збройних Сил України та інших міністерств;

7) концентрація сил та засобів на вирішальних напрямках діяльності органів внутрішніх справ – для успіху дій необхідно зосередити основні зусилля на вирішенні тих завдань, які в той чи інший момент набувають ключового значення. Концентрація сил і засобів досягається за рахунок їх

маневру, перегрупування. Показником концентрації сил і засобів є їх щільність на головних напрямках (в районі дій);

8) раціональне використання сил та засобів – дозволить визначити необхідну кількість сил та засобів, здійснювати вибір більш доцільних тактичних прийомів і способів дій, вирішувати завдання, що виникають, у мінімально стислі терміни.

У кожній конкретній ситуації зазначені принципи можуть модифікуватися та доповнюватися.

15 березня Верховна Рада України ухвалила законопроект «Про внесення змін до законів України «Про Національну поліцію» та «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» щодо оптимізації діяльності поліції, у тому числі воєнного стану. Нацполіція з додатковими повноваженнями.

Таким чином, закон наділяє поліцію такими повноваженнями, які в основному необхідні для виконання покладених на неї завдань під час дії воєнного стану в країні.

-
1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР;
 2. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 №580-VIII;
 3. Закон України «Про основи національного спротиву» 16.07.2021 №1702-IX;
 4. Прийнято закон про розширення повноважень Національної поліції (законопроект №7147), [Інтернет ресурс], режим доступу: [https://protocol.ua/ru/priynyato_zakon_pro_rozshirennya_povnovagen_natspolitsii_\(zakonoproekt_7147\)/](https://protocol.ua/ru/priynyato_zakon_pro_rozshirennya_povnovagen_natspolitsii_(zakonoproekt_7147)/).

Катерина КУЧЕРЯВА

Здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олег ЛЕВІН

доцент кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої і жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та відносин жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що, насамперед, визначається соціальними, політичними, економічними і культурними контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їхньої статі [5, с. 11]. В найбільш загальному вигляді поняття гендер означає сукупність соціальних та культурних норм, котрі суспільство приписує виконувати людям в залежності від їх біологічної статі. Не біологічна стать, а соціокультурні норми визначають, в результаті, психологічні якості, моделі поведінки, види діяльності, професії жінок та чоловіків. Гендер конструюється суспільством як соціальні моделі чоловічності та жіночності, котрі визначають стан та роль жінок та чоловіків та суспільстві та його інститутах (сім'ї, політичній структурі, економіці, культурі, освіті та ін.) [2].

Гендерна рівність – це принцип правового статусу (становища) людини в державі, його складовими є рівні права, свободи та обов'язки жінки і чоловіка; врахування особливостей (фізіологічних, психологічних тощо) статей у правовому регулюванні; система засобів гарантування рівності статей у державі [13, с. 107]. Гендерна рівність належить до фундаментальних засад прав особи. Норми будь-якої галузі права повинні відповідати загальним принципам права, у тому числі принципу гендерної рівності. Таким чином, норми всіх без винятку галузей права мають певний гендерний вимір.

Категорія гендерної рівності містить множину імплікацій, а саме:

- рівність прав – це законодавче наділення однаковими правами осіб чоловічої та жіночої статей у всіх сферах життя;
- рівність можливостей – забезпечення (гарантії) на практиці рівних умов щодо рівного розподілу, використання політичних, економічних, соціальних та культурних цінностей, які виключають дискримінацію та обмеження будь-якої

статі, що негативно впливають на життєдіяльність і самовираження;

- забезпечення рівних умов для реалізації прав та можливостей;
- «гендерна симетрія» – стан, при якому принцип рівних прав і можливостей для жінок і чоловіків реалізований на практиці.

Нині Україна хоч і повільно, але просувається до гендерної рівності. Україна прагне стати повноправною частиною європейської спільноти, наблизившись до останньої за основними соціально-економічними показниками та стандартами життя. Для цього нашій державі необхідно буде реалізувати свої зобов'язання щодо гендерної рівності.

Підсумовуючи викладене вище можна констатувати, що дотримання прав людини формується як певний правовий ідеал, основним засобом досягнення якого є загальні принципи права. Одним із основоположних принципів права є багатоаспектний принцип рівності, за допомогою якого відображається розвиток демократії у суспільстві. Складовою загального принципу рівності є незалежність від статі. Стать є природною константою, що виражає сукупність анатомо-фізіологічних властивостей, за якими людина визначається як жінка або чоловік. Рівність статей не означає їх біологічної ідентичності або ігнорування фізичних можливостей, психічних та психологічних характеристик. Відмінності не повинні негативно відбиватися на умовах життя чоловіків і жінок, спричиняти дискримінацію. Права людини – чоловіка і жінки, як і рівність між ними, потребують постійного захисту, охорони і зміцнення.

-
1. Кімел Майкл С. Гендероване суспільство: пер. з англ. / Майкл С. Кімел. – К.: Сфера, 2003. – 490 с.
 2. Основи теорії гендеру: навч. посібник. – К.: «К.І.С.», 2004. – 481 с.
 3. Аніщук Н.В. Гендерне насильство у правовому житті України: монографія / Н.В. Аніщук. – Одеса: Юридична література, 2007. – 232 с.
 4. Івченко Ю.В. Філософсько-правовий аналіз гендерної політики в Україні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.12 / Ю.В. Івченко; Київський національний університет внутрішніх справ. – К., 2009. – 19 с.
 5. Філософія права: словник / В.А. Бачинін, В.С.Журавський, М.І. Панов. – К.: Ін Юре, 2003. – 408 с.
 6. Правові засади формування та розвитку гендерного середовища в Україні: монографія / кол. авторів; за заг. ред. Н.М. Оніщенко, Н.М. Пархоменко. – К.: Юридична думка, 2010. – 352 с.
 7. Про рівні можливості для жінок та чоловіків: Закон Словенії, прийнятий національною асамблеєю Словенії 21 червня 2002 р. // Мельник Т.М. Міжнародний досвід гендерних перетворень. – К.: Логос, 2004. – С. 186–193.

Сергій КОЧЕРГА

Здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Постановка проблеми. В умовах сучасного розвитку України у сферах економіки, права, політики важливе місце у забезпеченні стійкого удосконалення інститутів держави посідає воєнна безпека. Реалізація цього важливого компонента сектору безпеки України обумовлюється особливим геополітичним становищем нашої держави, проблемами, пов'язаними із зміцненням територіальної цілісності та протидією воєнно-силовому тиску з боку держави-агресора.

Дослідження та виявлення сучасних проблем та тенденцій розвитку воєнної безпеки України дають змогу встановити найефективніші шляхи удосконалення даного сектору безпеки нашої держави.

Метою даної наукової роботи є визначення основних проблем та тенденцій розвитку воєнної безпеки як сектору безпеки України на сучасному етапі розвитку української держави, аналіз та узагальнення думок вчених з цього приводу.

Виклад основного матеріалу. Сучасна незалежна Україна у здійсненні своєї внутрішньої та зовнішньої політики прагне до урегулювання виникаючих проблем мирними шляхами, беручи до уваги суспільні цінності. Але здійснення такої політики можливе лише за умови налагоджених міжнародних відносин між державами, інакше це може привести до суттєвих суперечок або навіть збройних конфліктів між країнами. Воєнна безпека є тим чинником, який і забезпечує прагнення держав до мирного вирішення спорів. В українському законодавстві дається таке визначення воєнної безпеки – «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз» [1, п. 1 ст. 1].

Система забезпечення воєнної безпеки має дві складові. Перша – це органи державної влади, які виконують функції управління та регламентації.

Друга – військові формування, які своїм існуванням та діяльністю гарантують воєнну безпеку держави. Серед них слід виділити Збройні Сили України як базове військове формування, до діяльності якого входять: «оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканості» [2, ст. 17]. Повне задоволення потреб Збройних Сил України на сучасному етапі розвитку нашої держави є необхідним. Забезпечення та фінансування їх потреб протягом існування української незалежної держави не виконувалися належним чином. Утримання даного формування ускладнювалося зменшенням кількості державного оборонного замовлення, що, як наслідок, спричинило застосування застарілої та невідповідної сьогоденній ситуації техніки [3, 216 с.].

Бажано зазначити, що діяльність Збройних Сил України та інших військових формувань не є вичерпними інструментами забезпечення воєнної безпеки української держави. Державні органи, які діють у сферах дипломатії, міжнародного права, інформації, економіки тощо, спрямовують своє функціонування на охорону територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших важливих національних інтересів [4, 43 с.].

Не належність України ні до якого військово-політичного союзу на тлі нинішньої загрози національній безпеці нашої держави з боку Російської Федерації є глобальною проблемою сектора безпеки в цілому. Конституція України визначає важливість вступу української держави в НАТО, шляхом наділення державних органів влади та Президента України повноваженнями, націленими на сприяння набуттю повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору [2, ст. 85, 102, 116]. Але для виконання поставленого завдання Україна має здійснити реформування оборонних сил, направлене на досягнення технічної та оперативної сумісності зі збройними силами держав НАТО. Створення системи належного підтримання воєнної безпеки України є ще одним важливим завданням для нашої держави, що у подальшому допоможе вирішенню питань загрози національній безпеці [5, с. 36-37].

Важливо відзначити, що сепаратистські рухи, які поширилися на території Донбасу, сприяли утворенню незаконних збройних формувань, які вбачають своєю ціллю підриг українського суверенітету на тимчасово окупованій частині регіону. Їх ліквідація має урегулювати сучасний збройний конфлікт, який виник на сході України, та стабілізувати воєнно-економічне становище нашої держави [6, с. 124-125].

Неспроможність забезпечення повної охорони кордонів української держави стала актуальною проблемою воєнної безпеки нашої держави. Вона полегшила незаконний імпорт зброї, наркоторгівлю, можливості провокування конфліктних, зокрема збройних, ситуацій на прикордонних територіях України тощо. Виправлення такого становище може відбутися за допомогою належного матеріально-технічного та кадрового забезпечення Державної прикордонної служби України [7 с. 6-7].

Висновки. Сучасний розвиток воєнної безпеки України зустрічається з багатьма проблемами, які здебільшого спричинені тимчасовою окупацією деяких територій держави та воєнно-економічною агресією зі сторони

Російської Федерації. Тенденції розвитку України, які направлені на реформування сектору безпеки та встановлення тісних зв'язків із державами-членами ЄС та НАТО, мають спричинити переорієнтацію України в економічній, політичній та правовій сферах, що забезпечить належний розвиток воєнної безпеки української держави.

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. 241 с.
2. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2020. 96 с.
3. Штулер І. Ю. Воєнно-економічна безпека України в сучасному геополітичному просторі. Геополітика України: історія і сучасність. Збірник наукових праць. Ужгород. 2016. Вип. 2 (17). С. 206–220.
4. Луценко Ю.В. Поняття та зміст воєнної безпеки України у світлі сучасних викликів та загроз. Актуальні проблеми міжнародних відносин. Збірник наукових праць. Київ. 2018. Вип. 137. С. 33–47.
5. Каляєв А.О. Концептуальні засади воєнної політики в контексті реалізації національної безпеки України. Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. Львів. 2020. Вип. 4 (65). С. 27–42.
6. Феденко О., Панасюк В. Незаконні збройні формування як інструмент гібридної війни. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. Львів. 2020. Вип. 48. С. 117–126.
7. Аналіз державної політики у сфері національної безпеки і оборони України : навч. посіб. / Дацюк А. та ін. Київ. 2015. 40 с.

Олена ТАРАСКІНА

здобувачка вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Інна КОЗУБАЙ

старша викладачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ

В сучасному багатонаціональному світі надважливо вірно оцінити прояви національного самовизначення і прямим інструментом втілення характерних йому рис – є гуманітарна частина наукового світу.

Кожен народ має свою історію, яка сприяє розвитку національної

ідентичності через збереження і відтворення культурних, ментальних, психологічних основ.

Він має й свою особисту історичну пам'ять, яка відрізняє його від інших народів та являє собою колективне, спільне уявлення про історичне минуле, відповідно закладає фундамент національної ідентичності [1].

Історична освіта відіграє у справі становлення і розвитку особистості надзвичайно велику роль. Знання власного історичного минулого, історії свого народу і держави є основою формування національної свідомості і самосвідомості, а також і національної самоідентифікації особи. Національна свідомість – це усвідомлення групою осіб належності до певної спільноти, об'єднаної спільними ознаками, як то мова, культура, історія, держава, на колективному рівні, а національна самосвідомість є тим, що на індивідуальному рівні дає підстави до віднесення себе до такої спільноти [2].

Сформований суто український простір Заходу та Центру України сьогодні сягає Сумщини на північному сході та Кіровограда на півдні. В Донецькому ж регіоні та Криму внаслідок відсутності за часи незалежності єдиної державної політики формування гуманітарного простору країни, сформувався міф про спільну з Росією ідентичність несумісну з українськими цінностями, що й стало ідеологічною основою поширення тут проросійських настроїв та утворення квазіреспублік [3].

В сучасних реаліях мовознавство є аутентичною тенденцією для розкриття духовної, релігійної, національної приналежності. Саме державна мова конкретної країни вирізняє особистість серед інших культур, надає особі патріотичних, самовизначених рис.

Філософія є особливою формою пізнання світу, тому саме ця наука містить в собі поле для самовизначення, побудови свідомості, вибору єдиного морального та естетичного набору.

Релігійні переконання суттєво впливають на світогляд кожної людини, бо це сильна віра, що спонукає триматись конкретних моральних принципів. Ця наука зачіпає питання самовідданості особи, що прямо пов'язано з визначенням національної свідомості.

Гуманітарні науки є психологічними, філософськими, культурними проявами в суспільстві. Саме в них зосереджена свідомість кожної людини. Вірна спрямованість пізнання цих наук дає можливість обрати свій напрям для самовідданості.

1. Вербицька П. В. Проблеми історичної пам'яті у проекції на завдання сучасної історичної освіти. Вісник Національного Університету «Львівська політехніка». Держава та армія. 2012. 254 с.

2. Селищева І. А. Роль історичної освіти у формуванні національної свідомості. Криворізький державний педагогічний університет. 2017. 2 с.

3. Степико М. Т. Відділ гуманітарної безпеки № 22, Серія «Гуманітарний розвиток». 2015. 2 с.

Микола ШВЕЦЬ

Здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Ольга ЧЕПІК-ТРЕГУБЕНКО

к.ю.н., доцент кафедри загальноправових дисциплін Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНИ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Роль економічного чинника у становленні та розвитку громадянського суспільства неможливо переоцінити, оскільки суспільство є, з одного боку, сферою приватних економічних інтересів, а з іншого боку, розвинене громадянське суспільство може стати союзником ринку. учасників. Все це сприяє стабілізації суспільного життя та веде до більш ефективного перерозподілу фінансових ресурсів у державі.

Виникнення громадянського суспільства пов'язане з появою людини як самостійного суб'єкта, який має певні права та обов'язки та несе відповідальність за всі свої дії. Громадянське суспільство — це сфера недержавних соціальних інститутів і відносин, сфера непримусової людської солідарності всієї сукупності існуючих у суспільстві відносин, що перебувають поза сферою державного регулювання. Основою громадянського суспільства є життя людей як особистості, сукупність усталених міжособистісних стосунків, різноманітність притаманних їм інтересів і можливостей їх виявлення [1, с. 118-121].

Громадянське суспільство відокремлюється від державного апарату і певною мірою протистоїть йому. Але це не означає, що громадянське суспільство може існувати поза державою, яка є найважливішим інститутом суспільства. Формування громадянського суспільства в Україні є необхідною умовою інтеграції нашої держави в європейське суспільство. Однією з умов ефективного формування громадянського суспільства є демократизація людини – йдеться не про «дозволення» державі, а про усвідомлення своїх прав, свобод та обов'язків.

Формування громадянського мислення є одним із найскладніших завдань, що стоять перед українським суспільством. 2012 рік оголошено Роком громадянського суспільства в Україні, яке посідає дуже важливе місце серед країн посткомуністичного минулого, але цього недостатньо для європейської демократії. За роки незалежності в Україні зросла роль громадянського суспільства порівняно з посткомуністичним періодом нашої історії.

З метою створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, налагодження партнерських відносин між ними та органами державної влади органами місцевого самоврядування затверджено Національну стратегію розвитку громадянського суспільства в м. України на 2021-2026 роки [2].

Правові засади державної політики підтримки розвитку громадянського суспільства викладено в Конституція України, закони України «Про засади внутрішньої та зовнішньої політики», «Про місцеве самоврядування в Україні», а також закони України, що визначають правовий статус та принципи інститутів громадянського суспільства, зокрема закони України «Про громадські об'єднання», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про профспілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права та гарантії їх діяльності», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про професійних творчих працівників та творчі спілки», «Про органи самоорганізації населення» і інші.

Сьогодні інститути громадянського суспільства діють у більшості соціальних сфер: захист прав людини та громадянина, представництво інтересів різних верств населення, надання соціальних та інших послуг, здійснення благодійної та волонтерської діяльності, реалізація освітніх та культурних проєктів, охорона навколишнього середовища, надання соціальних та інших послуг, благодійна та волонтерська діяльність. політика, моніторинг діяльності органів державного управління, антикорупційна діяльність та інші [3, с. 71-75].

Іншою проблемою є низький рівень інституційного розвитку інститутів громадянського суспільства, недостатнє стабільне залучення професійних кадрів та фінансових і матеріальних ресурсів, стійка практика партнерства з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами господарювання.

Метою Стратегії є створення сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, співпраці між громадянами, цими інституціями та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, у тому числі для реалізації та захисту прав людини, відп. громадянські права і свободи, задоволення суспільних інтересів, забезпечення участі громадськості у прийнятті та виконанні державних рішень [2].

У статті 3 ЦК України основні засади цивільного права, зокрема: неприпустимість вільного втручання в приватне життя особи; неприпустимість позбавлення права власності, крім випадків, передбачених виключно законом; свобода договору, свобода заснування, судовий захист у разі порушення закону, добросовісність, розумність, справедливість [4].

На думку розробників ЦК України, саме через інститути, структури та механізми цивільного права як приватного права в суспільстві реалізуються принципи, ідеї та принципи, які роблять це суспільство громадянським. і як держава характеризується взаємодією трьох принципів [4]:

1) Загальновизнане егалітарне право, яке передбачає певний мінімум свобод для кожного, рівність прав, обов'язків та відповідальності громадян, закріплену законом (правова сфера);

2) Приватна власність (економічна сфера);

3) Загальновизнана внутрішня свобода людини (особистісна сфера, духовна).

Структуру громадянського суспільства можна оцінити з точки зору соціальної, економічної, політичної, а також, як ми бачили вище, морально-етичної тощо. Таким чином, за соціальною структурою громадянське суспільство характеризується різноманітністю соціальних груп і прошарків, основою яких є середні верстви [5, с. 345-348].

Таким чином, основним елементом громадянського суспільства є особа та утворені нею органи та організації, а структуру громадянського суспільства складають соціальні інститути, покликані підтримувати повну реалізацію особистості, її інтересів, бажань; інтереси та потреби людини виявляються переважно через низку соціальних інститутів: у політичній сфері – партії, органи місцевого самоврядування, суспільно – політичні об'єднання, незалежні ЗМІ, різноманітні асоціації; в економіці - профспілки, господарські товариства, асоціації захисту прав споживачів; у соціально - сімейних, самостійних закладах та організаціях освіти, дозвілля; у культурі – різноманітні творчі, наукові об'єднання, національно – культурні товариства, релігії тощо.

1. Пухкал О. Г. Національна ідея як важливий чинник розвитку громадянського суспільства в Україні. Економіка та держава. №2. 2013. С. 118-121.

2. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки: Указ Президента №487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>

3. Орцева О. С. Поняття та основні види механізмів формування та реалізації державної політики у сфері розвитку громадянського суспільства. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу Києво-Могилянська академія. Вип. 223. 2014. С. 71

4. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003 № 435-IV (зі змінами внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України...» від 30.03.2020 № 540-IX) Відомості Верховної Ради України. 2020 Ст. 368.

5. Матійчик А. В. Інституціонально-правові умови формування та розвитку громадянського суспільства в сучасній Україні. Гілея: науковий вісник. №112. 2016. С. 345-348.

Іван МАКОВЕЦКИЙ

курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів превентивної діяльності
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Кристина РЕЗВОРОВИЧ

кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри цивільного права та
процесу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

НАЦІОНАЛЬНІ ДОКУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ

Політика гендерної рівності в Україні базується на загальноновизнаних міжнародних нормах і закріплена в ряді документів: Загальна декларація прав людини, Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок та Міжнародний пакт про громадянські та політичні права. . для працюючих чоловіків і жінок. Всесвітня конференція з розширення прав і можливостей жінок: Пекінська платформа дій (Пекін, 1995 р.) та Резолюція 1325 Генеральної Асамблеї ООН «Жінки, мир і безпека».

Рівність жінок і чоловіків в Україні гарантується основним законом держави. Конституція України встановлює, що кожен громадянин суспільства має повний спектр соціально-економічних, політичних та особистих прав і свобод. Ці принципи врегульовані в інших статтях Конституції та законодавства України, вони також забезпечують гарантії цих прав, у тому числі рівні можливості жінок і чоловіків у громадянській політиці, освіті, навчанні, роботі та оплаті праці; здійснення спеціальних заходів щодо охорони праці та здоров'я жінок; запровадження пенсійного забезпечення; створення умов, що дозволяють жінкам поєднувати роботу і материнство; правовий захист, матеріальне та моральне забезпечення материнства та дитинства, у тому числі оплачуваних відпусток та інших пільг для вагітних та матерів. Конференція Організації Об'єднаних Націй з розширення прав і можливостей жінок розробляє важливі документи про права жінок та розробку керівних принципів політики щодо жінок.

У пошуках ресурсів для розвитку країни ми повинні подбати про забезпечення гендерної рівності, надати можливість жінкам нарівні з чоловіками (поки що в порівнянні з чоловіками, бо в більшості сфер все ще існує нерівність можливостей) користуватися своїми правами. та інші переваги. Забезпечення гендерної рівності є серйозним ресурсом економічного та

соціального розвитку та безпеки, який досі недостатньо використовується в Україні. Ось цифри: щорічне економічне зростання України (зростання ВВП) може прискоритися на 7% (7,53 млрд дол.), якщо зайнятість жінок дорівнюватиме зайнятості чоловіків, і на 9% (10,83 млрд дол.) 1, якщо рівень зайнятості жінок буде так само, як у Швеції (80%). Поки що на тлі зростання попиту на трудові ресурси рівень зайнятості в Україні становить 45,4% для жінок і 59,3% для чоловіків 2, при цьому гендерний розрив у оплаті праці становить понад 20%.

Така ситуація зумовлена різними факторами, серед яких високий рівень залученості жінок до неоплачуваної домашньої роботи, проблеми з працевлаштуванням після пологів та відпусток по догляду за дитиною, труднощі у поєднанні сімейних і професійних обов'язків, про що свідчить ситуація з пандемією коронавірусу, коли переважно жінки звільняються з роботи. робочі місця. забезпечити догляд за дітьми; негативні наслідки гендерного насильства, включаючи домашнє насильство; поширення в суспільстві гендерних стереотипів і сексистських поглядів тощо. Ефективність забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у всіх сферах життя значною мірою визначається тим, наскільки питання гендерної рівності інтегровані в інституційну політику, внутрішню організаційну культуру та повсякденна діяльність органів виконавчої влади.

Відповідно до Конституції України жінки та чоловіки мають рівні права на життя і здоров'я (ст. 27), на охорону здоров'я та медичне обслуговування (ст. 49), на відпочинок і соціальний захист (ст. 45, 46). , за роботу та вільний вибір роботи (ст. 43). Держава вживає необхідних заходів для усунення дискримінації жінок у сфері зайнятості з метою забезпечення їх рівності з чоловіками. Розширення гарантії права на недискримінаційну зайнятість міститься у статті 22 КЗпП України, яка забороняє необґрунтовану відмову у прийнятті на роботу, а також будь-яке пряме чи опосередковане обмеження прав чи прями чи непрямі незручності при прийнятті на роботу. Правові, економічні та організаційні засади зайнятості, її захист від безробіття, а також спеціальні гарантії держави у реалізації права людей на працю закріплені в Законі України «Про зайнятість населення». Є й інші законодавчі акти, які встановлюють принцип рівних прав для людей з різним статусом.

Проблема рівності на початку XXI століття виходить за рамки законодавчого закріплення рівності і потребує гарантій досягнення цих можливостей. Рівність прав є не самоціллю, а необхідною умовою самостійного здійснення прав кожного незалежно від статусу, що знайшло відображення у ширшому визначенні поняття «рівність» та правовому принципі «рівності можливостей». Рівність означає, що кожен, незалежно від статусу, раси чи здібностей, має рівні можливості отримати вигоду від позитивних результатів політики. Оскільки принцип рівності можливостей не відображений в чинному українському законодавстві, слід створити окремий закон – Закон «Про забезпечення рівних прав і можливостей», який мав скасувати декларативні положення Конституції України, які вже проголошували рівність прав і можливостей. права.

Крім того, підписавши та ратифікувавши Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, Україна продемонструвала свою відданість демократичним європейським цінностям і зобов'язалася «враховувати рівність між чоловіками та жінками при розробці та впровадженні законів, нормативних актів, адміністративних положень, політики». та заходи». насамперед шляхом закріплення принципів гендерної рівності в нормативно-правових документах та їх подальшої реалізації на практиці.

У цьому контексті надзвичайного значення набуває комплексний підхід – використання надійної системи злагоджених, злагоджених заходів, спрямованих на встановлення гендерної рівності, залучення всіх зацікавлених сторін та увага до всіх аспектів суспільного життя з урахуванням гендерної складової в нормативно-правових актах. - соціальні, економічні та політичні. Документи, що визначають концептуальні засади та напрями формування та реалізації державної політики щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, представлені у книзі «Гендерна політика в нормативно-правових документах» і мають бути орієнтиром до сталого розвитку суспільства в умовах демократії, пошани. за права людини та гендерну рівність.

Наприкінці своєї роботи я наголошую, що відсутність захисту та поваги до прав жінок у випадках насильства щодо жінок вже давно викликає занепокоєння у всіх країнах і потребує вирішення. Після Найробіської конференції знання про причини та наслідки цього явища, а також про його поширеність та заходи боротьби з ним значно розширилися. Низький соціально-економічний статус жінки може бути як причиною, так і наслідком насильства над жінками.

1. Максименко В. М.. Гендерна рівність. 2018. № 3. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/NT0852>.

2. Герасім О. Л.. Жінки в поліції. 2015. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JH0VJ00A>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу: постанова Верховної Ради України від 10.07.2018 р. № 8584.

4. Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України.

Інна КОБЧЕНКО

здобувачка вищої освіти ННІ права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Олександр ТАЛДИКІН

кандидат юридичних наук, доцент

УКРАЇНСЬКИЙ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМ НАПРИКІНЦІ XX СТОЛІТТЯ

Необхідність правомірного та ефективного врегулювання державних та суспільних відносин, вдосконалення правової системи потягло за собою виникнення такого явища як конституціоналізм. Це система знань політико-правового характеру, предмет дослідження якої становлять фундаментальні цінності демократії та обґрунтування необхідності встановлення конституційного ладу.

На сьогодні є важливим вивчення розвитку конституціоналізму в Україні, як суспільно-значимого явища. Важливо дослідити процес зародження, становлення і розвитку вітчизняного конституціоналізму на різних історичних етапах формування держави України [1; с 6]. Не менш значимим є розвиток конституціоналізму в Україні, вивчення конституційних ідей та поглядів, конституційних проектів, процес розробки, прийняття і зміст Конституцій України та інших конституційно-правових актів, а також їх фактичну дію [2; с 8].

Останнім часом питанням історії розвитку вітчизняного конституціоналізму присвятили свої праці І. Й. Бойко, В. Д. Гончаренко, В. М. Єрмолаєв, О. Л. Копиленко, М. Л. Копиленко, В. С. Кульчицький, О. В. Кресін, О. М. Мироненко, В. О. Рум'янець, В. Я. Тацій, Б. Й. Тищик, Ю. М. Тодика, І. Б. Усенко, В. А. Чехович, Ю. С. Шемшученко та інші науковці.

Український конституціоналізм має власні особливості. Найголовніші з них – демократизм, повага до суспільних та індивідуальних прав. Ці засади формувалися протягом століть у відповідності до національного характеру українців, способу життя, цінностей і суспільних відносин [2, с.12].

Розвиток національного конституціоналізму бере свій початок ще з часів «Руської Правди». Наступні історичні епохи продемонстрували безперервний пошук шляхів, методів та інструментарію для оформлення і закріплення основних принципів суспільно-державної взаємодії [3; с.4].

Українська держава за час свого розвитку «відчула» на собі різні форми державного режиму та державної влади. Велика кількість революцій, зміни політичних лідерів, натиску на українські території призвела до втрати національної ідеї та сталого суспільного ладу в країні.

Крах радянської імперії став крахом і основного закону, який, попри всі гучні епітети, узаконював тоталітаризм і був непридатним для побудови правового, демократичного суспільства. Саме у пострадянський період почався активний розвиток та вивчення національного конституціоналізму, адже у радянський період ця тема з ідеологічних міркувань знаходилася під забороною [3; с.17].

Новітній конституційний процес в Україні нерозривно пов'язаний з відновленням української державності. Творення Конституції розпочалося із прийняттям Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 року. Процеси творення національного законодавства активізувалися з розпадом СРСР та ухваленням Акта проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 року [3; с.36]. Всеукраїнський референдум засвідчив підтримку проголошення незалежності України. Більшість країн світу визнали Україну суверенною державою. Тож актуалізувалося питання прийняття Основного закону. Однак протистояння між президентом та парламентом істотно затягнуло конституційний процес.

Сучасний український конституціоналізм знаходиться тільки у стадії свого формування. В Україні відбувається процес становлення конституціоналізму, заснованого на нормах Конституції України 1996 р., напрацюваннях як сучасних вітчизняних державознавців і політичних діячів, так і науковців та політиків минулого: Богдана Хмельницького, Пилипа Орлика, Михайла Драгоманова, Михайла Грушевського, Івана Франка та інших, а також через засвоєння і впровадження в конституційну структуру України західної моделі конституціоналізму.

Поглиблення державотворчих процесів в Україні, закріплення її інтеграційного курсу потребує всебічного і об'єктивного осмислення конституційних засад державотворення в умовах здійснення конституційного реформування та запровадження європейських конституційних стандартів.

Конституція у тому вигляді, яку ми всі бачили виникла не одразу. 28 червня 1996 року Верховна Рада України ухвалила Конституцію України. Це стало важливим етапом українського державотворення. Конституція становить ядро національної правової системи. Вона фіксує головні юридичні та політичні аспекти відносин між державою та суспільством: від забезпечення прав і свобод людини до подальшого розвитку держави. У цьому полягає соціальна цінність Основного закону [4; с. 23].

Процес творення нової Конституції розпочався із прийняттям Декларації про державний суверенітет 16 липня 1990 р. Справу прискорив розпад СРСР та Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р. Всеукраїнський референдум засвідчив підтримку проголошення незалежності України. Більшість країн світу визнали Україну суверенною державою. Тож актуалізувалося питання прийняття основного закону. Однак протистояння між президентом та парламентом істотно затягнуло конституційний процес в Україні 20 століття.

Попри локальні успіхи процес затягнувся. Україна залишалася останньою із держав колишнього СРСР, яка не мала власної Конституції. Це загрожувало

новими державними переворотами, нестійкою економічною ситуацією, неповне виконання охоронної функції всередині країни та послабленням ідей незалежності [3; с.44].

Такі умови для прискорювання встановлення Основного закону не були безпідставні. Країна, яка довгий час перебувала у складі іншої республіки не мала власного національного духу, не говорячи вже про суворі межі закону, які б встановлювали державний та суспільний лад.

Конституційна комісія підготувала проект Конституції України. 1992-го року відбулося його всенародне обговорення і 26 жовтня 1993-го вироблено остаточний варіант. Далі справа забуксувала майже на рік. У листопаді 1994 р., після дострокових президентських і парламентських виборів, нові народні обранці створили ще одну Конституційну комісію. Черговою віхою стало 8 червня 1995-го – день підписання Конституційного Договору між президентом і Верховною Радою про організацію державної влади та місцевого самоврядування на період прийняття нової Конституції України.

Напередодні ухвалення Конституції, в червні 1996-го року, ситуація загострилася. 26 червня Рада національної безпеки і Рада регіонів при Президентові України різко засудили будь-які зволікання з прийняттям цього документу. Президент призначив референдум щодо прийняття Конституції на 25 вересня. А наступного дня своє слово сказала інша гілка влади: Верховна Рада прийняла постанову "Про процедуру розгляду проекту Конституції України в другому читанні". І розпочався справжній марафон тривалістю майже 24 години. Із них останні 14 – без будь-якої перерви. І вранці 28 червня 1996-го країна отримала нову Конституцію. Це були непрості 14 годин. Серед питань, які викликали найбільші дискусії, опинилися державні символи. Ліві категорично не погоджувалися на тризуб і синьо-жовтий стяг. Врешті депутати дійшли згоди.

Доволі легко вирішилося мовне питання: українська стала єдиною державною мовою, але Конституція гарантує вільний розвиток та використання російської і інших мов національних меншин.

Конституція 1996 р. стала першою Конституцією незалежної України, закріпивши правові основи держави, її суверенітет і територіальну цілісність, основні права і свободи українських громадян. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість, безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Конституція України містить норми прямої дії. Одним із ключових положень стала 5-а стаття Конституції, згідно якої «носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ» (стаття 5 Конституції України).

Процес розвитку українського конституціоналізму не завершився прийняттям Конституції. Він триває увесь час, поки існує держава і розвивається суспільство.

Можна підсумувати, що український конституціоналізм має власні особливості. Найголовніші з них – демократизм, повага до суспільних та індивідуальних прав. Ці засади формувалися протягом століть у відповідності до національного характеру українців, способу життя, цінностей і суспільних відносин. Національний прояв інтересу до створення української державності

та прагнення до незалежності свідчить про правову свідомість і прагнення до створення власної, незалежної держави в українського народу.

1. Козаченко А. І. Історія розвитку конституціоналізму в Україні: Навч. посібник. Полтава: “Астроя”, 2020. 217 с.

2. Речицький В. В. Конституціоналізм. Коротка версія, Харків: Харківська правозахисна група, Права людини. 2014. С. 264.

3. Сучасний конституціоналізм: проблеми теорії та практики: матеріали наукового семінару (22 червня 2018 р.) / упор. А. І. Годяк. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 255 с.

4. Гордієнко І.Л. Конституція України як ідеологія. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 48. Т.1. С.22-25.

Валерія ЛЕОНТЬЄВА

курсант ННП ПФПП

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Марина ЛОГІНОВА

викладач кафедри

цивільного права та процесу

Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВА ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В умовах російської збройної агресії, вимушено введеного режиму воєнного стану на території України, виглядають дуже перспективно питання дослідження законодавчих особливостей механізму перерозподілу земельного фонду держави та суб'єктного складу власників земель. Питанню дослідження підстав та порядку виникнення права державної власності на земельні ділянки в Україні у зв'язку з примусовим припиненням права власності у національній в умовах правового режиму воєнного стану в земельно-правовій науці відведено не таке велике місце. Тож, дана тематика є дуже актуальною та потребує подальшого свого розвитку.

Через гостру ескалацію збройного конфлікту на території України надзвичайно актуальним вважається проблема комплексного або часткового обмеження прав приватної власності на землю, адже за рахунок цього в майбутньому будуть відновлюватися воєнні та цивільні інфраструктури. Здійсненню моделювання майбутніх законодавчих перетворень передують винайдення комплексних наукових гіпотез, вивчення національного

законодавства щодо адаптування до сучасних соціальних, політичних, економічних змін у країні [1].

Ст. 41 Конституції України гарантується право приватної власності для кожної особи, воно є непорушним, жодна особа не може нікого протиправно позбавляти даного права. Слід вказати, що об'єкти приватного права власності можуть бути примусово відчужені, якщо наявна суспільна необхідність, за умов та підстав, чітко визначених законодавством України. У цілому, національним законодавством України передбачена можливість примусового відчуження земельних ділянок з подальшим відшкодуванням вартості даних об'єктів права власності лише в умовах воєнного стану [2].

Спеціальним законодавчим джерелом, що визначає перелік підстав, з яких може припинитися право власності, є Цивільний кодекс України (далі – ЦК України). Глава 25 ЦК України наводить переліки таких підстав, а саме ст. 346 зазначає, що право власності може припинитися у разі: 1) здійснення відчуження майна самим його власником; 2) якщо власник самостійно відмовився від права власності; 3) припинено право власності на майно, що за законом не може належати цій особі; 4) знищення такого майна; 5) викуплені пам'ятку культурної спадщини; 6) примусово відчужені земельні ділянки приватної власності, інші об'єкти нерухомого майна, які на них розміщені, з мотивів наявності суспільної необхідності згідно закону; 7) звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника; 8) реквізиції; 9) конфіскації; 10) припинення юридичної особи чи смерті власника; 11) визнання необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави. Важливою для нашого дослідження є норми вказаної статті щодо того, що право власності на земельні ділянки може бути припинене не лише у випадках, перерахованих вище, але й в інших випадках, які передбачені чинним законодавством [3].

Відзначимо, що серед переліку підстав ст. 346 Цивільного кодексу України лише деякі можуть бути застосовані поза волею суб'єкта власності (примусово) відповідно до наявних судових та позасудових процедур, тому вважаємо перелічені підстави припинення права власності є загальними по відношенню до усього можливого спеціального (окремого) переліку підстав припинення права власності як підстав набуття державою прав власника [3].

Підстави припинення прав на землю у земельно-правовій науці мають специфіку та класифікацію, відмінну від загально-прийнятих характеристик у цивільно-правовій сфері [4, с. 32]. Такі підстави, на нашу думку, повинні мати вичерпний перелік і міститись у спеціалізованому у законі, яким має бути Земельний кодекс України, який має бути базисним у правовому регулюванні механізму примусового припинення права власності на землю.

Отже, можна зробити висновок, що в даний момент українським законодавством передбачене обмеження права приватної власності в умовах воєнного стану, чітко закріплені підстави та умови здійснення відчуження земельних ділянок. На нашу думку, дана позиція українського законодавця доцільна, адже існує реальна потреба компенсації та відшкодування збитків, завданих збройною агресією Російської Федерації з метою відновлення та стабілізації військової та цивільної інфраструктури.

-
1. Правові наслідки та обмеження в умовах воєнного стану. Юридичний відділ ЦК Профспілки. 12.03.2022. URL: <https://pon.org.ua/novyny/9309-pravovi-naslidky-ta-obmezhenia-v-umovakh-voennogo-stanu.html>
 2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
 3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003. № 435-IV. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435->
 4. Кулинич, П. Ф. (2006). Підстави припинення прав на землю: деякі теоретичні та практичні проблеми. Земельне право України, 2, 31–36

Крістіна РАДЕЛЬЧУК

курсант Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

Науковий керівник:

Анатолій НАТОЧІЙ

старший викладач кафедри тактико-
спеціальної підготовки
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

ПРІОРИТЕТИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У глобалізованому світі розвиток держави стає можливим лише за рахунок ефективної реалізації його людського потенціалу. Як європейська в силу своєї цивілізаційної приналежності держава Україна має ґрунтувати свій розвиток на людиноцентричній системі цінностей, що ґрунтується на свободі, справедливості, солідарності, рівності та відповідальності.

Концепція гуманітарного розвитку України заснована на базових цінностях свободи, справедливості та солідарності; демократичні принципи, верховенство права; всебічний захист основних прав людини; подолання бідності, безробіття та дискримінації людини; рівний доступ до освіти, медицини, культури та житла; рівні можливості для чоловіків та жінок; Захист навколишнього середовища. Економічне зростання суспільства має бути досягнуто за рахунок задоволення потреб сьогоденного покоління без шкоди для майбутніх поколінь[1, с.17].

Нині в Україні в умовах воєнного стану розгортається процес перетворень, спрямованих на повне забезпечення інтересів людини та просування її прагнення жити та працювати в гармонії з навколишнім її

соціальним середовищем, суспільними цінностями та природою. Виходячи з цього підходу, Україні необхідно забезпечити послідовну політику гуманітарного розвитку, адекватну задачі модернізації суспільства відповідно до європейських тенденцій та національних пріоритетів.

Метою стратегії гуманітарного розвитку України є: формування вільної особистості, наділеної всіма можливостями для самопізнання, фізично та духовно розвиненою, яка живе в гармонії з собою, іншими, навколишнім середовищем та навколишнім світом. Поліпшення соціального середовища на основі безпеки та стабільності, національної та громадянської єдності; Створення умов для функціонування національної культури, конкурентоспроможної та рівноправної серед культур інших народів[2, с.78].

Відповідальна гуманітарна політика в Україні здійснюється лише за активної співпраці держави та громадянського суспільства. Тільки в такому рівноправному діалозі можливе врахування інтересів та потреб громадян у гуманітарній сфері та ефективна реалізація консенсусних рішень, що передбачають рівну відповідальність залучених за реалізацію заходів[3, с.21].

У той же час, успішний діалог вимагає високого рівня кваліфікації всіх учасників. Тому інститути громадянського суспільства – профспілки, благодійні та громадські організації та рухи, політичні партії, професійні об'єднання, клуби, творчі об'єднання, незалежні ЗМІ, органи, що самоорганізуються – орієнтовані на висування громадських ініціатив у різних сферах суспільного життя, створення організаційних рамок для їх підтримки та успішної реалізації.

Таким чином, правову основу гуманітарного розвитку визначає Конституція України, яка проголошує, що людина, її життя та здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпека визнаються в Україні найвищими суспільними цінностями та основними фундаментальними правами, які громадяни гарантують: вільний розвиток; рівність громадян перед законом; рівність між жінками та чоловіками; для життя; про недоторканність житла; про свободу думки і слова, переконань та релігії; здоров'я, освіта, охорона здоров'я та страхування.

1. Богиня Д., Волинський Г. Державне регулювання перехідних процесів. 2020. с.17.

2. Волков О. Національна гуманітарна політика від ідеї до втілення. 2019. с.78

3. Куценко В., Удовіченко В., Опалєва І. Освіта як фактор стабільності та національної безпеки України. Економіка України.2017. с.21

Іван КЛІВАН

здобувач освіти Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ

Науковий керівник:

Ірина Єремєєва

доцент кафедри міжнародних відносин
та соціально–гуманітарних дисциплін
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ

МІФОЛОГІЗАЦІЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІДЕОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Друга світова війна є наймасштабнішою та найкривавішою війною в новітній історії. Десятки держав було втягнуто у глобальні військові дії, наслідком чого стало повне переформатування міжнародної системи. Важливим результатом Другої світової війни стало формування нових наративів, серед яких радянський міф про внесок радянського народу у перемогу над Німеччиною, в якому синонімом радянського народу виступають росіяни, що автоматично зменшує роль інших націй.

Українська нація приймала активну участь в Другій світовій війні – до лав Червоної армії було мобілізовано понад 6 мільйонів українців. Третина всіх орденів Червоної зірки та звань Героя Радянського Союзу належали українцям, що відзначало їх значний внесок в перемогу над нацистами. Одним із українських героїв Другої світової війни є Олексій Прокопович Берест, під командуванням якого було виконана бойову задачу щодо встановлення прапора перемоги на даху німецького Рейхстагу. Найвідомішим героєм України часів війни вважається Іван Микитович Кожедуб, тричі герой Радянського Союзу, маршал авіації та один з асів СРСР, який за час служби збив 64 ворожих літаки.

З 6 мільйонів українських воїнів що воювали на боці СРСР, близько половини загинули, були смертельно поранені або зникли безвісті, а майже кожен третій з тих хто залишився живим став інвалідом, чи мав проблеми зі здоров'ям. Реакцією світової спільноти на значні жертви військових та цивільних українців Україні було надано статус країни-засновниці ООН в 1945 році, незважаючи на відсутність статусу суверенної держави.

Територія УРСР була основним щитом Радянського Союзу армій, що взяв на себе основний воєнний удар, затримавши німецький блицкриг та просування нацистських військ до Москви. В результаті бойових дій на українські міста та села зазнали нищівних руйнувань, десятки мільйонів людей залишилися без притулку через повне знищення їх осель, а загальні економічні втрати становили десятки мільярдів доларів. Українська промисловість підтримувала

радянську економіку, оскільки з 1941 р. всі підприємства було евакуйовано разом з фахівцям та місцевим населенням задля розвитку військового виробництва.

Сьогоднішня Росія свідомо применшує внесок народів СРСР у перемогу над нацистами, результатом чого є проблема знецінення досягнень окремих націй в глобальні історичні події. «Монополізація перемоги» активно використовується російської пропагандою для створення образу ворога, а перекручування історичних фактів включається до обґрунтування агресії проти України. Саме тому однією із задач наукової спільноти, мас-медіа та дипломатичного корпусу України є розвінчання російських міфів та формування об'єктивного контенту щодо подій Другої світової війни та висвітлення внеску українців у перемогу над нацизмом.

1. Джувага В. Іван Кожедуб - великий українець і найбільший ас союзників. URL:<https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/8/42013/> (дата звернення – 19.10.2022).

2. Левітас Ф. Україна в Другій світовій війні (1939-1945 рр.): битва за історичну пам'ять. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/levitas_ukraina.pdf (дата звернення – 19.10.2022).

Валерія ВОДОЛАГА

курсантка факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

Тетяна БОРИСЕНКО

викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної
діяльності Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНОЇ ОСОБИ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

Під час воєнного стану для багатьох осіб гостро постають питання про зміну території проживання, переїзд подалі від бойових дій та подальше оформлення себе та своїх близьких як внутрішньо переміщених осіб.

В 2014 році Україна вперше стикнулася з питанням захисту прав своїх громадян, які постраждали внаслідок анексії Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей та зіткнулася з найбільшим

внутрішнім переміщенням у Європі з часів Другої світової війни. За даними Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, станом на 6 липня 2021 року, на облік взято 1 473 650 переселенців з тимчасово окупованих територій Криму, м. Севастополь, Донецької та Луганської областей. Але через те, що далеко не всі громадяни, які змінили своє місце проживання ставали на облік, а також, враховуючи той факт, що деякі громадяни одразу після фактичного переїзду змінювали своє попереднє місце реєстрації, реальна кількість переселенців була набагато більшою.

Для державного врегулювання та встановлення гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, 20 жовтня 2014 року Верховною радою України було прийнято Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII. Так, згідно із ст. 1 зазначеного закону, «Внутрішньо переміщеною особою вважається громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру». [1]

Тобто, з юридичної точки зору статусу внутрішньо переміщеної особи в Україні можуть набувати не лише громадяни України, а й іноземець та особа без громадянства, які перебуває на території України на законних підставах та були змушені виїхати в інші регіони держави з об'єктивних причин, що несуть загрозу їх життю та здоров'ю.

Поняття «внутрішньо переміщеної особи» тісно пов'язане з поняттям «біженців» у міжнародному публічному праві. Зокрема, вони мають ряд спільних рис, таких як, наприклад, характер потреб, обставини, що зумовили їх переміщення, з урахуванням «перетікання» внутрішньої міграції через кордони держави, коли внутрішньо переміщені особи звертаються за отриманням статусу біженця та використовують інші можливості легалізації перебування в інших країнах. Водночас, К.О. Крохмальова у своєму дослідженні наводить наступні критерії розмежування біженців та внутрішньо переміщених осіб:

1) захист їх прав і свобод базується на територіальному суверенітеті різних держав. Щодо біженців – це іноземна держава, щодо внутрішньо переміщених осіб – держава їх громадянства або постійного проживання.

2) різні уповноважені суб'єкти, що надають відповідний статус. Щодо внутрішньо переміщених осіб – лише національні органи публічної адміністрації, щодо біженців – національні, або міжнародні структури.

3) відмінний порядок надання відповідного статусу.

4) різні галузі права (щодо внутрішньо переміщених осіб національне адміністративне право, щодо біженців – міжнародне право) та характер міжнародних правових документів, що регулюють ці статуси (щодо біженців це завжди загальнообов'язкові міжнародні правові документи, щодо внутрішньо переміщених осіб – так звані «акти м'якого права»).

5) відмінність причин їх міграції.

б) різний характер міграції (міграція біженців завжди має зовнішній і вимушений характер, а внутрішньо переміщених осіб – лише внутрішній як вимушений, так і примусовий характер, із застосуванням сили державного примусу) [2, с. 80].

Внутрішньо переміщені особи в Україні мають право на отримання грошової допомоги за рахунок коштів державного бюджету. Допомога надається внутрішньо переміщеним особам незалежно від отримання такою особою інших видів допомоги, зокрема виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам. Розмір допомоги складає 2 200 грн на кожному особу. Виплата здійснюється щомісяця протягом трьох місяців додатково без подання окремого звернення переміщеною особою на підставі відомостей, що містяться в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб.

Порядок надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам затверджений постановою Кабінету міністрів України № 332 від 20 березня 2022 року [3]. Зазначеною постановою також передбачається, що Виплата допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам може здійснюватися не лише за рахунок державних коштів, а й за рахунок коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності, іноземних держав і міжнародних організацій у вигляді благодійної, гуманітарної та матеріальної допомоги, а також добровільних пожертвувань фізичних і юридичних осіб, благодійних організацій та громадських об'єднань, інших, не заборонених законодавством джерел.

Аналіз проблем з якими стикаються особи, що змінили своє місце проживання у зв'язку зі збройною агресією Російської Федерації, свідчить про те, що особи які станом на 24 лютого 2022 року вже мали статус «внутрішньо переміщеної особи», змушені були втрачати набагато більш часу на те, щоб реалізувати своє право на допомогу від держави в порівнянні з тими, хто такого статусу не мав. Зокрема, зазначені особи не мають можливості подати заву на отримання допомоги через Єдиний державний веб-портал електронних послуг (Портал Дія) та змушені особисто звертатися до уповноважених органів соціального захисту населення за місцем фактичного проживання.

Зазначені обставини породжують ряд незручностей, а саме:

1) створюється додаткове навантаження на органи соціального захисту населення, пов'язане з необхідністю ведення особистого прийому зазначеної категорії осіб;

2) утворюються великі черги через значну кількість переселенців, які бажають отримати виплати від держави;

3) не завжди можливо подати документи для отримання допомоги від держави у зручний для внутрішньо переміщених осіб час та спосіб.

В решті решт, це призводить до того, що допомогу такі особи отримують значно пізніше. Цікаво, що зазначена проблема стосується не тільки тих, хто досі має постійне місце реєстрації на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Криму, м. Севастополя і окремих частинах Донецької та Луганської областей.

Ще однією проблемою з якою стикаються внутрішні переселенці є втрата статусу «внутрішньо переміщеної особи». Так, відповідно до чинного законодавства, особи, які після 2014 року отримали статус «внутрішньо переміщеної особи» та в подальшому зареєстрували своє постійне місце проживання в інших областях, втрачають статус «внутрішньо переміщеної особи». Однак, зараз багато колишніх внутрішніх переселенців стикаються з тим, що в офіційних базах даних відсутня інформація про те, що вони не є внутрішньо переміщеної особи. Це пов'язано з тим, що такі особи повинні були самостійно звертатися в орган що видав довідку про постановку на облік, як внутрішньо переміщеної особи із заявою про анулювання статусу «внутрішньо переміщеної особи». Звичайно, що мало хто здійснював зазначені дії. Здебільшого всі вважали, що під час оформлення постійного місця реєстрації на підконтрольній Україні території відбувається обмін інформацією між державними реєстрами та статус «внутрішньо переміщеної особи» втрачається автоматично.

Підсумовуючи, варто зазначити, що серед численних воєнно-політичних, економічних, соціальних проблем, перед вирішенням яких наша держава постала у такий важкий та вирішальний для неї час, особливе місце посідає питання вирішення долі тих людей, які не з власного бажання залишили свої домівки і були змушені рятуватися від воєнних дій та спричиненої ними гуманітарної катастрофи в інших регіонах нашої держави. Головні завдання, які потребують нагального вирішення – це забезпечення вимушених переселенців продовольством, житлом, мінімальною соціальною та психологічною допомогою. Насамперед, для цього необхідно ліквідувати саму причину, але, на жаль, не відомо, як довго триватимуть воєнні дії в нашій країні. Тому соціальні служби та правоохоронні органи разом з волонтерами та просто небайдужими громадянами змушені приймати сучасні гуманітарні виклики та мужньо їм протистояти.

1. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України № 1706-VII від 20.10.2014 (зі змінами і доповненнями, внесеними згідно Закону України № 2220-IX від 21.04.2022 року)//Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 1, ст.1) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.

2. Крахмальова К. О. Адміністративно-правове забезпечення статусу внутрішньо переміщених осіб в Україні : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук / Крахмальова Катерина Олексіївна ; наук. кер. Кисіль Людмила Євгенівна ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. - Київ : [б. в.], 2017. - 210 с.

3. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: Постанова кабінету Міністрів України № 332 від 20 березня 2022 року, Київ URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-п#Text>.

Оля СВІЧКАР

здобувач вищої освіти Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Артур МАРГУЛОВ

професор кафедри міжнародних відносин та соціально-гуманітарних дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, доцент

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ

Основа міжнародно-правового механізму захисту прав жінок закріплена в статті 1 Статуту Організації Об'єднаних Націй, яка зобов'язує держави поважати всіх людей, незалежно від статі. Система органів ООН прийняла низку міжнародно-правових документів, що стосуються особливих прав жінок. До інших міжнародно-правових актів загального характеру належать елементи Міжнародної хартії прав людини: Загальну декларацію прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.).

Загальна декларація прав людини підтвердила і розвинула принцип рівності чоловіків і жінок, проголошений у преамбулі Статуту Організації Об'єднаних Націй. Зокрема, Декларація підтверджує принцип недопущення дискримінації та проголошує, що всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах і що кожен повинен мати всі права і свободи, проголошені в ній, без будь-яких відмінностей, включаючи стать. Крім того, Загальна декларація прав людини закріплює одну з найважливіших норм гендерної рівності – рівність у сімейних відносинах. Слід зазначити, що норми Декларації стали загальновизнаними положеннями міжнародного права і включені до національних конституційних законів багатьох держав.

Важливі стандарти прав жінок, які належали до першого покоління прав людини, – громадянські та політичні права – закріплені в Міжнародному пакті про громадянські та політичні права. Так, держави-учасниці Міжнародних пактів про права людини зобов'язані забезпечити рівні права для чоловіків і жінок на користування всіма економічними, соціальними, культурними, громадянськими та політичними правами. Також ст. 26 Пакту встановлює, що всі люди рівні перед законом і мають право без будь-якої дискримінації на рівний захист закону, який гарантує рівний та ефективний захист усім особам від дискримінації за статтю (та іншими ознаками). Таким чином, на міжнародному рівні закріпилася ще одна фундаментальна норма гендерної

рівності – рівність чоловіків і жінок перед законом, включаючи рівний правовий захист від дискримінації за ознакою статі.

Стандарти прав жінок, які належать до другого покоління прав людини, – соціальні, економічні та культурні прав – закріплені в Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права. У ст. 2 Пакту міститься зобов'язання держав-учасниць забезпечити здійснення проголошених у ньому прав без дискримінації за статтю (або іншими ознаками) особи. А ст. 3 передбачає, що держави-учасниці цього Пакту зобов'язуються забезпечити рівне право чоловіків і жінок на користування всіма економічними, соціальними та культурними правами, передбаченими в цьому Пакті. Більше того, ст. 7 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права передбачає, що держави-учасниці визнають право кожного на справедливі та сприятливі умови праці, і зокрема, що жінкам гарантуються умови праці не гірші від тих, якими користуються чоловіки, з рівною платою за рівну працю (підпункт а.і.). Таким чином, тут закріплено ще один стандарт гендерної рівності, визнаний світовою спільнотою, – рівність у сфері трудових відносин.

Важливі стандарти гендерної рівності містяться у прийнятій у рамках ООН Конвенції про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти (1960). Цей документ встановлює неприпустимість дискримінації у сфері освіти, тобто неприпустимість будь-яких відмінностей, винятків, обмежень чи переваг за ознаками статі (поряд з іншими ознаками), що мають на меті або є результатом руйнування чи порушення рівності в освіті. Велике значення цієї Конвенції пов'язано також з тим, що вона покладає на держав-учасниць обов'язок скасувати всі законодавчі та адміністративні положення та покласти край адміністративній практиці дискримінаційного характеру у сфері освіти; вживати, у разі потреби, необхідних законодавчих заходів для усунення будь-якої дискримінації при вступі студентів до навчальних закладів; а також деякі інші зобов'язання. Таким чином, Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти не лише запроваджує стандарт рівності між чоловіками та жінками в освіті, але й зобов'язує держави вносити позитивні зміни до свого національного законодавства та національної політики у цій сфері.

Аналіз Міжнародної хартії прав людини дозволяє зробити висновок, що стандарти гендерної рівності встановлюються двома способами. З одного боку, держави, які беруть участь у цих документах, зобов'язані забезпечити рівні права чоловіків і жінок; з іншого боку, встановлюється заборона дискримінації за ознакою статі.

-
1. Загальна декларація прав людини ООН від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
 2. Global Issues. Governance/ United Nations. URL : <https://www.un.org/en/globalissues/governance>
 3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права ООН від 16.12.1966 р. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_043

Наукове видання

УКРАЇНСЬКА ВІЙСЬКОВА ЗВИТЯГА –
ФУНДАМЕНТ ДЕРЖАВНОСТІ

Матеріали
Регіонального круглого столу

*(21 жовтня 2022 року, Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ)*

Оригінал-макет –
Є. В. Коваленко-Марченкова, А. В. Самотуга

Підп. до друку 09.03.2023. Формат 60x84/16. Гарнітура – Times.
Друк трафаретний (RISO), цифровий. Папір офісний. Ум.-друк. арк. 10,52.
Обл.-вид. арк. 11,31. Тираж 50 прим.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49000, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, rrv_vonr@dduvs.in.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6054 від 28.02.2018